

MEDIAŞ – 750

Vol. III

Autorii și editorii aduc mulțumirile lor tuturor persoanelor și instituțiilor care au susținut proiectul «*MEDIAȘ – 750*» și au făcut posibilă publicarea volumelor dedicate aniversării a 750 de ani de la atestarea documentară a localității.

FORUMUL DEMOCRAT AL GERMANILOR DIN MEDIAȘ
ASOCIAȚIA ISTORICILOR DIN MEDIAȘ
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI MEDIAȘ

BIBLIOTHECA HISTORICA MEDIENSIS

XXVIII

MEDIAȘ – 750

STUDII

VOLUMUL III

– OMAGIAL –

**Volum îngrijit de:
Vasile Mărculeț și Helmuth Julius Knall**

EDITURA CRISSEV
MEDIAȘ, 2017

Concepția copertei: **Arnold Harald Jürgen Knall**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Mediaș - 750 : studii / vol. îngrijit de Vasile Mărculeț și Helmuth Julius

Knall. - Mediaș : Crisserv, 2015-

5 vol.

ISBN 978-973-8990-37-1

Vol. 3. - 2017. - ISBN 978-973-8990-62-3

I. Mărculeț, Vasile (ed.)

II. Knall, Helmuth Julius (ed.)

94(498 Mediaș)

Carte tipărită cu sprijinul financiar al Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României, prin Forumul Democrat al Germanilor din România.

Volumul se distribuie gratuit.

CUVÂNT ÎNAINTE

În anul 1967 s-au aniversat 700 de ani de la prima atestare documentară a Mediașului având la bază un document datat de editorii colecției „*Documente privind istoria României*” la 3 iunie 1267. Atunci Ștefan, regele tânăr al Ungariei, ducele Transilvaniei, pentru a răsplăti „*credința și slujbele lui Nicolae, fiul lui Jula, omul nostru credincios*”, îi înapoiază acestuia moșiile bunicului său Jula cel Mare, și anume „*pe cele numite Jula, Mediaș, Micăsasa, Furkeschdorf (praedium Nicolai) și Dupușul, împreună cu toate folosințele și cele ce țin de ele, pe care le-a stăpânit sus-numitul bunic prin drept de moștenire*”¹. A urmat apoi aniversarea a 725 de ani de la prima atestare documentară a Mediașului. Manifestările organizate cu acest prilej s-au desfășurat în perioada 19-23 octombrie 1992.

Manifestări dedicate aniversării „*Mediaș 735*” au fost organizate în anul 2002: Simpozionul „*Mediaș 735*” (Cercul Militar Mediaș, 11 mai), Expoziția „*Mediașul în viziunea artiștilor plastici*” (Casa Schuller, 2 iunie) și Simpozionul „*Evenimente și personalități din istoria Mediașului*” (Casa Schuller, 16 noiembrie). În același an a fost editat și volumul bilingv „*Mediaș – pagini de istorie (1267-2002)*”, îngrijit de Helmuth Julius Knall².

Acțiunile dedicate aniversării a 740 de ani de la prima atestare documentară a Mediașului s-au desfășurat în perioada 2-9 iunie 2007. Amintim aici numai Simpozionul „*Mediaș – 740 de ani*” (Sala Daniel Thellmann din Primărie, 9 iunie). Conferințele prezentate în cadrul acestui simpozion au fost publicate, un an mai târziu, în volumul „*Mediaș – 740*”, îngrijit de Helmuth Julius Knall³.

¹ *Documente privind istoria României. Veacul XIII, C. Transilvania*, vol II (1251-1300), București, 1952, p. 98, nr. 87; Cf. *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, Erster Band: 1191 bis 1342, Nummer 1 bis 582*, Hermannstadt, 1892, p. 528, nr. 579, unde editorii documentelor publicate, Franz Zimmermann și Carl Werner, datează actul de atestare al localității Mediaș în 25 mai 1268.

² *Mediaș - Pagini de istorie (1267-2002) / Mediasch – Blätter aus der Geschichte (1267-2002)*, Mediaș, 2002, 285 p.

³ *Mediaș – 740*, Mediaș, 2008, 214 p.

În anul 2017 municipiul Mediaș aniversează 750 de ani de atestare documentară. Venind în întâmpinarea acestui eveniment important din istoria orașului, am publicat câte un volum de studii în anii 2015 și 2016. Acum prezentăm publicului volumul omagial. Dacă va fi posibil intenționăm să publicăm câte un volum de studii și în anii 2018 și 2019. Acceptăm orice propuneri și critici oneste. Respingem ferm acuzele celor care, în afară de vorbe, insulte și jigniri la adresa autorilor și editorilor volumelor, nu au contribuit cu nimic la marcarea evenimentului aniversar.

Prezentul volum, al treilea din serie, cuprinde un număr de 10 studii. Ne folosim de prilejul editării sale pentru a mulțumi, în primul rând, autorilor pentru amabilitatea cu care au răspuns solicitării noastre de a participa la realizarea lui, precum și pentru promptitudinea cu care ne-au pus la dispoziție studiile lor. Fiecare autor a avut deplină libertate în tratarea subiectului ales, asumându-și întreaga responsabilitate pentru conținutul materialelor publicate. Editorii volumului au intervenit în text doar pentru a proceda la mici ajustări de formă ale acestuia.

Mulțumim de asemenea Forumului Democrat al Germanilor din România pentru ajutor, precum și Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României pentru sprijinul financiar acordat. În mod deosebit mulțumim domnului primar Gheorghe Roman și doamnei viceprimar Christine Thellmann pentru implicarea lor în pregătirea proiectului „Mediaș – 750”. Adresăm mulțumiri firmei *Schrader Mediaș S.R.L.* – doamnei economist Petra Schrader, administrator, și domnului Marian Dobre, director general. Sincere mulțumiri sunt aduse domnilor Viorel Ștefu, muzeograf în cadrul Muzeului Municipal Mediaș, și Răzvan Togan, consilier al Direcției Municipale pentru Cultură, Sport, Turism și Tineret, Mediaș, care au pus la dispoziția editorilor prezentului volum, majoritatea fotografiilor folosite la realizarea anexei.

Editorii volumului
Mediaș, aprilie 2017

TERITORIUL ORAȘULUI MEDIAȘ DIN PREISTORIE PÂNĂ ÎN EPOCA ROMANĂ

Mihai Chiriac

Teritoriul municipiului Mediaș și zonele adiacente acestuia au reprezentat zone intens populate încă din cele mai vechi timpuri. Dovezi ale acestei realități o constituie în primul rând multitudinea fragmentelor ceramice, tezaurilor monetare sau descoperirii diferitelor artefacte arheologice databile în perioade istorice anterioare celei romane¹. Primele epoci atestate în mod cert sunt: neoliticul și eneoliticul (cca. 7500-2000 î.H.), perioade care au fost înțelese drept un nou mod de viață în care omul a devenit producător, nemişcându-se doar cu statutul desuet de prădător. Astfel ființa umană a început să practice în mod regulat agricultura, mai ales prin cultivarea plantelor și creșterea animalelor, și-a construit așezări permanente, a realizat o serie de meșteșuguri casnice, cum ar fi: țesutul, torsul, confecționarea hainelor, a încălțăminteii sau prelucrarea pietrei, a lutului sau a lemnului². Pentru zona pe care o tratăm s-au găsit numeroase locuri care aparțin perioadei prezentate mai sus, iar cele mai multe aparțin culturilor arheologice specifice neoliticului timpuriu, ca de exemplu: Starcevo-Criș, Petrești, Coțofeni sau Noua. Dintre aceste puncte de interes amintim cele de la Ișcolani³ (Starcevo-Criș, Petrești), Gura Câmpului⁴ (Starcevo-Criș, Petrești, Coțofeni) Cânepi⁵ (Coțofeni), Teba⁶ (Coțofeni), Rora Mică⁷ (Coțofeni). În cele mai multe

¹ Chiriac 2016, p. 15.

² Chiriac 2016, p. 15.

³ Blăjan, Tatai-Baltă 1978, p. 11; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 128.

⁴ Popescu 1968, p. 435; Blăjan, Tatai-Baltă 1978, p. 11; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 128-129.

⁵ Roska 1942, p. 171, nr. 156; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 129.

⁶ Blăjan-Tatai Baltă 1978, p. 11; Blăjan, Togan 1978, p. 40-41; Blăjan et alii 1982-1983, p. 102; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 132.

⁷ Blăjan, Togan 1978, p. 42.; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 132.

puncte s-au evidențiat în special resturi ceramice, pe baza cărora s-a avansat și ideea unei locuiri permanente din această perioadă (la marginea pădurii Dumbrava.)

Epoca bronzului (cca. 2000-1150 î.H.) reprezintă o perioadă în care echilibrul între agricultură și creșterea animalelor, ca și stabilitatea diferitelor populații, s-au accentuat reprezentând unele din caracteristicile de bază, cel puțin ale primelor două subperioade (Bronzul timpuriu (cca. 2000-1700 î.H.) și Bronzul dezvoltat (1700-1350 î.H.))⁸. În plus a apărut o remarcabilă metalurgie a bronzului (reprezentată de cele 137 de descoperiri de obiecte de aur semnalate în spațiul intracarpatic, conținând peste 3000 de piese, la care se adaugă 25.000 de peise de bronz și de aramă descoperite în același areal⁹), s-a răspândit ritul funerar al incinerăției, apărut treptat din eneoliticul târziu¹⁰, iar din punct de vedere *arhitectural* s-a făcut pasul în mod treptat de la bordeie și colibe la locuințe temeinic edificate la suprafața solului, în timp ce așezările erau plasate pe locuri dominante, fiind în multe situații întărite cu elemente de fortificație¹¹ (șanțuri, valuri de pământ sau chiar de piatră). Cele mai importante așezări și locuiri ale epocii bronzului aparțin prin materialele ceramice și celelalte artefacte descoperite în arealul acestora culturilor arheologice Schneckenberg (bronzul timpuriu), respectiv Wietenberg (bronzul mijlociu), iar acestea sunt întâlnite în punctele: Ișcolani¹², Hășmaș¹³, unde săpăturile arheologice au dus la mormânt de incinerăție din epoca bronzului, la Baia de Nisip¹⁴, unde s-a descoperit în anul 1955 un bordei Wietenberg cu vatră de foc, în urma cercetărilor realizate în 1952-1953 de

⁸ Luca 2000, p. 41, 43; Chiriac 2016, p. 16.

⁹ Luca 2000, p. 42. ; Chiriac 2016, p. 16.

¹⁰ Luca 2000, p. 44. ; Chiriac 2016, p. 16..

¹¹ Luca 2000, p. 43. ; Chiriac 2016, p. 16.

¹² Blăjan, Tatai-Baltă 1978, p. 11; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 128.

¹³ Winkler et alii 1983, p. 135; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 129.

¹⁴ Székely 1953, p. 8-9; Crișan 1955-1956, p. 27-45; Blăjan, Togan 1978, p. 42-44; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 130.

Z. Székely, în 1955 de I.H. Crișan, respectiv George Togan și M. Blăjan, Cetate¹⁵, Teba¹⁶.

Hallstattul constituie o perioadă complexă, fiind ultima epocă a istoriei societății preistorice și prima perioadă a fierului, care se poate împărți din punct de vedere cronologic în nu mai puțin de patru faze, după cum urmează: Hallstatt A (1150-1100 î.H.), Hallstatt B (1000-750 î.H.), Hallstatt C (750-600 î.H.) și Hallstatt D (600-400 î.H.)¹⁷. Câteva dintre caracteristicile de bază ale acestei epoci o constituie pe de o parte înflorirea și decăderea metalurgiei bronzului iar pe de altă parte adoptarea și generalizarea treptată a metalurgiei fierului care a înlocuit cu succes bronzul în procesul de fabricare al uneltelor și armelor. Mai apoi, după cum se cunoaște în perioada hallstatt-ului târziu (600-400 î.H.) are loc individualizarea și cristalizarea ramurii nordice a tracilor, proces istoric complex remarcat atât din punct de vedere arheologic cât mai ales istoriografic, prin apariția geto-dacilor în izvoarele scrise ale autorilor antici. Cultura arheologică a Hallstattului timpuriu este definită și avându-se în vedere cercetările efectuate în stațiunile eponime de la Mediaș - *Cetate*¹⁸ sau Mediaș - *Teba*¹⁹, *puncte reprezentative*, acolo unde s-au descoperit în cadrul cercetărilor cu caracter sistematic o serie de locuințe de suprafață și bordeie, castroane, cești, vase bitronconice, toate decorate cu caneluri sau, mai rar, cu decor imprimat.

Astfel specialiștii, relativ de curând a apărut și o lucrare dedicată epocii hallstattiene de aici²⁰, vorbesc despre așa numita *cultură Mediaș*, a cărei geneze se regăsește în Hallstattul B, corespunzând în linii mari secolului X î.H., iar durata acesteia nu depășește finalul secolului IX î. H.

¹⁵ Goos 1876, p. 36; Goos 1877a, p. 508; Goos 1877b, p. 175; Székely 1953, p. 6-8; Crișan 1955-1956, p. 45-48; Luca, Pinter, Georgescu 2003., p. 130-131.

¹⁶ Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 132.

¹⁷ Luca 2000, p. 64; Chiriac 2016, p. 17.

¹⁸ Goos 1876, p. 36; Goos 1877a, p. 508; Goos 1877b, p. 175; Székely 1953, p. 6-8; Crișan 1955-1956, p. 45-48; Rep. Sb., p. 130-131; Blăjan, Stoicovici, Geoceanu 1979, p. 35-42; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 130-131, Pankau 2004b, p. 130.

¹⁹ Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 132; Pankau 2004b, p. 135.

²⁰ Pankau 2004a.

atunci când se constituie complexul Basarabi, specific Hallstattului mijlociu²¹. În locul numit Pe Cetate, situat în partea dreaptă a Târnavei Mari (7,6 ha)²² s-au descoperit două locuințe hallstattiene cercetate în perioada noiembrie 1973 (prima locuință), respectiv 3-14 iulie 1973 (a doua locuință). În urma cercetărilor efectuate s-a constatat existența concomitentă a două tipuri de locuire, și anume locuința de suprafață, de dimensiuni mici, măsurând 2,64-4 m și bordeiul având dimensiuni mai mari de 6-7,4 m²³. De precizat ar mai fi faptul că ambele locuințe au planul rectangular iar scheletul este edificat din stâlpi de lemn în timp ce acoperișul era realizat în două ape și format din stuf găsit din abundență în apropierea râului Târnavă Mare²⁴. În privința economiei hallstattiene atestate aici se poate spune că agricultura era evident ramura principală a economiei atestată atât prin râșnițele de mână cât și prin urmele de pleavă sau resturile de grâu carbonizat depozitate în vase mari de lut, păstrate în locuințe. Creșterea animalelor ocupa un loc secundar fiind dovedită prin cele 171 de oase și fragmente osoase ale unor mamifere domestice, reprezentând 55 de indivizi și 137 de piese, dintre care bovinele ocupă primul loc cu 54,1% (23 de exemplare), urmate de ovine (23%), suine (18,2%), canine (3,5%), respectiv cabaline (1,2%)²⁵. Olăritul și prelucrarea fierului sunt cele mai întâlnite ocupații ale locuitorilor, astfel ceramica găsită este în mare parte grosieră (75,4%) dar și fină (24,6%)²⁶, iar ca forme tipologice predomină vasele mici tronconice, bitronconice sau sferice, cupa, cana cu toartă înălțată, capacul sau borcanul. Decorul constă din motive în relief, incizate, caneluri simple sau combinate²⁷ iar culoarea predominantă este negrul²⁸. În ceea ce privește prelucrarea minereului de fier, aceasta este atestată de atât prin minereul brut cât și printr-o serie de

²¹ Ionescu 2000, p. 5.

²² Blăjan, Botezatu, Comșa 1987, p. 49.

²³ Blăjan, Stoicovici, Georoceanu 1979, p. 35.

²⁴ Blăjan, Stoicovici, Georoceanu 1979, p. 36.

²⁵ Blăjan, Stoicovici, Georoceanu 1979, p. 36.

²⁶ Blăjan, Stoicovici, Georoceanu 1979, p. 36.

²⁷ Blăjan, Stoicovici, Georoceanu 1979, p. 39.

²⁸ Blăjan, Stoicovici, Georoceanu 1979, p. 36.

bucăți de zgură²⁹. În afara celor două domenii economice amintite meșteșugurile casnice (torsul, țesutul sau prelucrarea osului) sunt atestate printr-o serie de obiecte de lut ars, ca de exemplu fusaiiolele, mosoarele cu extremitățile în formă de disc sau bifurcate respectiv greutatețile tronconice sau piramidale de la războiul de țesut iar vânătoarea și pescuitul, ca surse complementare de obținere a hranei, sunt atestate, în primul caz, de cele 45 de fragmente osoase reprezentând 21 de exemplare, dintre care 42,2 % o reprezintă cervideele de vârstă tânără, urmate de bour și mistreț în proporții egale de 28,9% iar în cel de al doilea, de resturile de lamelibranchiate care dovedesc practica culegerii scoicilor și a pescuitului în Târnava Mare³⁰.

Alte puncte arheologice de interes reprezentând o serie de morminte de incinerare și înhumație ale epocii hallstattiene au fost descoperite pe străzile Petru Rares, nr. 13 (trei urne în 1965)³¹, Măgurii (un mormânt de incinerare în urnă cu capac descoperit în 12 mai 1978³², care adăpostea un bărbat matur, a cărui vârstă nu poate fi apreciată cu exactitate datorită lipsei resturilor din deteție și a oaselor segmentului cefalic cu urme de suturi craniene³³) Piersicului (în 1970 au ieșit la iveală două morminte de înhumație³⁴), în incinta bisericii Sfânta Margareta (o urnă cu cenușă și oase arse³⁵), pe locul numit Lunca Ciorilor (există posibilitatea existenței unei necropole de incinerare³⁶). Fragmente ceramice ale acestei perioade au fost găsite în punctul Ișcolani³⁷, în grădina

²⁹ Blăjan, Stoicovici, Georoceanu 1979, p. 39.

³⁰ Blăjan, Stoicovici, Georoceanu 1979, p. 42.

³¹ Blăjan, Botezatu, Comșa 1987, p. 50; Rep. Sb., p. 129; Pankau 2004b, p. 135.

³² Blăjan, Botezatu, Comșa 1987, p. 47; Rep. Sb., p. 129; Pankau 2004b, p. 135.

³³ Blăjan, Botezatu, Comșa 1987, p. 49; Rep. Sb., p. 129; Pankau 2004b, p. 135.

³⁴ Blăjan, Botezatu, Comșa 1987, p. 50; Rep. Sb., p. 130; Pankau 2004b, p. 135.

³⁵ Blăjan, Botezatu, Comșa 1987, p. 52; Rep. Sb., p. 130; Pankau 2004b, p. 134-135.

³⁶ Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 131 ; Pankau 2004b, p. 134.

³⁷ Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 128; Pankau 2004b, p. 132.

Wachsman³⁸, Rora Mică³⁹, strada Târnavei 59/A⁴⁰, strada După Zid⁴¹, sau strada Aurel Vlaicu⁴²

Latene (cca. 400 î.H.-sec. I. d.H.) reprezintă, așa cum bine se cunoaște, ultima perioadă a epocii fierului. În perioada regatului dac al lui Burebista (82/80-44 î.H.), epocă în care bazinul Târnavelor iese din nou în evidență, o serie de tezaure compuse dintr-o serie de piese de podoabă, fac mărturia despre splendoarea civilizației daco-getice⁴³. În acest context facem referire doar la tezaurul dacic descoperit în anul 1889 în viile de la răsărit de municipiul Mediaș alcătuit din 53 de piese, majoritatea din argint printre care amintim o serie de fibule, brățări, pandantive, spirale, catarama, un lanț, cercei, inele cu pandantive în formă de mici pumnale, respectiv un pandantiv cu lame de aur în forma unui strugure⁴⁴. În plus pentru că o prezentare exhaustivă a tuturor așezărilor și descoperirilor din această etapă cronologică nu reprezintă un scop al lucrării de față, ne-am propus doar să amintim, succint, cele mai importante descoperiri din perimetrul orașului actual, care demonstrează apogeul culturii materiale la care a ajuns civilizația geto-dacă, constituind, totodată, și o mărturie a prezenței celților pe aceste meleaguri, și anume cele de la Mediaș-Podei, unde s-a descoperit în 1838 o urnă conținând oase calcinate care reprezintă inventarul unui mormânt celtic⁴⁵ (aceste artefacte atestă posibila existență a unui cimitir celtic), la Baia de Nisip unde în 1858 s-a descoperit o monedă dacică din argint reprezentând o imitație după

³⁸ Goos 1876, p. 36; Téglás 1887, p. 197; Roska 1942, p. 171, nr. 156; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 132; Pankau 2004b, p. 134.

³⁹ Blăjan, Togan 1978, 42; Pankau 2004b, p. 132.

⁴⁰ Pankau 2004b, p. 132.

⁴¹ Pankau 2004b, p. 132.

⁴² Nestor 1937-1940, p. 159-160; Pankau 2004b, p. 132-133.

⁴³ Chiriac 2016, p. 18.

⁴⁴ Goos 1876, p. 236; Téglás 1887, p. 197; Nestor 1937-1940, p. 165-166; Roska 1942, p. 171; Székely 1953, p. 11; Crișan/Szuchy 1955-1956, p. 16; Blăjan, Togan 1978, p. 45; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 133.

⁴⁵ Goos 1876, p. 134; Nestor 1937-1940, p. 159-180, 182; Roska 1942, p. 171; Blăjan, Togan 1978, p. 39-41; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 131-132.

monedele regelui Filip al II-lea al Macedoniei (359-336 î.H.)⁴⁶ sau pe Dealul Cucului unde a fost descoperit partea inferioară a unei râșnițe⁴⁷.

După cucerirea Daciei de către legiunile împăratului Traian (98-117), în urma celor două războaie daco-romane (101-102 respectiv 105-106) binecunoscute și studiate, Dacia a devenit provincie romană imperială. În cadrul acesteia autoritățile centrale romane au organizat o politică de colonizare sistematică, etapizată, cu diferite elemente aduse din diverse provincii ale lumii romane⁴⁸, după cum afirmă Eutropius (316-387) în lucrarea sa *Breviarum ab urbe condita*, într-un pasaj, devenit celebru, pentru istoriografia autohtonă⁴⁹. Potrivit acestuia, împăratul Hadrian (117-138) ar fi intenționat să renunțe la Dacia, însă prietenii (senatori) l-au avertizat asupra pericolului la care ar fi fost expuși cetățenii romani care tocmai sosiseră până la acea dată în provincia nord-dunăreană: „*Idem de Dacia facere conatum amici deterruerunt, ne multi ciues Romani barbaris traderentur, propterea quia Traianus uicta Dacia toto orbe Romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas*”⁵⁰.

Pe teritoriul orașului nostru au existat în epoca romană o serie de așezări rurale, identificate pe baza artefactelor arheologice descoperite la fața locului prin periegeze (cercetări derulate la suprafață) sau săpături sistematice. Între aceste situri se remarcă așezarea romană denumită în literatura de specialitate de la *Gura Câmpului*, care prin mulțimea și varietatea artefactelor descoperite până în prezent poate fi considerată cea mai importantă așezare rurală romană, putând avea și rolul unui posibil centru de civitas⁵¹. Primele cercetări de suprafață în urma cărora s-au identificat urmele unei așezări daco-romane din secolele II-III au fost inițiate de pasionatul om de cultură medieșean George Togan în decursul

⁴⁶ Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 130.

⁴⁷ Nestor 1937-1940, p. 176; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 133.

⁴⁸ Glodariu 1977, p. 95-108; Husar 1999; Ardevan 2011, p. 192-200; Opreanu 2001, p. p. 427-438; Opreanu 2004, p. 651-662; Opreanu 2008, p. 131-145.

⁴⁹ Cizek 2008, p. 73-74.

⁵⁰ Eutropius 1997, VIII, 6, 2.

⁵¹ Chiriac 2014, p. 34.

anilor 1970-1974⁵². În urma acestora s-au identificat urmele unei așezări daco-romane din secolele II-III⁵³. Primele cercetări sistematice au fost organizate în anul 1975 (între 16 octombrie și 13 noiembrie), respectiv 1977 fiind coordonate de arheologii Iudita Winkler și Mihai Blăjan⁵⁴. Săpăturile realizate în anul 1975 au dus la dezvelirea unui număr de trei secțiuni și au scos la suprafață resturile zidurilor de piatră a trei locuințe, o cantitate mare de ceramică, fragmente de rășniță, o serie de scoabe, mai multe cuie, un fragment de lanț, o piesă de harnașament, un fragment de fibulă- toate din fier; un fragment de fibulă din bronz, o mărgea tubulară din lut ars⁵⁵. Cercetările din 1977 au dus la descoperirea a încă opt locuințe cu fundamentul edificat din lespezi de gresie și pietre de râu⁵⁶. În așezarea de la Gura Câmpului s-au descoperit resturile a unsprezece locuințe de suprafață și un atelier de redus și prelucrat fierul (fierarie). Locuințele erau construite pe fundații de piatră fără liant (zid sec), aveau pereții din lemn, iar acoperișul, din paie sau sindrila⁵⁷. Trei dintre locuințe au avut câte două camere, cu suprafețe totale între 42-60 mp, iar celelalte, câte una singură și suprafețe cuprinse între 9-14 mp; la două locuințe s-a surprins un paviment format din lespezi de piatră. Încalzirea se făcea cu vetre sau cuptoare⁵⁸. Atelierul de fierarie era organizat într-o construcție de același fel și avea patru încăperi de dimensiuni mici; cea care s-a păstrat cel mai bine avea dimensiunile de 4 x 3 m. În atelier s-au identificat urmele unei vetre și foarte probabil și ale unui cuptor de redus minereul de fier⁵⁹. În cimitirul așezării, localizat în curtea cetățeanului Mihai Cioară⁶⁰ au fost descoperite o stelă sau o ediculă funerară cu reprezentarea defunctului

⁵² Blăjan, Moga 1977, p. 197; Blăjan, Botezatu, Comșa 1986, p. 152; Blăjan 1989, p. 298.

⁵³ Blăjan, Moga 1977, p. 197; Blăjan, Botezatu, Comșa 1986, p. 152; Blăjan 1989, p. 298.

⁵⁴ Chiriac 2016, p. 138.

⁵⁵ Blăjan 1989, p. 298.

⁵⁶ Blăjan 1989, p. 298.

⁵⁷ Chiriac 2016, p. 138.

⁵⁸ Chiriac 2016, p. 138.

⁵⁹ Winkler et alii 1983, p. 121-156; Blăjan 1989, p. 298.

⁶⁰ Blăjan, Moga 1977, p. 197; Blăjan 1989, p. 301; Chiriac 2016, p. 138.

călare⁶¹, un monument funerar reprezentând doi lei adosați⁶², o lespede de gresie anepigrafă, fără urme de sculptură⁶³ precum și o serie de tegule romane sau ceramică provincială.

În punctul Ișcolani/Ișcolău au ieșit la iveală, cu ocazia diferitelor lucrări edilitare o serie de artefacte aparținând epocii romane, în special ceramică provincială grosieră de culoare cenușie și roșie, fapt care i-a făcut pe unii specialiști să afirme că pe acest amplasament ar fi existat un vicus⁶⁴. O altă posibilă așezare romană rurală este atestată, pe baza descoperirilor ceramice, la vest-sud-vest de municipiul Mediaș, în partea dreaptă a șoselei Mediaș-Copșa Mică, în punctul numit de localnici: Rora Mică⁶⁵. Cercetări arheologice s-au realizat între anii 1968-1969 și 1970-1971, prilejuite de diverse lucrări cu caracter edilitar. În ambele ocazii a fost descoperită o cantitate importantă de ceramică romană provincială, din pastă fină dar și zgronțuroasă, de culoare roșie și cenușie decorate cu benzi de linii orizontale sau în val⁶⁶, nefiind vorba despre clădiri de lemn sau diferite locuințe cu una sau două încăperi, așa cum s-a semnalat uneori⁶⁷.

La SV de Mediaș, pe malul stâng al Târnavei, în locul numit Baia de Nisip, au fost descoperite o serie de artefacte aparținând și epocii romane (unelte din fier, ceramică – străchini, chiupuri, funduri inelare, fragmente de pereți aparținând unor vase de culoare roșie lucrate în pastă fină, fibule dar și un denar de argint din timpul împăratului Antoninus Pius (138-161), emis la Roma, în anul 149.) în urma cercetărilor desfășurate în 1955, între anii 1969-1970⁶⁸, respectiv 1972-1975⁶⁹. De menționat ar fi descoperirea în anul 1977, cu ocazia săpării fundației unor blocuri situate

⁶¹ Chiriac 2015, p. 7-13.

⁶² Chiriac 2010, p. 22-25.

⁶³ Blăjan 1989, p. 300.

⁶⁴ Popa 2000, p. 173; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 128.

⁶⁵ Blăjan, Moga 1977, p. 197; Blăjan 1989, p. 298; Chiriac 2016, p. 139.

⁶⁶ Blăjan, Moga 1977, p. 197; Blăjan 1989, p. 298; Chiriac 2016, p. 139.

⁶⁷ Gudea 2008, p. 94.

⁶⁸ Blăjan 1989, p. 297-298; Chiriac 2016, p. 139.

⁶⁹ Blăjan, Moga 1977, p. 197.; Chiriac 2016, p. 139.

pe actuala stradă Milcov, din cartierul Vitrometan, unui mormânt de incinerare cu urnă, fără capac⁷⁰. Cercetătorii care au studiat mormântul au scos la iveală două fragmente umane, cu grosimea de 2,8 și 3,2 mm, respectiv 1,8 și 2,4 mm provenite de la diafiza unui femur și a unei tibii care aparțin unei femei adulte, cu vârsta cuprinsă între 20 și 30 de ani⁷¹. O altă posibilă așezare rurală romană, întinsă pe o suprafață de aproximativ 1 ha este semnalată, exclusiv pe baza descoperirilor ceramice, în partea de nord-est a municipiului Mediaș, pe locul fostei școli agricole, în punctul numit Hientz-Hinz⁷².

Așa cum era de așteptat în perimetrul orașului Mediaș au fost descoperite o serie de piese care au menirea de a arăta contemporanilor nivelul de civilizație, cel puțin acceptabil, pentru mediul rural al Daciei traiane care s-a dezvoltat în răstimpul celor aproximativ 165 de ani ai stăpânirii romane. Astfel menționăm: o statueta de bronz, lucrată prin turnare, având înălțimea de 8 cm și care reprezintă, după toate aparențele, fie un tânăr dansator, fie un călăreț înarmat (luptător)⁷³, un cap de bărbat, sculptat în marmură alb-cenușie, cu loc de proveniență necunoscut, care are următoarele dimensiuni: înălțimea de 27 cm (din care 23 cm înălțimea feței), lățimea de 16 cm, lățimea la bază de 12 cm, lățimea părților laterale de 18 cm și care reprezintă pe unul dintre împărații militari din secolul III⁷⁴. O serie de monede antice sunt semnalate ca fiind descoperite în apropierea și vatra municipiului Mediaș. Dintre acestea se remarcă un număr de 13 emisiuni monetare reprezentând denari de la monetarii *M. Baebius Tampilus* (120 î.H.), *C. Collius Caldus* (90 î.H.), *M. Porcius Cato* (90 î.H.), respectiv *Q. Titius* (87 î.H.); monede de la *Pompeius* (38-36 î.H.), *Augustus* (11 d.H.), *Hadrianus* (119-123); doi denari din timpul împăratului

⁷⁰ Blăjan, Botezatu, Comșa 1986, p. 151; Chiriac 2016, p. 139.

⁷¹ Blăjan, Botezatu, Comșa 1986, p. 151-152; Chiriac 2016, p. 139.

⁷² Blăjan, Moga 1977, p. 198; Blăjan, Botezatu, Comșa 1986, p. 152; Blăjan 1989, p. 301; Chiriac 2016, p. 139-140.

⁷³ Blăjan, Moga 1977, p. 195-199; Blăjan, Togan 1978, p. 31-46; Blăjan 1989, p. 302; Popa 2000, p. 190; Popa 2002, p. 119; Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 134.

⁷⁴ Sonoc, Chiriac 2010, p. 448-462.

Antoninus Pius (147, 149), câte un denar imperial provenit de la împărătesele *Faustina Iunior* (149-156) și *Iulia Domna*, un denar de la *Heliogabal* (221 d.H.) dar și exemplare din bronz de mici dimensiuni aparținând împăraților *Gallienus* (253-268) și *Claudius II Gothicus* (268-270)⁷⁵. Alte artefacte aparținând epocii romane au fost descoperite în ultimii ani (2014-2015) de pasionatul cetățean Victor Dima cu ajutorul unor periegheze, și anume: trei fragmente de fibule din bronz, un fragment de aplică din bronz și o fibulă întreagă din același metal care are următoarele date tehnice: lungimea de 6 cm și greutatea de 30 de grame, și o monedă de tip sesterț⁷⁶. În final am dori să afirmăm că presupusa existență a unui castru roman⁷⁷ nu poate fi, așa cum tocmai s-a arătat⁷⁸, în actualul stadiu al cercetărilor, dovedită prin nici un argument epigrafic, arheologic sau de altă natură.

Așa cum s-a văzut din cele de mai sus prezentul demers s-a dorit o succintă trecere în revistă a celor mai reprezentative, în opinia noastră, descoperiri din epoca neoliticului timpuriu până în perioada stăpânirii romane. În mod evident suntem pe deplin conștienți că studiul de față este unul *aproximativ* deoarece se bazează, în lipsa unor mărturii epigrafice sau izvoare istorice, exclusi pe rezultatele cercetărilor arheologice și a descoperirilor numismatice care, cel puțin în ultimele două decenii, au un caracter sporadic, fiind fie rodul unor inițiative personale ale unor cetățeni pasionați, fie finalizarea unor proiecte de cercetare sau ale unor studii de specialitate. Suntem pe deplin convinși că demararea unor posibile cercetări arheologice de salvare sau sistematice în perimetrul orașului Mediaș ar putea fie îmbogăți imaginea de ansamblu creionată de noi, fie contrazice anumite concluzii la care autorul acestui articol a ajuns, de aceea certificăm faptul că demersul nostru este unul care ține seama de

⁷⁵ Chirilă et alii 1967, p. 457-459, nr.2-4, 11, 13-14, 18-19, 21, 23-25, 27, 29-32; Blăjan 1989, p. 301-302; Popa 2000, p. 207, Luca, Pinter, Georgescu 2003, p. 133.

⁷⁶ Chiriac 2016, p. 141.

⁷⁷ Raica 2004, p. 170-171.

⁷⁸ Chiriac 2008, p. 54-55; Chiriac 2013, p. 18-22.

stadiul actual al cercetărilor și de studiul bibliografiei la care am avut acces.

Bibliografie

- Ardevan 2011 – R. Ardevan, *Romanizați și romanizanți în Dacia. Studiu de caz privitor la constituirea civilizației daco-romane*, în vol. *Romanizarea. Impunere și adeziune în Imperiul Roman*, coord. Al. Rubel, Iași, 2011, p. 192-200.
- Blăjan et alii. 1982-83 – M. Blăjan, E. Stoicovici, C. Tatai-Baltă, *Studiul arheologic și metalografic al unor obiecte de aramă și bronz, descoperite în sudul Transilvaniei*, în „Sargetia”, XVI-XVII, 1982-1983, p. 95-124.
- Blăjan, Tatai-Baltă 1978 – M. Blăjan, C. Tatai-Baltă, *Descoperiri din epoca neolitică și perioada de tranziție spre epoca bronzului în jud. Sibiu, Alba și Cluj (I)*, în „Apulum”, XVI, 1978, p. 9-36.
- Blăjan, Togan 1978 – M. Blăjan, G. Togan, *Descoperiri celtice și dacice inedite la Mediaș și în împrejurimile sale*, în „Acta Musei Porolissensis”, II, 1978, p. 39-51.
- Blăjan, Botezatu, Comșa 1987 – M. Blăjan, D. Botezatu, D. Comșa, *Mormântul hallstattian de la Mediaș*, în „Apulum”, XXIV, 1987, p. 47-53.
- Blăjan, Stoicovici, Georceanu 1979 – M. Blăjan, E. Stoicovici, P. Georceanu, *Contribuții la cunoașterea vieții economice a populației hallstattiene din zona Medias (jud. Sibiu)*, în „Sargetia”, XIV, 1979, p. 35-43.
- Cizek 2008 – E. Cizek, *Eutropius*, București, 2008.
- Chiriac 2008 – M. Chiriac, *Castrele romane din bazinul Târnavelor*, în „Comunicări Științifice”, VIII, 2008, p. 46-56.
- Chiriac 2010 – M. Chiriac, *Scurte considerații privind două monumente romane din colecția Muzeului Municipal Mediaș*, în „Comunicări Științifice”, IX, 2010, p. 22-25.
- Chiriac 2013 – M. Chiriac, *A existat un castru roman la Mediaș?*, în „Comunicări Științifice”, XII, 2013, p. 18-22.
- Chiriac 2015 – M. Chiriac, *Scurte considerații iconografice asupra unui fragment de monument sculptural roman descoperit în așezarea de la Mediaș-Gura Câmpului*, în vol. *Mediaș –750. Studii*, vol. I, Mediaș, 2015, p. 7-13.
- Chiriac 2016 – M. Chiriac, *Bazinul Târnavelor în epoca romană*, Mediaș, 2016.
- Chirilă et alii 1967 – E. Chirilă, V. Lucăcel, V. Pepelea, G. Togan, *Descoperiri monetare antice și bizantine în Transilvania (IV)*, în „Acta Musei Napocensis”, 4, 1967, p. 467-470.

- Crișan, Szuchy 1955-1956 – I.H. Crișan, M. Szuchy, *Considerații istorice asupra teritoriului orașului Mediaș în Antichitate*, în „Din activitatea științifică a Muzeului Raional Mediaș”, 3, 1955-1956, p. 5-25.
- Eutropius 1997 – Eutropius, *Breviar de la întemeierea Romei* (ediție critică bilingvă, text paralel latin-român). Studiu introductiv, traducere, note explicative și comentarii de Gh. I. Șerban, Brăila 1997.
- Glodariu 1977 – I. Glodariu, *Aspecte ale politicii demografice romane în zona de sud a Transilvaniei*, în „Acta Musei Napocensis”, 14, 1977, p. 95-108.
- Goos 1876 – C. Goos, *Chronik der archäologischen Funde Siebenbürgens*, Hermannstadt, 1876.
- Goos 1877a – C. Goos, *Skizzen zur vorrömischen Culturgeschichte der mittlern Donaugegenden*, în „Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde”, 13, NF, III. Heft, 1877, p. 407-537.
- Goos 1877b – C. Goos, *Skizzen zur vorrömischen Culturgeschichte der mittlern Donaugegenden (Fortsetzung und Schluss)*, în „Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde”, 14 NF, I. Heft, 1877, p. 47-175.
- Gudea 2008 – N. Gudea, *Așezările rurale din Dacia Romană (106-271). Schiță pentru o istorie a agriculturii și satului daco-roman*, Oradea, 2008.
- Husar 1999 – A. Husar, *Celți și germani în Dacia Romană*, Cluj-Napoca, 1999.
- Ionescu 2000 – Ș. Ionescu, *Mediaș. Monumente medievale*, București, 2000.
- Luca, Pinter, Georgescu 2003 – S.A. Luca, Z.K. Pinter, A. Georgescu, *Repertoriul arheologic al județului Sibiu*, Sibiu, 2003.
- Nestor 1937-1940 – I. Nestor, *Keltische Gräber bei Mediaș. Ein Beitrag zur Frage der frühen keltischen Funde in Siebenbürgen*, în „Dacia”, VII-VIII, 1937-1940, 159-182.
- Opreanu 2001 – C. Opreanu, *Particularitățile modelului de urbanizare în Dacia Romană*, în vol. *Studii de Istorie Antică - Om Glodariu*, Cluj-Napoca, 2001, p. 427-438.
- Opreanu 2004 – C. Opreanu, *Colonisation et acculturation en Dacie. Les mecanismes de l'intégration dans le monde Romain*, în vol. *Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis*, Cluj-Napoca, 2004, p. 651-662.
- Opreanu 2008 – C. Opreanu, *Regândind Romanizarea în Dacia. Cazul Sudului Transilvaniei*, în „Ephemeris Napocensis”, 18, 2008, p. 131-145.
- Pankau 2004a – C. Pankau, *Die alterhallstattzeitliche Keramik aus Mediasch-Siebenburgen*, Bonn, 2004.
- Pankau 2004b – C. Pankau, *Noi contribuții privind locuirea hallstattiană timpurie de la Mediaș, Transilvania, România*, în „Acta Terrae Septemcastrensium”, III, 2004, p. 119-140.
- Popa 2000 – D. Popa, *Viața rurală în Transilvania romană*, Sibiu, 2000.

- Popa 2002 – D. Popa, *Villae, vici, pagi. Așezările rurale din Dacia romană intracarpatică*, Sibiu, 2002.
- Raica 2004 – I. Raica, Mediaș. *Terra Medies. Sinteză monografică*, Sibiu, 2004.
- Roska 1942 – M. Roska, *Erdély Régészeti Repertoriuma I. Óskor*, Kolossvár, 1942.
- Sonoc, Chiriac 2010 – Al. Sonoc, M. Chiriac, *Un cap de statuie imperială de la mijlocul secolului al-III-lea din colecțiile Muzeului municipal din Mediaș (jud. Sibiu)*, în vol. *Studia Archaeologica et Historica in honorem magistri Dorin Alicu*, Cluj-Napoca, 2010, p. 448-462.
- Székely 1953 – Z. Székely, *Cercetări arheologice în Regiunea Stalin și Regiunea Autonomia Maghiară*, în „Din activitatea științifică a Muzeului Raional Mediaș”, 2, 1953, p. 6-35.
- Téglás 1887 – M. Téglás, *Az erdélyi medencze őstörténelméhez*. Orvos természettudományi Értesítő XII, 1887, p. 181-204.
- Winkler et alii 1983 – I. Winkler, M. Blăjan, G. Servatius, G. Togan, L. Giura, *Cercetări arheologice în așezarea romană de la Mediaș - „Gura Câmpului” (jud. Sibiu)*, în „Apulum”, XXI, 1983, p. 121-156.

REABILITAREA ZIDULUI DE APĂRARE A ORAȘULUI MEDIEVAL MEDIAȘ: CERCETĂRI ARHEOLOGICE ȘI EVALUĂRI CULTURALE

Petre Beșliu Munteanu

Rezultatele primelor cercetări arheologice efectuate la zidul de apărare al orașului medieval Mediaș, anterioare anului 2004, au fost publicate¹. Pornind de la starea de degradare a zidurilor de apărare, investigațiile arheologice au însoțit eforturile de reabilitare în limita posibilităților financiare ale primăriei locale. Arhitectul restaurator și ediliu orașului au beneficiat în ultimul timp de fonduri financiare pentru proiecte europene, astfel că demersurile anterioare de studiere a vestigiilor medievale au constituit puncte de sprijin în elaborarea proiectului din 2014-2015 care a vizat reabilitarea a 2304 m (cifra dată de constructori) din zidurile de apărare ale orașului.

Pe de altă parte însă, proiectul a cărui amploare a fost dată de lungimea și complexitatea zidurilor de incintă nu a beneficiat de un studiu teoretic pe măsură. Lacunele lui și experiența limitată a constructorilor în lucrări de asemenea natură și anvergură au fost evidențiate de problemele apărute în faza de executare a proiectului. Am încercat să suplinesc studiul arheologic de ansamblu, necesar în faza de proiectare, cu cercetări pe durata execuției a întregului an 2015.

Pentru efortul ajutorului primit *în ultimul moment* mulțumesc primăriei locale, șantierelor de construcție, colegilor istorici locali, direcției de patrimoniu Sibiu care a adus în discuție obligația descărcării de sarcină arheologică. De la a doua cercetare arheologică în Mediaș a fost însă evident că bunăvoință de ultim moment nu poate înlocui decât parțial interesul general și o legislație serios pusă în aplicare.

Mediașul are șansa să păstreze într-o măsură așa de mare structura de apărare medievală încât conservarea nu se poate face pe sectoarele grav afectate sau punctând elemente reprezentative, așa cum s-a petrecut în anii de dinainte de 2000. Pe de altă parte, orașul păstrează tradiția în

¹ Beșliu 2004, passim.

restructurarea rețelei de ziduri și turnuri, în demolarea unor sectoare de ziduri de către edili impetuoși, urmată de consolidarea altora.

Incinta de apărare a devenit în osmoza dezvoltării istorice parte a țesutului urban. Nici în secolul al XVIII-lea nu s-a renunțat definitiv la protecția și funcția de observator al turnurilor, însă presiunea locuirii interioare aducea în secolul al XIX-lea construcții adosate, mai ales în interiorul incintei, devenite doar din punctul nostru de vedere parazitare.

Proiectul de reabilitare recent a ținut seama de realitatea istorică, chiar dacă au existat impedimente de ordin juridic: terenul din interiorul incintei este în proprietate privată exclusă din proiectul european. Din nefericire vizitatorul nu poate intra în curți unde a fost refăcut zidul de apărare devenit prin dezvoltare istorică zid de incintă al gospodăriei și nu poate accede la drumul de strajă restaurat.

Cercetarea arheologică prealabilă, dacă ar fi fost extinsă ar fi permis constructorilor să cunoască din timp structura și poziția în fundație a arcelor de descărcare și să găsească soluții pentru a le reface. Sectoare de zid de apărare au fost inițial marcate pe planul restauratorilor și apoi căutate pe teren. Nici despre sectorul de zidărie de pe strada „După zid” nu se știa dacă a fost ridicat pe fundația inițială sau nu. Cu atât mai mult se impunea acolo o cercetare preventivă, cu cât corul bisericii dominicanilor a fost inclus zidului de apărare.

Cu alte cuvinte, cercetarea arheologică a fost tardivă pentru proiectul de reabilitare. Ea putea rămâne însă doar la nivelul formal de descărcare de sarcină arheologică dacă nu ar fi fost interesul local și personal al cunoașterii evoluției istorice în funcție și de valoarea sitului.

Anul 2015 a fost intens în activitate și fructuos în realizări pentru edili, arhitecți și istorici cu legături în Mediașul trecut sau recent. Ultimii, generic vorbind au putut acumula informații altfel necunoscute generațiilor viitoare. Reacția celei de astăzi (mă refer în primul rând la edili) față de un demers social și cultural de amploarea celui a restaurării unei părți importante a orașului medieval, a întregirii zestrei istorice este contradictorie, uneori dezamăgitoare. Am urmărit în 2016 cum s-a păstrat curățenia în zona adiacentă zidului de apărare (teren inclus în proiectul de reabilitare). Zonele expuse publicului vizitator, cum este turnul Forkes, au beneficiat permanent de atenție, dar în altele, aflate tot în administrația orașului (strada După zid, parcul aflat deasupra pieței), situația era

criticabilă. Reabilitarea este la urma urmei un test al civilizației moderne. La fel de relevantă este asimilarea informațiilor arheologice în cultura locală.

Pe măsura interesului comunității, inclusiv al specialiștilor, voi dezvolta câteva teme majore ale cercetării (perioada de construcție și raportul arheologic între mănăstirea franciscană și zidul de apărare, preexistența unei fortificații din pământ) și o temă de actualitate: zestrea istorică a structurilor de apărare și valorificarea ei la mai bine de un an de la reabilitare. Alte subiecte de importanță istorică mai mică, dar interesante pentru cultura istorică locală, ca de exemplu denumirea actuală și istorică a componentelor sistemului defensiv vor fi doar amintite.

Primele teme care se leagă între ele au un suport bibliografic consistent, mai ales dintr-o perioadă nu prea îndepărtată.

Scurt excurs bibliografic. Un apreciat istoric de artă a preluat ideea abordării. Într-o evoluție firească, anterior fortificației din zidărie ar fi existat una din pământ. O mai atentă analiză a terenului și a urmelor păstrate ar fi condus la o concluzie diferită. Terenul mlăștinos înconjurător, formele de teren periferice așezării medievale, o terasă dominantă erau elemente de apărare naturale pentru o populație nou venită. Ea a ales o soluție mai simplă, cunoscută de coloniștii sași: fortificarea terenului din jurul bisericii. Terenul devenea astfel esențial pentru mentalitatea medievală, un loc sacru, apărat în primul rând de divinitate.

Mai este de adăugat un element esențial: în secolul al XV-lea, chiar în prima jumătate, vremea fortificațiilor de pământ apusese. Ele deveniseră de mult anacronice.

Firește, posibilitățile materiale crescânde ale comunității pe fondul unei insecurități tot mai evidente au condus la a două soluție de apărare, optimă doar pentru o societate solidă: fortificarea întregii așezări.

În aceeași perspectivă de dezvoltare structuralistă, dialectica evoluției zidului de apărare ar fi trebuit să fie în finalul unei evoluții în etape. E adevărat, o simplă analiză a structurilor de apărare lasă impresia că apărarea prin zidul de incintă s-a realizat cu turnuri construite în perioade diferite. Deosebirea între turnurile rectangulare sau cele semi

rotunde de incintă, specifice constructorilor medievali și bastioanele de mai târziu este însă indiscutabilă.

Perioada de trecere de la un tip de apărare bazat pe ziduri și turnuri de incintă la cel ce include curtină și bastioane se suprapune celei de finalizare a construcției. De aici vine și confuzia de termeni.

Cercetarea arheologică de ansamblu a zidului de apărare a evidențiat o tehnică de construcție asemănătoare. Pentru a sprijini o elevație relativ modestă datorată lățimii și terenului puțin stabil, constructorii au folosit arce de piatră în fundație.

Într-un context local dominat de critica dură, resimțită ca fiind personală asupra scrierilor istorice iau în discuție analiza despre fortificarea orașului dintr-o monografie din perioada comunistă, datorită prestigiului autoarei și a influenței asupra scrierilor istorice ulterioare. Un aspect pozitiv: documentele istorice legate de construcția fortificației și bibliografia subiectului au fost cunoscute autoarei; interpretarea lor a rămas însă relaxată, la nivelul istoriei artei. Ea pune scrisoarea regala a lui Matei Corvinul din 1486 fără nici o explicație pe seama lucrărilor la fortificația de pământ². Dacă ar avea dreptate, ar fi vorba de cea mai târzie fortificație de pământ medievală din Transilvania, de fapt o excepție de la situația generală. Mai departe, contrar unei dezvoltări istorice firești în etape și fără a trimite la o sursă, consideră că ridicarea zidurilor de apărare a început în 1490. Documentul din 1498 este considerat relevant în primul rând pentru că românii locuiau în oraș și numai în al doilea rând pentru că erau pomeniți în legătură cu construirea cetății³.

E adevărat, documentele istorice invocate de autoarea menționată nu se referă nemijlocit la începutul sau sfârșitul lucrărilor de construcție a sistemului de apărare a orașului. Pentru lacunele și acuratețea informației concluziile însă nu pot fi tranșante. În monografia menționată se conchide fără explicații că „Incinta fortificată este terminată în 1532”⁴.

Interesul istoricilor pentru fortificațiile orașului Mediaș este cu mult mai vechi. Andreas Grässer a dezvoltat subiectul pornind de la documentele de arhivă. Autorul fixează perioada de început a fortificării de anul 1480 cu o amenajare alcătuită din iazuri, valuri și șanțuri

² Greceanu 1968, p.8

³ Ibidem, p.9

⁴ Greceanu 1968, p. 8.

(*Fischteiche, Wälle und Gräben*)⁵. El traduce astfel terminologia de epocă *piscinae, aggeri et fossati*. Din această înșiruire termenul de *agger* ridică semne de întrebare, cel specific unei întăriturii, încadrată unei fortificații din pământ fiind *vallum*⁶.

Alexandru Avram, în volumul despre structura și evoluția urbană a Mediașului, pornește de la ipoteza mai sus prezentată a construcției fortificațiilor orașului între 1480-1534. Autorul abordează mai ales relația fortificării orașului cu evoluția lui. Modelul teoretic propus leagă statutul de *civitas* de dreptul de a proteja comunitatea cu ziduri⁷.

În general, modelele teoretice create pe baza unor analize comparative cu baza de pornire în documente și realități occidentale se pot cu greu aplica la realitatea istorică din Transilvania. Chiar sinuozitatea calificativului de *civitas* acordat Mediașului lasă loc pentru interpretări mai degrabă contextuale decât unor concluzii ferme. Reținem doar că perioada de început a fortificării este incertă și că relațiile teoretice structură de zid - perioadă de funcționare sunt relative. Cu alte cuvinte, un zid de piatră nu trebuie automat datat anterior unuia din cărămidă. Analiza lui Alexandru Avram este prolixă, contextualizată doar evoluției țesutului urban. Geneza și evoluția fortificațiilor se supune însă regulilor generale ale evoluției orașului, dar și unora specifice, chiar excepționale. De aceea cercetarea arheologică poate contribui la progresul cunoașterii istorice.

Ipoteza celei mai vechi monografii discutate mai sus a fost preluată într-un album al Mediașului, în limba germană, bine susținut grafic, despre etapa de fortificare cu valuri, șanțuri și, o afirmație parțial susținută de realitatea din teren, cu iazuri⁸.

Izvoarele istorice pot fi interpretate doar în limita informațiilor circumscrise interesului celui care le-a emis. *Însemnarea din registrul de cheltuieli al primăriei orașului din 1507 Vlriceo sutoris racione fundaciones Turis extra platea lapidee exposita ff XXXII* este precisă numai asupra sumei și donatorului. Despre ce turn era vorba (*extra platea lapide*) și ce lucrări s-au

⁵ Grässer 1853, p. 197.

⁶ În *Lexicon Latinitatis*, I, *agger* primește și înțelesul de *vallum*, clph.elte.hu/maeh/maeh.html (accesat: 08.05.2014).

⁷ Avram 2006, p.39-40

⁸ Schuster 2009, p.84 și urm.

făcut (*ratione fundaciones*) sunt informații conjuncturale pentru secretar și pentru istoric doar posibilități de ipoteză⁹.

Cadrul geografic și relația cu primele fortificații exterioare orașului. Cadrul geografic la care nu s-au referit distinșii istorici de artă în evaluarea istorică a fortificațiilor este definitoriu în strategia de apărare a comunității săsești. Coloniștii sași au folosit un meandru uriaș al Târnavei și confluența cu râul Moșna pentru a se proteja de dușmanii ce veneau din nord est și vest. Ridicarea iozefină lasă să se vadă un teren ocupat de grădini sau de loturile măierenilor între Târnavă Mare și zidul de apărare. Din pâ râul Moșnei s-a desprins un braț care apoi s-a ramificat prin canalizare pe străzile importante, parcurgând piața centrală.

Săpăturile de reabilitare a infrastructurii orașului actual au arătat un masiv strat de mlaștini și nisipuri în terenul de la sud și est de zidurile de apărare. Chiar terenul din interiorul incintei, vatra orașului, este unul nisipos și mlăștinos. De fapt, întregul teren de locuit al coloniștilor medieșeni era unul inundabil.

Evidențierea depunerilor cu straturi aluvionare este sugestivă pentru etapa anterioară și pentru cea de construcție. Aluviunile sunt prezente însă și în depunerile ulterioare construcției fortificației orașului, după cum au arătat săpăturile supravegheate arheologic.

Nivelele stratigrafice ce au însoțit funcționarea turnului Forkes s-au depus pe straturi aluvionare. Un sondaj în depunerile aluvionare a atins fundația turnului la adâncimea de 2,60 m față de nivelul de călcare. Peste stratul cu depunere cu fragmente de cărămizi (nivelul medieval) sunt alte nivele de depuneri aluvionare. Spre deosebire de interiorul turnului, ele sunt alcătuite din nisip vinețiu.

În zona turnului a funcționat un șanț (de drenare?) săpat într-un nivel cu depuneri materiale, nivelat tot cu nisip (strat de inundație?). Stratul de nisip natural coboară de la 50 de centimetri față de solul actual

Secțiunea din sectorul străzii „După zid” a înregistrat în partea ei estică panta accentuată a terenului nivelat cu un strat de nisip și materiale de construcție suprapunându-se solului viu, nisipos.

Cercetarea arheologică a Porții Pietrarilor a pus în lumină depuneri aluvionare și terenul mlăștinos în exteriorul fortificației. Fundația zidului

⁹ Bedeus 1858, p.58.

s-a adaptat terenului. Două pietre suprapuse, așezate pe solul mîlos, au constituit soclul fundației. Peretele casetei exterioare, unde am evidențiat modul de amenajare a fundației în strat instabil, păstrează un nivel de pietriș cu slabe urme de materiale de construcție și arsură depuse peste solul viu. Stratul de pămînt brun-verziu și un altul cu pigmenți de arsură depus peste crepida de fundație și nivelul de construcție (un strat de pămînt mîlos cu pigmenți de mortar) marchează terenul din exteriorul turnului.

Pentru a intersecta traseul zidului de incintă aferent străzii Simion Bărnuțiu am planificat două casete la marginea terasei. Secțiunile s-au adâncit în nisip și au dat la iveală un strat de incendiu în partea superioară a profilului și gropi cu resturi menajere. Au fost evidente la o adâncime superficială (30 cm) stratul masiv de arsură și var.

În zona unității de pompieri stratul de nisip cu pigmenți de mortar se adâncește de la 20 cm și suprapune un nivel de nisip marcat însă cu fragmente de țigle și oase de animale. Stratul de nisip curat a fost atins la limita de -1 m.

Nivelul de construcție al Turnului fierarilor suprapune direct solul viu, nisipos și este suprapus de un strat superficial de sol negru mîlos.

Numai pe terasa superioară a Parcului Copiilor (Sub Alee) solul viu este format din pămînt negru, mîlos consistent. O secțiune exterioară zidului de apărare în zona Porții Forkes s-a adâncit până la nivelul solului cu o consistență asemănătoare.

Terenul mlăștinos constituia el însuși un obstacol în calea eventualilor agresori. Un larg front de apărare, cel sudic, a rămas doar cu punctele de sprijin pe obstacolul natural. Apărarea pe flancul sudic s-a dezvoltat apoi în sistemul bastionar.

Și din perspectiva apărării cu factori naturali ipoteza unui sistem de valuri de pămînt amenajate într-un teren mlăștinos este neverosimilă. Ca și la Sibiu posibilitatea locuirii umane primară și extinderea ei se datorează desecărilor și canalizărilor. Pentru locuitorii Mediașului medieval, mai ales după fortificarea cu ziduri din material durabil, Târnava Mare a rămas, până la regularizarea ei în epoca modernă, un aliat dar și un pericol.

Nu pot lăsa în afara analizei stratul de arsură din zona Porții Forkes, anterioară construcției ei¹⁰. Prezența consistentă a arsurii lasă deschisă posibilitatea amenajării unei palisade anterioare, iar evidențierea unei gropi de par săpată în nisip, cu pigmenți de arsură în zona străzii Badea Cârțan face ipoteza verosimilă. Urmele de arsură sporadice de pe terasa parcului Copiilor (Sub alee) se pot datora unei locuiri anterioare distruse prin incendiere. O groapă de par și urme de arsură nu constituie însă dovezi indubitabile ale unui sistem defensiv cu valuri și palisadă.

În această discuție conținutul scrisorii regală din 1486 trebuie, de asemenea, luat în considerare. Un sistem defensiv bazat pe preexistentele iazuri și mlaștini a putut fi amenajat folosind, așa cum arată descoperirile arheologice, lemnul în sistem de palisadă și șanțurile dintre iazuri¹¹. Pământul excavat din săpături putea deveni un obstacol în ansamblu, elementele de apărare erau doar o improvizație ce demonstra necesitatea și urgența unei construcții masive, atotcuprinzătoare, potrivit cu cerințele de apărare contemporane. Terminologia secretarului regal nu a putut acoperi realitatea din teren. Cuvântul *agger* nu are semnificația unei întărituri din pământ în nici un dicționar latin, cu termeni istorici.

Un exemplu comparativ este în apropiere. Iazurile și șanțurile și mai ales cursul Cibinului făceau parte și din sistemul defensiv al Sibiului. Ca și Sibiul însă, securitatea comunității Mediașului cerea lucrări defensive de amploare. Ele nu au întârziat, constructorii ca și locuitorii bazându-se, ca și până atunci, în principal pe fortificația de pe locul consacrat de biserică¹².

Cercetarea arheologică a unor turnuri și sectoare de zid: informații sumare. Studiul de față despre fortificațiile orașului Mediaș anunță nu înlocuiește un raport arheologic final cu detalii de specialitate și ilustrația adecvată. Unele informații arheologice sunt interesante și pentru publicul larg.

¹⁰ Beșliu 2004, p. 9-10.

¹¹ Sistemul defensiv format din palisade și valuri va fi folosit în secolul al XVI-lea la granița sudică a Ungariei medieval (Kubiny 1990, p. 65).

¹² Cadrul natural dominat de Târnava și de mlaștinile de la sud fost menționat de Giovanandrea Gromo la mijlocul secolului al XVI-lea, când centura de zidărie era terminată (Giovanandrea Gromo 1970, p. 350).

Turnul Porții Forkesch. Stratigrafia este sugestivă pentru topografia și cronologia ansamblului incintei de apărare.

Peste nivelul de construcție s-a depus pietriș care a format nivelul de călcare (drumul medieval). În terenul intens circulat și denivelat au apărut gropi, umplute cu pământ amestecat cu cărămizi. Pentru datarea stratului este semnificativă cărămida groasă 3,5 cm, acoperită cu smalt verde. Pe pietriș a rămas un strat subțire de pământ negru, purtat de cei ce intrau în cetate.

Există un nivel superior, format din pietriș amestecat cu nisip galben și pigmenți de mortar, depus de la reparație. Al treilea nivel de reparare a tunului a păstrat urme de ciment.

Profilul stratigrafic al casetei exterioare turnului păstrează profilul unui șanț umplut cu depuneri de pietriș și pământ. La baza depunerilor însă este un nivel format din pământ negru cu cărămizi. Deasupra lui a rămas „mustața” de mortar legată de reparația turnului. Fundația turnului a fost construită din pietre de râu. În structura zidăriei fundației turnului se păstrează o piatră fasonată cu doua muchii teșite. Săpătura pentru dezvelirea fundațiilor segmentului de zid țesut la vest de Turnul Forkes a dus la degajarea a patru structuri de zidărie late de 70 cm, adosate perpendicular, în interior, pe fundație. Prin analogie ele au constituit baza unor arce de descărcare, fază de refacere și întărire a zidului.

Secțiunea de pe zidul de incintă (strada Badea Cârțan) a păstrat în exteriorul zidului trei straturi cu arsură: pigmenți de arsură depuși într-un șanț săpat în solul viu, nisipos, acoperit de un strat de nivelare cu pământ brun cu pigmenți de arsură, suprapus de un nivel cu arsură compactă.

Biserica Franciscanilor / strada „După Zid”. Talpa corului a fost surprinsă la -80 cm, într-un context arheologic fără depuneri de material arheologic.

Secțiunea practică pe axa corului bisericii a intersectat succesiuni de nivele de construcție-refacere suprapuse de nisip sau pământ brun cu pigmenți de var. Șanțul arheologic a înregistrat în partea estică panta accentuată a terenului nivelat ulterior cu un strat de nisip și materiale de construcție suprapunându-se solului viu, nisipos.

Fundația clădirii care a luat locul bastionului este din cărămizi. Peste nivelul de construcție marcat de cărămizi se află un strat gros de depuneri cu resturi menajere, iar sub el nisip cu pigmenți de mortar.

Bastionul de la Școala nr. 4 (Bastionului Nou). Bastionul era echipat cu un zid din piatră lat de 1,20 m, căptușit cu cărămizi spre exterior. Două straturi de moloz au fost depuse la adâncimile de 1,50 m și 2 m.

Cercetarea arheologică a Turnului Porții Pietrarilor. Reabilitarea turnului a presupus degajarea depunerilor superioare în interiorul lui și evidențierea structurilor de zidărie. Dezvelirea segmentului de nord-est al porții pe o lungime de 2,5 m a dat la iveală groapa de basculare a porții, adâncă de 50 cm, diametrul având aceeași dimensiune, păstrând urme de lemn ars. Groapa a fost amenajată într-o zidărie mixtă, cărămizile predominând însă.

Caseta practică pe fața nordică a turnului a atins talpa fundației la adâncimea de 2,30 m față de nivelul actual. De la adâncimea de 1 m față de solul actual zidul din piatră se lățește cu 20 cm, dar cu 90 cm mai jos se îngustează ușor. Urmele unui schelet din lemn se păstrează la 10 cm, în paralel cu zidul de fundație. Un pavaj superior, format din pietre așezate pe cant, a fost deranjat de un incendiu.

Cercetarea arheologică a Turnului Rotarilor. Numai după săpăturile perimetrice ale constructorilor am avut acces în interiorul Turnului Rotarilor. Săpătura constructorilor a lăsat să se vadă un soclu din cărămizi lat de 50 cm al zidului de sud-vest. În colțul de sud-vest, un alt soclu din cărămizi aflat tot la adâncimea de 30 cm față de nivelul actual de călcare a păstrat dimensiunile de 0,75 X 1,50 m. Peretele estic al secțiunii arheologice a păstrat urma unui șanț adânc de 40 cm și lat de 20 cm. El a fost suprapus de un nivel de lut (podeaua turnului?) și a intersectat nivelul de construcție a cărui amprentă a rămas într-un strat consistent de pământ brun cu pigmenți de mortar. Structura fundațiilor păstrează arce de descărcare.

Strada Badea Cârțan. Săpăturile de reabilitare a străzii Badea Cârțan au permis degajarea a două structuri de zidărie paralele, cu distanța de 3,70 m între ele, perpendiculare pe zidul de apărare în vecinătatea intrării în curtea casei cu numărul 10. Zidul bine conservat în fundație era lung de 1,60 m, lat de 0,90 m, rotunjit la capăt cu talpa la 0,50 m față de nivelul de demolare. Fundația s-a adâncit într-un nivel de lut nisipos. Fundația din piatră de râu s-a ridicat pe un pat de zidărie format din cărămizi. Amenajarea adosată a suferit împreună cu întregul segment de zid de pe urma unui incendiu.

Turnul fierarilor. Doua ziduri au pornit din turn spre est și au fost rupte de un șanț modern. Ele au conturat probabil un zwingler cu lățimea de 1,50 m. Stratigrafia terenului pledează pentru ridicarea turnului odată cu întregul sistem de apărare, iar inscripția de pe peretele de sud datează refacerea lui. Starea de conservare actuală nu lasă să se vadă urme evidente ale igrasiei. Folosirea spațiului a fost benefică conservării zidurilor.

Pinteni de zidărie au existat în exteriorul zidului de incintă. Un pinten de zidărie (contrafort) din cărămizi cu baza de 1,10 m X 1,10 m a fost adosat la zidul cetății în zona pompierilor. Un altul a fost evidențiat în Parcul Copiilor (Sub Alee). Alte două segmente de fundații în sectorul străzii Simion Bărnuțiu s-au putut dezvolta în structuri de susține (arce de boltă, contraforturi?). Și în sectorul Pompierilor a ieșit la iveală baza unui contrafort adosat la exterior zidului de apărare.

Raportul cronologic între Biserica Franciscanilor și zidul de apărare. Eugenia Greceanu consideră că zidul de apărare al orașului este un terminus antequem pentru ridicarea Bisericii Franciscanilor.¹³ Nici pentru unul, nici pentru alta nu există decât cronologii relative. Important din punctul de vedere al sistemului defensiv al orașului este a sublinia rolul jucat de franciscani în apărarea orașelor medievale. Așa cum s-a petrecut la Sibiu. În ultimul caz mănăstirea era echipată cu un turn special construit. Relația lor cu spitalul medieval urmează a fi analizată în altă

¹³ Greceanu 1968, p. 40.

parte¹⁴. Până atunci trebuie să reținem că includerea claustrului în zidul de apărare a consfințit un rol mai vechi în viața orașului. Cu atât mai mult un așezământ pentru debili și săraci avea nevoie de protecția zidurilor.

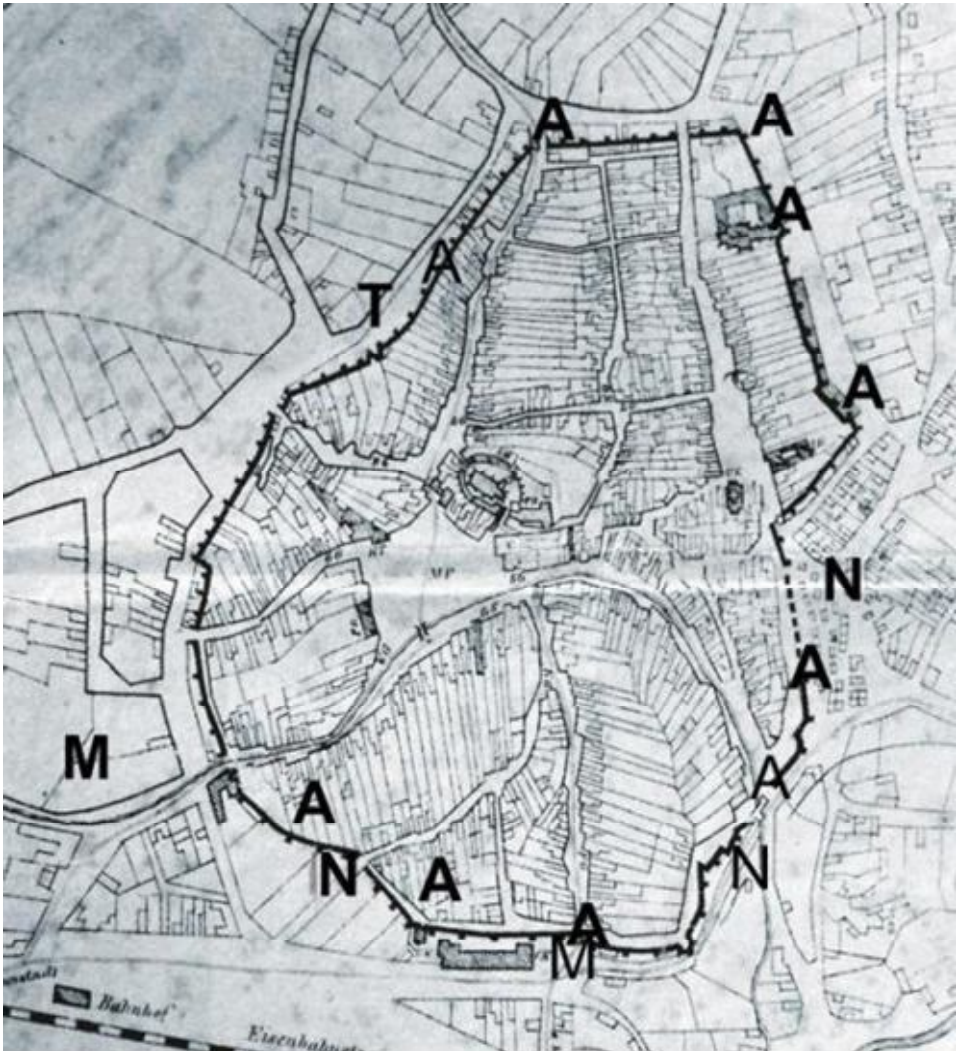
Finalul comunicării poate fi încrezător, optimismul este însă moderat. Murdăria de la baza zidului recent restaurat în zona Parcului Copiilor, igrasia în stadii diferite de la unele turnuri, friabilitatea zidăriei refăcute într-un sector de zid din Parcul Copiilor sunt tot atâtea motive de îngrijorare. În perioada trecută de la terminarea lucrărilor, mai bine de un an, primăria nu a găsit utilitate pentru spațiul mai multor turnuri restaurate. Afișul cu numărul de contact pentru deschiderea Turnului Pietrarilor tăiat strâmb este și el motiv să mă întreb dacă recenta reabilitare nu este și ea, ca multe alte proiecte din ultimul timp, o formă frumoasă pentru un fond social și cultural sărac. Amenajările florale în ambient istoric de la Turnul Forkes și din apropiata stradă a Gheții sunt spectaculoase și impresionante pentru cel ce intră în Mediaș. Dacă vizitatorul își continuă circuitul pe După Zid și în Parcul Copiilor ultima impresie e dezagreabilă. Înlocuirea marcajului zidului cetății de pe Simion Bărnuțiu cu un parapet de nimeni folosit este o greșeală scuzabilă, murdăria e dezagreabilă.

Bibliografie

- Avram 2006 – Alexandru Avram, *Topografia monumentelor din Transilvania. Municipiul Mediaș. Centrul istoric*. Sibiu, 2006.
- Bedeus 1858 – Bedeus von Scharberg, Joseph, *Mitteilungen über ein Medwischer Stadtbuch aus dem 16. und 17. Jahrhundert*, în „Archiv des Verein für Siebenbürgische Landeskunde”, Neue Folge, Dritter Band, I, 1858, p. 31-133.
- Beșliu 1993 – Petre Beșliu Munteanu, *Zur Geschichte eines Hermannstadter Klosterkirche aus der zweiter Hafte des 13. Jahrhunderts*, în *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, 1, 1993, p. 12-31.
- Beșliu 2004 – Petre Beșliu Munteanu, *Rezultatele cercetărilor arheologice din Mediaș (1991-1997)*, în „Comunicări științifice”, II, 2004, p. 7-10.
- Greceanu 1968 – Eugenia Greceanu, *Monumente medievale din Mediaș*, București, 1968.

¹⁴ Beșliu 1993, p.31.

- Gromo 1970 – Giovanandrea Gromo, [*Descriere mai amplă a Transilvaniei*], în *Călători străini despre Țările Române*, București, 1968.
- Grässer 1853 – Andreas Grässer, *Über die Erbaungszeit der Mediascher Stadt oder Ringmauer*, în „Archiv des Verein für Siebenbürgische Landeskunde“, Neue Folge, Erster Band, II, 1853, p. 197-200.
- Kubinyi 1990 – Kubinyi Andras, *Magyarország déli Határvárai a Középkor végén*, în „Castrum Bene“, 2, 1990, p. 65-76.
- Lexicon Latinitatis*, I – *Lexicon Latinitatis Medii Aevii Hungariae*, vol I: A-B, clph.elte.hu/maeh/maeh.html (accesat: 08.05.2014).
- Schuster 2009 – Günter E. Schuster, *Entlang der Stadtmauer, in Mediasch. Eine historischer Streifzug durch die Siebenbürgisch-sächische Stadt an der Kokel* (editori Hansotto Drotloff, Günter E. Schuster), Sibiu, 2009.

Planul oraşului Mediaş, 1872, Biblioteca Brukenthal, H 2367

Pe verso tipăritura are însemnarea: 1872, *Wegendt, prof Mediasch, 7 Juni.*

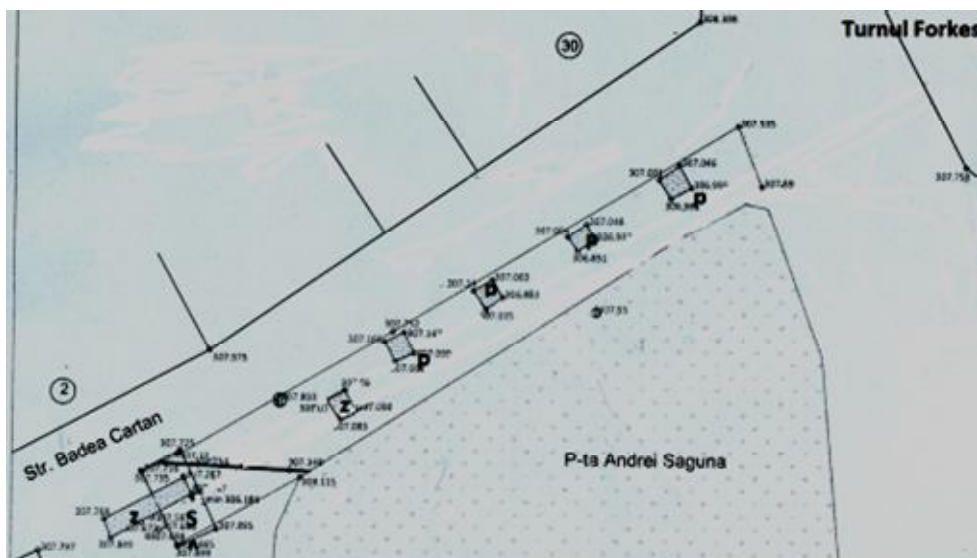
Legenda:

A: zone cercetate arheologic

T: terasa

N: teren nisipos

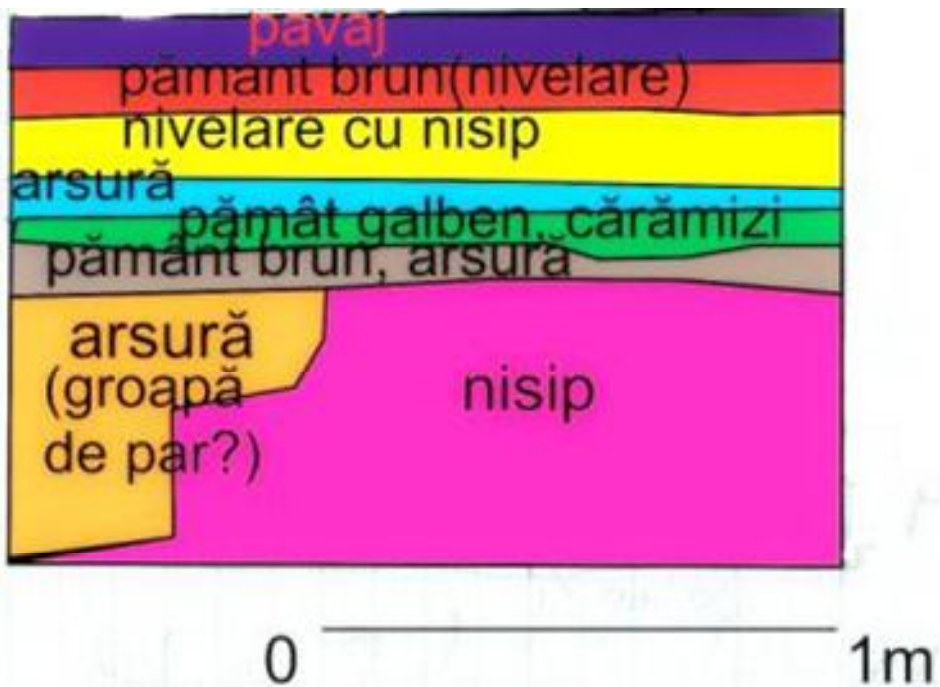
M: teren mlăştinos

Zona Turnului Forkes:
ridicarea topo a substrucțiilor dezvelite și secțiunea arheologică

Legenda:

- P:** baza de zidărie (contrafort?, bază zid pe arce?, etapa ulterioară de construcție)
- Z:** fragment de fundație din zidul de apărare
- S:** secțiune arheologică

Secțiunea arheologică din sectorul zidului de cetate de la Turnului Forkes, malul vestic, segmentul de la sud de zid, cu presupusa groapă de par (palisadă?)

SUPREMA LAUREA SIVE DOCTORATUS. **MEDIEȘENI TITULARI DE DOCTORAT (PÂNĂ ÎN 1920)**

Dragoș Lucian Țigău

Jubileul celor 750 de ani de existență documentată a Mediașului oferă un prilej potrivit pentru a scoate la lumină noi mărturii ale trecutului. Un aspect cu care orașul se poate mândri este cel al elitelor culturale. Ele au asigurat racordarea permanentă a localității la ideile, științele și valorile din centrul și vestul continentului. Un rol important în formarea intelectualității medieșene l-a avut frecventarea universităților europene. Consultarea repertoriilor cu tinerii ardeleni și bănățeni școliți în centrele academice ale Europei până în anul 1919¹, ilustrează interesul constant al locuitorilor din Mediaș pentru dobândirea unei pregătiri superioare, care să le deschidă perspective profesionale cât mai largi și promițătoare. Cei 647 de studenți medieșeni indexați (50 înainte de anul 1520; 93 în epoca 1521–1700; 223 în intervalul 1701–1849; 281 în perioada 1849–1919) reprezintă 3% din totalul de 21390 pentru regiunea Banat – Transilvania – Partium. Prin acest număr, Mediașul s-a situat mereu în topul orașelor din zona amintită (înainte de 1520: locul 7; 1521–1700: locul 5; 1701–1849: locul 4; 1849–1919: locul 8). Din rândul studioșilor medieșeni se evidențiază cei care au avut ambiția și posibilitatea de a dobândi cel mai înalt grad academic oferit de universitățile medievale și moderne, acela de doctor. Grupul este destul de numeros – aproximativ 75 de doctori până în anul 1920 – și se dovedește a fi reprezentativ pentru istoria intelectualității medieșene. În mod firesc, titlul doctoral a conferit prestanță purtătorilor (*suprema laurea seu doctoris titulo*), iar mulți dintre aceștia au dovedit, prin performanțele profesionale, că îl merită. Pe de altă parte, carierele prodigioase nu au fost legate indisolubil de doctorat. Umanistul Christian Schesaeus (c. 1535–1585), cronicarul și diplomatul Mathias Miles (1639–1686), episcopii luterani Georg Jeremias Haner (1707–1777) și Daniel Graeser (1752–1833), generalul Joseph Leibeltern (1783–1836), mareșalul Wilhelm Alemann (1798–1881) și profesorul Paul

¹ Tonk 1979; Szabó-Tonk Sándor 1992; Szabó-Szőgi 1998; Szabó 2005; Szabó-Simon-Szőgi 2014.

Traugott Meissner de la Politehnica vieneză (1778–1864) sunt personalități de prim rang, originare din Mediaș, care nu au avut doctoratul. Cele 74 de personaje discutate aici ilustrează tot atâtea modele din trecutul orașului, fiecare individualizându-se prin destin, realizări și notorietate. Deși au trăit în perioade diferite, majoritatea au demonstrat că sunt oamenii timpului lor, unii chiar devansându-și epoca.

În Secolul Luminilor au început preocupările de a prezenta liste cu doctoratele susținute la diverse facultăți, după criteriul domeniului științific sau al apartenenței titularilor la o „națiune” universitară. Centrele academice din spațiul german au avut privilegiul de a intra prioritar în atenția acestor cercetări². În veacurile următoare, eforturile de inventariere a autorilor și a titlurilor lucrărilor doctorale au continuat în mod stăruitor³, exemplul universităților germane fiind preluat, cu un decalaj temporal semnificativ, și în alte regiuni europene⁴. Instituțiile de învățământ superior din Transilvania și Ungaria au manifestat un interes scăzut pentru a-și prezenta absolvenții cei mai titrați. În anuarele universității din Budapesta (*A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja*) listele cu noii doctori apar doar din anul 1910, în timp ce publicația similară clujeană (*A Kolozsvári Magyar Királyi Ferencz-József Tudomány-egyetem Almanachja és Tanrendje*) nu menționează niciun absolvent propriu din perioada 1880–1920. În această situație, contribuțiile specifice sunt rare și subsumate obiectivului de înregistrare a studenților care s-au pregătit în străinătate. Începuturile trebuie căutate tot în Epoca Luminilor, când Wespzpremi István a realizat un inventar al medicilor din cuprinsul Ungariei istorice care obținuseră titlul doctoral la câteva universități europene (Altdorf, Basel, Göttingen, Halle, Jena, Leiden, Utrecht)⁵. Cunoașterea doctoratelor medicale din secolul al XIX-lea se datorează lui Hőgyes Endre și Győri Tibor, primul alcătuiind o monografie a facultății de medicină din Budapesta, iar ultimul realizând prima mare bibliografie medicală a Ungariei⁶. Celelalte domenii nu s-au bucurat de o atenție similară, autorii și titlurile fiind cunoscute din bibliografiile vaste realizate de Petrik Géza și Szinyeyi József. Istoriografia mai nouă s-a

² *Catalogus* 1745.

³ JV 1885; *Verzeichnis* 1899; Mundt 1936.

⁴ CAT, JVS, Gebauer 1935, *Verzeichnis* 1960, Kroller 1964, Labenbacher 1982.

⁵ Wespzpremi 1787, p. 132-143, 155-167.

⁶ Hőgyes 1896; Győri 1900.

orientat cu predilecție tot către doctoratele în medicină și farmacie⁷, celelalte domenii fiind cercetate mai rar⁸.

Depistarea doctorilor originari din Mediaș întâmpină unele dificultăți, pentru că anuarele și cataloagele universităților indică destul de rar locul precis de proveniență al titraților, iar repertoriile cu studenții din regiunea Transilvania – Banat – Partium semnalează sporadic obținerea doctoratului. Foarte utile se dovedesc publicațiile de epocă, multe fiind trecute în format electronic cu instrumente de căutare performante, care precizează nu doar titlul doctoral, ci și amănunte interesante din existența medieșenilor. Accesul la surse tot mai variate permite clarificarea aspectelor incerte și îndreptarea erorilor de informație. Edificator este cazul lui Carl/ Karl Heinrich, amintit ca student la Tübingen (1888–1889) și Berna (1889), apoi prezentat ca doctor și profesor universitar la Budapesta (1898)⁹. El a fost confundat cu Heinrich Károly (născut în 1856, la Buda-Pesta), redactor la *Ungarische Revue* (1892–1895) și profesor de limba germană și de corespondență comercială la Academia Comercială din capitala maghiară (*Budapesti Kereskedelmi Akadémia*)¹⁰.

La începutul unei sumare analize statistice despre doctoratele medieșene, trebuie precizat faptul că seria studenților este deschisă de Martinus de Medyes care s-a înscris la facultatea de Arte liberale a universității vieneze (13 octombrie 1432), iar după șase ani a devenit *baccalareus* (29 iunie 1438)¹¹. La câteva decenii distanță, clericul Cristian Guttermann a reușit performanța de a fi nu doar primul doctor medieșan, ci și posesorul a două titluri, în Arte și în Drept (1476). Până la sfârșitul Primului Război Mondial numărul doctorilor a urcat la 74, însă dispunerea lor în timp este foarte inegală: secolele XV, XVI și XVII – câte unul, secolul XVIII – 5, secolul XIX – 38, primele două decenii din secolul XX – 28. Cu o singură excepție, toți posesorii de doctorate au fost bărbați. Femeile au primit dreptul de a urma studii înalte abia la sfârșitul secolului

⁷ Bremzai 1938; Réti 1970; Zalai-Zboray-Fodor 1970; Zalai 1971; Zalai 1972; Mátyás 1982; Péter 2013; Kapronczay-Gazda-Bodorné 2016.

⁸ Sigmirean 1995.

⁹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 3144.

¹⁰ Prezentare biografică la Bricht 1896, p. 98.

¹¹ Tonk 1979, nr. 1413; AFA 2007, II (*1416–1447*), nr. 7006.

al XIX-lea¹², astfel că doamnele din Mediaș au obținut doctorate începând cu anul 1912.

În privința centrelor academice unde au fost obținute doctoratele, numărul acestora este de minim 17, cu următoarea repartizare a titrațiilor: Cluj – 13 (1883–1920); Viena – 11 (1797–1906); Graz – 9 (1890–1897); Buda-Pesta – 7 (1778–1912); Innsbruck – 5 (1889–1920); Tübingen – 3 (1818–1885); Giessen – 2 (1856, 1859); Halle – 2 (1748); Jena – 2 (1880, 1902); apoi la Berna (1898), Bonn (1907), Erlangen (1865), Iași (1897), Leipzig (1902), Orleans (1667), Padova (1476) și Wittenberg (1712) – câte unul. Pentru 12 persoane nu se poate stabili cu precizie locul susținerii doctoratului. Această configurare spațială a fost determinată de factori diverși: distanța față de domiciliu, posibilitatea de utilizare cotidiană a limbii germane, prestigiul universităților, rațiuni confesionale etc. Diferențe există și în privința numărului de universități frecventate. 26 de medieșeni (aproape o treime din total) și-au făcut studiile și au promovat doctoratul în același centru academic. Alți 24 au trecut prin câte două cetăți universitare, într-una din ele completându-și studiile și/ sau obținând doctoratul. 18 tineri au frecventat facultăți din trei orașe, iar șase au avut privilegiul de a fi cursanți la patru universități europene (Wilhelm Auner, Rudolf Brandsch, Karl Hoch, Hans Oberth, Andreas Scheiner și Laurențiu Toppeltin). Amploarea peregrinării a fost determinată de posibilitățile financiare și de interesul studioșilor pentru a căpăta experiența mai multor medii universitare. De asemenea, învățământul superior german din secolul al XIX-lea și de la începutul veacului următor s-a remarcat prin acceptarea migrației universitare, a reunirii diverselor certificate (asemănătoare actualelor credite transferabile) ce justificau semestrele necesare prezentării la examenele de doctorat (spre deosebire de mediul francez, care impunea „sedentarismul” universitar). Mai mult, în universitățile germane studenții se bucurau de o mare libertate. Mediul academic de aici reprezenta o ruptură față de cutumele învățământului secundar și îi pregătea într-adevăr pe tineri pentru autonomia vieții adulte¹³.

¹² Competența femeilor este dovedită prin acordarea de titluri academice înalte: *Magister Pharmaciae* (Cluj, 1903), doctor (Budapesta, 1906), cf. Fleischman-Zalai 1975, p. 465-468.

¹³ Aspecte evidențiate de Nastasă 2006, *passim*.

Paleta specializărilor academice se prezintă astfel: medicină – 37, drept – 22, filosofie – 4, farmacie – 2, chimie, filologie, geologie, istorie, științe naturale – câte unul. Cristian Guttermann și Iacob Piso au reușit să aibă câte două doctorate, în Arte liberale și în Drept. Despre Rudolf Rosenauer și Wilhelm Wagner nu se poate spune precis dacă au avut doctorate în filosofie și / sau teologie.

Studiile și tezele de doctorat au o tipologie complexă, fapt explicabil prin intervalul de timp foarte lung și prin numărul mare de centre academice avute în vedere aici. O analiză pertinentă a legislației și a tipurilor de doctorat din universitățile germane, de-a lungul secolelor XVI–XIX, a fost realizată acum mai bine de o sută de ani¹⁴. Întotdeauna, gradul doctoral a fost precedat de cele de *baccalareus* și *licentiatus*. Inițial, *baccalariatus erat primus gradus academicae dignitatis* și doar din secolul al XIX-lea consacră absolvirea învățământului secundar. Tot la începuturi, licența semnifică dreptul unui bacalaureat de a preda cursuri sub supravegherea unui magistru, fie la facultatea de Arte liberale, fie în facultățile superioare, de drept, medicină sau teologie. La finalul stagiului didactic, el avea posibilitatea să devină magistru și/ sau să obțină doctoratul (*licentiati dicuntur, quod eis liceat, quodocumque velint, summam doctoris dignitatem petere et consequi*)¹⁵. Mult mai târziu, titlul de licențiat confirmă absolvirea unei facultăți și dreptul de a profesa în domeniul de pregătire.

Stagiul doctoral era finalizat printr-un examen temeinic în domeniul de specialitate (*post rigorosum examen ad doctoratum admissus est*). În secolul al XV-lea, la universitatea din Padova, candidatul susținea mai întâi un *examen privatum vel rigorosum pro licentia ad gradum doctoratus*, apoi un *publicum examen* (numit și *publica doctoratus*) în urmă căruia primea titlul doctoral¹⁶. Acest parcurs se poate observa chiar de la primul medieșan titrat: *Licentia privati examinis et publica doctoratus in iure canonico et perveniendi ad aliud examen, quod publicum nuncupatur, quodocumque sibi placuerit, doctissimi viri domini Tristani Goutterman artium doctoris* (1476)¹⁷. După modelul centrelor italiene, în universitățile germane de la sfârșitul

¹⁴ Baumgart 1888; Horn 1893.

¹⁵ Müller 1715, p. 26.

¹⁶ Acta 1970, p. XVIII.

¹⁷ Veress 1915, p. 17.

evului mediu și începutul modernității se susțineau *disputationes publicae (ordinariae et extraordinariae), disputationes circulares și disputationes privatae*¹⁸. În 1710, Stephan Auner susține o primă teză medicală, urmată după doi ani de altă *dissertatio inauguralis medica pro licentia summos in arte salutarum honores ac privilegia doctoralia rite consequendi*.

Tematicile din care doctoranzii erau examinați sunt cunoscute din anuarele universităților¹⁹ sau chiar din cuprinsul tezelor. De exemplu, în anul 1865, doctoranzii de la universitatea vieneză susțineau *Rigorousen zur Erlangung der Doktorswürde*, plătind taxe în funcție de specializare. La Drept, prima examinare amânunțită (*erste strenge Prüfung*) se făcea din dreptul natural, dreptul penal și statistică, taxa fiind de 42 florini și 53 creițari austrieci. Al doilea examen sever se dădea din dreptul roman, dreptul canonic și dreptul feudal, a treia probă verifica noțiunile de drept orășenesc, drept comercial și dreptul tranzacțiilor, iar a patra evaluare se făcea din științele politice și procedura judiciară (fiecare examen era taxat cu 37 fl., 80 kr.). După promovarea examenelor riguroase, candidatul își apăra ideile din teză în cadrul unei dezbateri academice (*Disputation*), plătind 47 fl., 25 kr. Pentru trecerea doctoratului (*Promotion*) se mai achitau 165 fl., 73 kr., astfel că în total se plăteau 368 fl., 91 kr. Studenții mediciniști susțineau două examene, primul din anatomie, botanică, zoologie, mineralogie, anatomie, patologie generală și terapeutică (42 fl.), iar celălalt din chimie, medicină legală, poliție sanitară, oftalmologie, farmacologie și medicație, patologie și terapie specială (66 fl. 15 kr.). Pentru promovare se achitau 72 fl., 28 kr., totalul taxelor ridicându-se la 180 fl., 43 kr. Doctoratul în chirurgie era mult mai exigent. Pe lângă examenele susmenționate, candidatul era supus unor evaluări suplimentare: *erste Rigorosum* (14 fl., 18 kr.) și *Tentamen/ Rigorosum publicum* (47 fl., 25 kr.). Pentru acordarea titlului candidatul mai achita 39 fl. 30 kr. (*Sponsion als Doctor der Chirurgie*), adică un total de 100 fl., 73 kr. Studiile de filosofie erau mai accesibile sub aspect financiar, candidații plătind câte 7 fl. pentru cele trei examene riguroase. Primul se dădea din filosofia teoretică și aplicată, al doilea din matematică și fizică, iar ultimul din istoria statelor stăpânite de Habsburgi și din istoria universală. Taxa de promovare era de 54 fl., 43 kr., totalul fiind de 64 fl., 43 kr. În privința

¹⁸ Horn 1893, p. 9.

¹⁹ *Schematismus* 1798, p. 54 și urm.: *Lehrgegenstände zur Erlangung der Doktorswürde*.

Chimiei, examenele erau severe și costisitoare. Se susțineau trei examene riguroase și un *tentamen publicum*, candidații plătind în total 199 fl., 97 kr. pentru confirmarea titlului²⁰.

Informații prețioase se află și în *teza pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută de Eduard Fabini, licențiat în farmacie care cuprinde un chestionar cu subiectele medicale la care candidatul a răspuns în examenul preliminar susținerii dizertației* (1897). Tot pe atunci, *dl. Dionisie Roman a depus ultimul riguros în științele juridice și a fost promovat doctor juris la universitatea din Cluj* (15 iunie 1901). Aici trebuie precizată distincția clară dintre titlurile de magistru/ profesor și doctor. Magistrul era considerat al doilea grad academic, după bacalaureat (*laurea secunda designat magisterii honorem*), iar doctoratul a reprezentat cel mai înalt titlu universitar (*suprema doctoratus laurea*). De asemenea, au existat magiștri fără doctorat, precum și doctori care nu au activat în învățământ. Mulți intelectuali au acumulat aceste titluri, edificator fiind cazul lui St. Ludwig Roth *philosophiae doctor et artium liberalium magister*. Progresul vieții academice în secolul al XIX-lea a impus ca profesorii universitari să dețină titlul de doctor.

Intervalul dintre înscrierea ca student și obținerea diplomei doctorale a variat foarte mult. Pentru opt persoane, această durată nu poate fi stabilită. Cel mai rapid parcurs l-a avut ilustrul St. L. Roth care la 2 ani și 7 luni de la înmatriculare (27 noiembrie 1817) și-a susținut dizertația doctorală (4 iulie 1820). Stagii de pregătire mai scurte sunt consemnate pentru Daniel Lupini, Daniel Scheint (ambii la medicină, în secolul XVIII) și Wilhelm Binder (drept). Un exemplu special îl oferă Karl Hoch care, după trei ani de specializare în chimie și medicină, își trece doctoratul, apoi simte nevoia unei perfecționări și se înscrie ca auditor la universitatea vieneză. Urmează grupul tinerilor care au obținut doctoratul la finalul unor stagii obișnuite de 4 ani – 19; de 5 ani – 8 sau de 6 ani universitari – 11. Mai semnificativ este eșantionul celor cu studii îndelungate: 7 ani – 6; 8 ani – 8; 9 ani – 4; 11 și 13 ani – câte unul. Acesta este alcătuit, cu două excepții, numai din mediciști care studiază cel puțin zece semestre, apoi își rezervă un timp distinct pentru elaborarea tezei doctorale. Durata mare s-a datorat și faptului că „bobocii” erau indeciși asupra carierei de urmat. Friedrich Fabini și Richard Graeser se

²⁰ *Taschenbuch* 1865, p. 241-248. Din 1857, echivalența este 1 florin = 100 creițari.

orientează către medicină doar după ce abandonează teologia, respectiv științele juridico-economice. Mai răbdători în obținerea doctoratelor s-au dovedit studenții medievali Guttermann și Piso. În cazul lor, titlurile le amplifică prestața deja recunoscută în mediile academic și literar. În sfârșit, cel mai lung parcurs, de 22 de ani, l-a avut Eduard Fabini care a început studiul farmaciei în amfiteatrele de la Graz (1875–1876) și, numai după mult timp de practică medicală în spitalele din Iași, a decis să-și susțină teza (1897).

Titlurile dizertațiilor doctorale sunt mai greu de aflat, deoarece multe dintre lucrările originale s-au pierdut. Subiectul și conținutul tezei lui Toppeltin au fost accesibile doar istoricului și lexicografului Johann Seivert (1735–1785). Informațiile publicate de acesta au rămas referințe unice²¹, fiind preluate de bibliografiile moderne care nu semnaleză vreun alt exemplar al tezei umanistului medieșan. Un alt exemplu relevant, la două secole distanță de cel evocat anterior, privește situația medieșenilor Friedrich Folberth și Salamon Kappel care își susțin doctoratul în domeniul filosofiei (care ascunde, de fapt, specializarea în farmacie, respectiv în chimie) la universitatea din Giessen, în anii 1856 și 1859²². Deși datele susținerilor sunt cunoscute cu precizie, titlurile tezelor rămân cufundate în mister²³, situație determinată prin nepublicarea lucrărilor și, mai ales, prin distrugerea cvasitotală a bibliotecii universitare în timpul raidurilor Aliaților din decembrie 1944.

Un alt factor limitativ pentru cunoașterea tezelor doctorale este păstrarea lor sub formă de manuscris. Acest fapt este o certitudine pentru primii doi doctoranzi medieșeni, care au trăit în perioada de pionierat a tiparului. Scrisul de mână a fost uzitat până în epocile recente. Din teza lui Karl Hoch prezentată la Erlangen în 1865, nu s-au păstrat decât 30 de șpalturi (coloane tipărite), lucrarea fiind în curs de imprimare²⁴. De asemenea, repertoriul tezelor susținute la universitatea vieneză arată că, inclusiv în perioada interbelică, lucrările manuscrise au coexistat cu cele dactilografiate și tipărite. Cu toate că dizertațiile erau de dimensiuni reduse, costurile de imprimare era ridicate, astfel că puțini doctoranzi își

²¹ Seivert 1785, p. 439-440. Autorul nu oferă nicio indicație tipografică (editor, format, paginație etc.), fiind vorba de un *manuscris*.

²² Kössler 1970, p. 27, 48.

²³ Tezele nu figurează la Kössler-Schüling 1971.

²⁴ *Verzeichnis* 2009, nr. 2407.

permiteau să le tipărească. Unii dintre ei apelau la soluția publicării tezelor, în varianta originală sau revăzută, sub formă de studii în periodice sau volume colective. De exemplu, Andreas Scheiner își susține doctoratul în filologie la Tübingen, fiind înregistrat ca *Andreas Scheiner aus Marktschelken / Siebenbürgen* (17 decembrie 1885). Catalogul publicațiilor universităților germane nu menționează nicio teză de filosofie/ filologie susținută pe atunci la Tübingen (*nichts erschienen*). În schimb, există dovada că Scheiner s-a întors acasă, la Șeica Mare, unde în martie 1886 își definitivează studiul despre dialectul săsesc și îl trimite spre tipărire unei prestigioase publicații de la Halle²⁵. Tot astfel a procedat Viktor Werner care a reușit să-și publice dizertația susținută la Leipzig (11 decembrie 1902), într-o serie coordonată de reputatul istoric Karl Lamprecht²⁶. Un caz aparte îl constituie Rudolf Brandsch, decedat chiar în momentul susținerii tezei (1880), lucrarea sa fiind publicată postum prin grija istoricului Karl Werner.

Deși tipăriturile au mai multe date de identificare față de manuscrise, ele rămân la fel de expuse distrugerii și uitării. Fiind lucrări de mici dimensiuni, de multe ori ele au fost reunite în volume miscelane (*colligatum*), unde șansele de a rămâne neobservate sunt foarte mari. Un asemenea *colligatum* medical, care cuprinde prima dizertație imprimată cunoscută a unui medieșan (Ștefan Auner, 1712), se păstrează la biserica parohială din Tinca (jud. Bihor)²⁷.

Dintre lucrările accesibile se pot aminti următoarele (în ordine cronologică):

1. *Theses Inaugurales de Nuptiis, Quas Deo Favente in Illustri ac Celeberrima Academia Aurelianensi, pro summis in utroque Jure honoribus promerendis publice ventillandas proponit Laurentius Toppeltinus de Medgyes, Anno 1667. diebus Sept.* (Orléans, 1667), manuscris²⁸;

2. *Dissertatio inauguralis medica de vulneribus eorundemque symptomatis, praeside Pro-rectore Christiano Vaterno ... pro licentia summos in*

²⁵ *Verzeichniss* 1886, p. IV; JV, I, 1887 (15. August 1885 bis 14. August 1886), la p. 197, pentru Fac. filosofie din Tübingen s-a consemnat „*nichts erschienen*”. A se vedea mai jos, în lista lucrărilor.

²⁶ Titlul studiului și data susținerii, în JV, XVIII, 1903 (15. August 1902 bis 14. August 1903), p. 279, nr. 497. A se vedea mai jos, în lista lucrărilor.

²⁷ Emödi 2013, p. 111, 115, 128-129.

²⁸ RMK 1896, III/1, nr. 2396.

*arte salutari honores ac privilegia doctoralia rite consequendi D. ... Aprilis ann. MDCCXII. in auditorio majori ... disseret Stephanus Aunerus Medieso Transilvanus Saxo, Vitembergae (1712), 36 pp.*²⁹;

3. *Dissertatio inauguralis medica sistens febrium continuarum theoriam ac therapiam ... praeside ... Andrea Elia Büchnero ... pro gradu doctoris summisque in medicina honoribus et privilegiis doctoralibus legitime impetrandis, ad die I. Maii A.S.R. MDCCXLVIII publice defendet auctor Ioh. Gottlieb Schuller de Sonnenberg, Media Transylvanus, Halae Magdeburgicae (1748), 60 pp.;*

4. *Dissertatio inauguralis medico-practica de praecipuis adiumentis et impedimentis felicitis morborum curationis, quam ... praeside ... Andrea Elia Büchnero ... pro gradu doctoris summisque in medicina honoribus et privilegiis doctoralibus legitime impetrandis ad die ... Ianuarius A.S.R. MDCCXLVIII publice defendet auctor Jacobus Schuster, Media-Transylvanus, Halae Magdeburgicae (1748), 56 pp.;*

5. *Dissertatio inauguralis medica de Lichene quam annuente inclyta facultate medica in celeberrima ac regia Universitate Budensi, pro summis in medicina honoribus, privilegiisque doctoralibus ... publicae disquisitioni submittit Daniel Martinus Lupini Media-Transylvanus Saxo. Disputabitur in universitatis palatio die ... mensis septembris MDCCLXXVIII, Budae (1778), 18 pp.;*

6. *Dissertatio inauguralis medico-chirurgica de hypopyo ... pro gradu doctoris medicinae publico eruditorum examini submittit auctor Fridericus Fabini Transylvano-Mediensis, Tubingae, 1818, 36 pp.;*

7. *Das Wesen des Staates als eine Erziehungsanstalt für die Bestimmung des Menschen von Stephan Ludwig Roth (Tübingen, 1820), manuscris;*

8. *Dissertatio inauguralis medico-therapeutica de epilepsia ... pro doctoris gradu rite obtinendo in alma ac celeberrima R. scientiarum Universitate Pestiensis publicae disquisitioni submittit J. Michael Kraeger Transsylvanus-Mediensis. Theses adnexae publice defendentur in palatio universitatis majori die ... 1843, Budae (1843), 24 pp.;*

9. *Karl Hoch, Über Fieber im Allgemeinen und dessen Behandlung (Erlangen, 1865), manuscris în curs de imprimare, 30 de șpalturi;*

10. *Rudolf Brandsch, Kaiser Friedrichs III. (IV.) Beziehungen zu Ungarn in den Jahren 1440–1453, în Program des evangelischen Gymnasiums*

²⁹ RMK 2005, nr. 41.

A. B. zu Mediasch 1882/83 (1883), p. 1-52; 1883/84 (1884), p. 1-64 (ediție postumă);

11. Andreas Gottlieb Scheiner, *Die Mediascher Mundart*, în *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, hrsg. Hermann Paul, Wilhelm Braune, XII, Halle, 1887, p. 113-167;

12. *Considerațiuni asupra myocarditelor cronice. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută în iunie 1897 de Eduard Fabini, licențiat în farmacie, farmacist-șef și chimist al Casei ospitalelor și ospiciilor St. Spiridon din Iași*, Iași, 1897, 128 pp.;

13. Victor Werner, *Ursprung und Wesen des Erbgrafentums bei den Siebenbürger Sachsen*, în *Geschichtliche Untersuchungen*, hrsg. Karl Lamprecht, I, Heft 2, Gotha, 1902, 66 pp.

14. Max Kraus, *Die Lagerungsverhältnisse der Sedimente der Gosaumulde von Grünbach-Klaus und der Neuen Welt* (Wien, 1906), teză dactilografiată.

Tezele păstrate oferă amănunte prețioase despre personalul academic implicat în susținerea doctoratelor: rectori, președinți și membri ai comisiilor. Numele acestora este amintit pe pagina de gardă sau în interiorul lucrărilor publicate. De exemplu, pentru doctoratul lui Eduard Fabini, juriul de promoțiune a fost format numai din profesori doctori: Vasile Negel (președinte), Aristide Peride, Ludovic Russ, Constantin Thiron, George Bogdan (membri) și G. Rojniță (membru suplinitor).

Exemplele disponibile arată că tezele au avut o mărime variabilă, de 18–128 de pagini, determinată de caracteristicile tipografice (format, corp de literă etc). Mult mai relevant este conținutul, din perspectiva calității și a sistematizării informației. În perioada Luminilor, textul tezelor era structurat într-un număr variabil de paragrafe: 24 (la Auner, în 1712), 42 (la Schuster, 1748), 82 (la Schuller de Sonnenberg, 1748), 48 (la Fabini, în 1818). Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, tezele devin mult mai elaborate. Studiul filologic realizat de Scheiner în 1886 are două părți, șase capitole cu 149 de paragrafe. Teza lui Fabini din 1897 are 128 de pagini și cuprinde o „introducere – diviziunea subiectului” (6 p.), șapte capitole de specialitate (77 p.), o parte cu 15 „observațiuni” (31 p.), concluzii (1 p.), un chestionar cu problemele de medicină care i s-au pus candidatului în examenul preliminar (1 p.) și planșe anexe (3 p.). În Prefață, autorul arată sincer că *prin publicarea expunerii de față – teza noastră inaugurală – n-avem*

pretențiunea nici de a fi creat ceva original, nici de a fi contribuit la rezolvarea problemelor ce există încă asupra myocarditelor cronice. Luând de bază lucrările clasice și comparând cu ele rezultatele observațiilor noastre personale (subl. aut.), ni s-au sugerat ideile dezvoltate în aceste rânduri. (...) Suntem convins (sic!) că lucrarea noastră la o examinare riguroasă va prezenta încă deziderate; totuși credem că judecătorii noștri vor putea recunoaște intenția ce am avut-o, de a ne îndeplini îndatorirea în mod conștiincios. De aceea, Facultatea consideră cele expuse în această lucrare ca proprii ale autorului și nu are a da nici aprobare nici dezaprobare³⁰.

Lucrările doctorale conțin și alte elemente interesante. Autorii fac dedicații protectorilor lor, primind în schimb laude în versuri de la colegi. La 1712, Stephanus Auner își dedică teza *spectabili ac generoso amplissimis consultissimis doctissimisque dominis liberae regiaeque civitatis Mediensis, exconsuli, consuli regio itemque sedis iudicibus ac caeteris senatus assessoribus de patria optime meritis dominis patronis respective patruo parenti affinibus et fautoribus suis maximopere colendis atque aestimatissimis*. În replică, un conațional compune o poezie laudativă *ad praestantissimum atque doctissimum dominum Stephanum Aunerum doctoratus in medicina candidatum*. Peste ani, Michael Gottlieb Agnethler din Sibiu compune panegirice de două-trei pagini dedicate *clarissimo generoso atque eleganter docto Io. Gottlieb de Sonnenberg și nobilissimo atque doctissimo Iacobo Schustero salutaris doctrinae candidato dignissimo*, cu ocazia susținerii dizertațiilor la Halle (1748). În sfârșit, Eduard Fabini își dedică teza părinților și profesorilor săi, actualilor și foștilor epitropi generali ai Casei Sf. Spiridon din Iași *pentru bunăvoința ce mi-ați arătat în tot timpul studenției mele și pentru acceptul ca cheltuielile de impresiune a acestei teze să-mi fie date de Generala Epitropie ca recompensă pentru serviciile aduse ca farmacist-șef al Casei Sf. Spiridon* (1897)³¹.

Locațiile în care au fost susținute doctoratele sunt precizate îndeosebi pe foile de titlu ale dizertațiilor tipărite. Primul medieșan titrat, Cristian Guttermann, și-a trecut doctoratul în Drept *Paduae in episcopali*

³⁰ Pagina 2 a tezei.

³¹ Dedicății adresate părinților (p. 3), profesorilor și juriului examinator (p. 4), epitropilor generali (p. 5) și directorului cancelariei epitropiei (p. 6). Exemplarul Bibliotecii Academiei Române păstrează și o dedicație autografă a autorului către dr. Bernard Lendvay (1836–1924) pe atunci directorul laboratorului chimic universitar din București.

palatio, in loco examinum consueto (16 mai 1476)³². Din Secolul Luminilor, candidații și-au prezentat lucrările *in auditorio majori* (St. Auner) sau *in universitatis palatio* (Daniel Lupini), obicei perpetuat până în prezent.

După publicare, lucrările doctorale au avut ecouri diferite în mediile științifice. Cele mai multe au rămas simple titluri în repertoriile universităților. Prima teză care s-a bucurat de o prezentare/ recenzie este: *Dissertatio inauguralis politico-medica de inhumatione mortuorum, quam – publicae disquisitioni submittit Fridericus Fabini Transylvanus, Pestini, 1822, 36 pp.*³³. Tezele lui Brandsch, Scheiner și Werner au fost publicate sub formă de studii în reviste prestigioase, care le-a asigurat o mai bună vizibilitate, fiind și astăzi citate. Cât privește teza lui St. L. Roth, aceasta a fost discutată în integrala scrierilor ilustrului intelectual sas.

Titlul doctoral era certificat printr-o diplomă emisă de universități, în numele suveranului locului. Asemenea documente sunt foarte rare astăzi, însă printr-o fericită șansă s-a păstrat diploma acordată lui St. Ludwig Roth, la Tübingen (4 iulie 1820). Diploma universității are următorul cuprins:

*I.D.B.V./ Clementissime Indulgente/ Potentissimo Rege ac Domino/ Domino/ Guilielmo/ Rege Württembergiae, Duce supremo in Suevia, Tecciae Rel. Rel./ Decanus/ et/ Collegium Facultatis Philosophicae/ In Universitate Tubingensi/ Dominum/ Stephanum Ludovicum Roth/ Transsilvano-Mediensem/ Post oblatum Eruditionis Specimen/ Philosophiae Doctorem et Artium Liberalium/ Magistrum Legitime Creat/ hocque Diplomate renunciat/ Tubingae Die IV. Jul. MDCCCXX/ În partea dreaptă, jos, s-a însemnat: Sigillum Testatur Carol. Aug. Eschenmayer Prof. philosophiae p.o.p.t. Decanus*³⁴.

*

Carierele urmate de doctorii medieșeni sunt dintre cele mai variate. Unele se derulează în ambientul și în folosul orașului natal, iar cele clădite departe de casă au meritul de a face cunoscut lumii numele unui însemnat burg transilvan.

Stephan AUNER (c. 1690 – după 1712) a studiat filosofia și medicina la universitățile din Wittenberg (1708–1710) și Leipzig (1710–

³² Veress 1915, p. 17.

³³ MJB, 1, 1822, p. 478.

³⁴ Textul diplomei a fost reprodus de Obert 1896, p. 41. O reproducere fotografică a diplomei, în Roth 1974, planșa 2 (la sfârșitul volumului).

1711)³⁵. El a elaborat două dizertații medicale la Wittenberg (19 iulie 1710 și 12 aprilie 1712)³⁶, după care s-a întors să profeseze în Transilvania³⁷.

Wilhelm Leopold AUNER (1892 – după 1949) a urmat medicina la Cluj (1910–1911 și 1914–1915), München (1911–1913), Kiel (1913) și Leipzig (1913–1914). Își finalizează studiile la universitatea clujeană prin susținerea tezei de doctorat, pe 29 aprilie 1915³⁸. Informațiile luminează doar începutul și a doua parte a carierei: în 1923 autoritățile românești îi acordă dreptul de liberă practică în țară, iar la 21 martie 1939, din medic ambulant este încadrat medic consultant la dispensarul din Mediaș, funcție îndeplinită mai mult de zece ani (1939 – după 1949)³⁹.

Ludwig BINDER (1829–1892) face studii juridice la Leipzig (1850–1851) și Heidelberg (1852)⁴⁰, specializându-se ulterior la Viena. Titlul doctoral este etalat din 1859⁴¹. Parcurge toate treptele magistraturii: avocat stagiar (*Rechtspraktikant von Mediasch/ nach Wien*) în iarna 1853/ 54, *Gerichtsauskultant* (1855)⁴², notar public cezaro-crăiesc la Mediaș (ianuarie 1860)⁴³. Se bucură de aprecierea concitadinilor, fapt dovedit prin alegerea sa ca reprezentant al Mediașului în delegația Națiunii săsești care a protestat la Cluj împotriva deciziei Dietei de unire a Transilvaniei cu Ungaria (decembrie 1865)⁴⁴. Prin decretul imperial din 27 septembrie 1871, Binder este numit la conducerea instanței din oraș, funcție pe care o deține

³⁵ Szabó-Szögi 1998, nr. 149.

³⁶ *Disputatio Anatomica, de Pulmone, Quam Praeside Ioanne Henrico Hevchero, Phil. et Med. Doct. Anatom. et Botan. Prof. Pvbl. Patrono ac Praeceptore svo maximopere colendo, In Auditorio Medicorum, Quod Vitebergae Saxonvm est, ad d. XIX. Ivl. MDCCX. pvblice ventilandam proponet Stephanvs Avnervs, Media Transilv. Vitembergae*, cf. RMK 1898, III/2, nr. 4745. Pentru lucrarea din 1712, a se vedea lista tezelor de mai sus.

³⁷ Weszpremi 1781, p. 7-8; Trausch 1868, p. 37.

³⁸ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 221; Karady-Nastasă 2004, p. 158.

³⁹ MO, nr. 131, 13 septembrie 1923, p. 6498; nr. 154/ I, 7 iulie 1939, p. 4320; nr. 23/ I, 28 ianuarie 1942, p. 539; nr. 17/ I, 21 ianuarie 1949, p. 739.

⁴⁰ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 754; **Siupiur** 2001, p. 158.

⁴¹ WZ, nr. 81, 9 aprilie 1859, p. 1603 (*Dr. Ludwig Binder, k. k. Finanzprok. Konzipist, von Hermannstadt*).

⁴² AISB, nr. 194, 14 decembrie 1853, p. 3; nr. 10, 18 ianuarie 1854, p. 44; nr. 24, 5 februarie 1855, p. 110.

⁴³ KZ, nr. 17, 30 ianuarie 1860, p. 101. A se vedea și WZ, nr. 79, 30 martie 1860, p. 515: „*Der k. k. Gerichts-Kommissär Dr. Ludwig Binder, k. k. öffentlicher Notar in Mediasch*”.

⁴⁴ Brote 1895, p. 224.

peste două decenii⁴⁵. Între 1876 și 1884 a deținut președinția tribunalelor din Mediaș și Târgu Mureș⁴⁶.

Samuel Andreas BINDER (1824 – după 1860) a urmat medicina la Viena (1846–1848, 1850–1851) și Praga (1848–1849)⁴⁷. Deși studiile sale au fost afectate de evenimentele revoluționare, Binder a reușit în martie 1852 să obțină doctoratul⁴⁸. Consemnările despre el sunt rare, la 1860 fiind amintit ca medic al scaunului Mediaș⁴⁹.

Vilmos/ Wilhelm BINDER (1858 – după 1918) se specializează în domeniul dreptului la universitățile din Viena (1876–1878), Berlin (1878–1879) și Heidelberg (1879), obținând doctoratul⁵⁰. Titlul este etalat în 1879, când ocupa funcția de supleant în districtul judiciar Sighișoara⁵¹. Binder a fost judecător la tribunalul din Bistrița (1882–1887)⁵², apoi la Curtea de apel. După desființarea Tablei Regești, s-a pensionat, ipostază în care apare timp de peste două decenii: *Binder Vilmos dr nyug itélőtáblai bíró* (1895–1918)⁵³. Retragerea nu a însemnat și inactivitate, pentru că în această perioadă Binder a fost supraveghetor consistorial al districtului Șeica și a profesat ca avocat în orașul natal⁵⁴.

Wilhelm BINDER (1885–1947) urmează studii juridice la Berlin (1906)⁵⁵ și devine doctor în drept. Diferențierea față de concitadinul său, pe atunci mai ilustru și mai vârstnic, este exprimată cu claritate în Cartea de adrese a orașului din 1914, unul fiind prezentat avocat, iar celălalt ca judecător. Afirmarea se petrece imediat după război, când Binder este ales deputat (1919–1920, 1922–1926, 1926–1927), supleant (1927–1928) și

⁴⁵ WZ, nr. 251, 15 octombrie 1871, p. 205; KÉ, 17, nr. 39, 15 mai 1892, p. 647.

⁴⁶ MOTCN, 4, 1884, p. 306; <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsijegyzokonyvek-1867-1944/adatlap/58167> (5 mai 1876); N, 13, nr. 67, 19 august 1883, p. 268.

⁴⁷ Szabó-Szögi 1998, nr. 426; Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 769; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 3700.

⁴⁸ WMW, 2, nr. 21, 22 mai 1852, col. 343; WZ, nr. 228, 23 septembrie 1852, p. 2599.

⁴⁹ AISB, nr. 75, 10 mai 1854, p. 379; KZ, nr. 197, 15 decembrie 1860, p. 1300.

⁵⁰ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 771.

⁵¹ BK, 13, nr. 287, 13 decembrie 1879, p. 9789.

⁵² BK, 16, nr. 162-163, 18-19 iulie 1882; 21, nr. 19, 25 ianuarie 1887.

⁵³ MOTCN, 14, 1895, p. 470; 37, 1918, p. 461.

⁵⁴ MOTCN, 1896–1916; BK, 47, nr. 253, 4 noiembrie 1913; 52, nr. 236, 16 octombrie 1918.

⁵⁵ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 775.

senator de Târnava Mare (1931–1933)⁵⁶, apoi primarul orașului Mediaș (1938–1940)⁵⁷. Influența sa a fost sporită prin implicarea în afaceri, un exemplu fiind calitatea de membru în consiliul de administrație al *Uzinelor de modelat și emailat S.A.R.* din oraș⁵⁸.

Rudolf/ Rudolph BRANDSCH (1858–1880) s-a înscris la universitatea din Leipzig, frecventând cursuri de teologie, geografie și istorie (1876–1879). Continuă studiul teologiei la Berlin (1879–1880), apoi se mută la Jena unde își pregătește doctoratul în filosofie. Din nefericire, susținerea tezei coincide cu un accident feroviar care a pus capăt prematur carierei și vieții lui Brandsch⁵⁹.

Rudolf BRANDSCH (1880–1953) face studii de filosofie și teologie la universitățile din Marburg (1898–1899 și 1900–1901), Cluj (1899–1900), Berlin (1901–1902) și Jena (1902–1903)⁶⁰. Titlul doctoral este etalat începând cu anul 1911⁶¹. Își începe cariera în învățământ (Cincu, Sibiu), apoi este atras de politică. A fost deputat de Sibiu în parlamentele Ungariei (1910–1918)⁶² și României (1919–1933)⁶³, subsecretar de stat pentru minorități (1931–1932) și inspector general în ministerul de interne (1938–1944)⁶⁴. În toate ipostazele, Brandsch a susținut interesele minorității germane. Este unul dintre inițiatorii Adunării sașilor de la Mediaș (8 ianuarie 1919) care a aderat la hotărârile națiunii române luate la Alba Iulia, pe 1 Decembrie 1918. A fost președintele Partidului German din România (1919–1935), editor al publicației *Deutsche Politische Hefte aus Grossrumänien* (Sibiu, 1921–1927)⁶⁵, iar după anul 1944 a militat pentru drepturile etnicilor germani din România. Brandsch a scăpat primelor valuri de arestări politice organizate de comuniști, dar în 1952 a fost închis și a sfârșit în

⁵⁶ MO, nr. 171, 18 noiembrie 1919, p. 9642; nr. 280, 14 martie 1922, p. 12268; nr. 122, 4 iunie 1926, p. 8057; nr. 153, 14 iulie 1927, p. 9621; A, 44, nr. 14549, 6 iunie 1931, p. 5.

⁵⁷ MO, nr. 129/ II, 5 iunie 1940, p. 5254-5255.

⁵⁸ MO, nr. 229/ II, 27 septembrie 1941, p. 7009; nr. 168/ II, 21 iulie 1943, p. 5040.

⁵⁹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 1024; Szinnyi 1891, I, col. 1317; Schuller 1902, p. 59.

⁶⁰ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 1026.

⁶¹ TP, 15, nr. 169, 3/ 16 august 1911, p. 4.

⁶² OA, 1910 (1910–1915), p. 249.

⁶³ A, 32, nr. 10947, 6 noiembrie 1919, p. 3; MO, nr. 279, 12 martie 1922, p. 12228; nr. 122, 4 iunie 1926, p. 8054; nr. 153, 14 iulie 1927, p. 9616; nr. 283/ I, 19 decembrie 1928, p. 10715.

⁶⁴ NDB 1955, II, p. 529; Mamina-Scurtu 1996, p. 141.

⁶⁵ PPR 1987, III (1919–1924), p. 269, nr. 908; PPR 2003, IV (1925–1930), p. 317, nr. 1153.

detenție, ulterior fiind reabilitat de același regim totalitar care îl condamnase!⁶⁶

Friedrich BREKNER (c. 1880 – după 1927) studiază dreptul la Berlin (1900–1901)⁶⁷, apoi își dă doctoratul. Titlul este menționat din anul 1907, odată cu meseria de avocat pe care o practică la Mediaș și Sibiu⁶⁸. În perioada interbelică se implică în afaceri, fiind membru în diverse consilii de administrație⁶⁹.

Gerhard CSÁKI (1888 – după 1925) face studii medicale la Innsbruck (1905–1906) și la Graz (1906–1911)⁷⁰, finalizate cu obținerea doctoratului (2 martie 1912)⁷¹. Se stabilește la Murau, în Styria (Austria), și avansează în funcții medicale: *Sekundararzt* (1913), *Amtsarzt* (1914), *Bezirksarzt* (1917), *Ober-Bezirksarzt* (1921), *Medizinalrat* (1925)⁷².

Wilhelm CSÁKI (1884–1968) a studiat științele juridice la Berlin (1905–1906) și München (1906)⁷³. Titlul doctoral este amintit abia în 1922, când Csáki a fost ales membru în Consiliul de administrație al nou înființatei „*Vitrometan*” *Fabrică de sticlărie S.A. Mediaș*. Aflat timp de peste 23 de ani în echipa de conducere, s-a implicat activ în dezvoltarea întreprinderii. Cu temei, el rămâne în amintirea muncitorilor ca „*Patron, der wie ein Vater war!*”. Nu a fost și pe placul regimului comunist, care îl închide până în 1953. Csáki a emigrat în Republica Federală Germania, unde își trăiește ultimii ani⁷⁴.

Michael ECKARDT (1873 – după 1921) a fost medicinist la Innsbruck (1892–1893) și la Graz (1893–1899, 1901)⁷⁵, în ultima cetate

⁶⁶ Astfel se explică apariția cărții lui Eisenburger 1983, care prezintă biografia (fără menționarea doctoratului), concepțiile politice, activitatea parlamentară, o listă selectivă a scrierilor lui Brandsch (1909–1941).

⁶⁷ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 1055.

⁶⁸ PH, 29, nr. 301, 20 decembrie 1907; MOTCN, 28, 1909, p. 476; 33, 1914, p. 553.

⁶⁹ MO, nr. 57, 13 martie 1927, p. 3420.

⁷⁰ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 1520; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1867, 3057.

⁷¹ GT (Abend-Ausgabe), 22, nr. 63, 4 martie 1912, p. 3.

⁷² GT (Abend-Ausgabe), 23, nr. 322, 23 noiembrie 1913, p. 3; GV (Morgen-Ausgabe), 47, nr. 643, 29 noiembrie 1914, p. 7; GT (Abendblatt), nr. 312, 10 mai 1921, p. 2; RP, 32, nr. 107, 19 aprilie 1925, p. 4.

⁷³ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 1523.

⁷⁴ MO, nr. 79, 11 iulie 1923, p. 3985; nr. 123, 7 iunie 1927, p. 7781; nr. 207/ II, 12 septembrie 1945, p. 6657; Bușoiu-Giura 2011, I, p. 105.

⁷⁵ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 1877; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1523, 2928.

universitară obținând titlul doctoral (1901)⁷⁶. La 1914 lucra în orașul natal, iar în 1921 autoritățile românești i-au recunoscut dreptul de liberă practică⁷⁷.

Eduard FABINI (1856–1901) a studiat farmacia la Graz în anii 1875 și 1876⁷⁸, apoi se mută la Iași. Aici își susține doctoratul în medicină și chirurgie cu o teză despre miocarditele cronice (1897). Activitatea sa este cunoscută din titlurile și conținuturile lucrărilor publicate în ultima decadă a secolului XIX: prim farmacist și chimist al Casei Spiridon din Iași, membru al societăților farmaciștilor din România și din Graz (1891), membru ordinar al Societății de Științe fizice din București și al Societății medicilor și naturaliștilor din Iași (1894)⁷⁹.

Friedrich FABINI (1788–1864) a început să studieze teologia la Tübingen (1811). A abandonat-o în favoarea medicinei (la Viena – 1817 și iarăși la Tübingen – 1818), iar la 24 octombrie 1818 și-a susținut teza pentru obținerea titlului doctoral. Fabini a continuat să studieze, susținând o nouă dizertație la Pesta (1822)⁸⁰. Confirmarea imperială a venit în 1824: *Se. K. K. Majestät haben dem Doctor der Medicin und Magister der Augenheilkunde, Friedrich Fabini, die neu errichtete Stelle eines Provinzial-Augenarztes in Siebenbürgen allergnädigst zu verleihen geruhet*⁸¹. Fabini a practicat medicina la Mediaș și Bistrița, devenind medicul scaunului Cincu (1835). Din anul 1849 se stabilește în Țara Românească, făcându-și reclamă printre bucureșteni: *jos iscălitul, care mai mulți ani a fost în slujba k. k. în prințipatul Transilvaniei ca fisic (medic - n.n.) al țării și oculist, se recomandază și aici tot în felul acesta, dar mai ales în boale hronice (...) cum și orice fel de boale de ochi, săracii în orice zi vor găsi ajutorințe (...) fără plată. Friderih Fabini. Doctor de medițină și oculist, lăcuind pe Podu Mogoșoaii (Calea Victoriei de azi - n.n.) în hanu lui Serafim*⁸². Fabini a lucrat ca doctor în județul Romanați (1853–1854, 1858), la spitalul temniței din București

⁷⁶ GT (Abend-Ausgabe), 11, nr. 218, 9 august 1901, p. 3.

⁷⁷ *Adressbuch* 1914; MO, nr. 260, 1 martie, 1921, p. 11516.

⁷⁸ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 2012; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 847.

⁷⁹ Lista lucrărilor în BRM 1986, II (D–K), p. 279, nr. 20816-20820.

⁸⁰ Szabó-Szögi 1998, nr. 1055; Szabó 2005, nr. 470; Trausch 1868, I, p. 279.

⁸¹ MCZ, nr. 690, 29 ianuarie 1824, p. 159.

⁸² VR, 13, nr. 51, 28 iunie 1849, p. 204; o nouă reclamă în același ziar, 17, nr. 93, 22 noiembrie 1852, p. 372.

(1855), la carantina Severinului (1858)⁸³, apoi în cadrul Serviciului de igienă de la Giurgiu. A călătorit mult, ca dovadă servind lucrările pe care le-a publicat⁸⁴.

Johann FABINI (1825 – după 1887) este un personaj abia remarcat documentar. El rămâne ocultat de concitadinul său contemporan și omonim (1825–1898) care a fost profesor la gimnaziul orașului și decan al capitlului medieșan. Cu toate acestea, Johann a fost o persoană cu prestanță în societatea locală. Inițial, s-a îndreptat către domeniul veterinar. În anul academic 1846–1847 era înscris la facultatea de profil din Pesta (anul III)⁸⁵. Nu există dovada absolvirii acesteia, ci doar certitudinea orientării spre studiul medicinei umane. Pregătirea lui Fabini s-a încheiat în anul 1852–1853, prin obținerea doctoratului în chirurgie la universitatea vieneză⁸⁶. El a deținut funcția de medic al orașului natal timp de peste două decenii, o dată fiind amintit și ca *Stadt- und Stuhlsphysikus in Mediasch* (1867)⁸⁷. Tot în 1867, Fabini a intrat în Societatea transilvană de Științe Naturale din Sibiu, iar la 1887 era membru al *Spar- und Vorschuss-Verein in Mediasch*⁸⁸.

Michael FABINI (1846–1923) pătrunde tainele medicinei la universitățile din Viena (1864–1867 și 1868–1869) și Tübingen (1865–1866)⁸⁹. Revine în Transilvania și activează ca medic militar⁹⁰. A făcut parte din Societatea transilvană de Științe Naturale din Sibiu (*Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften in Hermannstadt*)⁹¹.

⁸³ BAPR 1971, nr. 14128, 14155, 14156; BAPR 1972, nr. 19055, 19056, 19061, 19088, 19720.

⁸⁴ *Pflege gesunder und kranker Augen für Nicht-Aerzte*, Leipzig und Pesth, 1831; *Itinerär oder Handbuch für Reisende in Siebenbürgen*, Hermannstadt, 1848; *Reise in Italien und zur Zee nach Spanien*, Hermannstadt, 1848.

⁸⁵ Szabó 2005, nr. 471.

⁸⁶ WZ, nr. 249, 19 octombrie 1853, p. 2462. Aici trebuie evidențiată distincția față de un alt Johann Fabini, din Bistrița, doctor în medicină generală la Viena, în 1850–1851 (WZ, nr. 244, 12 octombrie 1851, p. 2961).

⁸⁷ KZ, nr. 197, 15 decembrie 1860, p. 1300; VM, 18, nr. 3, martie 1867, p. 42; WZ, nr. 93, 24 aprilie 1875, p. 377; nr. 220, 23 septembrie 1880, p. 6.

⁸⁸ *Czégek* 1887, p. 338.

⁸⁹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 2023.

⁹⁰ RK, 3, nr. 16, 14 iulie 1876; 10, nr. 23, 22 august 1883; MZ, 31, nr. 38, 11 mai 1878, p. 306.

⁹¹ VM, 53, 1903, p. V; 62, 1912, p. V; 69, 1919, p. 126.

Friedrich FOLBERTH (1833–1895) își începe studiile superioare la Viena (1852–1854), devenind *magister pharmaciae*. Se îndreaptă spre universitatea din Giessen, unde obține doctoratul în filosofie (13 iunie 1856)⁹², titlu care ascunde, de fapt, specializarea în farmacie. Titlul tezei rămâne necunoscut, iar lucrarea este, foarte probabil, pierdută pentru totdeauna⁹³. Întors în patrie *Herr Friedrich Folberth Dr. Philos. und Mag. der Pharmacie*⁹⁴ profesează ca farmacist, publicând diverse studii despre apele minerale transilvane⁹⁵. De asemenea, el a fost medicul băilor de la Bazna, pe care le amenajează și le promovează eficient⁹⁶.

Friedrich FOLBERTH (1858 – după 1915) a fost fiul precedentului și a urmat tot o carieră medicală. El a studiat la Viena (1877–1878) și Heidelberg (din 1878)⁹⁷. Datorită identității de prenume dintre tată și fiu, lui Friedrich junior i se poate atribui cu certitudine titlul doctoral din anul 1890 (*Orvos ifj Folberth Frigyes dr*)⁹⁸. A fost medic districtual și membru al *Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften in Hermannstadt*⁹⁹.

Otto FOLBERTH (1865–1943) este fratele lui Friedrich jr. și s-a pregătit pentru medicină la Viena (1884–1885), Jena (1886) și Graz (1886–1890)¹⁰⁰. El a obținut doctoratul la Graz în iulie 1890¹⁰¹ și a început să profeseze în spitalul militar din Sibiu, lucrând apoi în diverse garnizoane¹⁰². Alături de fratele său, s-a înscris în *Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften in Hermannstadt*¹⁰³. În perioada interbelică,

⁹² Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 2295; Kössler, 1970, p. 27.

⁹³ A se vedea nota 22.

⁹⁴ KZ, nr. 67, 30 aprilie 1857, p. 300 (evidențierea eforturilor lui Folberth de a promova calitățile apelor minerale de la Bazna).

⁹⁵ Schuller 1902, p. 114-115.

⁹⁶ A se vedea anunțul-reclamă făcut băilor de Dr. Folbert, în E, 2, nr. 450, 29 mai/ 10 iunie 1887, p. 4.

⁹⁷ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 2296.

⁹⁸ MOTCN, 9, 1890, p. 111 (consemnări succesive până în vol. 32, 1913); PH, 36, nr. 268, 27 octombrie 1914.

⁹⁹ VM, 41, 1891, p. IV; 52, 1902, p. V.

¹⁰⁰ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 2300; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1198.

¹⁰¹ SP, 10, nr. 61, 30 iulie 1890, p. 5.

¹⁰² WZ, nr. 34, 12 februarie 1891, p. 1; BK, 25, nr. 34, 12 februarie 1891; 30, nr. 25, 31 ianuarie 1896; 32, nr. 116, 19 mai 1898.

¹⁰³ VM, 47, 1897, p. IV; 48, 1898, p. IV.

personalitatea sa este umbrită documentar de cea (mult mai notabilă) a primului său fiu, Otto¹⁰⁴.

Aurel GHERASIM (1878 – după 1941) face studii juridice la Cluj (1897–1902)¹⁰⁵. La începutul carierei este vice-notar în districtul Ilia (1907–1908), apoi practică avocatura la Ocna Sibiului (în 1910, când începe să figurează cu titlul doctoral) și în orașul de pe Cibin (din anul 1911)¹⁰⁶. După război, Aurel Gherasim se stabilește la Ocna Sibiului unde activează ca judecător, fiind chiar înaintat la gradele de președinte de tribunal (1928) și de consilier de curte de apel (1930)¹⁰⁷. După pensionare (1937), el continuă să practice avocatura¹⁰⁸.

Victor GHERASIM (1876 – după 1945) a fost fratele lui Aurel, urmând același domeniu la Cluj (1895–1897, 1898–1899) și Budapesta (1897–1898). El obține doctoratul la Cluj (22 iunie 1901)¹⁰⁹. Își începe cariera ca vice-notar în districtul Sibiu (1902), apoi lucrează ca avocat la Ilia/ Hunedoara (1907–1909)¹¹⁰. În perioada României Mari, Victor Gherasim este numit judecător la tribunalele din Deva (1919) și Turda (1922–1936)¹¹¹. El avansează la gradul de consilier de curte de apel (1930), poziție din care este pensionat (1936). După mulți ani, se apelează din nou la serviciile sale, fiind numit administrator de supraveghere la o fabrică din Orlat (1945)¹¹².

Johann Michael GIERLING (c. 1780 – după 1854) face studii medicale la Viena (1798–1801) finalizate cu obținerea doctoratului

¹⁰⁴ Otto Folberth (1896–1991) a studiat la Budapesta, Berlin, Heidelberg, Cluj și Paris-Sorbonne, devenind doctor în filosofie (Cluj, 24 iunie 1922). A fost profesor (1921–1947) și director (1933–1938) la Liceul „Roth” din Mediaș, istoric, publicist și editorul operei lui St. L. Roth, cf. Hienz 1998, 6 (*D–G*), p. 93-139.

¹⁰⁵ Sigmirean 2000, p. 463, nr. 2796.

¹⁰⁶ BK, 41, nr. 33, 9 februarie 1907; 42, nr. 42, 26 februarie 1908; PH, nr. 116, 17 mai 1910; BK, 45, nr. 287, 15 decembrie 1911; 52, nr. 242, 23 octombrie 1918.

¹⁰⁷ Papp 1945, p. 8, 18; MO, nr. 199, 12 decembrie 1922, p. 9374; nr. 63/ I, 18 martie 1928, p. 2247; nr. 157/ I, 17 iulie 1930, p. 5484-5485.

¹⁰⁸ MO, nr. 104/ I, 7 mai 1937, p. 4406; UP, 23, nr. 46, 23 noiembrie 1941, p. 8.

¹⁰⁹ Sigmirean 2000, p. 373, 459, nr. 739 și 2729.

¹¹⁰ BK, 36, nr. 155, 273, 8 iulie și 27 noiembrie 1902; 41, nr. 169, 26 iulie 1907; 43, nr. 273, 30 noiembrie 1909.

¹¹¹ Papp 1945, p. 10; MO, nr. 199, 12 decembrie 1922, p. 9374; nr. 140, 1 iulie 1924, p. 7360, 7362.

¹¹² MO, nr. 157/ I, 17 iulie 1930, p. 5484; nr. 124/ I, 1 iunie 1936, p. 4744; nr. 21/ I, 27 ianuarie 1945, p. 536.

(1802)¹¹³. Reîntors la Mediaș, el a combinat activitatea medicală cu munca în folosul administrației urbane. Gierling a fost secretar (1811, 1833, 1844), asesor (1820), arhivar (1839, 1841), *physicus et referens in re sanitatis* (1836–1847) și senator al orașului (1841, 1844)¹¹⁴. Reprezintă Mediașul, în calitate de secretar al Magistratului urban, la adunarea Universității săsești desfășurată între 26 iunie și 2 iulie 1848. Știrile despre Gierling apar și în anii următori, când ajunsese la o vârstă înaintată¹¹⁵.

Daniel GRAESER (1847–1938) face studii juridice la academia din Sibiu, apoi la universitățile din Viena (1867), Cluj și Budapesta¹¹⁶. Titlul doctoral este arătat abia în 1889¹¹⁷. Graeser își desfășoară cariera juridică la Târnăveni (jude supleant, 1881), Dumbrăveni (consilier (1887), apoi judecător) și Mediaș (judecător de ocol), până în 1924 când este pus în retragere¹¹⁸.

Richard GRAESER (1895 – după 1929) a urmat ca auditor cursuri economice și juridice la universitatea din Graz (1912–1913)¹¹⁹, apoi medicina la Cluj (10 semestre între 1913–1920), studii finalizate prin susținerea doctoratului la Cluj (21 februarie 1920)¹²⁰. Își începe activitatea la Bălcaciu, de unde este transferat ca medic secundar la secția de chirurgie a spitalului din Diciosânmartin/ Târnăveni (1922). După un timp, figurează ca medic sublocotenent în rezervă (Direcția 6 sanitară din Ministerul de Război) și este urmărit pentru nesupunere (1929), moment din care nu mai există informații despre acesta¹²¹.

Rudolf GRAESER (1853–1908) a urmat studii medicale la Viena (1875–1878) și la Graz (auditor, 1884)¹²². După zece ani este confirmat atât

¹¹³ Szabó-Szögi 1998, nr. 1336 (fără semnalarea doctoratului); ALK, 2, 1803, vol. 1 (suplimentul *Intelligenzblatt der ALK*, nr. 10, April 1803, col. 80). Semnalarea doctoratului în MJB, 19, 1836, p. 579.

¹¹⁴ CAL, 1811, p. 88; 1820, p. 116; 1833, p. 125; 1836, p. 125, 127; 1839, p. 120-121; 1841, p. 120-121; 1844, p. 122-125; 1847, p. 112, 114.

¹¹⁵ SSW, nr. 56, 13 iulie 1848, p. 275; *Beilage zum SB*, nr. 244, 29 decembrie 1854, p. 53.

¹¹⁶ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 2732.

¹¹⁷ PK, 16, nr. 1, 8 ianuarie 1889, p. 125.

¹¹⁸ WZ, nr. 236, 12 octombrie 1888, p. 530; nr. 144, 25 iunie 1907, p. 785; nr. 133, 11 iunie 1911, p. 702; MO, nr. 218, 5 octombrie 1924, p. 11035; nr. 241, 1 noiembrie 1924, p. 12107.

¹¹⁹ Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 2009.

¹²⁰ Karady-Nastasă 2004, p. 215.

¹²¹ MO, nr. 16, 25 aprilie 1922, p. 731; nr. 228/ I, 12 octombrie 1929, p. 7881.

¹²² Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 2750; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1077.

titlul doctoral, cât și faptul că medieșanul Graeser practica homeopatia la Warnsdorf (azi, Varnsdorf în Cehia)¹²³. Acolo a lucrat ca medic tot restul vieții sale¹²⁴.

Wilhelm GRESSKOVITZ (1869 – după 1939) își începe studiile juridice la Berlin (1887–1888)¹²⁵, continuate la München (1888–1890) și Budapesta (1890–1891). În capitala maghiară obține doctoratul, fapt evidențiat din 1894¹²⁶. Gresskovitz lucrează ca avocat, fiscalist (1901) al comitatului Sibiu, consilier al Camerei judiciare de la Sibiu (1910–1916)¹²⁷. Obține trei mandate de deputat al comitatului Sibiu, circumscripția Cristian (1902–1905, 1906–1910 și 1910–1913)¹²⁸. În perioada interbelică se ocupă cu afaceri, fiind cooptat în conducerea Sindicatului fabricanților de spirt industrial¹²⁹.

Cristianus/ Tristan GUTTERMANN (c. 1440 – c. 1500) a studiat în universitatea vieneză, la facultatea de Arte Liberale, parcurgând aproape toate ipostazele academice: student (13 octombrie 1457), bacalaureat (18 ianuarie 1460), licențiat (12 martie 1462), magistru (1 septembrie – 29 noiembrie 1464)¹³⁰. A preferat să revină în Transilvania și să urmeze o carieră clericală. La 14 februarie 1469, era amintit *magister Cristianus plebanus in Eczel (=Ațel) ac decanus dictae sedis Megiensis*¹³¹. Peste ani (12–20 octombrie 1475), papa Sixtus IV îl amintea pe *Cristian Gunterman de Megyes, Rectori parochialis ecclesiae de Bertalban, Transilv. dioc. magistro in Artibus et Accolito nostro*¹³². Călătoria în Italia a fost folosită de medieșan pentru a-și completa studiile. La Padova, el deținea deja titlul de doctor în

¹²³ Villers 1894, p. 27.

¹²⁴ GT (Abend-Ausgabe), 18, nr. 358, 28 decembrie 1908, p. 2. O scurtă caracterizare a celui dispărut „*ein Siebenbürger Sachse*”, în ÖV, 36, nr. 52, 29 decembrie 1908, p. 6.

¹²⁵ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 2786.

¹²⁶ KÉ, 19, nr. 35, 3 mai 1894, p. 716.

¹²⁷ BK, 31, nr. 229, 6 octombrie 1897; AWZ, nr. 25, 31 ianuarie 1899, p. 138; TR, 49, nr. 137, 8/ 21 decembrie 1901, p. 557; MOCTN, 29, 1910, p. 503; 35, 1916, p. 589.

¹²⁸ TR, 50, nr. 83, 25 iulie/ 7 august 1902, p. 337; NFP, nr. 16642, 2 iunie 1910, p. 3; OA, 1906, 1910, edițiile 1906–1911, p. 108–109; 1910–1915, p. 280.

¹²⁹ MO, nr. 143, 2 iulie 1927, p. 9032; nr. 172/ II, 25 iulie 1932, p. 6938. Ultima menționare găsită pentru Gresskovitz, în BDZ, 21, nr. 250, 4 noiembrie 1939, p. 4.

¹³⁰ Tonk 1979, nr. 404 și 2375; AFA 2007, III/1 (1447–1471), nr. 13549, 14052, 14536, 14591.

¹³¹ Theil-Werner 1870, p. 37.

¹³² TT, 1899, p. 11.

Arte, la care îl adaugă pe cel în Drept (16 mai 1476)¹³³. Reîntors în patrie, Cristian Guttermann a fost canonic al episcopiei din Alba Iulia aproape două decenii¹³⁴.

Karl HOCH (1839 – după 1914) aprofundează tainele medicinei și chimiei la Graz (1862–1863), München (1863–1865) și Viena (1866)¹³⁵. Înainte de studiile superioare, Hoch și-a făcut elevatul în farmacie și a obținut diploma de practicant. În 1860 lucrează ca asistent farmacist la București. Stagiul academic se încheie la Erlangen, prin obținerea doctoratului în medicină (26 iunie 1865)¹³⁶. Hoch se întoarce în România și depune examenul de liberă practică, dar este respins (11 octombrie 1865), fapt care îl determină să părăsească țara¹³⁷. Cariera sa rămâne obscură (foarte probabil dedicată farmaciei), dar există certitudinea unei vieți îndelungate¹³⁸.

Carl IPSEN (1866–1927) a studiat medicina la universitățile din Innsbruck (1884–1889), München (1885–1886) și Praga (1886). Obține doctoratul în medicină la Innsbruck (2 martie 1891)¹³⁹, iar docența la Graz (9 martie 1894). Carl Ipsen devine colaboratorul statornic al profesorului Julius Kratter (1848–1926) pe care îl urmează de la Innsbruck la Graz, acolo unde își dă docența¹⁴⁰. Legătura profesională a durat peste trei decenii, la universitate și în diverse societăți de medicină legală, fiind extinsă (din 1897) și în plan familial, prin căsătoria lui Carl Ipsen cu Margaretha, fata profesorului Kratter. Activitatea sa didactică se desfășoară la Innsbruck, unde este numit profesor de medicină legală (1896), fiind apoi ales decan al facultății de medicină (1905–1906, 1911–

¹³³ Veress 1915, p. 17: „*doctissimi viri domini Tristani Goutterman artium doctoris accoliti sedis apostolicae, rectorisque parochialis ecclesiae BIRTHALBENSIS DE TRANSILVANIA*”.

¹³⁴ Theil-Werner 1870, p. 39: „*venerabilis Cristianus vicarius Albensis*” (14 mai 1481); Kovachich 1799, p. 364 (DF 283678, registru p. 366): „*Christianus Artium et Decretorum Doctor, canonicus ecclesiae Albensis Transilvaniae*” (20 decembrie 1486); TT, 1902, p. 524: canonic de Alba și nunțiu apostolic (14 decembrie 1494).

¹³⁵ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 3375 și 4299 (prezentat de două ori cu nume diferite). Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 535.

¹³⁶ *Verzeichnis* 2009, nr. 2407.

¹³⁷ Lipan 1998, p. 79-80 (cariera lui Hoch, fără prezentarea titlului tezei).

¹³⁸ *Adressbuch* 1914.

¹³⁹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 3603; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 2835, 4188.

¹⁴⁰ Fenomenul ca studenții să-și urmeze profesorii în migrația academică este analizat de Surman 2012, p. 229.

1912), rector (1908–1909) și membru al Senatului universității (1918–1921)¹⁴¹. În paralel, Ipsen desfășoară o amplă activitate culturală și științifică: președinte al *Deutschen und Österreichischen Alpenvereins* (1901–1907), membru fondator al *Deutschen Gesellschaft für Gerichtliche Medizin* (1904) și membru al *Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina – Halle* (din 1919)¹⁴².

Friedrich IPSEN (c. 1875 – după 1943) a studiat dreptul la Berlin în anii 1897–1898¹⁴³. Este menționat cu titlul doctoral în 1908, când activează ca avocat și locuiește la Mediaș¹⁴⁴. Devine colaborator la *Curentul juridic. Revistă juridică lunară* (de la 1 februarie 1926 și până la încetarea apariției, pe 1 decembrie 1934)¹⁴⁵. Se implică și în afaceri, un bun exemplu fiind alegerea ca membru în consiliul de administrație al *Uzinelor de modelat și emailat S.A.R.* din oraș¹⁴⁶.

Béla KAPPEL (1872 – după 1930) urmează medicina la Cluj (10 semestre între 1889–1894), studii continuate prin doctorat (31 martie 1900)¹⁴⁷. Amănuntele începutului de carieră lipsesc. El a participat la Primul Război Mondial, fiind decorat cu *Ehrenkreuz II. Klasse mit Kriegsdekoration* (1916)¹⁴⁸. Primește dreptul de liberă practică a medicinei în România întregită (1921), iar mai mulți ani funcționează ca medic definitiv în județul Târnava Mică, mai întâi la Hususău, apoi, prin transfer, la Valea Lungă (1926), de unde este pensionat din oficiu (1 ianuarie 1930)¹⁴⁹.

Henrik KAPPEL (c. 1874 – după 1908), frate cu precedentul, studiază tot 10 semestre de medicină (1891–1896), obținând doctoratul la Cluj (24 noiembrie 1900)¹⁵⁰. În cazul său, informațiile luminează în special

¹⁴¹ LFU 1899, p. 234; Huber 2010, p. 238-240.

¹⁴² ÖBL 1961, III, p. 41; Hienz 2000, VII (*H–J*), p. 327-328.

¹⁴³ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 3604.

¹⁴⁴ BK, 42, nr. 293, 22 decembrie 1908.

¹⁴⁵ PPR 2003, IV (*1925–1930*), p. 267, nr. 952; PPR 2009, V, partea I (*1931–1935*), p. 324, nr. 1122.

¹⁴⁶ MO, nr. 229/ II, 27 septembrie 1941, p. 7009; nr. 168/ II, 21 iulie 1943, p. 5040.

¹⁴⁷ Karady-Nastasă 2004, p. 240.

¹⁴⁸ PL, 63, nr. 9, 9 ianuarie 1916, p. 2. Împăratul Franz Joseph I a instituit *Ehrenzeichen für Verdienste um das Rote Kreuz* la 17 august 1914.

¹⁴⁹ MO, nr. 224, 12 ianuarie 1921, p. 9417; nr. 116, 28 mai 1926, p. 7601; nr. 244/ I, 1 noiembrie 1929, p. 8283.

¹⁵⁰ Karady-Nastasă 2004, p. 240.

primii ani de activitate. La început, el apare medic practicant (1901), apoi avansează ca medic secundar (1902–1908)¹⁵¹.

Salamon KAPPEL (1844 – după 1892) a studiat la facultatea de inginerie și comerț a Politehnicii vieneze (1855–1857) obținând o diplomă în științe comerciale. Își continuă pregătirea la facultatea de științe naturale (chimie) de la München (1858–1859), apoi trece la Giessen unde obține un doctorat în filosofie (17 noiembrie 1859), domeniu care maschează o specializare în chimie¹⁵². Kappel nu își etalează niciodată titlul academic, fiind prezentat drept chimist, producător și comerciant de oțet (1876–1887), băcan și negustor de articole coloniale la Mediaș (1892)¹⁵³.

Adolph/ Adolf KEIN (1837 – după 1894) a început studiul dreptului la Viena (1854), iar după șase ani și-a luat doctoratul (22 iunie 1860)¹⁵⁴. Timp de peste trei decenii, Kein este amintit ca „*Advocat u. Dr.*”, lichidator (*Massverwaltung*), membru în diferite comisii de concurs pentru ocuparea posturilor judiciare din zona Sibiului și Târnavei¹⁵⁵. Se pare că a avut o atitudine politică oscilantă: în tinerețe a fost reprezentantul Mediașului în cadrul Universității Săsești (1871), iar spre sfârșitul carierei a sprijinit Societatea maghiară de cultură din Transilvania (E.M.K.E.) în calitate de membru fondator în comitatul Târnavă Mare (1887), de vicepreședinte (1888) și de președinte al filialei medieșene (1890)¹⁵⁶.

Bruno Maria KEIN (1878 – după 1906) a urmat cursuri de drept la Berna (1898)¹⁵⁷. În 1903, era doctor, lucrând ca avocat la Mediaș și Sibiu, apoi ca vice-notar la tribunalul din Târgu Mureș¹⁵⁸.

Felix KEIN (1867 – după 1939) face studii la Școala Superioară de Agricultură și Silvicultură (Mariabrunn) din Viena (1887), trece pe la Leipzig (1888), apoi se înscrie la facultatea de filosofie din Innsbruck

¹⁵¹ BK, 35, nr. 191, 22 august 1901; MOTCN, 21, 1902, p. 258; 27, 1908, p. 155.

¹⁵² Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 3897; Kössler 1970, p. 48. A se vedea nota 22.

¹⁵³ KÉ, 1, nr. 134, 10 decembrie 1876, p. 997; *Czégek* 1887, p. 338; *Magyarország* 1892, p. 617.

¹⁵⁴ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 4182 (înregistrat *Klein*); AUW M32.1-895.

¹⁵⁵ G, nr. 7, 17 februarie 1862, p. 56; NFP (*Morgenblatt*), nr. 647, 19 iunie 1866, p. 8; AWZ, nr. 3, 5 ianuarie 1894, p. 18.

¹⁵⁶ SDW, 4, nr. 2, 11 ianuarie 1871, p. 18; EMKE, 1887, p. XLIX; 1888, p. 57; 1890, p. 129.

¹⁵⁷ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 3983.

¹⁵⁸ IK, 12, nr. 2, 7, 25 februarie și 25 iulie 1903, p. 79, 250; 15, nr. 1, 3, 27 ianuarie și 26 martie 1906, p. 34, 109.

(1888)¹⁵⁹. Kein obține doctoratul, titlul fiind semnalat în 1892¹⁶⁰. Funcționează ca profesor la Alba Iulia, Sümeg (comitatul Veszprém), Oradea, apoi la Liceul real din Timișoara (din 1901 până în perioada interbelică)¹⁶¹. Existența sa în capitala Banatului este documentată până în anul 1939¹⁶².

Andreas KELLER/ KOLLER (c. 1780 – după 1821) a urmat medicina la Viena (1800–1804), dar titlul doctoral i s-a acordat de către universitatea peștană (1804)¹⁶³. A fost angajat chirurg în districtul Mureș din comitatul Hunedoara (1820–1821)¹⁶⁴.

Johann Michael KRAEGER (1818–1857) aprofundează medicina la Pesta timp de șase ani, finalizând cu doctorat (1837–1843)¹⁶⁵. Își începe cariera la Mediaș, lucrând ca *physicus 2. et referens in re sanitatis* (1844–1847) și figurând sporadic printre senatorii orașului¹⁶⁶.

Max KRAUS(S) (1882 – după 1937) a urmat cursuri de inginerie minieră la Academia montanică din Leoben (1900–1902) și de geologie (cuprinse în cadrul facultății de filosofie) la Viena (din 1903)¹⁶⁷. În capitala Imperiului își trece doctoratul cu o teză de geologie (31 octombrie 1906)¹⁶⁸. După absolvire, Max Krauss s-a lansat în afaceri, fiind amintit ca director și membru în primul Consiliu de administrație al nou înființatei *Vereinigte Carborundum- und Elektritwerke-Aktien-Gesellschaft* din Cehia (1910), apoi în ipostaza de funcționar minier (*Bergkommissär*)¹⁶⁹. Peste ani, medieșanul (cu alți asociați) a obținut concesionarea unui ținut minier în munții Gurghiului, pentru exploatarea metalelor prețioase și a minereurilor asociate (1936–1937)¹⁷⁰.

¹⁵⁹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 3984, 4203; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 2883 (numit *Klein*).

¹⁶⁰ GyRKF, 1893, p. 81, 84, 106; 1895, p. 49, nr. 184.

¹⁶¹ BK, 29, nr. 197, 29 august 1895; 33, nr. 95, 25 aprilie 1899; 35, nr. 53, 5 martie 1901; 46, nr. 42, 22 februarie 1912.

¹⁶² BDZ, 21, nr. 92, 25 aprilie 1939, p. 5.

¹⁶³ Szabó-Szögi 1998, nr. 2010 (fără semnalarea doctoratului); Högyes 1896, p. 229.

¹⁶⁴ CAL, 1820, p. 73; 1821, p. 75.

¹⁶⁵ Szabó 2005, nr. 1055 (fără semnalarea doctoratului); Trausch 1870, II, p. 302.

¹⁶⁶ CAL, 1844, p. 122; 1845, p. 110, 112; 1847, p. 112, 114.

¹⁶⁷ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 4564; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 2634.

¹⁶⁸ AUW PH RA 2171.

¹⁶⁹ WZ, nr. 65, 20 martie 1910, p. 14; nr. 95, 26 aprilie 1917, p. 3.

¹⁷⁰ MO, nr. 210, 9 septembrie 1936, p. 7525-7526; nr. 204 bis, 4 septembrie 1937, p. 7622.

Daniel Martin LUPINI (1751–1816) era originar din Alma Vii, însă el s-a recomandat medieșan (*Media-Transylvanus Saxo*) și cetățean ardelean (*medicus Transylvanus civis*). Pregătirea medicală se desfășoară la Viena (1775–1778) și se finalizează cu susținerea doctoratului la universitatea din Buda (septembrie 1778)¹⁷¹. Cariera ulterioară rămâne obscură.

Johann (Hans) OBERTH (1886 – după 1933) face studii medicale printr-o amplă peregrinare academică, timp de zece semestre (1904–1911), la Viena, Graz, Berlin, München (sem. I, III–VI) și Cluj (sem. II, VII–X), în ultima universitate susținându-și doctoratul (30 martie 1912)¹⁷². Lucrează la Mediaș și chiar publică articole¹⁷³.

Julius OBERTH (1862–1946) studiază medicina la universitățile din Viena (1881), Berlin (1882) și Graz (1884)¹⁷⁴. În capitala Dublei Monarhii își trece doctoratul (27 martie 1887)¹⁷⁵ și lucrează la clinicile de dermatologie, ginecologie și neuro-psihiatrie (1887–1890). Se mută la spitalul orașenesc din Sibiu, activând ca medic (chirurg) voluntar, apoi secundar (1891–1896). Trece la Sighișoara ca medic primar și director (1896–1926)¹⁷⁶. Notorietatea sa este amplificată prin faptul că a fost părintele lui Hermann Oberth (1894–1989) inventatorul rachetelor moderne și pionier al astronauticii.

Karl/ Károly OBERTH (1856–1930) a urmat dreptul la facultățile din Viena, Cluj și Budapesta, obținând doctoratul în 1881. A fost avocat în orașul natal (1883–1901) și deputat al comitatului Târnava Mare/circumscripția Mediaș (din 1899, în locul decedatului concitadin Wilhelm Binder (1857–1898), apoi ales în anii 1901, 1905, 1906 și 1910)¹⁷⁷. În ultimii ani ai vieții sale, dr. Oberth a fost cooptat în conducerea câtorva instituții

¹⁷¹ Szabó-Szögi 1998, nr. 2478 (cu arătarea doctoratului la Viena); MUW 2014, p. 393; Trausch 1870, II, p. 369.

¹⁷² Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 5983; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1846; Karady-Nastasă 2004, p. 290.

¹⁷³ Dr. Hans Oberth, *Pentru combaterea teaurizării*, în A, 47, nr. 15190, 14 iulie 1933, p. 4.

¹⁷⁴ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 5985; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1111.

¹⁷⁵ *Lexikon* 1993, p. 375.

¹⁷⁶ MO, nr. 260, 1 martie, 1921, p. 11516 (drept de liberă practică în România Mare); A, 38, nr. 12764, 23 iulie 1925, p. 2 (punerea în retragere din oficiu). Medalion biografic realizat de Henning 2012, p. 27.

¹⁷⁷ Nu figurează la Szabó-Simon-Szögi 2014. OA, edițiile 1901–1906, p. 331; 1905–1910, p. 353; 1906–1911, p. 188; 1910–1915, p. 375.

financiare din oraș: *Banca Medieșană S.A.* (1925) și *Institutul de scrisuri fonciare al băncilor ardeleni S.A.* (1930)¹⁷⁸.

Iacob PISO (c. 1480–1527) a fost înmatriculat la Viena în 1496¹⁷⁹, aici primind, după câțiva ani, recunoașterea talentului literar: *Jacobus Piso transilvanus, Poeta Laureatus* (3 martie 1502)¹⁸⁰. Piso s-a stabilit în Italia, unde obține titlul de *artium doctor* (18 iulie 1505)¹⁸¹. Afirmarea intelectuală și socială a continuat și în anii următori, fiind dovedită prin obținerea doctoratului în drept, îndeplinirea funcției de protonotar/ legat apostolic și debutul corespondenței cu marele umanist Erasmus din Rotterdam: *Iacobus Pisonis Iurium Doctor, protonotarius Apostolicus Erasmo Roterdamo* (Roma, 30 iunie 1509)¹⁸². Pontifii Iuliu II și Leon X i-au încredințat două misiuni diplomatice în Polonia (1510 și 1514)¹⁸³. Ulterior, a ajuns prepozit de Pécs și secretar regal (1515). Piso își păstrează poziția și în timpul regelui Ludovic II, de la care obține un privilegiu pentru orașul său natal (25 ianuarie 1517)¹⁸⁴.

Dionisie ROMAN (c. 1875 – după 1948) a fost fiul unui învățător din Așel și nepotul memorandistului omonim (1853–1917). Urmează studii juridice la Cluj (1895–1900), finalizate cu obținerea doctoratului (15 iunie 1901)¹⁸⁵. Roman s-a dedicat avocaturii timp de aproape jumătate de secol: stagiar (1901), definitiv (din 1904) și decan al baroului Târnava Mare (1939)¹⁸⁶. El a sprijinit constant lupta de emancipare culturală și politică a românilor ardeleni. Se înscrie în ASTRA (1905) și devine președintele despărțământului (filialei) Mediaș (1908–1915)¹⁸⁷. Cariera politică a lui Dionisie Roman începe imediat după Războiul Mondial, când participă ca delegat al Mediașului la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia (1

¹⁷⁸ MO, nr. 132, 16 iunie 1926, p. 8818; nr. 83, 11 aprilie 1930, p. 5316 (anunțul decesului).

¹⁷⁹ Schrauf 1902, p. 146: „*Sub Mag. Servacio Beer Coronensi, intitulati sunt scholares subscripti... Jacobus de Meyesch*” (13 octombrie 1496); Tonk 1979, nr. 828.

¹⁸⁰ *Oratio* 1502, p. 1, 6; Trausch 1871, III, p. 60.

¹⁸¹ Werner 1875, p. 309, nr. IX.

¹⁸² Scrisoare publicată în *Opus* 1906, p. 452-454, nr. 216. Corespondența a continuat până în 1526 (*Opus* 1926, tom VI (1525–1527), p. 253-256, 416, nr. 1662 și 1754).

¹⁸³ Ábel 1880, p. 82, 89-90.

¹⁸⁴ T1, II, 1833, p. 93-96.

¹⁸⁵ Sigmirean 2000, p. 460, nr. 2744; TR, 49, nr. 61, 5/ 18 iunie 1901, p. 251.

¹⁸⁶ U, 14, nr. 14, 2 aprilie 1904, p. 137; MO, nr. 249/ I, 27 octombrie 1939, p. 6019.

¹⁸⁷ T3 (Analele ASTRA), nr. 3, mai-iunie 1905, p. 60; nr. 4, oct.-dec. 1908, p. 213-214; T3, 46, nr 7-12, 1915, p. 131.

decembrie 1918) și este numit prefect al județului Târnava Mare de către Consiliul Dirigent (ianuarie 1919)¹⁸⁸. Roman a fost deputat de Târnava Mare în anii 1920–1922, 1927–1931 și 1932–1933¹⁸⁹. Totodată a avut o activitate îndelungată pe tărâmul afacerilor: înființează la Mediaș o filială a băncii sibiene *Albina* (1910), apoi devine membru fondator al *Băncii centrale industriale și comerciale* (Sibiu, 1919)¹⁹⁰. În 1922, Roman era membru în consiliul de administrație al *Primei fabrici de sticlă cu gaz metan din Mediaș*, iar în ajunul naționalizării întreprinderilor, a fost ales la conducerea firmei bucureștene *Hygea S.A.R.*¹⁹¹. Sfârșitul vieții sale rămâne în obscuritate.

Friedrich/ Fritz ROSENAUER (1891 – după 1943) urmează dreptul la Innsbruck (1909)¹⁹². El își etalează titlul doctoral în 1912, iar trei ani mai târziu apare ca funcționar la *Siebenbürgischer Sparkassen Actiengesellschaft*, filiala medieșană¹⁹³. Și-a continuat activitatea în deceniile interbelice, figurând ca expert contabil și membru în comitete de cenzori (la *Banca de păstrare și de credit în Mediaș*, *Banca Industrială S.A.* din Sighișoara, *Uzinele de modelat și emailat S.A.R.* din Mediaș, 1922–1943)¹⁹⁴.

Gustav ROSENAUER (1851 – după 1921) își face studiile de medicină la facultățile din Viena (1869–1870, 1873–1874), Berlin (1870–1871) și Graz (1872–1873)¹⁹⁵. Apare cu titlul doctoral în anii 1905–1918, când a funcționat ca medic la Râșnov¹⁹⁶. În 1921 autoritățile românești îi recunosc dreptul de liberă practică¹⁹⁷.

¹⁸⁸ GO, nr. 5, 5/ 18 ianuarie 1919, p. 24; nr. 6, 14/ 27 ianuarie 1919, p. 25.

¹⁸⁹ R, 9, nr. 118, 8 iunie 1920, p. 3; MO, nr. 153, 14 iulie 1927, p. 9621; nr. 283/ I, 19 decembrie 1928, p. 10719.

¹⁹⁰ RE, 12, nr. 31, 31 iulie 1910, p. 306; 21, nr. 8, 22 februarie 1919, p. 64.

¹⁹¹ MO, nr. 119, 3 iunie 1924, p. 6146; nr. 111/ II, 15 mai 1948, p. 2450.

¹⁹² Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 6912; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 3127.

¹⁹³ MOTCN, 31, 1912, p. 118; KÉ, 40, nr. 93, 21 noiembrie 1915, p. 1592. O prezentare a băncilor săsești de atunci, în articolul *Institutele de bani săsești*, RE, 13, nr. 47, 19 noiembrie 1911, p. 449-450.

¹⁹⁴ MO, nr. 78, 10 iulie 1923, p. 3948; nr. 176, 13 august 1925, p. 9309; nr. 91/ II, 16 aprilie 1940, p. 3494; 117/ II și 229/ II, 20 mai și 27 septembrie 1941, p. 4084, 7009; nr. 168/ II, 21 iulie 1943, p. 5040.

¹⁹⁵ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 6913 (probabil, identic cu 7066). Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 770.

¹⁹⁶ BH, 25, nr. 275, 5 octombrie 1905; BK, 52, nr. 29, 5 februarie 1918.

¹⁹⁷ MO, nr. 224, 12 ianuarie 1921, p. 9417;

Rudolf ROSENAUER (1880–1949) a studiat filosofia și teologia la facultățile din Halle (1900–1901) și Jena (1902–1904). Se reîntoarce în Transilvania cu titlul doctoral, dedicându-se preoției (la Metiș, Ighișu Nou (1924–1927) și Bazna)¹⁹⁸.

Stephan Ludwig ROTH (1796–1849) s-a înscris la cursurile de teologie ale universității din Tübingen (1817)¹⁹⁹. Între 1818–1820, a colaborat cu marele pedagog Johann Heinrich Pestalozzi la școala specială a acestuia de la Yverdon (Elveția), unde și-a însușit ideile maestrului, ale iluminismului, dar și principiul modern al egalității limbilor și naționalităților. În teza doctorală de filosofie, susținută la universitatea din Tübingen (4 iulie 1820), Roth tratează dintr-o perspectivă foarte modernă problema esenței statului ca instituție educativă pentru formarea omului²⁰⁰. Roth nu s-a putut bucura de această realizare, pentru că autoritățile de la Viena nu i-au recunoscut titlul dobândit în afara imperiului²⁰¹. Era consecința politicii restrictive a Curții de la Viena, în spiritul reacționar post-napoleonian, de a interzice frecventarea universităților din afara Imperiului Habsburgic, îndeosebi a celor protestante. În 1819, studenții aflați la cursuri în afara granițelor au fost obligați să se întoarcă în Imperiu²⁰². În cele din urmă, Roth și-a putut etala titlul de *doctor și magister*²⁰³.

Revenit în Transilvania, Roth s-a afirmat multilateral, ca gânditor umanist, istoric, profesor și participant la Revoluția de la 1848. El a devenit profesor și rector al Gimnaziului medieșan, apoi s-a dedicat carierei clericale. În contact cu diverse medii sociale (bisericesc, școlar, rural), Roth a promovat soluții realiste de dezvoltare și reformă. A susținut drepturile naționale ale românilor (pe care îi numește *Romanen*, renunțând la termenul uzitat atunci de *Walachen*) prin divese scrieri și îndeosebi în timpul Revoluției pașoptiste. În octombrie 1848, Roth a fost

¹⁹⁸ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 6919.

¹⁹⁹ Szabó-Szögi 1998, nr. 3328.

²⁰⁰ A se vedea lista tezelor de mai sus. Un fragment tradus în limba română, la Roth 1983, p. 138-140.

²⁰¹ Roth 1928, p. 271-273 (susținerea tezei și obținerea doctoratului), 309-311 (nerecunoașterea titlului).

²⁰² König 2001, p. 109.

²⁰³ A se vedea articolul semnat de „*Doctor und Magister Stephan Ludwig Roth, Evang. Pfarrer in Nimesch*”, în T2, 2, nr. 89, 16 noiembrie 1841, p. 391.

numit în Comitetul de Pacificație și apoi comisar imperial plenipotențiar în 13 sate de pe Târnave. În această ipostază, el a promovat egalitatea în drepturi a naționalităților, oprirea violențelor, iar împreună cu Ștefan Moldovan, protopopolul Mediașului, a dispus desființarea iobăgiei fără răscumpărare și încetarea obligațiilor feudale. Prin atitudinea sa, Stephan Ludwig Roth și-a atras ostilitatea autorităților revoluționare maghiare, fiind arestat, judecat sumar și executat la Cluj (11 mai 1849). Istoriografia modernă a acordat o atenție deosebită publicării corespondenței și studierii activității lui Roth²⁰⁴.

Walter Armin/ Hermann ROTH (1888 – după 1945) urmează zece semestre de medicină la Cluj (1907–1912) și Viena (1909, sem. V–VI), finalizate cu susținerea doctoratului (16 noiembrie 1912)²⁰⁵. În anii Primului Război Mondial a fost mobilizat în diverse corpuri de armată, apoi i s-a recunoscut dreptul de liberă practică în România Mare²⁰⁶. Pe timpul celei de-a doua conflagrații mondiale a rămas să lucreze ca medic primar și chirurg în orașul Baia Mare, aflat sub ocupația horthystă, iar de la 10 iunie 1945 *Dr. Roth Walter se reprimește în serviciu și se încadrează provizoriu în postul vacant de medic al spitalului Baia Mare*²⁰⁷.

Hermann (Armin) ROTHSCHILD (1885 – după 1918) se pregătește pentru medicină la Cluj (11 semestre, între 1906 și 1913), iar teza doctorală este prezentată la 7 noiembrie 1914²⁰⁸. Participă la războiul mondial abia început, însă cariera ulterioară nu se lasă descoperită, nefiind exclusă infirmitatea și chiar moartea în ultimele luni ale conflagrației²⁰⁹.

Julius SCHAFFEND(T) (1867 – după 1897) s-a orientat către universitatea din Graz, unde aprofundează medicina timp îndelungat. Este student între anii 1887 și 1894 (cu o întrerupere în 1890), apoi revine

²⁰⁴ Trausch 1871, III, p. 138; ÖBL 1986, IX, p. 281-282; Roth 1928 (serie de 7 volume, Kronstadt, Berlin, Leipzig, 1927-1964); Kroner 1974; Göllner 1982; Roth, 1983.

²⁰⁵ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 6977; Karady-Nastasă 2004, p. 313.

²⁰⁶ RK, 43, nr. 23 și 56, 4 martie și 8 mai 1916. MO, nr. 260, 1 martie 1921, p. 11516.

²⁰⁷ MOTCN, 48, 1941, p. 144; BK, 76, nr. 111, 16 mai 1942; MO, nr. 129/ I, 9 iunie 1945, p. 4850.

²⁰⁸ Karady-Nastasă 2004, p. 313.

²⁰⁹ PL (Morgenblatt), 63, nr. 94, 3 aprilie 1916, p. 5; BK, 52, nr. 97, 26 aprilie 1918.

ca doctorand în 1895 și 1896²¹⁰. La începutul anului 1897 primește titlul de doctor în medicină generală²¹¹. Cariera sa rămâne în obscuritate.

Andreas Gottlieb SCHEINER (1864–1946) face studii teologice și filologice la Berlin (1882–1883), Tübingen (1883–1885), München (1884) și Budapesta²¹². Obține doctoratul în filologie la Tübingen (17 decembrie 1885)²¹³. Primele posturi țin de domeniul educațional: învățător și director la Școala de Fete din Mediaș (1889–1895), la Seminarul învățătorilor din Sibiu (1895–1899) și rector la Școala publică luterană din Mediaș (1899–1907). Funcționează un timp ca paroh la Cincu (1907–1914), apoi lucrează la Arhivele Universității Săsești din Sibiu (până în 1936)²¹⁴.

Daniel Gottlieb SCHEINT (1772–1835) a studiat chimia și medicina la Viena (1795–1797), loc unde în 1797 își susține doctoratul²¹⁵. La începutul carierei activează la Szolnok, iar din anul 1800, pentru tot restul vieții, este medicul orașului și scaunului Mediaș²¹⁶. În 1823, Scheint a devenit primul medic terapeut și monograf al stațiunii Borsec. El și-a extins cercetările asupra întregului ținut secuiesc, publicând o monografie cuprinzătoare și documentată²¹⁷.

Joseph SCHMIDT (1860–1929) aprofundează dreptul la Cluj, trecând prin facultățile din Berlin (1880–1881) și Viena (1881). La universitatea clujeană obține doctoratul în drept (1883)²¹⁸. Practică avocatura la Mediaș și în comitatul Târnava Mare, fiind ales notar

²¹⁰ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7205; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1285 (fără indicarea doctoratului).

²¹¹ GV, 30, nr. 69, 27 martie 1897, p. 2-3.

²¹² Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7234.

²¹³ *Verzeichnis* 1886, p. IV. A se vedea lista tezelor de mai sus.

²¹⁴ ÖBL 1990, X, p. 67-68.

²¹⁵ Szabó-Szögi 1998, nr. 3415; *Schematismus* 1798, p. 60. Numele noilor doctori sunt publicate în ziare (WZ, nr. 100, 16 decembrie 1797, p. 3706) și în reviste de specialitate (MCZ, 1, nr. 4, 15 ianuarie 1798, p. 80).

²¹⁶ CAL, 1811, p. 87; 1833, p. 126; 1835, p. 125; Trausch 1871, III, p. 166-167; ÖBL 1990, X, p. 70.

²¹⁷ *Die Heilquelle von Borszék, nach eigenen Erfahrungen in Kürze beschrieben von einem prakt. Arzte*, Wien, 1824; *Das Land und Volk der Szeckler in Siebenbürgen, in physischer, politischer, statistischer und geschichtlicher Hinsicht*, Pesta, 1833.

²¹⁸ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7368.

comitatens (1883), fiscalist al orașului (1910–1920)²¹⁹. A fost membru al Societății transilvane de Științe Naturale din Sibiu²²⁰.

August Johann SCHULLER (1870 – după 1916) are un stagiul îndelungat de studii medicale la Graz (1888–1896 (retras în 1889–1890, 1894), 1897–1898, 1905)²²¹, care depășește momentul obținerii doctoratului în medicină generală (iulie 1898)²²². Cariera sa abia se întrezărește documentar: în 1907 locuia la Mediaș, iar în 1916, un August Schuller primea decorația militară *Roten Kreuze*, dovadă a mobilizării sale pe front și implicării în tratarea răniților²²³.

Johann Gottlieb SCHULLER von SONNENBERG (1723–1749) a urmat cursuri de medicină la universitățile din Jena (1744) și Halle (1746)²²⁴, în ultimul centru academic prezentându-și teza doctorală (1 mai 1748). Din nefericire, Schuller nu a avut posibilitatea de a-și valorifica pregătirea, întrucât a decedat la scurt timp după absolvire.

Friedrich SCHUSTER (c. 1855 – după 1918) face studii juridice la München (1874–1875)²²⁵, ulterior obținând doctoratul. În 1886 a fost președintele instanței pentru orfani din comitatul Târnava Mare, apoi este întâlnit ca avocat la Sighișoara (1892–1918)²²⁶.

Jacob SCHUSTER (1725 – după 1750) a fost simultan coleg cu Schuller von Sonnenberg, la ambele universități²²⁷, fapt care indică prietenia dintre cei doi concitadini. Schuster și-a susținut teza mai repede (4 ianuarie 1748)²²⁸, după care a practicat medicina la Mediaș și Sibiu.

Johann (Hans) SCHUSTER (1897 – după 1920) urmează Dreptul la Innsbruck (1916–1918) și tot acolo obține doctoratul (18 decembrie 1920)²²⁹. Nu se știe dacă a revenit în România, iar în caz afirmativ, identitatea sa

²¹⁹ TR, 31, nr. 144, 10/ 22 decembrie 1883, p. 577; PN, 44, nr. 154, 1 iunie 1893; MOTCN, 29, 1910, p. 503; 37, 1918, p. 525.

²²⁰ VM, 69, 1919, p. 124.

²²¹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7526; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1345, 1852.

²²² GV, 31, nr. 178, 7 august 1898, p. 2.

²²³ GV, 40, nr. 219, 15 mai 1907, p. 5; PL (Abendblatt), 63, nr. 177, 27 iunie 1916, p. 3.

²²⁴ Szabó-Szögi 1998, nr. 3551; Kaiser 1994, p. 41.

²²⁵ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7612.

²²⁶ MOTCN, 5, 1886, p. 127; 37, 1918, p. 534; PH, 14, nr. 120, 30 aprilie 1892; AÖGZ, 44, nr. 43, 21 octombrie 1893, p. 356.

²²⁷ Szabó-Szögi 1998, nr. 3593; Kaiser 1994, p. 41.

²²⁸ Wespzpremi 1787, IV, p. 165; Trausch 1871, III, p. 272; RMK 2005, nr. 1427.

²²⁹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7626; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 3281.

trebuie stabilită foarte atent, întrucât în țară își începuse activitatea un alt Hans Schuster - doctor în medicină al universității din Graz (1923)²³⁰.

Karl SCHUSTER (1866 – după 1932) se pregătește pentru medicină la Viena (1884–1885) și Graz (1885–1889)²³¹. În ultimul oraș promovează doctoratul în medicină generală (4–8 noiembrie 1890)²³², iar ulterior s-a specializat și în farmacie. Se stabilește în metropola austriacă unde lucrează ca farmacist timp îndelungat (*Mag. Pharm. Dr. Karl Schuster, Apotheker in Wien*)²³³. În noiembrie 1926, el figurează ca farmacist domiciliat la Viena și co-proprietar al celebrei farmacii bucureștene *La ochiul lui Dumnezeu*, alături de frații săi Fritz, Emil și Ella (căsătorită cu dr. Ludwig Folberth din Sighișoara)²³⁴.

Michael SCHUSTER (1851 – după 1914) a studiat medicina la Viena (1869–1874) și Berlin (1870–1871)²³⁵. Figurează cu gradul doctoral din perioada stagiului la spitalul garnizoanei sibiene (1878–1883). Spre sfârșitul vieții, locuia (posibil și profesia) în orașul natal²³⁶.

Heinrich Friedrich SIEGMUND (1845–1872) s-a specializat în farmacie la Viena între 1863 și 1866²³⁷. Doctoratul l-a obținut în domeniul chimiei, iar în anul 1869 apare ca farmacist în Mediaș și membru al Societății transilvane de Științe Naturale din Sibiu²³⁸.

Heinrich SIEGMUND (1867–1937) urmează medicina la Graz între 1886 și 1892, studiile fiind încheiate prin doctorat: *Vom 11. bis 25. d. wurden an der hiesigen Universität promoviert die Herren: (...) Heinrich Siegmund aus*

²³⁰ MO, nr. 205, 19 septembrie 1925, p. 10312.

²³¹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7603; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1177.

²³² SP, 10, nr. 92, 15 noiembrie 1890, p. 5.

²³³ WZ, nr. 103, 4 mai 1907, p. 7; nr. 186, 17 august 1922, p. 1; AWZ, nr. 113, 15 mai 1932, p. 342.

²³⁴ MO, nr. 23, 1 februarie 1927, p. 1190 (Emil Schuster a cumpărat părțile de moștenire ale fraților săi, devenind unicul proprietar al farmaciei).

²³⁵ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7647.

²³⁶ MZ, 31, nr. 80, 5 octombrie 1878, p. 647; 36, nr. 11, 9 februarie 1883, p. 88: „*Dr. Michael Schuster des Garnisonsspitals Nr. 22 in Hermannstadt (Aufenthaltort Mediasch)*”. MOTCN, 14, 1895, p. 119; *Adressbuch* 1914.

²³⁷ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7810.

²³⁸ VM, 20, 1869, p. 84. Disparația sa este anunțată în SDW, 5, nr. 39, 25 septembrie 1872, p. 621.

*Mediasch (...) zu Doctoren der gesammten heilkunde*²³⁹. A fost medicul orașului Mediaș (din 1895), preocupându-se de amenajarea unui spital al Crucii Roșii în anii Primului Război Mondial²⁴⁰. De altfel, el este considerat fondatorul medicinei preventive și sociale moderne din spațiul săsesc²⁴¹. Siegmund a aderat la Societatea transilvană de Științe Naturale din Sibiu²⁴², dar totodată a contribuit la răspândirea ideilor rasiste²⁴³. El a fost preocupat și de gazetărie: redactor al revistelor *Volksgesundheit* (1902–1911) și *Mitteilungen des Siebenbürgischen Ärztevereins* (1907–1910)²⁴⁴; colaborator și redactor (1925–1930) la *Kirchliche Blätter aus der ev. Landeskirche A.B. in den Siebenbürgischen Landesteilen Ungarns*²⁴⁵; redactor șef (din 1925) al publicației medicale *Der Aufbau*²⁴⁶; redactor la *Evangelischer Fürforger* (suplimentul independent din Mediaș al publicației *Kirchliche Blätter*) din 1931²⁴⁷.

Viktor THEIL (1866 – după 1911) face medicina la Innsbruck (1884–1885, 1886–1889), München (1885) și Praga (1886). Titlul de doctor îl obține la Innsbruck (28 ianuarie 1891)²⁴⁸. Activează în capitala Imperiului, fiind cooptat în *Wiener Ärztekammer* (două mandate: 1907–1914)²⁴⁹.

Hermann TITUS (1882 – după 1946) aprofundează medicina la Graz timp de mai mulți ani (1901–1907, cu o întrerupere în 1904)²⁵⁰ și tot

²³⁹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 7809; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1234. Informație despre absolvire în GV, 25, nr. 170, 28 iulie 1892, p. 2-3; Szinnyi 1908, XII, col. 979 (indică promovarea în 1893).

²⁴⁰ BK, 29, nr. 224, 28 septembrie 1895; MOTCN, 37, 1918, p. 93; PL (Morgenblatt), 63, nr. 257, 15 septembrie 1916, p. 8: „*Das Mediascher Rote-Kreuz-Spital wird, wie uns Dr. Heinrich Siegmund mitteilt, demnächst in Mediasch wieder eröffnet werden*”.

²⁴¹ Killyen 2002, p. 115.

²⁴² VM, 48, 1898, p. VIII; 69, 1919, p. 130.

²⁴³ Heinrich Siegmund, *Die Enthaltbarkeit ist eine nationale Pflicht*, Hermannstadt, 1903. Articol biografic, cu abordarea acestui aspect, la Turda 2015, p. 561-562.

²⁴⁴ Rózsa 2001, nr. 677, 1133.

²⁴⁵ PPR 1987, III (1919–1924), p. 530-531, nr. 1742; PPR 2003, IV (1925–1930), p. 563, nr. 2091.

²⁴⁶ PPR 2003, IV (1925–1930), p. 65, nr. 208; PPR 2009, V, partea I (1931–1935), p. 74, nr. 237.

²⁴⁷ PPR 2012, V, partea II (1931–1935), p. 77, nr. 310.

²⁴⁸ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 8615; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 2846, 4195.

²⁴⁹ WZ, nr. 133, 12 iunie 1898, p. 4 (medic suplinitor la Viena); NWT, 36, nr. 67, 9 martie 1902, p. 3 (medic definitiv); WZ, nr. 267, 20 noiembrie 1907, p. 20; nr. 231, 8 octombrie 1911, p. 15.

²⁵⁰ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 8685; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1753.

acolo obține doctoratul în medicină generală (23 mai 1908)²⁵¹. El a urmat o carieră militară, fiind amintit ca *Oberarzt* și *Regimentsarzt* în armata cezaro-crăiască (1909–1918)²⁵². De la 1 decembrie 1919, Titus este primit în armata română (la Corpul VII din Sibiu) cu gradul de medic maior (vechime recunoscută de la 1 septembrie 1917). Servește la diverse școli și unități militare, fiind înaintat locotenent colonel (1923) și medic colonel (1928). Cu acest ultim grad este pus în retragere pentru limită de vârstă (1 noiembrie 1937). Existența sa este consemnată încă un deceniu, până în 1946²⁵³.

Laurentius TOPPELTIN (1641–1670) studiază Dreptul civil și canonic în cadrul unei ample *peregrinatio academica* la Altdorf (1659–1661), Padova (1661–1663) și Roma (1663)²⁵⁴. Revine în patrie pentru scurt timp, apoi pornește într-o nouă călătorie de studii finalizată cu titlul de doctor *in utroque juris* la Orléans (septembrie 1667)²⁵⁵. Toppeltin este cel mai faimos umanist al Mediașului, autorul lucrării *Origines et occasus Transsylvanorum*, publicată pe timpul cât s-a aflat în Franța²⁵⁶. Cartea a fost foarte apreciată în mediul săsesc, având chiar o răspândire europeană. Bazat pe un amplu material bibliografic, Toppeltin a fost în măsură să combată teoriile tendențioase ale cronicarului István Szamosközi cu privire la romanitatea românilor. El a analizat în trei capitole distincte originea, limba și portul românilor. Astfel, lucrarea lui Toppeltin a fost valorificată de Miron Costin și de stolnicul Constantin Cantacuzino care au considerat-o a fi un

²⁵¹ GT (Abend-Ausgabe), 18, nr. 142, 23 mai 1908, p. 2.

²⁵² NWT (Tages-Ausgabe), 43, nr. 331, 2 decembrie 1909, p. 4; PL (Abendblatt), 58, nr. 96, 27 aprilie 1911, p. 7; 63, nr. 25, 25 ianuarie 1916, p. 3; WZ, nr. 5, 6 ianuarie 1918, p. 2.

²⁵³ MO, nr. 207, 3 ianuarie 1920, p. 10979; nr. 6, 12 aprilie 1923, p. 255; nr. 213/ I, 26 septembrie 1928, p. 7983; nr. 251/ I, 30 octombrie 1937, p. 8563; nr. 255/ II, 2 noiembrie 1946, p. 8295.

²⁵⁴ Szabó-Tonk 1992, nr. 1540; Veress 1915, p. 130-131. La Altdorf (1661) a publicat lucrarea: *Differentiae Atque Convenientiae Juris Civilis Et Juris Municipalis Saxonum In Transsylvania Adspirante Numine Divino Praeside Excellentissimo Viro Dn. Ernesto Cregel. J. U. D. Et Juris Publici Ac Institutionum Imperialium in Florentissima Academia Altdorffina Professore Ordinario, Fautore ac Praeceptore Aetatem Suscipiendo Placidiae censurae Eruditorum subjectae a Laurentio Toppeltino Medieso Transylvano Avt. Et Resp. Ad d. 20. Martii*, Altdorphi, MDCLXI, cf. RMK 1896, III/1, nr. 2135.

²⁵⁵ RMK 1896, III/1, nr. 2396. Titlul este prezentat în paginile de mai sus.

²⁵⁶ RMK 1896 III/1, nr. 2391: *Origines Et Occasvs Transsylvanorum; Historica narratione breviter comprehensae. Authore Lavrentio Toppeltino de Medgyes, Lvgdvni, MDCLXVII (=Lyons, 1667).*

izvor credibil pentru redactarea cronicilor lor²⁵⁷. Din nefericire, Toppeltin nu și-a putut valorifica pregătirea, el murind la scurt timp după revenirea în principat.

Wilhelm WAGNER (1885 – după 1946) s-a orientat către filosofie și teologie, urmând cursurile universităților din Königsberg (1904–1905), Viena (1906) și Bonn (1907). Se întoarce cu titlul de doctor în filosofie și teologie, slujind ca preot la Băgaciu (1912–1917), apoi la Hălchiu și Sighișoara (după 1939)²⁵⁸. Postura clericală nu l-a împiedicat să se implice (moderat) în sfera întreprinderilor, în 1925 fiind președinte al consiliului Uzinei electrice din Hălchiu S.A.²⁵⁹.

Anna Erzsébet WEINRICH (1888 – după 1912) a absolvit studiile de farmacie la Budapesta (24 iunie 1911), urmate de obținerea doctoratului (15 iunie 1912)²⁶⁰. Cariera acestei doamne rămâne necunoscută.

Heinrich Victor WERNER (1880–1969) face studii teologice la Halle (1898–1899), Berlin (1900–1901) și Leipzig (1901–1903)²⁶¹. În ultimul oraș își susține dizertația doctorală în filosofie, tratând o temă de istorie juridică a sașilor (11 decembrie 1902)²⁶². Werner a fost preot la Ațel timp de 36 de ani (1912–1948)²⁶³. Nu s-a mărginit doar la activitatea clericală, ci a elaborat studii temeinice despre istoria Mediașului, unele fiind restituite recent²⁶⁴.

Karl WILK (1893 – după 1946) a urmat medicina la Cluj timp de zece semestre (1912–1920), finalizându-și studiile prin susținerea doctoratului (5 iunie 1920)²⁶⁵. A lucrat ca medic de circumscripție în cadrul Direcției generale CFR, avansând de la clasa III la clasa I (1925–1938), dar

²⁵⁷ Armbruster 1993, p. 154, 197-199, 223.

²⁵⁸ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 9087; MO, nr. 161/ I, 15 iulie 1946, p. 7405 (trece la ultima gradație clericală).

²⁵⁹ MO, nr. 160, 20 iulie 1926, p. 11027.

²⁶⁰ Péter 2013, 2, p. 455, nr. 1017 (fără indicarea carierei).

²⁶¹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 9288. Evocarea personalității sale este realizată de Knall 2014, p. 39-82.

²⁶² Titlul studiului și data susținerii, în JV, XVIII, 1903 (*15. August 1902 bis 14. August 1903*), p. 279, nr. 497.

²⁶³ MO, nr. 161/ I, 15 iulie 1946, p. 7405 (trecerea la ultima gradație clericală); nr. 93/ I, 20 aprilie 1948, p. 3645 (punerea în retragere la cerere pentru vechime în serviciu).

²⁶⁴ *Die Mediascher Zunft-Urkunden*, Mediasch, 1910; *Mediasch in der Fürstzeit*, în *Festgabe* 1912, p. 47-86. Mai nou, *Rückschau auf die jüngere Vergangenheit der Stadt Mediasch* (manuscris din 1964), în *Mediasch* 2010, p. 153-305 (amintitele studii din 1910-1912 sunt reproduse la p. 5-152).

²⁶⁵ Karady-Nastasă 2004, p. 364.

după 13 ani de activitate a fost destituit în urma unei condamnări la închisoare corecțională. Necazuri se întrevăd și în viața personală, soția obținând divorțul de doctorul dispărut de la domiciliu (1946)²⁶⁶.

Samuel WILK (1872 – după 1930) studiază medicina la Innsbruck (1892), apoi la Graz (1893–1897)²⁶⁷, unde i se acordă doctoratul (octombrie 1898)²⁶⁸. Își începe cariera la Mediaș, iar peste ani devine medicul-șef al spitalului orașenesc (*Director-Primar arzt; városi közkórházi igazgató főorvosnak*)²⁶⁹. După Marea Unire, autoritățile românești îi acordă dreptul de liberă practică în țară (1923), și rămâne medic primar la spitalul mixt din localitate. De mai multe ori a fost pus în retragere din oficiu pentru pensionare și apoi menținut în activitate, datorită absenței unui nou medic titular (1928–1930)²⁷⁰.

Heinrich ZINTZ (1886 – după 1923) urmează studii juridice la Viena (1904–1907, 1908), Berlin (1907–1908) și Cluj²⁷¹. S-a stabilit la Budapesta, unde figurează ca avocat doctor și chiar pictor (1915–1923)²⁷².

Richard August ZINTZ (1891–1964) a studiat dreptul la München (1912–1913)²⁷³ și a obținut doctoratul, aspect evidențiat începând cu anul 1915²⁷⁴. În perioada interbelică, Zintz a funcționat la Sibiu drept consilier local (din 1924) și fiscal (1927–1944)²⁷⁵. În 1940, figurează ca avocatul șef al orașului, primind confirmarea unui mandat de patru ani în consiliul de igienă și ocrotire al Sibiului²⁷⁶. Dr. Zintz s-a implicat activ în promovarea intereselor comunității locale și în popularizarea legislației administrative. În octombrie 1928 reprezintă Sibiul la Congresul orașelor din România, în 1929 contribuie la traducerea în germană a textului noii legi a

²⁶⁶ MO, nr. 168, 2 august 1925, p. 8971; nr. 288/ I, 10 decembrie 1938, p. 5863; nr. 292/ II, 17 decembrie 1946, p. 9311.

²⁶⁷ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 9318; Mészáros-Szögi-Varga 2014, nr. 1554, 2939.

²⁶⁸ GT, 8, nr. 318, 17 noiembrie 1898, p. 4.

²⁶⁹ BK, 36, nr. 296, 25 decembrie 1902; 51, nr. 86, 14 aprilie 1917; *Adressbuch* 1914.

²⁷⁰ MO, nr. 131, 13 septembrie 1923, p. 6498; nr. 260/ I, 21 noiembrie 1928, p. 9713; 244/ I, 1 noiembrie 1929, p. 8283; nr. 9/ I, 13 ianuarie 1930, p. 325.

²⁷¹ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 9530.

²⁷² *Szalon* 1915, p. 21; *BCLJ*, 27, 1916, p. 2580; 28, 1922–1923, p. 1540.

²⁷³ Szabó-Simon-Szögi 2014, nr. 9532.

²⁷⁴ MOTCN, 34, 1915, p. 139; 37, 1918, p. 106.

²⁷⁵ SZ, nr. 19, 30 noiembrie 1995, p. 19. O scurtă descriere biografică este oferită de Deutsche Nationalbibliothek (Archiv Siebenbürgischer Persönlichkeiten), pe pagina sa electronică.

²⁷⁶ MO, nr. 119/ I, 24 mai 1940, p. 2432.

administrației locale, iar în mai 1945 este ales asesorul asociației *Academia Luther*²⁷⁷. Instaurarea regimului comunist a afectat grav cariera și chiar viața dr. Zintz. În octombrie 1945, pe baza *legii purificării administrației publice*, este îndepărtat din postul de avocat principal al primăriei sibiene²⁷⁸, iar între anii 1952 și 1954 a trecut prin închisorile bucureștene. Abia în 1960 reușește să ajungă în „lumea liberă”, la Heidelberg, lăsând posterității însemnări despre viața sa²⁷⁹.

Acest bilanț nu poate fi decât provizoriu, el urmând să fie completat cu date și nume noi care, neîndoielnic, vor avansa cercetarea unui aspect esențial din istoria culturală a Mediașului.

Bibliografie

Fonduri arhivale

AUW PH RA 2171 – Archiv der Universität Wien/ Archive/ Fakultäten/ Philosophische Fakultät (Artistenfakultät)/ Rigorosenakten der Philosophischen Fakultät/ PH RA 2171 (Kraus Max).

AUW M32.1-895 – Archiv der Universität Wien/ Archive/ Rektoratsarchive/ Studentenevidenz: Matrikel, Studienkataloge, Nationale (Inskriptionsformulare), Promotionsprotokolle (1377–1997)/ M 32.1 Promotionsprotokoll für das Doktorat der Rechtswissenschaften: Bd. 1 (1811–1875)/ M32.1-895 (Kein Adolph).

MOL DF – Magyar Országos Levéltár/ Diplomatikai Fényképgyűjtemény.

Lucrări și studii

Ábel 1880 – Ábel Jenő, *Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság*, Budapest, 1880.

Acta 1970 – Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1406 ad annum 1450, ed. Gasparo Zonta, Giovanni Brotto, vol. 1 (1406–1434), Padova, 1970.

Adressbuch 1914 – Adressbuch der Königlich Freien Stadt Mediasch, ed. G. A. Reissenberger, Mediasch, 1914.

²⁷⁷ MUOR, 5, nr. 11-12, nov. - dec. 1928, p. 2; MO, nr. 196/ II, 30 august 1945, p. 6270. *Das Gesetz über die Organisation der Lokalverwaltung vom 29. Juli 1929*. Übersetzt von Albert Arz, Wilhelm Klein, Richard Zintz, Hermannstadt, 1929.

²⁷⁸ MO, nr. 241/ I, 22 octombrie 1945, p. 9212.

²⁷⁹ Richard A. Zintz, *Im Wandel. Erinnerungen eines siebenbürger Sachsen aus der ersten Hälfte dieses Jahrhunderts*, Bremen, 1995 (ediție postumă realizată de fiul său, prof. dr. med. Richard Erwin Zintz).

- AFA 2007 – *Acta Facultatis Artium. Personen-Nennungen im Zusammenhang mit Prüfung, Graduierung und Verteilung der Vorlesungsthemen*, vol. II (1416–1447), III/1 (1447–1471), Bearbeitung: Thomas Maisel, Ingrid Matschinegg, Wien, 2007.
- Armbruster 1993 – Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, ed. II, București, 1993.
- BAPR 1971 – *Bibliografia analitică a periodicelor românești*, București, vol. 2: 1851–1858, partea II, 1971; partea III, 1972.
- Baumgart 1888 – Max Baumgart, *Grundsätze und Bedingungen der Ertheilung der Doctorwürde bei allen Facultäten der Universitäten des deutschen Reichs*, Berlin, 1888.
- Bremzai 1938 – Bremzai Geza, *Lista transilvănenilor, bănățenilor, bucovinenilor, moldovenilor, muntenilor și macedonenilor promovați doctori la Facultatea de medicină din Trnava și Budapesta de la înființarea ei până la 1894-95* (teză de doctorat), Cluj, 1938.
- Bricht 1896 – Bricht Lipót, *A budapesti Kereskedelmi Akadémia története alapításától 1895-ig*, Budapest, 1896.
- BRM 1984 – *Bibliografia românească modernă (1831–1918)*, 4 volume, București, 1984-1996.
- Brote 1895 – Eugen Brote, *Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn. Ein politische Denkschrift*, Berlin, 1895.
- Bușoiu-Giura 2011 – Gheorghe Bușoiu, Lucian Giura, *Profiluri mediceșene*, 2 volume, Sibiu, 2011.
- Catalogus 1745 – *Catalogus Dissertationum Theologico-Philologico-Iuridico-Medico-Philosophico-Mathematico-Historicarum in celebrioribus Germaniae Academiis*, 23 volume, Leipzig, 1745-1758.
- Czégek 1887 – *Czégek kézikönyve*, red. Battonyai Ödön, Budapest, 1887.
- Eisenburger 1983 – Eduard Eisenburger, *Rudolf Brandsch. Zeit- und Lebensbild eines Siebenbürger Sachsen*, Cluj-Napoca, 1983.
- Emődi 2013 – Emődi András, *Egy erdélyi vonatkozású, nyomtatott orvosi disputációkat tartalmazó kolligátumkötet. A composite volume (colligatum) containing printed medical disputations with relevance to Transylvania, în Kaleidoscope. Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat (Journal of History of Culture, Science and Medicine)*, Budapest, 4, 2013, nr. 7, p. 111-133.
- Festgabe 1912 – *Festgabe zur 50jährigen Jubelfeier des siebenbürgischen Hauptvereins der evangelischen Gustav-Adolf-Stiftung*, Mediasch, 1912.
- Fleischman-Zalai 1975 – Mariann Fleischman, Károly Zalai, *A gyógyszerészeti gyakorlat és tudomány első női művelői Magyarországon*, în *Gyógyyszerészet*, Budapest, 19, 1975, nr. 12, p. 464-468.

- Gebauer 1935 – Franz Gebauer, *Verzeichnis über die seit dem Jahre 1872 an der Philosophischen Fakultät der Universität Wien eingereichten und approbierten Dissertationen*, 4 volume, Wien, 1935-1937.
- Göllner 1982 – Carol Göllner, *Stephan Ludwig Roth*, București, 1982.
- Gyóri 1900 – Gyóri Tibor, *Magyarország orvosi bibliographiája 1472–1899*, Budapest, 1900.
- Henning 2012 – Julius Henning, *Dr. med. Julius Oberth 150 Jahre seit seiner Geburt*, în *Schäßburger Nachrichten*, 19, Folge 37, iunie 2012, p. 27.
- Hienz-Roth 1995 – *Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschen*, red. Hermann Adolf Hienz (vol. 5-9), Harald Roth (vol. 10), Köln, Weimar, Wien, 1995-2012.
- Horn 1893 – Ewald Horn, *Die Disputationen und Promotionen an den Deutschen Universitäten vornehmlich seit dem 16. Jahrhundert*, Leipzig, 1893.
- Hógyes 1896 – Hógyes Endre, *Emlékkönyv a Budapesti Királyi Magyar Tudomány Egyetem Orvosi Karának multjáról és jelenéről*, Budapest, 1896.
- Huber 2010 – Heinz Huber, *Geschichte der Medizinischen Fakultät Innsbruck und der medizinisch-chirurgischen studienanstalt (1673–1938)*, Wien-Köln-Weimar, 2010.
- Kaiser 1994 – Wolfram Kaiser, *Das ungarische Medizinstudium des 18. Jahrhunderts an der Universität Halle*, în *OTK*, 40, 1994, nr. 147-148, p. 25-43.
- Kapronczay-Gazda-Bodorné 2016 – Kapronczay Katalin, Gazda István, Bodorné Sipos Ágnes, *Száz év orvosi irodalma, 1750–1850*, Budapest, 2016.
- Karady-Nastasă 2004 – Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Kolozsvár/Cluj and the Students of the Medical Faculty (1872–1918)*, Budapest/ Cluj-Napoca, 2004.
- Killyen 2002 – Hansgeorg von Killyen, *Die Rolle der siebenbürgisch-sächsischen Vereine in der Förderung des Gesundheitswesens im Zeiraum 1880–1944*, în *OTK*, 47, 2002, nr. 178-181, p. 111-119.
- Knall 2014 – Helmuth Julius Knall, *Dr. Victor Werner (1880–1969)*, în vol. *Liceul „Stephan Ludwig Roth“*. *Fragmente istorice*, coord. H. J. Knall, vol. IV, Mediaș, 2014, p. 39-82.
- Kovachich 1799 – Martin Georg Kovachich, *Formulae solennes styli in cancellaria regni Hungariae olim usitati*, Pesthini, 1799.
- König 2001 – Walter König, *Teze privind „revoluția educațională” la sașii ardeleni*, în vol. *Transilvania și sașii ardeleni în istoriografie. Din publicațiile Asociației de Studii Transilvane Heidelberg*, Sibiu, 2001.
- Kössler 1970 – Franz Kössler, *Verzeichnis der Doktorpromotionen an der Universität Giessen von 1801–1884*, Giessen, 1970.
- Kössler-Schüling 1971 – Franz Kössler, Hermann Schüling, *Katalog der Dissertationen und Habilitationsschriften der Universität Gießen von 1801–1884*.

- Die Promotions- und Habilitationsordnungen der Universität Gießen im 19. Jahrhundert*, Giessen, 1971.
- Kroller 1964 – Franz Kroller, *Dissertationen-Verzeichnis der Universität Graz 1872–1963*, Graz, 1964.
- Kroner 1974 – Michael Kroner, *Stephan Ludwig Roth. Viața și opera*, Cluj-Napoca, 1974.
- Labenbacher 1982 – Gertrud Labenbacher, *Dissertationen-Verzeichnis der Universität Innsbruck*, 2 volume, Innsbruck, 1982, 1986.
- Lexikon* 1993 – *Lexikon der Siebenbürger Sachsen*, herausgeber Walter Myß, Thaur bei Innsbruck, 1993.
- LFU 1899 – *Die Leopold-Franzens-Universität Innsbruck in den Jahren 1848–1898*, Innsbruck 1899.
- Lipan 1998 – Vasile Lipan, *Studentii mediciniști români la Universitatea din München în secolul al XIX-lea*, București, 1998.
- Magyarország 1892 – Magyarország iparosainak és kereskedőinek cím- és lakjegyzéke*, red. Jekelfalussy József, Budapest, 1892.
- Mamina-Scurtu 1996 – Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți (1916–1938)*, București, 1996.
- Mátyás 1892 – Mátyás Pál, *Kolozsvári orvosdoktorok a XVI–XVII. század fordulóján*, în OTK, 28, 1982, nr. 100, p. 61-68.
- Mediasch 2010 – *Mediasch. Beiträge zur Geschichte der Stadt aus vier Jahrhunderten*, hrsg. H. J. Knall, vol. 2, Mediasch, 2010.
- Mészáros-Szögi-Varga 2014 – Mészáros Andor, Szögi László, Varga Júlia, *Magyarországi diákok a habsburg birodalom kisebb egyetemlein és akadémiáin 1789–1919*, Budapest, 2014.
- Müller 1715 – Peter Müller (Petrus Mullerus), *Tractatus juridica de gradu doctoris*, Jenae, 1715.
- Mundt 1936 – *Bio-bibliographisches Verzeichnis von Universitäts- und Hochschuldrucken (Dissertationen) vom Ausgang des 16. bis Ende des 19. Jahrhunderts* (hrsg. Hermann Mundt), 4 volume, Leipzig, 1936-1980.
- MUW 2014 – *Die Matrikel der Universität Wien*, vol. VII (1746/47–1777/78), Bearbeitet von Ulrike Denk, Nina Knieling, Thomas Maisel und Astrid Steindl, Wien-Köln-Weimar, 2014.
- Nastasă 2006 – Lucian Nastasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1864–1944)*, Cluj-Napoca, 2006.
- NDB 1953 – *Neue Deutsche Biographie*, Berlin, 25 volume, 1953 – .
- Obert 1896 – Franz Obert, *Stephan Ludwig Roth. Sein Leben und seine Schriften*, vol. 1, Wien, 1896.
- Opus* 1906 – *Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami*, ed. P. S. Allen, H. M. Allen, tom I (1484–1514), Oxford, 1906.

- Oratio* 1502 – *Ausonii Peonii poetae preclarissimi Oratio matutina ad omnipotentem Deum heroico carmine deducta feliciter incipit*, Viennae, 1502.
- ÖBL 1950 – *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815 – 1950*, Wien, 1957 – .
- Papp 1945 – Ioan Papp, *Instaurarea justiției românești în Ardeal*, în T3, 76, 1945, nr. 1, p. 1-31.
- Péter 2013 – Péter H. Mária, *Az Erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai*, 2 volume, Kolozsvár/ Cluj Napoca, 2013.
- PPR 1907 – *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste). Catalog alfabetic*, tom I-V: 1790–1935, București, 1907-2009.
- Réti 1970 – Réti Endre, *Les thèses de doctorat en médecine des étudiants hongrois, roumains et saxons originaires du territoire de la Roumanie contemporaine, à la Faculté de médecine hongroise*, în OTK. Supplementum 4, 1970, p. 133-144.
- RMK 1896 – *Régi magyar könyvtár*, ed. Szabó Károly, Hellebrant Árpád, vol. III/1, III/2, Budapest, 1896, 1898.
- RMK 2005 – *Régi magyar könyvtár, III/XVIII. század*, ed. Dörnyei Sándor, Szávuly Mária, vol. I (1712–1760), Budapest, 2005.
- Roth 1928 – St. Ludwig Roth, *Gesammelte Schriften und Briefe*, ed. Otto Folberth, vol. 2, Kronstadt/ Braşov, 1928.
- Roth 1974 – Stephan Ludwig Roth, *Schriften, Briefe, Zeugnisse*, ed. Michael Kroner, Bukarest, 1974.
- Roth 1983 – Stephan Ludwig Roth, *Scieri, mărturii, corespondență*, ed. Ioana Crăciun, București, 1983.
- Rózsa 2001 – Maria Rózsa, *Deutschsprachige Presse in Ungarn 1850–1920. Bibliographie*, I. Teil: Zeitschriften und Fachblätter, München, 2001.
- Schematismus* 1798 – *Wiener Universitäts Schematismus für das Jahr 1798*, hrsg. Anton Phillebois, Wien [1798].
- Schrauf 1902 – Karl Schrauf, *Die Matrikel der Ungarischen Nation an der Wiener Universität*, Wien, 1902.
- Schuller 1902 – Friedrich Schuller, *Schriftsteller-Lexikon*, vol. 4, Hermannstadt / Sibiu, 1902.
- Seivert 1785 – Johann Seivert, *Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften*, Preßburg / Bratislava, 1785.
- Sigmirean 1995 – Cornel Sigmirean, *Români la Universitatea din Budapesta (1900–1919). Doctori în științe*, în *Banatica*, Reșița, 13/ II, 1995, p. 127-167.
- Sigmirean 2000 – Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, 2000.
- Siupiur 2001 – Elena Siupiur, *Intellektuelle aus Rumänien und den Südosteuropäischen Ländern an deutschen Universitäten im 19. Jahrhundert: III. Teil: Ruprecht-Karls-Universität in Heidelberg*, în *Revue des études sud-est européennes*, 39, 2001, nr. 1-4, p. 143-196.

- Surman 2012 – Jan Jakub Surman, *Habsburg Universities 1848–1918. Biography of a Space* [dizertație doctorală], Wien, 2012.
- Szabó 2005 – Szabó Miklós, *Erdélyiek Magyarországi egyetemeken 1848 előtt*, Marosvásárhely, 2005.
- Szabó-Simon-Szögi 2014 – Szabó Miklós, Simon Zsolt, Szögi László, *Erdélyiek külföldi egyetemjárása 1849–1919 között*, Marosvásárhely/ Tg. Mureș, 2014.
- Szabó-Szögi 1998 – Szabó Miklós, Szögi László, *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*, Marosvásárhely/ Tg. Mureș, 1998.
- Szabó-Tonk 1992 – Szabó Miklós, Tonk Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521–1700*, Szeged, 1992.
- Szalón 1915 – *A Nemzeti Szalon első «Salon des indépendants»-jának katalógusa*, Budapest, iunie 1915.
- Szinnyi 1891 – Szinnyi József, *Magyar írók. Élete és munkái*, 14 volume, Budapest, 1891-1914.
- Taschenbuch 1865 – *Taschenbuch der Wiener K. K. Universität für das Jahr 1865*, Wien, 1865.
- Theil-Werner 1870 – Rudolf Theil, Karl Werner, *Urkundenbuch zur Geschichte des Mediascher Kapitels bis zur Reformation*, Hermannstadt, 1870.
- Tonk 1979 – Tonk Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a középkorban*, Bukarest, 1979.
- Trausch 1868 – Josef Trausch, *Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literarische Denk-Blätter der Siebenbürger Deutschen*, 3 volume, Kronstadt/ Brașov, 1868-1871.
- Turda 2015 – *The History of East-Central European Eugenics, 1900–1945. Sources and Commentaries*, ed. Marius Turda, London, 2015.
- Veress 1915 – Veress Endre, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina studentium (1264–1864)*, Budapest, 1915.
- Verzeichnis 1886 – *Verzeichnis der Doctoren welche die philosophische Faculät der königlich württembergischen Eberhardt-Karls-Universität in Tübingen im Decanatsjahre 1885–1886 ernannt hat*, Tübingen, 1886.
- Verzeichnis 1899 – *Verzeichnis der Berliner Universitätsschriften 1810–1885*, Berlin, 1899.
- Verzeichnis 1960 – *Verzeichnis der an der medizinischen Fakultät der Universität Wien vom Anfang des Jahres 1849 bis zum Ende des Studien Jahres 1872/ 73 promovierten Doktoren der medizin*, Teil I–II, Wien, 1960.
- Verzeichnis 2009 – *Verzeichnis der Erlanger Promotionen 1743–1885*, Teil 2: *Medizinische Fakultät*, Erlangen, 2009.
- Villers 1894 – Alexander von Villers, *Internationales Homöopathisches Jahrbuch*, vol. 2, Dresda, 1894.
- Werner 1875 – Carl Werner, *Geschichte der zwei Stühle unter Wladislaus II. und Ludwig II.*, în *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, Hermannstadt/ Sibiu, 12, 1875, p. 270-311.

- Weszpremi 1781 – Stephan Weszpremi, *Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia*, tom III-IV, Viennae, 1781-1787.
- Zalai 1971 – Zalai Károly, *A Kolozsvári Tudományegyetemen 1872–1918. között készült gyógyszerészdoktori értekezések*, in APH, 41, 1971, nr. 5, p. 232-240.
- Zalai 1972 – Zalai Károly, *A bécsi egyetem magyar gyógyszerészdoktorai a XIX. században*, in APH, 42, 1972, nr. 5, p. 235-240.
- Zalai-Zboray-Fodor 1970 – Zalai Károly, Zboray Bertalan, Fodor Zsuzsa, *Gyógyszerészdoktori értekezések a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen*, in APH, 40, 1970, nr. 6, p. 255-279.

Periodice

- A – *Adevărul*, București, 1888 – 1937.
- AISB – *Amts- und Intelligenzblatt zum Siebenbürger Boten*, Hermannstadt/ Sibiu, 1850 – 1856.
- ALK – *Annalen der Literatur und Kunst in den österreichische Staaten*, Wien, 1802 – 1812.
- AÖGZ – *Allgemeine Österreichische Gerichts-Zeitung*, Wien, 1850 – 1938.
- APH – *Acta Pharmaceutica Hungarica*, Budapest, 1953 – .
- AWZ – *Amtsblatt zur Wiener Zeitung*, Wien, 1812 – .
- BCLJ – *Budapesti Czim- és Lakásjegyzék*, Budapest, 1880 – 1928.
- BDZ – *Banater Deutsche Zeitung*, Timișoara, 1925 – 1941.
- BH – *Budapesti Hirlap*, Budapest, 1881 – 1939.
- BK – *Budapesti Közlöny*, Pest, Budapest, 1867 – 1944.
- CAL – *Calendarium novum et vetus ad annum vulgarem/ bissextilem ... dierum 365/ 366*, Cibinii/ Sibiu, Claudiopoli/ Cluj, 1811 – 1847.
- CAT – *Catalogue des thèses de doctorat, soutenues devant les universités francaises*, Paris, 1889 – .
- E – *Epoca*, București, seria I, 1884 – 1889.
- EMKE – *Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület*, Kolozsvár, 1885 – 1913.
- G – *Gerichtshalle*, Wien, 1857 – 1938.
- GO – *Gazeta Oficială* (a Consiliului Dirigent Român din Transilvania), Sibiu, 1918 – 1920.
- GT – *Grazer Tagblatt*, Graz, 1891 – 1919.
- GV – *Grazer Volksblatt*, Graz, 1868 – 1939.
- GyRKF – *A gyulafehérvári Róm. Kath. Főgymnasium története és értesítője az 18(92-95) tanévről*, Gyulafehérvár/ Alba Iulia, 1893 – 1895.
- IK – *Igazságügyi Közlöny*, Budapest, 1892 – 1948.
- JV – *Jahres-Verzeichniss der an den Deutschen Universitäten erschienenen Schriften*, Berlin, 1885-.

- JVS – *Jahrsverzeichnis der Schweizerischen Universitätschriften. Catalogue des écrits académiques suisses*, Basel, 1898 – .
- KÉ – *Központi Értesítő*, Budapest, 1876 – 1948.
- KZ – *Kronstädter Zeitung*, Kronstadt/ Braşov, 1848 – 1944.
- MCZ – *Medicinisch-chirurgische Zeitung*, Salzburg, 1790 – 1842.
- MJB – *Medicinische Jahrbücher des kaiserlich-königlichen österreichischen Staates*, Neue Folge, Wien, 1822 – .
- MO – *Monitorul Oficial*, Bucureşti, 1831 – 1949.
- MOTCN – *Magyarország tisztí cím- és névtára*, Budapest, 1873 – 1944.
- MUOR – *Monitorul Uniunii Oraşelor din România*, Bucureşti, 1923 – 1941.
- MZ – *Militär-Zeitung*, Wien, 1848 – 1919.
- N – *Nemere*, Braşov, Szepsi-Szentgyörgy, 1871 – 1884.
- NFP – *Neue Freie Presse*, Wien, 1864 – 1939.
- NWT – *Neues Wiener Tagblatt*, Wien, 1867 – 1945.
- OA – *Országgyűlési Almanach*, Budapest, 1886 – 1940.
- OTK – *Orvostörténeti Közlemények. Communicationes de historia artis medicinae*, Budapest, 1955 – .
- ÖV – *Österreichische Volkszeitung*, Warnsdorf, 1887 – 1917.
- PH – *Pesti Hirlap*, Budapest, (1841 –) 1878 – 1944.
- PK – *Pénzügyi Közlöny*, Budapest, 1874 – 1948.
- PL – *Pester Lloyd* (Morgenblatt/ Abendblatt), Pest/ Budapest, 1854 – 1945.
- PN – *Pesti Napló*, Pest/ Budapest, 1850 – 1939.
- R – *Románul*, Arad, 1911 – 1938.
- RE – *Revista Economică*, Sibiu, 1899 – 1948.
- RK – *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára*, Budapest, 1874 – 1918.
- RP – *Reichspost*, Wien, 1894 – 1938.
- SB – *Siebenbürger Bote*, Hermannstadt, 1785 – 1862.
- SDW – *Siebenbürgisch-Deutsches Wochenblatt*, Hermannstadt, 1868 – 1873.
- SP – *Südsteirische Post*, Marburg/ Maribor, 1881 – 1900.
- SSW – *Satellit des Siebenbürger Wochenblatts*, Kronstadt, 1840 – 1858.
- SZ – *Siebenbürgische Zeitung*, München/ Sibiu, 1950 – .
- T1 – *Transsilvania. Periodische Zeitschrift für Landeskunde*, redigiert von Joseph Benigni von Mildenberg und Carl Neugeboren, Hermannstadt, 1833 – 1838.
- T2 – *Transsilvania. Beiblatt zum Siebenbürger Boten*, Hermannstadt, 1835 – 1862.
- T3 – *Transilvania*, Braşov, Sibiu, 1868 – 1946.
- TP – *Tribuna Poporului*, Arad, 1897 – 1912.
- TR – *Telegraful Român*, Sibiu, 1853 – .
- TT – *Történelmi Tár*, Budapest, 1878 – 1911.
- U – *Unirea*, Blaj, 1891 – 1945.
- UP – *Unirea Poporului*, Blaj, 1919 – 1948.

- VM – *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt*, Hermannstadt/ Sibiu, 1849 – 1928.
- VR – *Vestitorul Românesc*, București, 1843 – 1857.
- WZ – *Wiener Zeitung*, Wien, 1780 – .
- WMW – *Wiener Medizinische Wochenschrift*, Wien, 1851 – 1944.

FACSIMILE

„Christianus artium et decretorum doctor, canonicus ecclesiae Albensis
Transsylvaniae” (insemnare din 20 decembrie 1486)

Reverendi Jacobi Pisonis Jurium doctoris protonotarij Apostolici Praepositi
Sancti Joannis de castro Quingecellien Praeceptoris et Secretarij nostri

Jacobus Pîșo transilvanicus
Poeta Laureatus Lectori. S.

Wienne Tercia Marci. 1502

Ipstaze ale carierei lui Iacob Pîșo:
Poeta laureatus (1502), doctor in Drept,
protonotar apostolic, prepozit de Pécș,
preceptor și secretar regal (1517)

S. D. S. P.
DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
QVA
AVSPICIS RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
DN. FRIDERICI AVGVSTI
PRINCIP. REG. ATQVE ELECT. SAXON.
HERED. ETC. ETC.
DE
VULNERIBVS
EORVNDEMQVE
SYMPTOMATIS
PRAEVIDE
PRO-RECTORE MAGNIFICO
DN. CHRISTIANO VATERO
PHIL. ET MED. DOCT. EPISCOPVS P. P. SERENISS. PRINCIP.
ANHALT. ARCHIEPISCO ET PHYSICO PROVIN. SAXON.
NEC NON COLLEG. NATVR. CVRIS. COLLEGI
DOMINO PATRONO AC PROMOTORE SVO AET. ATQVE COLENDO
PRO LICENTIA
SYMPOS IN ARTE SALVTARI HONORIS AC PRIVILEGIA
DOCTORALIA RITE CONSEQVENDI
D. APRILIS ANN. MDCCLII.
IN AVDITORIO MAJORI
HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONVETIS
DISSERET
STEPHANVS AVNERVS
MEDICO TRANSILVANVS SAKO.
WITTENBERGO AC IMPRINT. KUBERSTEINIVS.

SPECTABILI AC GENEROSO
AMPLISSIMIS CONSULTISSIMIS DOCTIS-
SISUSQVE
DOMINIS
LIBERAE REGIAEQVE CIVITATIS
MEDIESIENSIS
EXCONSULI
CONSULI
REGIO ITEMQVE
SEDIS IVDICIBVS
AC CAETERIS SENATVS ASSES-
SORIBVS
DE PATRIA OPTIME MERITIS
DOMINIS PATRONIS RESPECTIVE PATRVO
FAVENTI AMNIVS ET FAVORIBVS SVIS
MAXIMOPERE COLENDIS ATQVE AUSTIMATISSIMIS
DISSERTATIONEM HANCCE INAUGVRALEM
HONORIS ET OFFICII SVO
CONSCRIBIT
STEPHANVS AVNERVS

Stephan Auner, *Dissertatio inauguralis medica De Vulneribus*, Wittenberg, 1712
(foaia de titlu și pagina cu dedicația autorului)

Töppelt. Toppeltinus.

Theses inaugurales de Nuptiis, quas Deo favente in illustri ac celeberrima Academia Aurelianensi, pro summis in utroque Jure honoribus promerendis publice ventilandas proponit. Laur. Toppeltinus de Megyes. An. 1667. diebus Sept. Die Száze sîmb folgende :

- I. Nuptiæ sunt conjunctio legitima maris & feminae, individuam vitam consuetudinem continens, unde
- II. Ante concubitum inter consentientes nuptias esse absurdum non est.
- III. Consensus Parentum de substantia matrimonii est, siquidem agitur de conjunctioe filii familiaris.

IV. Benedictio sacerdotalis non minus est necessaria.

V. Concubinatus nostræ definitione videtur impeditus.

VI. Polygamia profusè explorâ,
Prohibentur Nuptiæ.

VII. In linea ascendenti & descendenti in infinitum.

VIII. In linea transversali intra quartum gradum.

IX. Inter illos illasve, qui sunt parentum & liberorum loco.

X. Inter impuberes, non autem pubertati proximios.

Structura lucrării lui Laurențiu Toppeltin, *Theses inaugurales de nuptiis*, Orleans, 1667.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE
LICHENE
QUAM

ANNUENTE INCLYTA FACULTATE
MEDICA

IN CELEBERRIMA
AC

REGIA UNIVERSITATE
BUDENSI

Pro summis in Medicina honoribus,
Privilegiisque Doctoribus, per Regiam
Universitatem Budensem impertiri solitis,
legitime consequendis,

PUBLICAE DISQUISITIONI SUBMITTIT

DANIEL MARTINUS LUPINI

Medici - Transylvanus Saxo.

DISPUTABITUR IN UNIVERSITATIS

PALATIO

Die Mens. Septembris M.DCC.LXXVIII.

BUDÆ,

TYPIS REGIÆ UNIVERSITATIS.
ANNO UT SUPRA.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICO-THERAPEUTICA DE

EPILEPSIA

QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE
MAGNIFICI DOMINI PRAESIDIS

SPECTABILIS

DOMINI DECAEI

REC. VICE

INCLYTA FACULTATIS MEDICAE

PRO

DOCTORIS GRADU

SITE OPTINENDO

IN ALMA AC CELEBRISSIMA

R. SCIENTIARUM

UNIVERSITATE PESTIENSI

PUBLICAE DISQUISITIONI

SUBMITTIT

J. MICHAEL KRAEGER

TRANSYLVANUS MEDICUS.

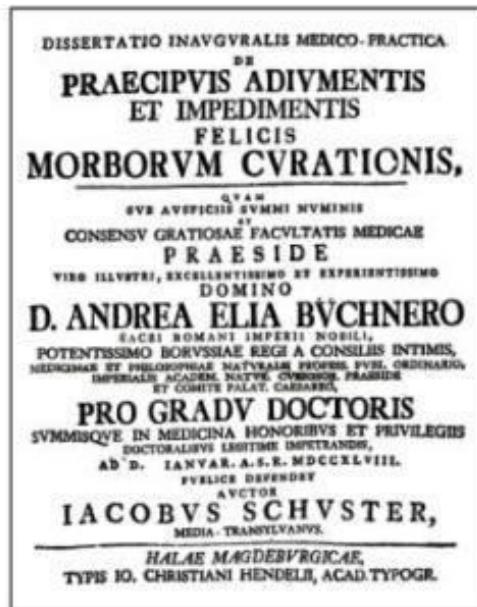
Theses adnexae publice defendentur in Palatio Universitatis
majori die 1443.

BUDÆ,

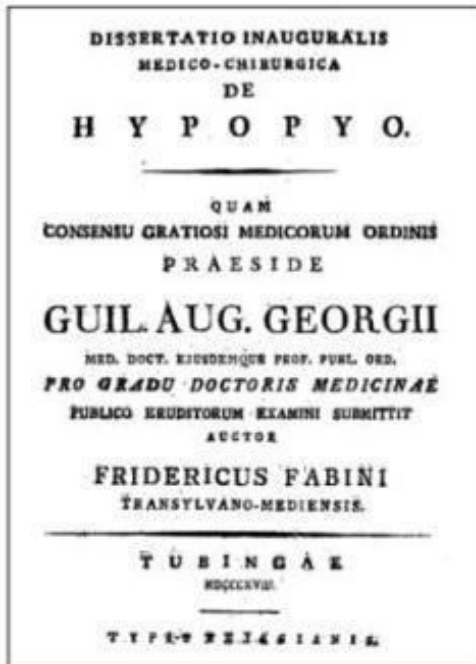
typis Joannis Gyssion et Martini Hagü.

Dizertații medicale susținute în Palatul Universității din Buda
Daniel Martin Lupini, *De Lichene* (1778)

Michael Kraeger, *De Epilepsia* (1843)

Dizertații medicale publicate la Halle, in anul 1748
de către Johann Gottlieb Schuller și Jacob Schuster

Lucrări medicale elaborate de Friedrich Fabini (Tübingen, 1818) și Eduard Fabini (Iasi, 1897)

STEMELE VECINĂTĂȚILOR DIN MEDIAȘ

Hansotto Drotloff

Secole de-a rândul, vecinătățile au asigurat, alături de biserica evanghelică a sașilor din Transilvania și de breslele meseriașilor, ordinea comunității, ele au reprezentat modelul de organizare a diferitelor entități dintr-un oraș sau în alte cuvinte un mod de supraviețuire. Foarte expresivă este definiția vecinătății dată de ilustrul revoluționar, pedagog și teolog medieșean Stephan Ludwig Roth (1796-1849): *„Vecinătatea este o comunitate frățească, teritorială, ai cărei membri beau din aceeași fântână, stau de gardă pe timpul nopții pentru securitatea tuturor, își construiesc împreună casele, se comportă ca rudele în cazul ivirii unei boli sau catastrofe, se odihnesc pe același catafalc, își sapă mormintele, își conduc morții pe ultimul lor drum, la sfârșitul înmormântării îi cinstesc împreună pe cei care i-au părăsit, apoi, din devotament, au grijă de văduvo(ă) și de copiii rămași orfani”¹.*

Subiectul s-a bucurat de o oarecare atenție din partea istoricilor și teologilor, dar au rămas descoperite foarte multe aspecte. Spre deosebire de stemele familiilor și orașelor săsești, care au fost îndelung studiate (dar nu exhaustiv), stemele vecinătăților reprezintă până în ziua de azi o temă prea puțin cunoscută, dar deloc neabordabilă. În urma cercetărilor noastre în arhivele din Sibiu și Mediaș am avut marea oportunitate de a descoperi câteva steme de vecinătate din Mediaș. Ne-am pus astfel întrebarea, în ce măsură ar fi posibilă formarea unui „portofoliu” cu toate stemele vecinătăților și mai ales, ce simbolizau ele pentru comunitatea locală? Existau semne distinctive, care să evidențieze un mod de organizare aparte față de restul comunităților săsești din Transilvania? Abordarea nu va epuiza subiectul, dar își propune de a constitui un impuls pentru o cercetare de istorie socială și heraldică detaliată, care să acopere un vid

¹ Ștefu, Macarie 2010, p. 347.

istoriografic și să evidențieze contribuția vecinătăților la dezvoltarea diferitelor entități în cadrul orașului.

Fig. 1: Lada vecinătății „Forkeschgasse” 1830²

Studiul de față pornește de la contextul general, prin a descrie pe scurt ce au reprezentat vecinătățile în mod concret, când au luat naștere și care a fost evoluția lor istorică. Rolul lor principal era să vegheze asupra ordinii nu numai în viața publică, ci și asigurarea conviețuirii pașnice, în vecinătatea naturală, a locuitorilor unei străzi. Astfel își exercitau controlul până în interiorul familiilor. Protecția împotriva incendiilor și întrajutorarea la stingerea acestora, întreținerea fântânilor publice, a brutăriilor și curățenia stradală – iată doar o parte din sarcinile concrete ale vecinătăților. Vecinii își acordau ajutor reciproc la construcția și întreținerea caselor și la muncile agricole. În lipsa unor instrumente de informare și comunicare, așa cum le cunoaștem azi, fără presă, radio, televiziune, într-o vreme în care internetul și telefoanele mobile nici nu

² „Forkeschgasse”, azi Str. Nicolae Iorga, mai târziu a avut 3 vecinătăți: cea superioară, de mijloc și cea inferioară.

puteau fi vizate, „*tabla vecinătății*”, purtată din casă în casă, asigura transmiterea certă și rapidă a unor informații utile. Chiar și distracțiile aveau loc în cadrul strict al organizației vecinătăților. Ele au avut în păstrare inventarul necesar pentru prepararea și servirea meselor festive cu ocazia nunților sau a funeraliilor. Participarea vecinilor la înmormântări nu era numai un obicei străvechi, ci chiar mai mult – o sarcină obligatorie pentru fiecare vecin. Absența nemotivată se pedepsea cu o amendă bănească. Se poate spune, că amenzile jucau, în general, un rol important. Statutele vecinătăților constituiau adevărate "catehisme" ale comportamentului respectuos, dar, în același timp, conțineau un catalog al amenzilor pe care vecinătatea le impunea în caz de nerespectare a regulilor ei ferme.

Vecinătățile au avut o organizație bine definită. Erau conduse de doi tați de vecinătate, unul „*bătrân*” (în germană „*älterer Nachbarvater*”) și unul „*tânăr*” („*jüngerer Nachbarvater*”), adjunctul primului. Vecinii îi alegeau o dată pe an, în cadrul unei adunări care avea loc în *Ziua Judecătii*, *Ziua Vecinilor* sau *Ziua Obiceiului* (în germană „*Richttag*” sau „*Sitttag*”). Acest eveniment avea loc în fiecare an de Lăsata Secului, înainte de Postul Paștelui și de multe ori se termina cu o petrecere, cu muzică și dans, la care participa întreaga vecinătate.³ „*Tatăl cel bătrân*” îi invita pe vecini în casa lui. La adunare nu erau admiși decât bărbații, care se strâneau în jurul lăzii vecinătății. În ladă se păstrau registrele vecinătății, în care erau trecute statutele, protocoalele adunărilor anuale, alături de însemnări asupra veniturilor și cheltuielilor. În ladă se păstra averea bănească și unele obiecte de valoare, primite de regulă ca donație. Lada se deschidea în acest cadru festiv, tatăl vecinătății recitea statutele și prezenta socoteala pentru venituri și cheltuieli. Ulterior citea lista „*abaterilor*”, fixând amenda conform statutului. Pe lângă amenzi, veniturile proveneau dintr-o taxă fixă, pe care fiecare vecin trebuia s-o plătească la admiterea în vecinătate, apoi și o cotizație anuală. La sfârșitul adunării erau aleși „*funcționarii*”

³ Ștefu, Macarie 2010, p. 349.

vecinătății: pe lângă cei doi „tați”, de exemplu un responsabil pentru fântână și responsabilii pentru subdiviziuni, în cazul unor vecinătăți mai mari. Abia după aceea lada era închisă și intrau soțiile și ceilalți membri ai familiilor, pentru a începe distracția. Se servea o masă opulentă, pregătită de soții, în timp ce bărbații fuseseră la adunare. Dar și în această împrejurare trebuiau respectate reguli stricte: nimănui nu-i era permis să părăsească întrunirea fără acceptul tatălui vecinătății – cel în cauză risca o amendă pentru nesupunere.

În teza sa de doctorat, Viorel Ștefu afirmă: *„Cu toate că instituția vecinătății are origini străvechi în spațiul transilvan, se consideră că ele s-au cristalizat mult mai clar abia prin secolele XVI-XVII, servindu-se în mod evident de exemplul oferit de asociațiile religioase și de bresle. Prima vecinătate atestată documentar în Transilvania apare în anul 1498 la Prejmer (jud. Brașov), urmată de altele în mediul urban în cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea”*⁴. La Mediaș, cel mai vechi statut de vecinătate cunoscut la ora actuală datează din anul 1589 pentru vecinătatea Langgasse (azi str. Petru Rareș)⁵, iar cel mai vechi statut ce s-a păstrat din 1608, pentru vecinătatea Forkeschgasse (azi str. Nicolae Iorga), urmat fiind în anul 1612 de statutul vecinătății Steingasse (azi Str. Johannes Honterus). Conform registrului vecinătății Forkeschgasse, statutul ei a fost aprobat în data de 2 Ianuarie 1608. Vecinătatea, oricum, putea să fi existat deja cu mult înainte. (Fig. 2).

⁴ Ștefu 2015, p. 18-19.

⁵ Actele vecinătății Langgasse nu au fost regăsite încă; existența unei cărți de protocol în care sunt menționate statutele din 1589 este menționată într-un articol din ziarul *Mediascher Zeitung* apărut în data de 9 martie 1929: *Aus der Langgässer Nachbarschaftslade (Din lada vecinătății Langgasse)*.

Patero

Paul Bisher Srmer / Hanns Bidner Junier /

In jar 1608 Inz Janua: und die ræ-
 tickell oder Nachbairgerachtigkeit, Drey for:
 bes gassen auffo erst und nyest gestiftet,
 und auch Drey gantzre Nachbairgafft, wels
 Dreywren Nachbair Vatteren gabiliget, die
 all geseitly in die neu gericht sein fast
 vudt ebn gombz: die
 folgt. 16

1. Erstly ist beschlyen von maine frow, Dey Nachbair
 nny, wenn der Nachbair Vatter Dey Nachbair bes
 wirdt inbeseitly, vudt die nnyer nnyer Dey Nach-
 bairnny, nnygafar an nny, vudt nyest koman wirdt,
 all geseitly werden nny 16

Obim andrey, wenn der frow got annam vudt
 want bekunnenis ebn ebn wirdt, vudt ebn,
 oder nny weyl, oder frow, nny aber nny Dronst:
 bedey frow nny frow wirdt, all der Nachbair
 Vatter Dey Nachbair ebn frow nny ebn wirdt, vudt
 der Nachbair wearnen ebn nny, all dem, wels
 das nny wirdt, nny, vudt ebn ebn gung frow nny
 nny wirdt ebn ebn frow, der all ebn nny
 nny frow Dey Nachbair, nny geseitly wirdt, 16

Fig. 2: Prima pagină din statutul vecinătății Forkeschgasse, emis în data de 2 Ianuarie 1608

Cea mai veche tablă de vecinătate, care s-a păstrat la Mediaș, aparține tot vecinătății Forkeschgasse (Fig. 3). Pe una din fețe este înscris anul 1795, pe verso se găsește o inscripție care ne-a atras atenția: „*Rewier*⁶ *Zeichen aus der Forkaschgäs[er]*⁷ *Nachbahrtschaft (sic!) auf dem Platz*” –

⁶ În Germană corect „*Revier*“ – ocol, sector, zonă.

⁷ În surse istorice, numele străzii, care azi poartă numele lui Nicolae Iorga, se găsește cel mai des sub forma Forkeschgasse, dar și Forgatschgasse sau Farkaschgasse. Poate varianta din urmă lasă cel mai ușor de înțeles originea acestui nume – provine de la

„Semnul / table / de sector a vecinătății Forkaschgasse pe piață”⁸ De remarcat e faptul că nu se regăsește, în afară de numele vecinătății, niciun element decorativ sau simbolic, care să fie legat de specificul urban al vecinătății.

Fig. 3: Tabla vecinătății Forkeschgasse din anul 1795

Vecinătățile „istorice” au existat până la sfârșitul secolului al XIX-lea, când guvernul maghiar le-a interzis, cerându-le să se autodizolve. La Mediaș, unele vecinătăți au continuat să existe neoficial, dar și-au redus activitatea, asigurând, în continuare doar cadrul pentru festivități și distracție. Funcțiile lor de menținere a ordinii publice le cedaseră încă dinainte, odată cu instalarea poliției și a asociației de pompieri voluntari.

cuvântul maghiar „Farkas”, adică lup. De menționat că pe vremuri, între Mediaș și Moșna, chiar în continuarea uliței „Forkeschgasse”, se afla satul „Furkeschdorf”, părăsit de locuitori în anul 1470, după ce fusese devastat de turci.

⁸ „auf dem Platz” se traduce mot-à-mot „pe piața”, ceea ce în cazul uliței Forkeschgasse nu face sens decât dacă se ia în considerare faptul că o parte din locuitorii pieții Ferdinand făceau parte din acea vecinătate – începând cu nr. 23 toată latura nordică și pe latura de sud-est până la nr. 32. „Forkaschgässer Nachbarschaft auf dem Platz” se găsește în actele de vecinătate ca denumire echivalentă cu „Untere Forkeschgasse Nachbarschaft” (vecinătatea de jos pe Ulița Forkeschgasse) – vezi fig. 3a pe p. 27.

În anul 1921, Biserica Evanghelică a reluat tradiția vecinătăților prin emiterea unui statut unic, îndemnând sașii din orașe și sate să se reorganizeze în structurile lor tradiționale. Sarcinile pe care le aveau acum erau legate, în primul rând, de ajutor reciproc într-o perioadă cu condiții economice destul de neprielnice, dar și de organizarea serbărilor, mai ales în perioada carnavalului. Începând cu mijlocul anilor treizeci ai secolului trecut, radicalizarea rapidă a discursului politic a produs transformări și în funcțiile vecinătăților. „Conducătorii” Grupului Etnic German au „angajat”, printre altele și vecinătățile în scopul alinierii sașilor la ideologia nazistă. Asocierea cu Grupul Etnic German reprezintă un posibil factor pentru care vecinătățile nu au mai fost pomenite după 1944. Prin urmare, ne-am pus întrebarea, dacă nu tocmai acesta a fost motivul pentru care au mai rămas la prima vedere doar câteva lăzi de vecinătate goale, în depozitele Muzeului raional.

În cursul lucrărilor de documentare pentru volumul *Mediasch. Ein historischer Streifzug durch die siebenbürgisch-sächsische Stadt an der Kokel*, Günther Schuster și subsemnatul au rămas cu impresia că actele de vecinătate au dispărut. De fapt, la timpul respectiv nu s-au putut găsi decât foarte puține date ale acestor organizații tradiționale. Câteva mențiuni scurte în ziarul *Mediascher Zeitung*, cu citate din registrele vechi dovedeau existența acestora încă în anii treizeci. S-a găsit textul tipărit al statutului unic pentru vecinătățile din Orașul Crăiesc și Scaunul Mediaș, emis de Magistrat (consiliul orașănesc) în anul 1794. Există trei calendare ale vecinătății Kothgasse (Ulița cu Noroi, azi Str. Stephan Ludwig Roth), în grai săsesc *Kothgiesser Noberschufskalender*, de fapt culegeri de poezii satirice scrise și citite cu ocazia carnavalului și un poem de carnaval al vecinătății Unterer Zekesch (Țecheșul de Jos, azi Str. Mihai Viteazu) din anul 1921, când această vecinătate își reluase activitatea în conformitate cu directivele emise de Consistoriul Bisericii Evanghelice C.A. din România.

În urma cercetărilor ulterioare s-a regăsit o bună parte din actele vecinătăților și ca atare, soarta lor s-a putut elucidă, cel puțin în linii mari. Un număr însemnat de registre și acte ale vecinătăților se găsesc în

Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sibiu (SJAN Sibiu), Fondul Muzeul Raional Mediaș.⁹ E posibil ca în toamna anului 1944, după întoarcerea armelor, vecinătățile să fi predat lăzile lor Muzeului *Alt-Mediasch*. În 1948, inventarul muzeului a fost preluat de către autoritățile statului român și au alcătuit baza Muzeului Raional, al cărui prim lăcaș a fost așa zisa *Casă Morscher* (Piața Mică, azi Piața George Enescu Nr. 3)¹⁰. O parte a lăzilor a fost expusă în expoziția muzeului, actele au fost depuse în arhivă. În urma emiterii Legii Arhivelor, actele din patrimoniul muzeului au fost transferate în anul 1957¹¹ la Arhivele Statului, alcătuind acolo fondul citat anterior. O altă parte din registrele de vecinătate sunt păstrate astăzi în alte fonduri sau arhive, precum *Fondul Brukenthal* de la SJAN Sibiu și în Arhiva Oficiului Parohial Evanghelic CA Mediaș. În cursul activităților de cercetare și documentare, Asociația Locului Natal Mediaș a recuperat o bună parte din aceste documente sub formă de copii digitale, având dorința de a le cerceta și edita în mod sistematic.

În cursul cercetărilor s-a redescoperit printre altele un document inedit, păstrat și el în Arhiva Oficiului Parohial Ev. CA Mediaș: este vorba despre o planșă de hârtie de calc cu 25 de steme, desenate cu creionul, steme necunoscute la prima vedere. Îmi mulțumesc domnului profesor Helmuth Knall, care mi-a avansat ipoteza că aceste steme ar reprezenta de fapt vecinătățile din Mediaș. Într-adevăr, unele steme reprezintă siluetele unor clădiri bine cunoscute, care puteau fi ușor asociate unor străzi ale orașului: turnul Uliței Forkesch (azi Str. Nicolae Iorga), turnul uliței Steingasse (Ulița Pietruită, azi Str. Johannes Honterus) sau turnul uliței Schmiedgasse (Morișca, azi Str. I. G. Duca). Dar numărul total al stemelor arată că nu putea fi vorba de vecinătățile „istorice” ale Mediașului, care, în mod evident, nu pare să fi avut 25 de vecinătăți. Chiar dacă nu se știe exact câte vecinătăți au existat la Mediaș înainte de 1890, se poate face o

⁹ Fondul Muzeul Raional Medias, Inv. 145.

¹⁰ Ștefu 2015, p. 164-165.

¹¹ Arhiva Muzeului Municipal Mediaș, Dosar 1957, Nr. 105/1957; fila 15-17. (vezi Ștefu 2015, p. 145-146).

estimare. Este cunoscut faptul că străzile mari, precum Țecheș, Ulița Pietruită și Morișca aveau câte două vecinătăți (de exemplu, Obere și Untere Zekescher Nachbarschaft), iar strada Forkesch avea chiar trei. La acestea se adaugă Bădăraua (Badergasse, str. Turnului), str. Lungă, (Langgasse, Str. Petru Rareș), Gräfengasse (Str. Petöfi Sándor), Ulița cu noroi (Kothgasse, Str. Stephan Ludwig Roth), strada Nouă (Neugasse, Str. Gheorghe Doja) și Klettengasse (Str. Mihail Kogălniceanu). Nu e exclus faptul ca Piața Mică (Enescu) să fi aparținut de Bădăraua, în timp ce Piața Mare era împărțită între Forkesch-, Roth- și Gräfengasse. Ulițele între Morișca și Țecheș probabil că făceau parte din vecinatatea Obere Schmiedgasse. În total, numărul vecinătăților „istorice” se estimează astfel la 13-15.

Revenind la cele 25 de steme, e evident că ele trebuie să dateze dintr-o perioadă mai recentă, probabil din anii treizeci ai secolului trecut. O altă stemă, care nu e cuprinsă pe planșa menționată, justifică această ipoteză. Este vorba de stema vilicului (Fig. 4). Pe ea, stema orașului Mediaș – mâna deschisă și vița de vie cu doi struguri - este înconjurată de inscripția „*Deutsche Nachbarschaften Der Stadthann (Vecinătățile germane – Vilicul)*”, iar deasupra stemei orașului este scris numele Mediasch și dedesubt anul 1934. Vilicul era un membru al Magistratului, care în decursul secolelor a avut diferite funcții, printre altele și financiare. Ulterior funcția lui a fost asociată cu cea a „șefului poliției”. În prima jumătate a secolului XXlea, la Mediaș vilicul preluase sarcina de a coordona activitățile vecinătăților. Timp de mai mulți ani, postul a fost ocupat de Fritz Kasemiresch. Numele lui, alături de o ștampilă cu stema descrisă mai sus, se găsește pe nenumărate convocatoare la activități obștești și alte acte, păstrate în fondurile cu actele de vecinătate menționate.

Fig. 4: Stema „Deutsche Nachbarschaften / Der Stadthann (Vecinătățile germane / Vilicul) / Mediasch 1934“

Spre deosebire de Mediaș, unde prea puțin s-a publicat despre vecinătăți, situația este cu totul diferită la Sibiu. În anii de după 1930, Wilhelm Schunn a fost unul dintre principalii promotori ai reînnoirii lor și în același timp al alinierii lor la politica grupărilor de dreapta.¹² În cartea sa *Die Nachbarschaften der Deutschen in Rumänien (Vecinătățile Germanilor din România)*, autorul se referă aproape în exclusivitate doar la situația din Sibiu, descriind modul de organizare și funcționare a vecinătăților de acolo. În 1936, Sibiuul avea 39 de vecinătăți, fiecare dintre ele deținând câte o stema. Schunn descrie procesul de geneză al vecinătăților de „tip nou” după 1933, arătând că tradițiile istorice ale vecinătăților, care erau vii în alte orașe săsești, se pierduseră de tot la Sibiu. „Reconstrucția” vecinătăților putea porni deci practic de la zero. În acest proces, s-a trecut la crearea unor steme în mod organizat. La rugămintea lui Schunn, specialistul în heraldică Albert Arz von Straussenburg și graficianul Hermann Lani¹³ au elaborat în anul 1935 cele 39 de steme de vecinătate și una a vilicului, toate frumos executate și colorate.

Revenind la Mediaș, nu putem spune la ora actuală nimic despre procesul de geneză al stemelor vecinătății, dar putem presupune că acesta a fost în mod cert influențat de „modelul sibian”. Putem de asemenea

¹² Wilhelm Schunn (1888-1965) a ocupat la Sibiu funcția vilicului începând cu anul 1936, similar lui Fritz Kasemiresch la Mediaș.

¹³ Schunn 1936, p. 19.

admite că stemele au fost propuse și executate în perioada 1935-1936. Deși ziarul *Mediascher Zeitung* nu publică prea des și de obicei fără prea multe detalii despre activitățile vecinătăților, totuși găsim în el informațiile necesare pentru a identifica stemele lor, deoarece corelația stemă – vecinătate nu este univocală la prima vedere, precum vom arăta în paginile următoare.

Fiecare vecinătate nu avea doar un nume, ea fiind înregistrată și cu un număr unic. Singura listă completă se regăsește în ziarul din 8 Februarie 1941¹⁴. Ea cuprinde 23 de vecinătăți. În cele ce urmează, vom considera această informație ca fiind certă. Ca atare, pornim de la faptul că în anul 1941 Mediașul avea 23 de vecinătăți, numele și numerotarea fiind cele din articolul de ziar citat. La rândul lor, stemele de pe planșă sunt și ele numerotate; în primă aproximație, s-ar putea porni deci de la ipoteza că numerele de pe planșă corespund într-un total numerelor de înregistrare ale breslelor. O evaluare în detaliu arată că nu este cazul. La o bună parte dintre ele, simbolul de pe stemă are o legătură clară cu împrejurimea urbană a vecinătății, iar numărul vecinătății cunoscut din ziar coincide cu numărul stemei de pe planșă. La alte steme se constată diferențe, pe care vom încerca să le rezolvăm în cele ce urmează. În figurile 7-30 sunt prezentate stemele individuale, fiecare stemă având două numere: cu cifre arabe se reproduce numărul vecinătății din ziar, cu cifre romane cel al stemei de pe planșă. „1 (I) Zekesch” înseamnă deci, că vecinătatea Zekesch (Țecheș, Str. Mihai Viteazul) în ziar avea numărul de înregistrare 1 și că îi este asociată stema cu numărul I de pe planșă.

Înainte de a intra în prezentarea detaliată, merită de menționat faptul că aceste steme nu au avut doar caracterul unor propuneri, cum s-ar putea înțelege la prima vedere. Ele au fost acceptate formal de către vecinătăți și folosite în viața de zi cu zi. Biserica Evanghelică din Mediaș păstrează în micul muzeu amenajat în incinta sfântului lăcaș șapte table de vecinătate. Două dintre ele datează din anii douăzeci ai secolului trecut

¹⁴ *Deutsche Geselligkeitsabende*, p. 2.

și poartă motive diferite de stemele discutate aici, pe când celelalte cinci sunt executate după o schemă unică și arată stemele prezentate mai jos.

Fig. 5: Tabla vecinătății Obere Schmiedgasse (Morișca de sus, azi str. I. G. Duca)
a: Versiune din anul 1925 b: Versiune de la mijlocul anilor 1930

Poate cea mai deosebită, dar în același timp și cea mai misterioasă stemă, este cea a vecinătății Äußere Forkeschgasse (str. Avram Iancu). Stema reprezintă o pasăre, probabil o găscă, cu o coroană de lauri în cioc, pe un vârful de deal. Pe tabla vecinătății imaginea este executată mult mai grijuliu și mai detaliată, permițând o interpretare clară ca fiind „vigilența”. Gâsca probabil face trimitere la găștele de pe Capitol, care, conform unei legende, au avertizat populația din Roma Antică de un asalt iminent al dușmanilor.¹⁵ Vigilența stă pe un glob, care este înconjurat de flăcări. Globul semnifică armonia - o vecinătate, în care nu se respectă legile acesteia sau nu se aplică tradiția, nu mai este vecinătate. Flăcările înseamnă purificare - întreaga activitate a vecinătății se îndreaptă spre

¹⁵ Multumesc domnului Nick Langa (Feucht) pentru această atenționare.

respectarea rânduielii sau de a pune lucrurile în ordine, deci să „purifice” o situație.¹⁶

De menționat că regăsim vigilența în stema familiei von Fronius. În fig. 6a se reproduce blazonul de pe placa funerară a descendentului juvenil al familiei, Stephan Andreas ac Fronius (1770 – 1772)¹⁷, așezată azi pe peretele exterior al cripei familiei von Hannenheim¹⁸ din cimitirul evanghelic din Mediaș.

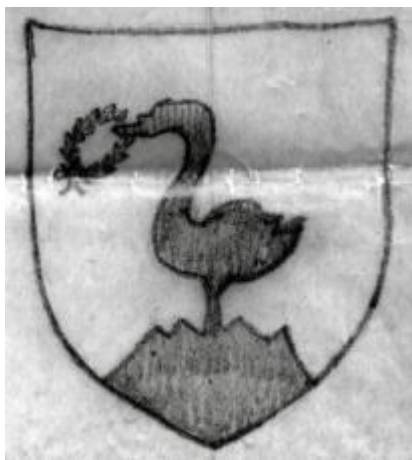

Fig. 6: Stema și tabla vecinătății Äußere Forkeschgasse

¹⁶ Mulțumesc d-lui Dr. Constantin Ittu (Sibiu) pentru această interpretare a stemei, dar și pentru tot sprijinul pe care l-am obținut din partea Domniei sale la elaborarea studiului.

¹⁷ Familie originară din Brașov, unde Mathias Fronius a fost ridicat în starea de nobil de către Sigismund Bathory în 1589. În sec. XVIII, descendenții ai acestei familii aparțineau patriciatului din Mediaș. Martin Gottlieb Fronius, de profesie medic, a fost căsătorit cu Regina Hann de Hannenheim (1744-1828). Placa funerară cu blazonul din fig. 6a aparține celui de-al doilea din șapte copii ai cuplului, Stephan Andreas ac Fronius (1770-1772). Placa este deteriorată și doar parțial lizibilă. Mulțumesc d-lui Albert Klingenspohr pentru datele despre familie din arhiva genealogică a Asociației Locului Natal Mediaș.

¹⁸ Familia Hann a fost o familie influentă de patricieni la Mediaș, care, alternând cu familia Heydendorff și alte familii au dominat timp de mai multe decenii administrația publică, mai ales în sec. XVIII., ocupând în repetate rânduri funcțiile de primar, jude regal, jude scăunal și altele. În anul 1742, Maria Tereza l-a ridicat pe Andreas Hann în starea de nobil cu predicatul „von Hannenheim”.

Fig. 6a: Blazonul familiei pe piatra funerară a lui Stephan Andreas ac Fronius, un copil de doi ani, decedat în anul 1772.

Vom trece acum la prezentarea și analiza detaliată a stemelor vecinătăților din Mediaș.

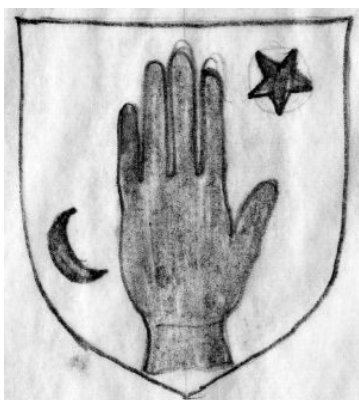

Fig. 7: 1 (I) Zekesch
(Str. Mihai Viteazul)

Fig. 7a: „[Sigillum] opidi Medies 1448”

1 (I) Zekesch (azi Str. Mihai Viteazul): stema arată la mijloc o mână deschisă, îndreptată cu degetele în sus, în stânga jos, semiluna și în

dreapta sus, o stea. Cele trei elemente imită stema veche a Mediașului (vezi fig 7a). Trimiterea la stema veche a urbei poate să fie o aluzie la afirmația din unele cronici, potrivit cărora primii locuitori ai așezării, care astăzi poartă numele Mediaș, se stabiliseră pe Țeches. Asocierea acestei steme cu vecinătatea de pe Țeches este întărită de o piesă din Arhiva Institutului Ardelean (Siebenbürgen-Institut) din Gundelsheim (Germania), și anume o fotocopie a simbolurilor aflate pe tabla acestei vecinătăți. Tabla vecinătății copiata la Siebenbürgen-Institut nu are dată, astfel că nu se știe, dacă stema respectivă a fost folosită deja de vecinătatea „istorică” sau dacă și-a făcut apariția, așa cum se susține în prezentul studiu, doar în deceniul al patrulea al secolului XX¹⁹.

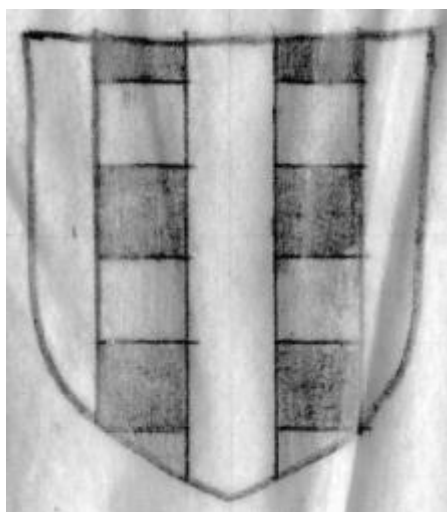

Fig. 8: 2 (II) Langgasse (Str. Petru Rareș)

2 (II) Langgasse (str. Lungă, azi Str. Petru Rareș): stema arată două fâșii verticale paralele, cu pătrate albe alternând cu cele negre, asemănătoare orânduirii pe o tablă de șah. Semnificația acestei steme rămâne misterioasă, necunoscându-se motivul pentru care a fost ales acest simbol

¹⁹ Siebenbürgen-Institut Gundelsheim, fotocopie după un original pierdut.

pentru stema acestei vecinătăți. De menționat e faptul că nu este cert că această stemă aparține de vecinătatea Langgasse. Oricum, dacă analizăm lista vecinătăților, constatăm că primele 13 vecinătăți reprezintă mai mult sau mai puțin cele „istorice” și corelația dintre numerele stemelor și cea a vecinătăților este univocă, fiind verificată fie pe baza simbolurilor, care reproduc elemente urbane ale străzii, fie pe baza altor surse, cum ar fi tablele de vecinătate, în măsura în care s-au pastrat. Excepție de la această afirmație fac doar vecinătățile nr. 2 și 3. Prin analogie credem că este justificată atribuirea stemei II la vecinătatea nr. 2, așa cum vom atribui stema III vecinătății nr. 3.

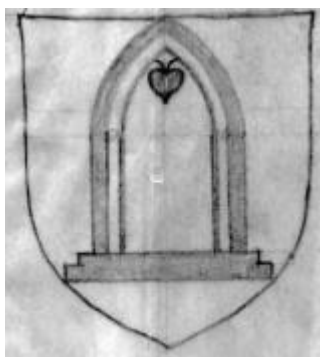

Fig. 9: 3 (III) Neugasse
(Str. Gheorghe Doja)

Fig. 9a: Frunză de nufăr în stema
vecinătății Elisabethgasse (Str. 9 Mai)
din Sibiu

3 (III) Neugasse (Str. Nouă, azi Str. Gheorghe Doja): un arc gotic stilizat, de al cărui vârf atâră un obiect, care eventual reprezintă o frunză de nufăr? Există o asemănare între acest obiect și stema vecinătății Elisabethgasse din Sibiu²⁰. Semnificația acestei steme rămâne misterioasă și ea. Și în cazul acestei vecinătăți admitem corelația numerelor cu aceleași argumente ca și în cazul vecinătății Langgasse.

²⁰ Schunn 1936, p. 21.

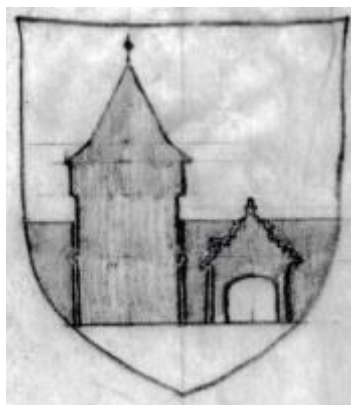

Fig. 10: 4 (IV) Obere Schmiedgasse (Str. I.G. Duca)

4 (IV) Obere Schmiedgasse (Morișca de sus, azi Str. I.G. Duca): stema afișează silueta turnului Schmiedgässer alături de poarta demolată în 1896, văzute din extra muros. Muzeul din incinta bisericii evanghelice păstrează tabla acestei vecinătăți, care poartă aceeași stemă (vezi fig. 5b).

Fig. 11: 5 (V) Untere Schmiedgasse
(Str. I.G. Duca)

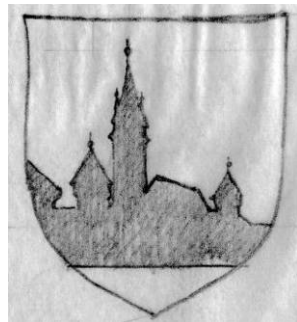

Fig. 12: 6 (VI) Badergasse
(Str. Turnului)

5 (V) Untere Schmiedgasse (Morișca de jos, azi Str. I.G. Duca): stema afișează un ciubăr de lemn și două cuțite de butnar încrucișate deasupra lui, obiecte care fac trimitere la breasla butnarilor. Printre tablele de breaslă păstrate în muzeul bisericii se află și cea aparținând acestei vecinătăți, cu stema găsită pe planșă.

6 (VI) Badergasse (Bădăraua, azi Str. Turnului): silueta castelului bisericii evanghelice văzută din nord-vest, dinspre Piața Mică (azi P-ța. Enescu).

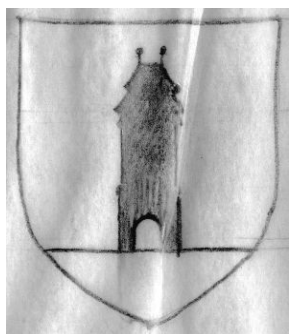

Fig. 13: 7 (VII) Steingasse
(Str. Johannes Honterus)

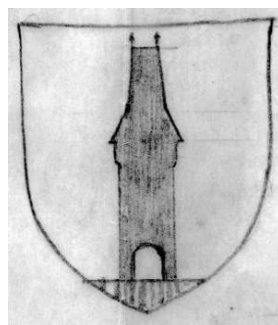

Fig. 14: 8 (VIII) Forkeschgasse
(Str. Nicolae Iorga)

7 (VII) Steingasse (Ulița Pietruită, în anul 1941 purta numele pe care-l poartă și azi: Johannes Honterus): silueta turnului Steingässer.

8 (VIII) Forkeschgasse (azi Str. Nicolae Iorga): silueta turnului Forkeschgässer.

Fig. 15: 9 (IX) Gräfengasse
(Str. Petöfi Sandor)

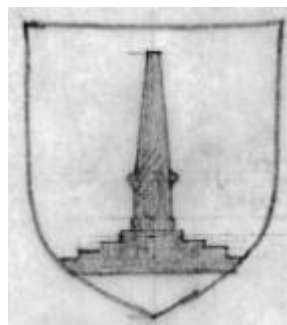

Fig. 16: 10 (X) Rothgasse
(Str. Stephan Ludwig Roth)

9 (IX) Gräfengasse (azi Str. Petöfi Sandor): stema afișează o coroană și o sabie. Simboluri ale puterii care fac trimitere, la fel ca și numele vechi al străzii, la greavii care erau stăpânii locului în Evul Mediu.

10 (X) Rothgasse (azi Str. Stephan Ludwig Roth): obeliscul de pe mormântul lui Stephan Ludwig Roth.

Fig. 17: 11 (XI) Klettengasse (Str. Mihail Kogălniceanu)

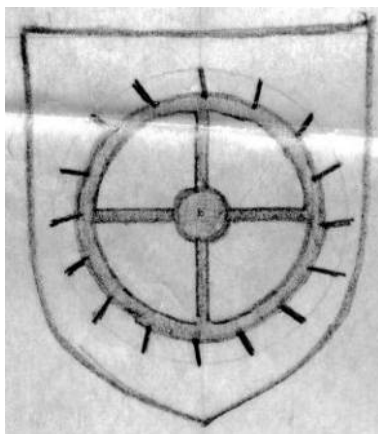

Fig. 18: 12 (XII) Mühlgasse (Str. Titu Maiorescu)

11 (XI) Klettengasse (azi Str. Mihail Kogălniceanu): arbaletă. E posibil ca stema să facă trimitere la strada Armurierilor (Waffenschmiedgasse), care făcea parte din această vecinătate. Menționăm că actuala Str. Badea Cârțan în germană era numită „*Schießstatt*” sau „*Zielstatt*”, adică Str. Poligonului de tir.

12 (XII) Mühlgasse (Str. Morii, azi Titu Maiorescu): roată de moară.

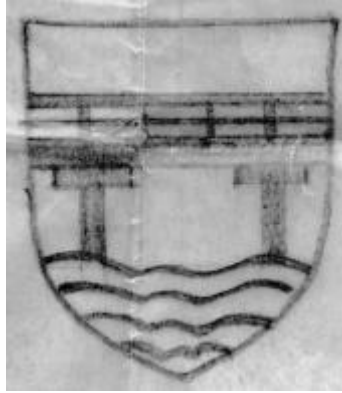

Fig. 19: 13 (XIII) Brückengasse (Str. Podului)

13 (XIII) Brückengasse (azi Str. Podului): pod peste un râu, simbolizat de patru linii ondulate (Târnava Mare).

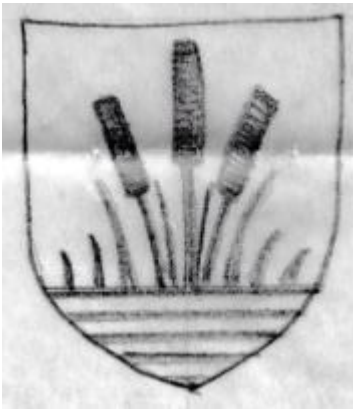

Fig 21: 14 (XIV stânga, resp. 14a) Pretaier Strasse (Str. Aurel Vlaicu)

14 (XIV bzw. 14a): Pretaierstraße (Str. Brateiului, azi str. Aurel Vlaicu): fire de papură deasupra unei zone mlăștinoase, indicate probabil de cele cinci linii orizontale. Nu e exclus ca pentru această vecinătate să fi existat două

variante / propuneri de stemă. Nr. „14a“ (sic!)²¹ afișează o pasăre (probabil o barză) stând doar pe un singur un picior.

Fig. 20: 15 (VX) Äußere Forkeschgasse
(Str. Avram Iancu)

15 (XV) Äußere Forkeschgasse (azi Str. Avram Iancu): probabil o găscă cu o coroană de lauri în cioc pe un deal cu cinci vârfuri, simbolizând vigilența (vezi și fig 6 și 6a). Menționăm că Str. Avram Iancu de azi în Mediașul de odinioară era împărțită în două porțiuni, fiecare având numele ei propriu. Porțiunea începând de la podul de cale ferată și probabil până la Școala Generală Nr. 2 se chemă „Äußere Forkeschgasse“ (Str. Forkesch exterioară, în continuarea străzii Forkesch din intra muros), urmată de „Meschnerstraße“ (Str. Moșnei). Din această cauză, pe str. Avram Iancu de azi existau două vecinătăți.

²¹ Începând cu stema Nr. 14a, numerotarea se schimbă de la cifre romane la cifre arabe, exceptând stema XV.

Fig. 22: 16 (17) Schleifhausgasse
(Str. Lucian Blaga)

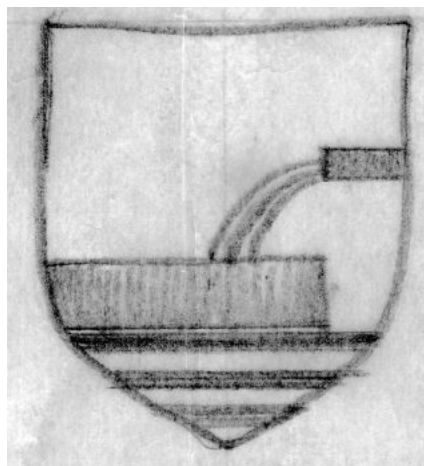

Fig. 23: 17 (18) Kühler Brunnen
(Str. Izvorului)

16 (17)²² Schleifhausgasse (pe vremuri Str. Tocila, azi Lucian Blaga): un topor și un cuțit de măcelar deasupra unui cap de bou. Ele simbolizează mai degrabă breasla măcelarilor decât pe tocilari. Presupunem că Schlachthofgasse (str. Abatorului, azi Str. Michael Weiss) făcea parte din vecinătatea Schleifhausgasse, de unde și stema cu însemnele breslei respective.

17 (18) Kühler Brunnen („Șipotul rece”, azi Str. Izvorului): Trei linii orizontale care ar putea reprezenta o apă (Pârâul Mosnei), deasupra lor un ștuț cu un șuvoi de apă curgând într-o adăpătoare. „Kühler Brunnen” este numele unui izvor în zona cunoscută sub numele „Valea adâncă”, pe malul Pârâului Moșnei, izvor foarte apreciat pentru apa lui limpede și bună.

²² Începând cu stema Nr. 16 de pe planșă, numerele vecinătăților și cele ale stemelor diverg. În lucrarea de față s-a încercat să se identifice stema fiecărei vecinătăți, fie prin dovezi certe, fie prin deducție. Vecinătățile sunt prezentate în continuare cu numărul lor din lista publicată în *Mediascher Zeitung*, punându-se în paranteză numărul stemei pe care care o asociem vecinătății.

Fig. 24: 18 (19) Kokelgasse
(Str. Târnavei)

Fig. 24a: Tabla vecinătății Kokelgasse Nr. 18

18²³ (19) Kokelgasse (azi Str. Târnavei): câine pe o bară orizontală (o punte?), deasupra a două linii ondulate, care simbolizează, probabil, râul Târnavă Mare, cel care a dat numele străzii. Pentru a interpreta această stemă, amintim de faptul că str. Târnavei în limba germană era mai bine cunoscută sub numele „Hunsgasse”; numele „Kokelgasse” fiind mai puțin circulat. Numele Hunsgasse în limbajul cotidian în mod eronat s-a transformat în „Hundsgasse”, adică ulița Câinelui, de unde rezultă probabil câinele din stemă.

De menționat că pe tabla acestei vecinătăți (fig. 24a), păstrată de Biserica Ev. Mediaș, se găsește o altă imagine decât cea de pe plansă. Tabla, care în mod sigur a fost folosită de vecini, arată un curs de apă în care înoată 3 pești și care parcurge imaginea oblic, din stânga sus în dreapta jos, unde se varsă în altă apă curgătoare. Cursul de apă cu pești reprezintă poate pârâul Moșnei, care curge în josul acestei străzi, înainte de a se vărsa în Târnavă.

²³ În articolul citat din *Mediascher Zeitung*, două vecinătăți – Kokelgasse și Pfarrwiese – poartă același număr (18) – în mod evident o greșeală de tipar. Recurgem la corectarea numerotării pe baza identificării stemelor.

Fig. 25a: 18 (16) Pfarrwiese
(Str. Florilor)

Fig. 25b: Denumirea „Pfarrwiese” pe un
plan al orașului, în jurul anului 1905

18²⁴ (16) Pfarrwiese (Str. Florilor): floare stilizată. Ni se pare nefiresc, să asociem stema cu nr. 16 de pe planșă (floarea) vecinătății nr. 16 „Schleifhausgasse” (str. Tocila), ci, mai degrabă zonei unde se găsește azi str. Florilor. Acea zonă în Mediașul de odinioară purta numele „Pfarrwiese”, adică Pășunea preoțească, dar se folosea și numele „Blumengasse”, Ulița Florilor. Ambele denumiri se găsesc în registrele matricole, pentru aceeași stradă.

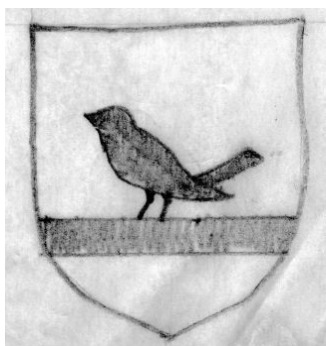

Fig. 26: 20 (21) Meschnerstraße
(Str. Avram Iancu)

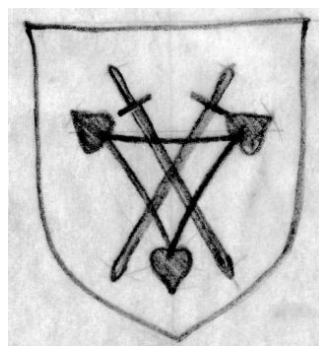

Fig. 27: 21 (22) Hermannstädter
(Șoseaua Sibiului)

²⁴Corect este probabil 19 în loc de 18 (vezi nota 23).

20 (21) Meschnerstraße (Str. Moșnei, azi Str. Avram Iancu). pasăre, probabil o vrabie așezată pe o bară orizontală. Atribuirea acestei steme la str. Moșnei devine plauzibilă pe baza unei analize semantice: În grai săsesc, numele comunei Moșna este „*Mäschen*”, cuvânt care înseamnă, în același timp, pluralul cuvântului vrabie: „*de Mäschen*” (vrăbiile).

21 (22) Hermannstädter Straße A-B²⁵ (azi Șoseaua Sibiului): Trei frunze de nufăr legate într-un triunghi și două spade încrucișate amintesc de stema orașului Sibiu.

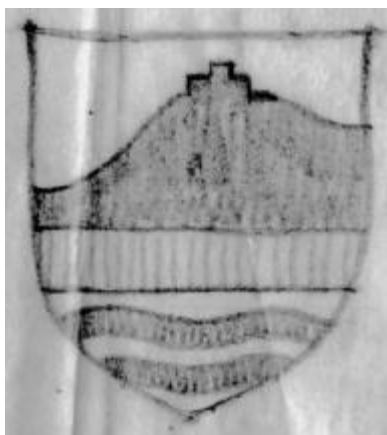

Fig. 28: 22 (23) Unter der Burg
(Str. Stadionului)

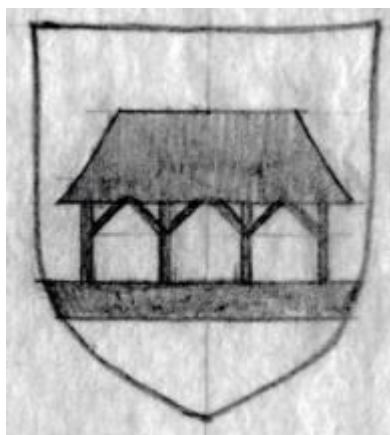

Fig. 29: 23 (20) Baaßnerstraße
(Str. Baznei)

22 (23) Unter der Burg (Sub cetate, azi Str. Stadionului): deal cu o cetate în vârf, deasupra unui șir de linii verticale, eventual simbolizând viile din zona respectivă (?) și două linii orizontale ondulate, desigur simbolizând râul Târnava Mare, care curge la poalele Dealului cetății. Tabla acestei vecinătăți cu aceeași stemă se găsește în muzeul din biserică.

²⁵ Deducem de aici că pe Șoseaua Sibiului, destul de lungă și cu un număr mare de locuitori, existau două vecinătăți.

23 (20) Baaßnerstraße (azi Str. Baznei): o construcție deschisă cu un acoperiș, poate un șopron? Și această stemă se include în rândul simbolurilor neînțelese la ora actuală.

Fig. 30: 24 (24) WeberIn (Str. Wewern).

24²⁶ (24) WeberIn (Str. Wewern): strugure stilizat cu 2 frunze și 2 crenguțe, reprezentativ pentru un cartier, în care mulți Medieșeni își aveau viile.

După cum am arătat la începutul studiului, vecinătățile constituiau o formă specifică de organizare a unui grup de oameni cu interese comune. Istoricul Guido Heinzmann, care a studiat formele de organizare socială în orașele mici din Westfalia (Germania) la sfârșitul Evului Mediu, afirma: *„Premisele pentru preluarea unei conștiințe de grup nu se rezumă la existența unor norme de comportament, care transformă un grup de indivizi într-o comunitate, ci include și existența unor obiecte precum stemele, steagurile, emblemele, în care se proiectează forțele grupului și care astfel devin simboluri de sine stătătoare ale grupului.”*²⁷ Revenind la istoria vecinătăților săsești, schițată la începutul acestui studiu, am distins două perioade. Prima perioada e cea a vecinătăților „istorice”, care a durat până la sfârșitul secolului al XIXlea, cea de-a doua, cea a vecinătăților „renăscute”, din 1921

²⁶Dupa finalizarea studiului s-a desocperit un document la DJAN Sibiu, care cuprinde 24 de vecinătăți la Mediaș.

²⁷ Heinzmann 2006, p. 35.

până în 1944. În prima perioadă se pare că nu s-a văzut o necesitate pronunțată pentru a recurge la simboluri cu scopul definirii identității de grup. În mod clasic, tabla de vecinătate era fără podoabe deosebite și fără trimiteri la un simbol unic al vecinătății. Lada de vecinătate îndeplinea mai degrabă o funcție simbolică, dar nici ea nu era purtată în public, ci în mod contrar, era ținută „secret” și scoasă la iveală doar în fața unui cerc restrâns de personae cu ocazii deosebite (Ziua Judecării). Lucrurile se schimbă în cea de-a doua perioadă, când vecinătățile reapar în urma unui ordin dat de Biserica Evanghelică. Dacă prima lor apariție în istorie poate fi privită ca rezultatul unui proces social și istoric îndelungat, reapariția lor are ceva artificial, impus din afară, chiar dacă ideea este preluată cu entuziasm. În contextul istoric și social complet schimbat în urma Primului Război Mondial, era nevoie de impulsuri simbolice puternice pentru a reuni grupurile de oameni. De fapt, este perioada în care steme, steaguri și alte embleme joacă un rol propagandistic tot mai mare. Nu este exclus ca apariția chiar în această perioadă a stemelor vecinătăților din Mediaș să fi fost parte din discursul din ce în ce mai radical-naționalist, ipoteză care necesită să fie verificată și probată prin studiul actelor de vecinătate care s-au păstrat.

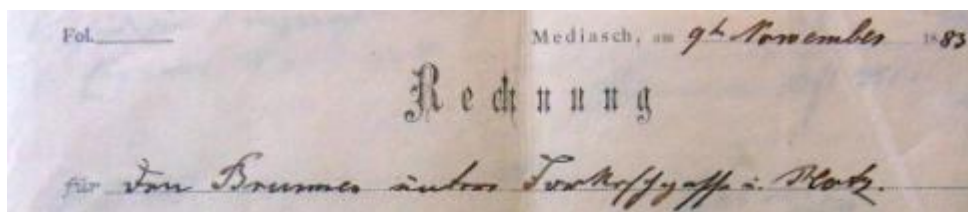

Fig. 3a: Antetul unei facturi din data de 9 Noiembrie 1883 pentru o reparație efectuată la fântâna vecinătății „Untere Forkeschgasse und Platz”

Lista cu sursele ilustrațiilor:

Fig. 1, 3: Muzeul Municipal Mediaș

Fig. 4, 6a, 7a, 25b: Arhiva Asociației Locului Natal Mediaș

Bibliografie

- Deutsche Geselligkeitsabende – Deutsche Geselligkeitsabende (Seri distractive germane)*,
în: „Mediascher Zeitung”, nr. 6 din 8 Februarie 1941, p. 2.
- Heinzmann 2006 – G. Heinzmann, *Gemeinschaft und Identität spätmittelalterlicher Kleinstädte Westfalens*, Book on demand, 2006, pag 35.
- Schunn 1936 – W. Schunn, *Die Nachbarschaften der Deutschen in Rumänien*,
Gedruckt bei Krafft und Drotleff Hermannstadt, 1936.
- Ștefu 2015 – V. Ștefu, *Muzeul orașului Mediaș. Constituire și dezvoltare (sec. al XIX-lea–1950)*, teză de doctorat, mss., Alba Iulia, 2015.
- Ștefu, Macarie 2010 – V. Ștefu, Diana Macarie, *Piese de vecinătate din colecția Muzeului Municipal Mediaș. Mărturii ale organizării sociale a sașilor din Mediaș și împrejurimi*, în „Terra Sebus”, 2, 2010, p. 345-364.

CONSIDERAȚII ASUPRA PARTICIPĂRII ROMÂNILOR MEDIȘENI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1914-1918)

Alexandru Bucur
Vasile Mărculeț

Izbuclnirea Primului Război Mondial în anul 1914 a implicat participarea unui mare număr de locuitori români din Transilvania, în cadrul armatei austro-ungare. Cetățenii de naționalitate română ai Mediașului au avut propria participare și au dat propriul tribut de sânge. Din păcate, până în prezent, nu dispunem de lucrări de specialitate care să pună în evidență aportul locuitorilor Mediașului la război.

*

Studiul nostru își propune să prezinte aportul locuitorilor de naționalitate română din Mediaș la prima conflagrație mondială. Demersul inițiat de noi se bazează pe un document inedit, intitulat *Tablou nominal despre locuitorii români care au luat parte la războiul din anii 1914-1918*, aflat la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sibiu, în Fondul Astra, pachet nr. 12, act nr. 12a¹.

Documentul studiat de noi, pe care-l reproducem în anexă, conține 9 file, numerotate de la 16 la 24. Fila 24v este completată parțial, pe aceasta fiind realizate, atât unele încercări de corecturi, cât și de calculat totalul. (Fig. 1, 2). El a fost realizat în urma demersurilor Astei, îndeosebi ale lui Teodor V. Păcățian, pe lângă autoritățile locale². În conformitate cu o însemnare de pe fila 24v, acesta a fost redactat la 8 februarie 1922³. Pe aceeași filă, actul poartă semnăturile primarului Mediașului, de la data respectivă, dr. Julius Stenzel (1920-1933), și prim-notarului primăriei orașului⁴.

¹ SJANSB, Fond Astra, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

² Păcățian 1923a, p. 32-54; Păcățian 1923b, pass.

³ SJANSB, Fond Astra, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

⁴ SJANSB, Fond Astra, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

Tabloul nominal (Tabelul nominal) cuprinde 10 rubrici principale. Trei dintre acestea sunt împărțite în alte opt rubrici secundare. Două dintre rubricile secundare sunt compuse din câte alte trei subrubrici. În total, *Tabloul nominal* cuprinde un total de 19 rubrici principale, rubrici secundare și subrubrici.

1. Prima rubrică principală, *Numărul curent*, înregistrează în ordine crescătoare 476 de poziții. Numerotarea este însă bulversată la fila 24v unde, probabil, considerându-se că s-au făcut erori au fost adăugate noi poziții până la numărul 488, după care s-a revenit la numărătoare inițială de 476 de poziții.

2. A doua rubrică principală, *Numele și Pronumele*, îi cuprinde pe toți cei recrutați, fără respectarea ordinii alfabetice. Excepția este reprezentată și în acest caz de fila 24v, unde sunt reluate unele nume, considerate probabil a fi omise.

3. Cea de-a treia rubrică principală, *Născut în comuna*, înregistrează locul de naștere al celor recenzați, care locuiau în momentul respectivului demers la Mediaș.

4. Rubrica a patra principală, intitulată *Ocupațiune civilă*, înregistrează profesiile și ocupațiile practicate de cei concentrați, în viața civilă.

5. A cincea rubrică principală, *Gradul avut în miliție*, precizează gradele militare deținute de cei mobilizați în timpul războiului.

6. Cea de-a șasea rubrică principală, *A fost decorat cu medalia*, înregistrează denumirea ordinelor și decorațiilor primite de cei decorați în urma participării la război, gradul decorațiilor și numărul acestora.

7. A șaptea rubrică principală, intitulată *A luat parte la mișcările impuse de război*, precizează pentru fiecare dintre cei concentrați statutul avut în timpul războiului. Rubrica cuprinde alte două rubrici secundare, anume *Chemat fiind*, în care sunt înregistrați toți cei concentrați în timpul războiului, în funcție de statutul avut în timpul războiului, și *A fost refugiat*, care cuprinde persoanele care în timpul războiului, din motive legate de acesta și-au părăsit locunțele plecând în refugiu. În cazul

Mediașului, documentul nu înregistrează niciun refugiat de naționalitate română.

Prima rubrică secundară cuprinde trei subrubrici, anume: *La partea activă ca soldat pe front*, care îi include pe toți cei care au participat la război în calitate de combatanți; *La partea sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizați pe loc*, care îi cuprinde pe toți ce mobilizați ca necombatanți; *Pentru a fi arestat sau internat*, cuprinde persoanele indezirabile regimului dualist, care în timpul războiului au fost încarcerate sau deportate.

8. Cea de-a opta rubrică principală, intitulată *Soarta îndurată în timpul războiului*, precizează situația fiecărei persoane concentrate, la sfârșitul conflagrației. Rubrica cuprinde alte patru rubrici secundare. Prima rubrică secundară, *Mort pe câmpul de luptă*, îi înregistrează pe cei căzuți pe front. A doua rubrică secundară *Mort în temniță, în pribegie, în spital, în urma boalelor sau rănilor*, înregistrează toate persoanele concentrate, care și-au pierdut viața în timpul războiului, în afara luptelor, dar din motive determinate de acesta. A treia rubrică secundară, *S-a reîntors acasă*, îi cuprinde pe toți concentrații, care au spraviețuit războiului. A patra rubrică secundară, intitulată *Dispărut*, îi înregistrează pe toți cei care au dispărut pe front.

Cea de-a treia rubrică secundară cuprinde alte trei subrubrici: *Ca invalid*, în care sunt înregistrați toți cei care au suferit războiului, dar au rămas cu grade diferite de invaliditate; *Rănit, bolnav, însă în prezent sănătos*, îi cuprinde pe cei care au revenit din război cu diferite traume, precum răni sau boli, dar care până la data recenzării se însănătoșiseră.

9. A noua rubrică principală, intitulată *În urma decedatului sau dispărutului a rămas*, înregistrează statutul social al urmașilor celor morți sau dispăruți în timpul războiului. Rubrica cuprinde două rubrici secundare, anume *Văduvă* și *Numărul orfanilor*, în care este înregistrat numărul văduvelor și orfanilor rămași în urma celor morți pe câmpul de luptă sau din cauze legate de acesta.

10. Cea de-a zecea rubrică principală, *Observare*, cuprinde diferite observații, precizări și adnotări referitoare la unele aspecte, care nu au fost incluse în celelalte rubrici.

Conform documentului supus analizei noastre, între 1914 și 1918 din Mediaș au fost concentrați sub diferite forme, pentru a lua parte la prima mare conflagrație mondială, sau determinat de aceasta, un număr de 476 locuitori de naționalitate română⁵. Cât au reprezentat aceștia din totalul populației de naționalitate română a orașului nu poate fi precizat cu exactitate, deoarece, spre deosebire de celelalte documente similare din Fondul *Astra*, cel întocmit la Mediaș nu ne oferă numărul total al populației române de la data întocmirii acestuia⁶. Din acest motiv, pentru elucidarea aproximativă a acestui aspect am fost obligați să apelăm la datele transmise de Recensământul din 1910, ca fiind cel mai apropiat de izbucnirea războiului. Potrivit recensământului respectiv, în anul 1910 locuiau la Mediaș 8.626 de locuitori, dintre care 2.729 etnici români⁷. Raportat la aceste cifre, numărul românilor mobilizați în 1914 reprezintă 17,42% din rândul etnicilor români și aproximativ 5,52% din rândul populației orașului.

În ceea ce privește situația celor 476 de români medieșeni concentrați, 475 dintre aceștia, reprezentând 99,79%, au fost mobilizați pentru război⁸, iar unul (0,21%) a fost reținut și deportat⁹. Victima acestei măsuri represive a fost preotul unit (greco-catolic) Iuliu Nistor, viitorul protopop al Mediașului, care, potrivit unei însemnări din document, a fost deportat și încarcerat, timp de 20 de luni la Sopron, în Ungaria¹⁰.

Documentul analizat ne prezintă importante informații cu privire la locul de origine și la apartenența socială a celor 476 de etnici români mobilizați. Referitor la primul aspect, constatăm din conținutul lui că 377

⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁷ *Târnava Mare*, p. 96.

⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

dintre ei, adică 79,20% erau născuți în Mediaș, iar 99, respectiv 20,80% erau născuți în alte localități, dar la momentul redactării actului erau stabiliți în Mediaș¹¹.

Situația celor înregistrați în document era următoarea: născuți în Mediaș, 377, reprezentând 79,2 %; născuți în alte localități, 99, reprezentând 20,8 %, din care: în actualul județ Alba, 15 (3,15%): Căpâlna - 1¹², Căpâlna de Jos - 2¹³, Cergăul Mic - 1¹⁴, Cetatea de Baltă - 1¹⁵, Crăciunel (Crăciunelul de Jos) - 2¹⁶, Crăciunelul de Sus - 1¹⁷, Fărău - 1¹⁸, Sebeșul Săsesc (Sebeș) - 1¹⁹, Tău - 1²⁰, Teiuș - 2²¹, Tătârlăua - 1²², Zlatna - 1²³; în actualul județ Bistrița-Năsăud, 2 (0,42%): Bistrița - 1²⁴, Teaca - 1²⁵; în actualul județ Brașov, 5 (1,05%): Brașov - 2²⁶, Făgăraș - 1²⁷, Satu Nou - 1²⁸, Sâmbăta - 1²⁹; în actualul județ Cluj, 4 (0,84%): Berind (Berindu) - 1³⁰, Bobâlna - 1³¹, Pusta Cămarăș - 1³², Turda - 1³³; în actualul județ Hunedoara, 1 (0,21%): Ilea (Ilia) - 1³⁴; în actualul județ Maramureș, 2 (0,42%): Ciacatis

¹¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

¹² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

¹⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 17, 18.

¹⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 23.

¹⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

²⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 23.

²¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 21, 24.

²² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

²³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

²⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

²⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

²⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

²⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

²⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 21.

²⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

³⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

³¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

³² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 17.

³³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

³⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

(Ciocotiș) - 1³⁵, Glod - 1³⁶; în actualul județ Mureș, 17 (3,57%): Adămuș - 1³⁷, Coroi - 1³⁸, Craifalău - 1³⁹, Cucerdea - 3⁴⁰, Domald (Vișoara) - 1⁴¹, Idiciu - 2⁴², Sighișoara - 3⁴³, Sub Pădure - 1⁴⁴, Șomfalău (Cornești) - 3⁴⁵, Târgu Mureș - 1⁴⁶; în actualul județ Satu Mare, 1 (0,21%): Pișcolț - 1⁴⁷; în actualul județ Sălaj, 2 (0,42%): Kendrec (Chendrea) - 1⁴⁸, Valcău de Sus - 1⁴⁹; în actualul județ Sibiu, 44 (9,24%): Armeni - 1⁵⁰, Ațel - 2⁵¹, Biertan - 1⁵², Blăjuț (Blăjel) - 5⁵³, Boian - 3⁵⁴, Bratei (Brateiu) - 3⁵⁵, Broșteni - 1⁵⁶, Buzd - 1⁵⁷, Chesler - 2⁵⁸, Dârlos - 5⁵⁹, Ibașfalău (Dumbrăveni) - 2⁶⁰, Ibișdorf (Ighișul Nou) - 2⁶¹, Leaslea Mare (Laslea) - 1⁶², Moardes (Moardăș) - 1⁶³, Moșna - 1⁶⁴, Pocea (Păucea) - 4⁶⁵, Richișdorf (Richiș) - 1⁶⁶, Saroșul Săsăsc (Șaroș pe

³⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

³⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

³⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

³⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

³⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁴⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁴¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

⁴² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 23.

⁴³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 17, 23.

⁴⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

⁴⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 17, 21.

⁴⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

⁴⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁴⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

⁴⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁵⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁵¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18, 24.

⁵² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

⁵³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

⁵⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 22.

⁵⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 17.

⁵⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

⁵⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

⁵⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

⁵⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18, 23.

⁶⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁶¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

⁶² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁶³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 21.

⁶⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

⁶⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

Târnave) - 1⁶⁷, Sămărtin (Șomartin) - 1⁶⁸, Sibiu - 1⁶⁹, Șeica Mică - 1⁷⁰, Șoroștin - 1⁷¹, Valchid - 1⁷², Velț - 1⁷³, Vorumloc (Valea Viilor) - 1⁷⁴; în actualul județ Timiș, 4 (0,84%): Timișoara - 3⁷⁵, Vișag - 1⁷⁶; în localități din afara țării, 2 (0,42%): München, Germania - 1⁷⁷; Voivodinți, Voivodina, Serbia - 1⁷⁸.

Din punctul de vedere al apartenenței sociale, actul investigat ne relevă o situație foarte complexă a celor 476 de locuitori români concentrați. După cum reiese din acesta, 326 (68,48%) au fost agricultori, 38 (7,98%) erau funcționari, 91 (19,11%) erau meseriași, 14 (2,94%) erau intelectuali, 6 (1,26%) erau întreprinzători, iar unul (0,21%) era cerșetor⁷⁹.

Dintre cei 326 agricultori 210 erau plugari⁸⁰, 113 „zileri” (zilieri)⁸¹, câte unul viticultor⁸², grădinar⁸³ și pălmaș⁸⁴. În categoria celor 38 de funcționari erau: 15 sergenți de poliție și de ordine⁸⁵, un jandarm⁸⁶, un contipist (funcționar) de poliție⁸⁷, 13 funcționari⁸⁸, trei funcționari de bancă⁸⁹, un secretar de bancă⁹⁰, doi factori poștali⁹¹ un pretor (șef al

⁶⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

⁶⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁶⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁶⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

⁷⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 21.

⁷¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

⁷² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁷³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

⁷⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁷⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

⁷⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

⁷⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁷⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁷⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁸⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁸¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

⁸² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

⁸³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 23.

⁸⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

⁸⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18-22, 24.

⁸⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

⁸⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁸⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-23.

⁸⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

administrației și poliției) al Plasei Mediaș⁹² și un C.F.R.-ist⁹³. Meseriașii erau din următoarele categorii: zidari, 23⁹⁴; muzicanți, 22⁹⁵; pantofari, 14⁹⁶; fierari, cinci⁹⁷; mecanici, cinci⁹⁸; croitori, patru⁹⁹; pielari, doi¹⁰⁰; măcelari, doi¹⁰¹ și câte un maestru de șosele¹⁰², drumar¹⁰³, frizer¹⁰⁴, potcovar¹⁰⁵, zugrav¹⁰⁶, morar¹⁰⁷, pietrar¹⁰⁸, tâmplar¹⁰⁹, cojocar¹¹⁰, tapițer¹¹¹, brutar¹¹², fochist¹¹³, blănar¹¹⁴ și monteor¹¹⁵. Dintre cei 14 intelectuali, șase erau învățători¹¹⁶, trei avocați¹¹⁷ și câte un preot¹¹⁸, judecător șef¹¹⁹, economist¹²⁰,

⁹⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁹¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-17, 24.

⁹² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

⁹³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 19.

⁹⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 18-24.

⁹⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-17, 24.

⁹⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 17, 19-22, 24.

⁹⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-18, 24.

⁹⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 17, 19-21.

⁹⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 20-21.

¹⁰⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

¹⁰¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 22.

¹⁰² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

¹⁰³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

¹⁰⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 21.

¹⁰⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

¹⁰⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 17.

¹⁰⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

¹⁰⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

¹⁰⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

¹¹⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 21.

¹¹¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

¹¹² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

¹¹³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 22.

¹¹⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 23.

¹¹⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 18.

¹¹⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

¹¹⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹¹⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

¹¹⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹²⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

șef de poliție¹²¹ și comisar¹²². În categoria întreprinzătorilor se numărau cinci comercianți¹²³ și un fabricant¹²⁴.

Nici situația celor 475 de români mobilizați sub diferite forme pentru război nu a fost identică. Dintre aceștia, 421, respectiv 88,63%, au fost încadrați la partea activă, iar 54, însemnând 11,37%, la partea sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizați pe loc¹²⁵.

Alte informații se referă la gradele militare deținute de cei 475 de locuitori mobilizați pentru război. Dintre ei, 15 (3,15%) au fost ofițeri, 12 (2,52%) subofițeri, iar 445 (93,68%) gradați și soldați¹²⁶. Trei dintre ei (0,63%) apar cu statutul de lucrători¹²⁷. Acest lucru ne determină să credem că aceștia au fost mobilizați ca personal civil. Facem aici, de asemenea, precizarea că toți cei 15 cu grad de ofițer au fost ofițeri inferiori. Cel mai înalt grad deținut a fost cel de căpitan¹²⁸.

Situația participanților la război, pe corpuri și grade se prezenta astfel. Din cei 15 ofițeri, doi au avut gradul de căpitan¹²⁹, doi de locotenent¹³⁰ și 11 de sublocotenent¹³¹. Cei 12 subofițeri au deținut următoarele grade: plutonier major, unul¹³²; plutonieri, 11¹³³. Gradații, în număr de 117, se împărțeau astfel: 24 sergenți¹³⁴, 71 caporalii¹³⁵ și 22 frunțași¹³⁶.

¹²¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹²² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹²³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 18, 21, 22.

¹²⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

¹²⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16.

¹²⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-17, 24.

¹²⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 18, 23.

¹²⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 24.

¹²⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominali*, f. 24.

¹³⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 24.

¹³¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16, 17, 24.

¹³² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 20.

¹³³ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-19, 21-24.

¹³⁴ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

¹³⁵ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

¹³⁶ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

Potrivit documentului analizat, la sfârșitul războiului, din rândul celor 476 de români concentrați la începutul conflagrației, supraviețuiseră acesteia un număr de 415, adică 87,18%, iar 61 de persoane, respectiv 12,81%, nu s-au mai întors¹³⁷. Din rândul supraviețuitorilor, 323, reprezentând 77,83% dintre aceștia, s-au întors acasă deplin sănătoși, 21, însemnând 5,06%, au fost răniți, vindecându-se ulterior, iar 71, adică 17,10%, au revenit din război invalizi¹³⁸. Din totalul celor 61 de persoane care nu s-au mai întors, 35, însemnând 57,37% respectiv 7,35% din totalul celor mobilizați, și-au pierdut viața pe câmpul de luptă, 19, reprezentând 31,14% dintre ei și 3,99% din total, au fost dați dispăruți, iar 7, adică 11,47% și 1,47% din total, au decedat în urma rănilor sau de boală¹³⁹.

Pe parcursul războiului, militarii mobilizați din Mediaș, și-au îndeplinit misiunea în mod exemplar, dovadă numărul apreciabil de decorații și medalii austro-ungare primite. Numărul celor care au primit asemenea distincții s-a ridicat la 167, respectiv 35,15% din rândul celor mobilizați pe front¹⁴⁰. Numărul decorațiilor și medaliilor primite de cei 167 de militari români din Mediaș s-a ridicat la 331¹⁴¹.

Grav afectate de pierderile suferite au fost familiile celor mobilizați la război, îndeosebi ale celor care și-au pierdut viața. În conformitate cu conținutul documentului, în urma celor care nu s-au mai întors din război au rămas 26 de văduve și 48 de orfani¹⁴².

*

Dincolo de importanța pe care o prezintă, prin prisma informațiilor pe care le transmite, documentul analizat de noi lasă în suspensie mai multe aspecte, devenite tot atâtea chestiuni care își așteaptă rezolvarea. Conținutul său, care determină aceste probleme, nu permite însă, prin știrile pe care le transmite și elucidarea acestora.

¹³⁷ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

¹³⁸ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

¹³⁹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

¹⁴⁰ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

¹⁴¹ SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

¹⁴² SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal*, f. 16-24.

Unul din aspectele care nu poate fi cunoscut, pe baza informațiilor transmise de act, îl reprezintă identificarea momentului în care au fost concentrați cei 476 de locuitori medieșeni de naționalitate română. Ne este absolut imposibil să stabilim pe baza informațiilor transmise de el, dacă toți au fost concentrați încă de la începutul primei conflagrații mondiale, în 1914, sau unii dintre ei au fost mobilizați sau încorporați ulterior, pe parcursul celor patru ani de război.

Documentul nu precizează, de asemenea, nici dacă românii medieșeni participanți la război în armata austro-ungară, respectiv supraviețuitorii, au fost demobilizați cu toții abia la sfârșitul războiului, sau unii au fost lăsați la vatră încă în timpul acestuia. Referitor la acest aspect, logica ne determină să credem că, cel puțin, cei deveniți inapți pentru război din diferite motive, cum ar fi cazul celor ajunși invalizi, să fi fost demobilizați în momentul în care a survenit incapacitatea.

Un alt aspect pe care conținutul actului nu ne permite să-l elucidăm îl reprezintă momentul stabilirii la Mediaș a celor proveniți din alte localități. Cu privire la acest aspect, înclinăm să credem că, cel puțin, o parte dintre aceștia nu locuiau în Mediaș în momentul mobilizării sau încorporării, ci că s-au stabilit în oraș între momentul demobilizării, oricare ar fi fost acesta, și 8 februarie 1922, data redactării actului. Exemplul cel mai elocvent din acest punct de vedere îl reprezintă cazul preotului Iuliu Nistor, care nu a funcționat la Mediaș până în momentul numirii sale în funcția de protopop, fapt produs abia la 1 octombrie 1918¹⁴³. În timpul Primului Război Mondial, Iuliu Nistor a funcționat ca protopop la Târgu Mureș, demnitate în care a fost numit la 22 ianuarie 1911¹⁴⁴. Știm de asemenea că el a fost deportat la Fertőmeggyes-Şopron între 28 august 1916 și 1 iulie 1917, ceea ce înseamnă cam 11 luni, nu 20 de luni, cum apare consemnat în document¹⁴⁵.

¹⁴³ „Unirea”, XXVIII, 1918, 60, p. 3.

¹⁴⁴ „Unirea”, XXI, 1911, 4, p. 46-47.

¹⁴⁵ Cf. Păcurariu 1986, p. 271, unde autorul îl dă ca funcționând la Târnăveni, jud. Mureș.

Pe baza constatărilor făcute, conchidem că documentul din 8 februarie 1922 nu reflectă cu claritate realitățile existente la Mediaș în perioada 1914-1918, cu privire la românii concentrați în timpul primei conflagrații mondiale. El redă însă cu fidelitate situația existentă în momentul redactării sale.

În același sens pledează și alte fapte, precum absența din rândul românilor înregistrați în document și a altor persoane supuse unor măsuri identice. Avem aici în vedere cazul cunoscutului memorandist Dionisie Roman, deportat și încarcerat la Sopron, unde a și decedat în 1917, fiind înmormântat în cimitirul lagărului¹⁴⁶.

În concluzie, documentul analizat de noi exprimă realitățile existente la Mediaș la data redactării sale, respectiv 8 februarie 1922. Acest lucru nu îi diminuează însă în mod semnificativ importanța.

Bibliografie

- SJANSB, Fond *Astra*, pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal* – Serviciul Județean al Arhivelor Naționale. Filiala Sibiu, Fondul *Astra*, Pachet nr. 12, act nr. 12a: *Tablou nominal despre locuitorii români care au luat parte la războiul din anii 1914-1918*.
- Bușoiu, Giura 2011 – Gh. Bușoiu, L. Giura, *Profiluri mediceșene*, vol. II, Sibiu, 2011.
- Târnavă Mare – Monografia județului Târnavă Mare*, Sighișoara, 1944.
- Păcățian 1923 a – T.V. Păcățian, *Jertfele românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș aduse în războiul mondial din anii 1914-1918*, în „*Transilvania*”, LIV, 1923, 1-2, p. 32-54.
- Păcățian 1923b – T.V. Păcățian, *Jertfele românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș aduse în războiul mondial din anii 1914-1918*, Sibiu, 1923.
- Păcurariu 1986 – M. Păcurariu, *Politica statului ungar față de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867-1918)*, Sibiu, 1986.
- „*Unirea*”, XXI, 1911, 4.
- „*Unirea*”, XXVIII, 1918, 60.

¹⁴⁶ Bușoiu, Giura 2011, p. 121.

FACSIMILE

Categorie: 160000

Populația rromilor: 10000

Tabloul nominal

despre locuitorii rromilor, cari au luat parte la războiul din anii 1914—1918

Nr. în listă	Numele și prenumele	Măsuță în centimetri	Categorie militară	Gradul sau în calitate	A fost decorat cu medalia	A fost prezent în armată în zilele										Observații	
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
2	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
3	Stefan Botez	160	caporal	caporal	/	/											
4	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
5	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
6	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
7	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
8	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
9	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
10	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
11	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
12	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
13	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
14	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
15	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
16	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
17	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
18	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
19	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
20	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
21	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
22	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
23	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
24	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
25	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
26	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
27	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
28	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
29	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											
30	Jean Botez	160	caporal	caporal	/	/											

Fig. 1. Fila 16r

Numărul serial	Numele și pronumele	Rădăcină în română	Corespondența cu cel în română	Corespondența cu cel în română	A fost descoperit în măștișă	A fost găsit în măștișă în regiunea de război				A fost găsit în măștișă în regiunea de război				Observații	
						Corespondența cu cel în română		Corespondența cu cel în română		Corespondența cu cel în română		Corespondența cu cel în română			
						1	2	3	4	5	6	7	8		9
26	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
27	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
28	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
29	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
30	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
31	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
32	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
33	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
34	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
35	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
36	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
37	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
38	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
39	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
40	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
41	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
42	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
43	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
44	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
45	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
46	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
47	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
48	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
49	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
50	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
51	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
52	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
53	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
54	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
55	Lucretia	Lucretia	Lucretia	Lucretia											
Total						159	1	4	1	3	1	57	3	5	

Fig. 2. Fila 16v

Județul: _____

Comuna: _____

Plasa: _____

Poporația unora români suflete. 17

Tablou nominal

despre locuitorii români, cari au luat parte la războiul din anii 1914—1918

Numărul sursei	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupația în civilă	Gradul avut în milicie	A fost decorat cu medalia	A luat parte în războiul împotriva turcilor										Sursa indicată în dreptul (debitului)										Observații
						Căminul în care					Cu războiul					Sursa indicată în dreptul (debitului)										
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
56	John Băncuș	banuș	plug	colt	bruce																					
57	George Rău	"	"	"	"																					
58	John Băncuș	"	"	cap	bruce																					
59	Ioan Băncuș	"	"	colt	bruce																					
60	George Rău	"	"	"	bruce																					
61	George Rău	"	"	plug	bruce																					
62	John Băncuș	"	"	colt	bruce																					
63	George Rău	"	meșter	cap	bruce																					
64	John Băncuș	"	"	plug	cap																					
65	John Băncuș	"	"	"	"																					
66	John Băncuș	banuș	"	colt	"																					
67	John Băncuș	banuș	"	"	"																					
68	George Rău	banuș	plug	"	"																					
69	George Rău	"	"	cap	bruce																					
70	George Rău	"	"	colt	"																					
71	John Băncuș	"	"	cap	bruce																					
72	John Băncuș	banuș	"	cap	bruce																					
73	George Rău	"	"	colt	bruce																					
74	John Băncuș	banuș	"	"	"																					
75	George Rău	"	"	"	"																					
76	George Rău	"	"	plug	bruce																					
77	John Băncuș	"	"	colt	"																					
78	John Băncuș	"	"	"	bruce																					
79	George Rău	"	"	"	"																					
80	George Rău	"	"	"	"																					
Total						1	6	3	15	1	5	1	3	3												

Fig. 3. Fila 17r
130

Numerul Fetei	Numele si pronumele		Natalul in comune	Ocupatiunea copil	Grupul unde se ridica	A fost declarat cu handicap	A fost permis sa participe la concursul de ratiune										Scorurile obtinute la diferite subiecte					Observatii					
	1	2					3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		18	19	20		
81	Augusta	Brucan	Spah	leger	colt	limitat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
82	George	Bacca	brucan	plug	.																						
83	George	Leu	.	titlar	.																						
84	Tudor	Leu	.	plug	.																						
85	Jean	Andriescu	.	.	.																						
86	Andriescu	Andriescu	.	titlar	.																						
87	George	Andriescu	.	.	.																						
88	Tudor	Andriescu	.	.	.																						
89	Jean	Leuc	.	plug	.																						
90	Jean	Leuc	.	.	.																						
91	George	Leuc	.	.	.																						
92	Tudor	Leu	.	.	.																						
93	George	Leuc	.	.	.																						
94	Jean	Leuc	.	plug	.																						
95	George	Leuc	.	.	.																						
96	George	Leuc	.	.	.																						
97	George	Leuc	.	plug	colt																						
98	Jean	Leuc	.	cap	brucan																						
99	George	Leuc	.	plug	plug	colt																					
100	George	Leuc	.	plug	colt																						
101	George	Leuc	.	titlar	plug	brucan																					
102	George	Leuc	.	plug	colt	brucan																					
103	George	Leuc	.	.	.																						
104	George	Leuc	.	cap																							
105	George	Leuc	.	plug	colt	brucan																					
106	George	Leuc	.	plug	colt	brucan																					
107	George	Leuc	.	cap																							
108	George	Leuc	.	plug																							
109	George	Leuc	.	.	.																						
110	George	Leuc	.	.	.																						

Fig. 4. Fila 17v

Numărul cazului	Numele și pronumele		Născut în	Căsuța de naștere	Căsuța în care se naște	A fost boala cu maldita	A fost găsit în					Numărul cazurilor în					Observații	
							Căsuța în care se naște					Căsuța în care se naște						
							1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		1
136	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
137	Jean	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
138	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
139	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
140	Jean	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
141	Jean	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
142	Jean	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
143	Jean	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
144	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
145	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
146	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
147	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
148	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
149	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
150	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
151	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
152	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
153	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
154	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
155	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
156	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
157	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
158	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
159	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
160	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
161	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
162	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
163	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
164	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
165	Andreas	Andreas	Amsterdam	1874	1874	Amsterdam	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Fig. 6. Fila 18v

Numeral curent	Numele si pronumele	Tipul in comună	Ocupațiunea civilă	Căsuțul are în sălășie	A fost documentată în evidență	A fost parte în reșchitășă legatură de război										Numărul sălășilor în timpul războiului										Observații
						Domeniul civil					Domeniul militar					Domeniul civil					Domeniul militar					
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
191	franc Franc	bruce	plaj	solu	casuțuț	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
192	franc Boica	"	meșter	cop																						
193	franc Botol	"	plaj	solu																						
194	franc Bana	"	solu	"																						
195	franc Bana	"	plaj	cop	lung casuțuț																					
196	franc Bana	"	solu	solu	casuțuț																					
197	franc Bana	"	plaj	"	casuțuț																					
198	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
199	franc Bana	"	solu	cop	casuțuț																					
200	franc Bana	"	solu	solu	casuțuț																					
201	franc Bana	"	plaj	cop	casuțuț																					
202	franc Bana	"	solu	solu	casuțuț																					
203	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
204	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
205	franc Bana	"	plaj	cop	casuțuț																					
206	franc Bana	"	solu	solu	casuțuț																					
207	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
208	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
209	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
210	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
211	franc Bana	"	plaj	plaj	casuțuț																					
212	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
213	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
214	franc Bana	"	plaj	plaj	casuțuț																					
215	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
216	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
217	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
218	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
219	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					
220	franc Bana	"	"	"	casuțuț																					

Fig. 8. Fila 19v

Numeral current	Numele si pronumele	Numele in comuna	Origo numeului	Cand a avut la origine	A fost denumit in modurile	A fost primit in numele propriu la data										Observatii	
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
246	Ana	Ana	1											
247												
248												
249												
250												
251												
252												
253												
254												
255												
256												
257												
258												
259												
260												
261												
262												
263												
264												
265												
266												
267												
268												
269												
270												
271												
272												
273												
274												
275												
276												
277												
278												
279												
280												
281												
282												
283												
284												
285												
286												
287												
288												
289												
290												
291												
292												
293												
294												
295												
296												
297												
298												
299												
300												

Fig. 10. Fila 20v

Zădărnici: _____

Comuna: _____

Plasa: _____

Poporul unuia românii sofieta.

21

Tablou nominal

despre locuitorii români, cari au luat parte la războiul din anii 1914—1918

Numărul serial	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gratul avut la mișce	A fost decorat cu medalia	A luat parte la războiul din anii 1914—1918			Statutul militar în timpul războiului				Observații		
						Observații			Statutul militar în timpul războiului						
						1	2	3	4	5	6	7		8	9
676	Jorge Ionescu	hutanca	scriitor		medalia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
677	Jorge Ionescu	"	"												
678	Jorge Ionescu	"	"												
679	Ilie Ionescu	hutanca	plăc												
680	Jorge Ionescu	hutanca	scriitor		medalia										
681	Jorge Ionescu	"	plăc												
682	Ilie Ionescu	"	scriitor												
683	Jorge Ionescu	"	scriitor												
684	Jorge Ionescu	"	"												
685	Jorge Ionescu	"	plăc												
686	Jorge Ionescu	"	scriitor												
687	Jorge Ionescu	"	scriitor												
688	Jorge Ionescu	"	scriitor												
689	Jorge Ionescu	"	scriitor												
690	Jorge Ionescu	"	scriitor												
691	Jorge Ionescu	"	scriitor												
692	Jorge Ionescu	"	scriitor												
693	Jorge Ionescu	"	scriitor												
694	Jorge Ionescu	"	scriitor												
695	Jorge Ionescu	"	scriitor												
696	Jorge Ionescu	"	scriitor												
697	Jorge Ionescu	"	scriitor												
698	Jorge Ionescu	"	scriitor												
699	Jorge Ionescu	"	scriitor												
700	Jorge Ionescu	"	scriitor												
						1	2	3	4	5	6	7	8	9	

Fig. 11. Fila 21r

Numele si pronumele	Numele in comuna	Occupatiunea	Categorii amestecate	A fost desemnat cu numele	A fost parte la negotiable leagues de rãdãni				Distributie geograficã în timpul stãrului										Observații					
					Observații				A se vedea în tabelul de distribuție geograficã în timpul stãrului															
					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		15	16	17	18	19
301	Pumbea hãru	brucei plug	old	hãru																				
302	George hãru	hãru																						
303	Teodor hãru	hãru																						
304	Jean hãru	plug		cașca hãru																				
305	Teodor hãru	hãru																						
306	Jean hãru	plug		hãru																				
307	George hãru	hãru		cașca hãru																				
308	Pumbea hãru	hãru		hãru																				
309	Teodor hãru	hãru		hãru																				
310	George hãru	hãru		hãru																				
311	Jean hãru	hãru		hãru																				
312	Jean hãru	plug																						
313	Teodor hãru	hãru		hãru																				
314	Teodor hãru	hãru		hãru																				
315	Teodor hãru	hãru		hãru																				
316	Teodor hãru	hãru		hãru																				
317	Teodor hãru	hãru		hãru																				
318	Teodor hãru	hãru		hãru																				
319	Teodor hãru	hãru		hãru																				
320	George hãru	hãru		hãru																				
321	George hãru	hãru		hãru																				
322	George hãru	hãru		hãru																				
323	Teodor hãru	hãru		hãru																				
324	Jean hãru	hãru		hãru																				
325	Teodor hãru	hãru		hãru																				
326	Teodor hãru	hãru		hãru																				
327	Jean hãru	hãru		hãru																				
328	George hãru	hãru		hãru																				
329	Teodor hãru	hãru		hãru																				
330	Jean hãru	hãru		hãru																				
331	Teodor hãru	hãru		hãru																				
332	Jean hãru	hãru		hãru																				

Fig. 12. Fila 21v

Județul: _____

Comuna: _____

Plasa: _____

Populația română efectivă. 22

Tablou nominal

despre locuitorii români, cari au luat parte la războiul din anii 1914—1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Cupaștonia dată	Gratul avut la mișcarea	A fost decorat cu medalia	A fost parte la		Serviciu pe care l-a îndeplinit		A fost rănit		Observații			
						războiul		în armată		în armată			A fost rănit		
						1	2	3	4	5	6			7	
321	Andrei Balca	Com. Ploiești	1897	cap	bronz	/	/	/	/	/	/				
322	George Balca	"	"	scrib		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
323	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
324	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
325	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
326	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
327	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
328	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
329	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
330	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
331	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
332	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
333	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
334	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
335	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
336	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
337	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
338	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
339	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
340	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
341	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
342	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
343	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
344	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
345	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
346	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
347	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
348	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
349	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
350	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
351	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
352	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
353	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
354	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
355	George Balca	"	"	"		/	/	/	/	/	/	a murit în luptă			
						9366	1	27	7	56	4	248	2	9	40

Fig. 13. Fila 22r

Indeputat: _____
 Pina: _____

Comuna: _____
 Poporul unei români anliste.

Tablou nominal

despre locuitorii români, cari au luat parte la războiul din anii 1914—1918

Numărul carnet	Numele și pronumele	Mărit în comuna	Căpătarea onorifică	Gradul avut în război	A fost decorat cu medalie	A fost parte în război în calitate de:		Serviciu prestat în timpul războiului		Observații			
						1	2	3	4	5	6	7	8
376	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
377	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
378	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
379	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
380	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
381	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
382	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
383	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
384	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
385	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
386	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
387	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
388	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
389	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
390	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
391	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
392	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
393	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
394	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
395	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
396	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
397	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
398	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
399	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
400	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
401	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
402	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
403	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
404	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
405	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
406	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
407	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
408	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
409	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8
410	Indeputat					1	2	3	4	5	6	7	8

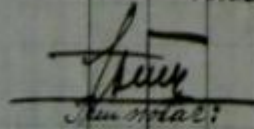

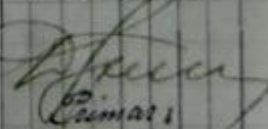
Fig. 15. Fila 23r
 142

Numarul serial	Numele si pronumele	Natalitate in comuna	Occupatiunea civila	Gratificati anei de familie	A just decesat cu numele	A just parte la moartea legatilor de familie		Numarul copiilor la momentul decesului		A just decesat cu numele	Observatii
						decesat	decesat	decesat	decesat		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
411	Jean Scortian	Brum	plug	fruct	209	209	209	209	209	209	
412	Georgie Galbuzaru	basca									
413	Georgie Galbuzaru										
414	Teodor Popescu										
415	Fanula Anca	tinca			bruce						
416	Teodor Anghel	bruce									
417	Teodor Anca	plug									
418	Jean Anca	clap			bruce						
419	Jean Anca	clap			bruce						
420	Teodor Anca	plug									
421	Georgie Anca										
422	Teodor Anca										
423	Fanula Anca										
424	Jean Anca	tinca									
425	Jean Anca	tinca									
426	Teodor Anca										
427	Teodor Anca	tinca									
428	Georgie Anca	clap			fruct						
429	Jean Anca	tinca			209	209	209	209	209	209	
430	Jean Anca										
431	Fanula Anca	clap									
432	Jean Anca	tinca									
433	Jean Anca	tinca									
434	Teodor Anca	plug									
435	Teodor Anca										
436	Georgie Anca										
437	Georgie Anca	tinca									
438	Teodor Anca	plug									
439	Teodor Anca	tinca									
440	Teodor Anca	tinca									

Fig. 16. Fila 23v
143

1	2	3	4	5	6	A fost decernat cu medalia		A fost parte la		Teama		Industria în timpul		A fost		Observare
						la	de	de	de	de	de	de	de	de	de	
476	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
477	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
478	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
479	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
480	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
481	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
482	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
483	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
484	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
485	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
486	Trucan G.	hăță	hăță	hăță												
Total						415	54	1	55	7	71	21	223	19	24	41

Kecsis, la 8 Februarie 1992

8001
 Dec - 62
 Jan - 38
 Feb - 18
 Mar - 100.100
 Apr - 176

Fig. 18. Fila 24v

EFECTELE LEGISLAȚIEI TOTALITARE DIN ANII 1940-1950 ASUPRA LOCUITORILOR DIN MEDIAȘ

Elena Jampa

Cel de-al Doilea Război Mondial a provocat imense pagube umane și materiale la nivel global, statal și local. Locuitorii orașului Mediaș au suportat toate vicisitudinile conflagrației mondiale: încorporări, repatrieri, strămutări, evacuări, concedieri pe criterii etnice, exproprieri, deportări, internări în lagăre de muncă și în penitenciare, concentrări în detașamente de muncă obligatorie, raționalizări, rechiziționări. Singurele momente de război autentic trăite de medieșeni au fost raidurile aeriene germane asupra orașului și împrejurimilor sale de la începutul lunii septembrie 1944, care au produs pagube umane și materiale.

Până spre sfârșitul sec. al XIX-lea Mediașul a fost locuit preponderent de sași (49,9%), însă industrializarea din sec. al XX-lea a atras forță de muncă de diverse etnii. În perioada interbelică activitatea industrială și comercială era dominată de patronatul săsesc, majoritatea magazinelor și atelierelor aparțineau sașilor și evreilor, 14 firme aparțineau românilor, asociați în organizația *Reuniunea Meseriașilor Români Mediaș*¹. Conform Recensământului populației din 1930, care oferă date despre originea locuitorilor României, dar nu despre structura lor etnică, Mediașul avea 15.505 locuitori: 6.477 erau născuți în localitate, 1.786 erau născuți în același județ. Originari din alte zone ale țării: 417 din Muntenia și Dobrogea, 177 din Moldova, 76 din Oltenia, 54 din Bucovina, 38 din Basarabia, 1.068 erau născuți în străinătate, 56 nedeclarați². În anul 1943, Mediașul a avut 20.200 locuitori³, iar în 1948, a avut 29.540 locuitori (15.377 români, 7.413 etnici germani, 4.532 etnici maghiari, 1.114 evrei, 1.005 romi, 37 polonezi, 31 slovaci, 17 ruși, 8 croați, 3 bulgari, 2 italieni)⁴. Locuitorii orașului au trăit spaimile războiului „mare” trimițând pe front sute de tineri, însă, unii, datorită originii lor etnice, au purtat „micul” lor

¹ Crăciun 2002, p. 330-339; Hodârnău 2016, p. 83.

² *Anuar 1939 și 1940*, p. 112.

³ *Mișcarea populației 1943*, p. 5.

⁴ APM Dosar 7, 1948, fila 4.

război, suportând deciziile politice rasiale ale guvernanților sau prejudecățile grupurilor etnice.

Etnii din Mediaș. Comunitatea evreiască a fost persecutată între anii 1940-1944 de către legionari și de regimul antonescian. În anii 1940-1942 Poliția legionară și cea de Stat au rechiziționat bunuri materiale de la evreii medieșeni: mașini de scris, biciclete, case de fier, automobile⁵. Chiar dacă după rebeliune, în 1941, legionarii au fost arestați și internați în lagăre, mișcarea a avut simpatizanți și după terminarea războiului. Localnici legionari și-au pus în primejdie viața ajutând luptători anticomuniști, partizani din pădurile Fetea, de lângă Noul Săsesc, oferind, clandestin, îngrijiri medicale, adăpost sau acte false⁶. Un partizan, împușcat în 1948 de jandarmi, a fost îngropat, pe ascuns, în cimitirul din Mediaș, slujba fiind ținută de preotul Valeriu Stoian, cel care a oficiat și înmormântarea dr. Emil Mureșanu, lider legionar, asasinat în arestul Siguranței medieșene în 1948⁷. Pentru simpatii legionare și refuzul de a trece la ortodoxie, preotul Valeriu Stoian a fost arestat, persecutat și urmărit de Securitate.

Decretele-legi și dispozițiile administrative generale, emise în 1940, pe baza cărora a fost promovată politica de românizare și de reglementare a stării de drept a evreilor în anii regimului antonescian au condus la: expropriieri imobiliare, rechiziționări de bănci, fabrici, magazine, mori; concedieri și decăderi din drepturi; restrângerea sferei de activitate a medicilor și avocaților. Tinerii evrei au fost excluși din armată, însă au fost obligați să plătească taxe și să presteze activități în detașamente de muncă, organizate militar, lucrând la construirea de linii ferate, drumuri și șosele, lucrări de fortificații sau de interes militar⁸. În 1940 medici din București, Arad, Bacău și Mediaș cereau autorizația de angajare sau de menținere în serviciul lor de personal casnic creștin⁹. Printre salariații evrei dublați sau concediați s-a aflat o muncitoare de la fabrica *Țesătoria imprimată*, Aron David de la fabrica *Klinger* și 47 salariați de la fabrica *Vitrometan*¹⁰, fiind

⁵ ACE Dosar SA 9, F 1.

⁶ Mija 2008, p. 14-18.

⁷ www.miscarea.net/procesul-legionarilor.htm (accesat: 16.02.2017).

⁸ www.inshr-ew.ro/ro/marturii/221-interviu-ardeleanu-stefan.html (accesat: 24.02.2017).

⁹ www.inshr-ew.ro/ro/holocaustul-din-romania/documente.html (accesat: 16.02.2017).

¹⁰ MO 097, 1941; MO 119, 1942.

restricționate serviciile celor 7 avocați, 6 medici și zeci de meseriași iar pe lângă întreprinderi au fost numiți comisari speciali români¹¹. În decembrie 1940, pe fondul tensiunilor existente între autoritățile legionare și evreii din județ, la Mediaș a izbucnit un conflict între români și sași, având ca miză prăvăliile evreiești din centrul orașului. Evreii vroiau să cedeze prăvăliile lor exclusiv sașilor, legionarii le vroiau pentru români. Sașii au alcătuit gărzi cetățenești, care s-au postat în fața prăvăliilor și în curțile evreilor timp de o săptămână. Conflictul, cu conotații politice, a ajuns în atenția guvernanților și a fost aplanat de către comandantul Garnizoanei și al Pazei teritoriului județului¹². În luna decembrie 1940 Poliția legionară din Mediaș, condusă de Alexandru Bărbat, a confiscat bunuri de la evrei, faptă condamnată de comandantul Garnizoanei, Comandorul Eugen Pădure. Împotriva acestuia legionarii au organizat un complot, care a fost deconspirat. După rebeliunea legionară, capii mișcării din Mediaș au fost arestați și deferiți Curtii Marțiale. Bunurile și bijuteriile confiscate au fost înapoiate evreilor, care au vrut să-și exprime recunoștința față de comandantul garnizoanei, însă acesta a refuzat darul. Atitudinea Comandorului Eugen Pădure a fost elogiată de către comunitatea israelită locală într-un memoriu, trimis în octombrie 1944 Ministrului de război¹³. Relațiile intercomunitare din Mediașul au fost, în aparență, pașnice.

O dată cu ascensiunea hitlerismului, spionajul german, infiltrat de mai multe decenii în România, și-a intensificat activitatea informativă și propaganda revizionistă asupra țării. Organizații cu caracter revanșard, cu sediul în Germania sau în România, culegeau informații și făceau propagandă în rândul etnicilor germani „să-și trimită copiii la studii în Germania, fie chiar și pentru meserii”¹⁴. În 1940 a fost creat, cu acordul guvernelor german și român, Grupul Etnic German (GEG) din România, condus de Andreas Schmidt, grup care a reprezentat între 1940-1944 interesele comunității germanilor din Ardeal¹⁵. La 9 noiembrie 1940 în

¹¹ MO 025, 1942; MO 299, 1940; ACE Dosar SA 44, F1- F 3.

¹² www.graduo.ro/referate/istoria-romanilor/rebeliunea-legionara-din-judetul-Tarnava-mare/399188#&gid=8 (accesat: 31.12.2016);

¹³ ACE Dosar SA 41, F4.

¹⁴ Meianu 1971, p. 45-48.

¹⁵ www.dictionnaire.sensagent.leparisien.fr/Grupul%20Etnic%20German%20din&20Rom%C3A2nia/ro-ro (accesat: 29.01. 2017).

Mediaș, Andreas Schmidt a înființat Partidul Muncitoresc Național-Socialist German. În 1940 Siguranța Mediaș supraveghea activitatea unor tinere etnice germane, care urmau cursuri de infirmiere medicale cu scopul de se înrola în armata germană, fiind dispuse să treacă clandestin granița¹⁶. După pierderea unor teritorii românești în 1940, în Mediaș au sosit numeroși refugiați polonezi, români evacuați din Transilvania de Nord și evrei basarabeni și nord-bucovineni. Serviciul de stare civilă al Primăriei Mediaș a consemnat zeci de cereri de atribuire a cetățeniei române și 160 de căsătorii ale noilor veniți cu medieșeni¹⁷. Refugiați ruși, foști țariști *albgardiști*, veniți la Mediaș de prin 1920, având deja familii, erau atent supravegheați de către DGSS Sibiu în timpul războiului și chiar și după 1950, deoarece ar fi fost capabili de acte teroriste contra securității statului¹⁸.

Trasarea noilor granițe ale României din 1940, nu departe de Mediaș, a trezit nostalgii revizioniste și revanșarde în rândul etnicilor maghiari. Propaganda maghiară iredentistă, care menținea tensiuni etnice între românii și ungurii din Mediaș, era supravegheată de Siguranță¹⁹. Printre etnicii maghiari, care au trecut ilegal granița în Transilvania de Nord, pentru a se înrola în armata hortystă, s-a aflat șeful Stației CFR Mediaș²⁰. Inculpatul maghiar Kis Ernest a fost chemat în fața Curții Marțiale pentru că a sabotat opera de românizare, camuflând bunuri²¹.

În vara anului 1941 cea mai mare parte a evreilor, care locuiau în mediul rural au fost expropriați și obligați să se mute la Sighișoara sau la Mediaș, la rudeni sau în chirie. La Mediaș au venit evrei din Boarta, Bratei, Buia, Moardăș, Moșna, Proștea Mare. Deoarece o altă măsură restricționa circulația evreilor dintr-o localitate în alta, părinții copiilor evrei excluși din școlile de stat din Sighișoara, au fost nevoiți să ceară permise speciale pentru a-i însoți la școala primară israelită din Mediaș²²,

¹⁶ www.inshr-ew.ro/ro/holocaustul-din-romania/documente.html (accesat: 01.03.2017).

¹⁷ APM Dosar 15, 1940.

¹⁸ Guzun 2014, p. 105.

¹⁹ www.inshr-ew.ro/ro/holocaustul-din-romania/documente.html (accesat: 01.03.2017).

²⁰ MO 082, 1941.

²¹ MO 160, 1942.

²² www.evz.ro/umbra-comunismului-militarii-din-sighisoara-obligati-de-dea-onorul-la-falsul-istoric-din-inima-romaniei-ambasada-sua-suntem-alaturi-de-voi.html (accesat: 08.12.2016).

care a fost închisă în același an, iar arhiva acesteia a fost preluată de Școala nr. 2 românească²³. Însă activitatea economică și comercială își continua cursul, în ziarul local „Mureșul” nr. 1 din ianuarie 1941 își făceau reclamă 42 de firme și producători din Mediaș²⁴. Decretul-lege din 5 decembrie 1940 prevedea excluderea evreilor din armată și concentrarea în detașamente de muncă. Abaterea de la regulament conducea la deportarea evreului în Transnistria împreună cu familia²⁵. Evreii din Mediaș, organizați în două detașamente, au prestat activități obștești la *Uzinele de modelat și emailat, Vitrometan, Fabrica de sticlă, IRTL, Mureșul*, dar au lucrat și la Sighișoara și Deva. În Detașamentul 20 CFR de la linia ferată de la Deva s-a aflat rabinul Ignatz Reich, care ar fi trebuit să fie scutit de munca obligatorie²⁶. Pentru neplata soldei pentru 11 tineri, care lucrau la *Școala Tehnică a Aeronauticii*, comunitatea israelită locală a cerut sprijinul Prefecturii. Evreii din Transilvania de Sud nu au fost constrânși să trăiască în ghetouri, nu au fost exterminați în lagăre germane, dar au purtat steaua galbenă, au fost internați în lagărul de la Târgu Jiu, iar unii au fost deportați în colonii de muncă din Transnistria. Deși toate preturile din județul Târnava Mare au raportat că pe teritoriul lor nu au fost evrei deportați, totuși au existat excepții²⁷. În 1943 au fost evacuați în Transnistria evreii cu orientări comuniste, internați în lagărul de la Târgu Jiu și evreii absenți de la detașamente de muncă. Prezența unor deportați din Mediaș în Transnistria este confirmată de adrese din 1943 ale Comunității Evreilor din Mediaș adresate Comunității Evreiești din jud. Târnava Mare și cele ale Direcției Generale a Vămirilor către Vama Mediaș, prin care se cerea și se primea aprobarea expedierii de colete cu efecte uzate, scutite de taxe și de corespondență evreilor deportați în colonii de

²³ www.scribd.com/document/329231522/Prigonire-Evrei-Tarnava-Mare (accesat: 02.01.2017).

²⁴ Crăciun 2002, p. 330 - 339.

²⁵ [www.sferapoliticii.ro/sfera\(1941-1944\).art09-Chioveanu.php](http://www.sferapoliticii.ro/sfera(1941-1944).art09-Chioveanu.php) (accesat: 23.01.2017).

²⁶ www.adevarul.ro/locale/hunedoara/portret-dan-simion-grecu-medicul-psihiatru-pasionat-istoria-postala-150bd3ffd7c42d5a663c91cee/index.html (accesat: 10.01.2017); www.ordersandmedals.ro/documente/judaice (accesat: 16.01.2017).

²⁷ www.scribd.com/document/329231522/Prigonire-Evrei-Tarnava-Mare (accesat: 08.12.2016).

www.evz.ro/umbra-comunismului-militarii-din-sighisoara-obligati-de-dea-onorul-la-falsul-istoric-din-inima-romaniei-ambasada-sua-suntem-alaturi-de-voi.html (accesat: 08.12.2016).

muncă din Transnistria²⁸. În septembrie 1942 au fost deportați în lagărul de muncă de la Vapniarka 407 de evrei aflați în lagărul de la Tg. Jiu, care, la apropierea armatelor sovietice, au început să fie repatriați. Până să ajungă în țară, unii au ajuns în lagărul de la Râbnița, unde au fost asasinați de paznicii basarabeni. Printre cei care au reușit să scape și să fie evacuat s-a aflat și Mark Moise, croitor din Mediaș²⁹. În 1969 Comunitatea Evreilor din Mediaș solicita despăgubiri de la guvernul german pentru 40 de evrei care au fost deportați sau au lucrat în detașamente de lucru în anii 1941-1944. Cei mai mulți solicitanți erau evrei nord-bucovenieni din zona Storojineț, evacuați în Transnistria după 1940, de către ocupanții sovietici, dar care s-au repatriat la Mediaș între 1941-1946³⁰. În timpul guvernării antonesciene, imobile aparținând comunității israelite au fost expropriate și atribuite unor instituții și organizații românești (Parohia Ortodoxă din Mediaș a primit două imobile și 53 jugăre de pământ, Școala de Stat de Ucenici a transformat în internat imobilul de pe str. Gării nr. 1, iar directorul aceleiași școli a primit un imobil)³¹. Comunitatea israelită a fost deposedată de locașuri de cult, școală, abator, baia rituală, de aparate de radio. Sinagoga, locuința rabinului și cimitirul au fost rechiziționate și reprimite după un proces, conform dreptului de proprietate oferit de primărie de peste 50 de ani³².

Etnia romă a fost și ea supusă procesului de purificare etnică promovat de guvernul Antonescu. Deși la Adunarea Națională de la Dumbrăveni din 27 aprilie 1919 și cu prilejul unor adunări regionale, printre care și Congresul din 1934 desfășurat la Mediaș, romii și-au exprimat loialitatea față de statul român și casa regală, manifestând conștiință etnică și exprimând deziderate cu caracter social și etnic, în anul 1942 romii au fost deportați în Transnistria³³. În 1930 la Mediaș au fost înregistrați 345 romi, reprezentând 2,2 % din totalul de 15.505 locuitori. La

²⁸ www.ordersandmedals.ro/documente/judaice (accesat: 16.01.2017).

²⁹ Carp 1947, p. 421; www.razboiulpentrutrecut.wordpress.com/2015/10/18/holocaustul-in-romania/comment-page-1 (accesat: 19.01.2017).

³⁰ ACE Dosar SA 37, F1 - F5.

³¹ MO 275, 1941; www.evz.ro/umbra-comunismului-militarii-din-sighisoara-obligati-de-dea-onorul-la-falsul-istoric-din-inima-romaniei-ambasada-sua-suntem-alaturi-de-voi.html (accesat: 08.12.2016).

³² ACE Dosar SA 40, F4..

³³ Matei 2013, p. 447- 470.

recensământul făcut în rândul romilor din lunile mai-iunie 1942, în vederea deportării, la Mediaș au fost consemnați 10 romi, nenomazi, condamnați, mobilizabili, cu 35 membri de familie. În trenul E 6, nr. 3, pentru romii din mediul urban, format la Alba Iulia în ziua de 13 septembrie 1942, compus din 20 de vagoane de marfă, la Mediaș s-a atașat un vagon cu 39 evacuați din oraș³⁴. După 1943 a început repatrierea romilor bolnavi sau extenuați aflați în coloniile de la Bug, la Mediaș s-au întors 20 din 39³⁵.

Etnia germană continua să fie influențată de ideologia hitleristă. În 1942 GEG a preluat în patrimoniul său școlile evanghelice: Școala primară, două grădinițe, Gimnaziul de fete, Liceul de băieți „St. L. Roth”, Școala de agricultură, Cursul profesional de ucenici³⁶. Tinerii etnici germani au fost încorporați în armata română, dar majoritatea s-au înrolat, ca urmare a unei înțelegeri între Statul român și cel german, în anii 1941-1944, ca voluntari, în unități SS sau ale Wehrmachtului. Județul Târnava Mare a furnizat mașinii de război germane un număr de 7.944 voluntari, la care s-au adăugat și cei 1.933 luați forțat de trupele germane în retragere³⁷. În mod cert, printre cei 600 de tineri etnici germani, care au defilat pe străzile Sibiului la 31 mai 1943, după ce au primit „Cina cea de taină”, urmând să fie trimiși pentru instrucție la Viena, se aflau și tineri etnici germani din Mediaș, după cum o dovedește o fotografie de epocă și, desigur, toți soldații comemorați în biserica evanghelică³⁸.

Etnia maghiară nu a suferit epurări pe criterii etnice, însă a fost supusă unor restricții, tinerii maghiari au fost înrolați în armata română sau au fost încadrați în detașamente de muncă, însă mulți au trecut ilegal frontiera pentru a se înrola în armata maghiară.

Războiul la Mediaș. Momente autentice de război au fost trăite de locuitorii Mediașului și cei din împrejurimi la începutul lunii septembrie 1944. În primele zile după declanșarea insurecției armate de la 23 august 1944, teritoriul din sudul Transilvaniei a fost curățat de toate trupele și

³⁴ Năstasă, Varga 2001, p. 323, p. 339, p. 341.

³⁵ APM Dosar 7, 1948.

³⁶ MO 188, 1942.

³⁷ Pop 2011, p. 8.

³⁸ www.hunedoara.omgforum.net/t278-inrolarea-etnicilor-germani-in-unitati-SS-1939-1943-recrutarea-din-judetul-Hunedoara (accesat: 04.01.2017).

formațiunile germane. În perioada 5-8 septembrie, Armata a 4-a comandată de generalul Avramescu a oprit ofensiva germană pe direcțiile Cluj-Alba Iulia și Târgu Mureș-Mediaș și, începând cu 9 septembrie, a trecut la ofensivă la nord de râurile Mureș și Arieș, în Mediaș aflându-se Divizia 20 Infanterie. La 5 septembrie a comandamentul Grupului de armată german „*Ucraina de Sud*”, a declanșat acțiuni ofensive în centrul Transilvaniei, iar un detașament de tancuri ungurești s-a îndreptat dinspre Luduș spre Mediaș. La începutul lunii septembrie, aviația inamică s-a bucurat de libertate completă de acțiune, executând misiuni de recunoaștere și bombardament asupra centrelor importante de comunicație din Transilvania (Brașov, Mediaș, Copșa Mică, Orăștie, defileul Oltului) și atacuri asupra terenurilor de aviație (Blaj, Turda, Luncani, Mediaș)³⁹. Școala Tehnică a Aeronauticii Mediaș, obiectiv militar, a fost ținta principală a atacurilor aviației germane. Această instituție, înființată în 1920, pregătea cadre tehnice de aviație (maiștri, tehnicieni, ofițeri)⁴⁰. În timpul războiului, școala militară a ajutat cantina Școlii de Stat nr. 2 cu zarzavaturi din grădina unității, iar în 1943 a realizat o troiță din lemn pentru Cimitirul Eroilor.

În urma înțelegerii dintre România și Germania, în luna mai 1943 Școala Tehnică a Aeronauticii a fost vizitată de doi colonei germani și, în toamna aceluiași an, la această școală au sosit 9 instructori militari germani, 96 de elevi fiind trimiși la cursuri în Germania. Alți 82 de elevi aflați la cursuri în Germania, au fost surprinși acolo de evenimentele din 23 august 1944, fiind considerați prizonieri. Reveniți din prizonierat în 1946, au dat examene de absolvire, au fost înaintați în grad, apoi au fost trimiși în rezervă, fiind considerați indezirabili din punct de vedere politic. Cadre și elevi ai acestei școli, aflați pentru pregătire tehnică la baza aeriană de lângă București, au fost surprinși de atacurile aeriene germane de la 23-24 august 1944, în timpul cărora au fost uciși elevul plutonierul - adjutant Zaharie Dinică și elevul caporal Decebal Popescu. Personalul școlii nu a participat efectiv pe front, dar au fost voluntari, 22 elevi și absolvenți ai școlii au murit pe câmpurile de luptă⁴¹. La începutul lunii septembrie pe aerodromul medieșean au fost dislocate o escadrilă de

³⁹ www.aviatori.ro/articol_details.php?id=25 (accesat: 08.02.2017).

⁴⁰ *Unirea Poporului*, 37, 1944, p. 4.

⁴¹ Țiplea 2004, p. 55.

avioane IAR-89 și un regiment sovietic⁴². În zilele de 3-9 septembrie au fost atacate localitățile Teiuș, Coșlariu, iar la Mediaș au fost neutralizate 12 aparate de zbor de pe aerodromul militar.

În 1991 ANVR, Subfiliala Mediaș a propus autorităților locale ca numele unor eroi ai acestei școli militare să fie atribuite unor străzi. Slt. Aurel Mititelu, refugiat de la Tg. Mureș, a murit la 22 septembrie 1944, în timpul luptelor de la Oarba de Mureș. Slt. aviator Vasile Năsturaș a murit în timp ce a atacat un convoi de tancuri pe șoseaua Cluj-Turda. Slt. aviator Secicar Frantz, a plecat de pe aerodromul din Mediaș spre zona Ceanu Mic-Mihai Viteazu, avionul i-a fost lovit, însă a reușit să se salveze și s-a adăpostit într-o casă de români. Din greșeală, a fost descoperit de horthyști, pentru că și-a uitat casca pe găleata de apă din dosul ușii; a fost dus la închisoarea din Cluj și a fost asasinat pe Dealul Feleacului, fiind spânzurat cu capul în jos și jupuit de viu, iar gazda, care l-a adăpostit, a fost împușcată alături. Corpul mutilat a fost descoperit de trupele române și înmormântat cu onoruri militare la Câmpia Turzii⁴³. În 6 septembrie avioane germane au incendiat 6 unități de zbor aflate pe aerodromul din Blaj⁴⁴, apoi au bombardat gara din Copșa Mică, unde au distrus: un tren militar, 3 vagoane cu muniții, unul cu alimente, înregistrându-se 5 soldați morți și 6 răniți.

La localizarea și stingerea incendiilor de la gara Copșa Mică au participat pompieri civili de la Mediaș⁴⁵. Avioanele germane s-au îndreptat spre Mediaș, au lovit șoseaua Copșa Mică-Mediaș, apoi au bombardat podul peste Târnava Mare, piața și gara din oraș, provocând pagube umane și materiale. Raidurile aeriene asupra șoselei Mediaș-Moșna din următoarele zile au produs noi victime. În timpul acestor atacuri au murit 40 soldați români, 5 soldați sovietici și 25 civili, ulterior existând și alte victime. Atacurile aeriene germane din zilele de 3 - 9 septembrie 1944 au înscris orașul Mediaș ca zonă de conflict armat din timpul războiului, deși nu s-au confruntat direct cele două tabere beligerante, nemții au atacat aerian localnici și trupe româno-sovietice, aflate la sol.

⁴² Țiplea 2004, p. 50-54.

⁴³ AANVRM Informare 91, 1991.

⁴⁴ *Unirea Poporului* 1944, p. 4; *Aero* 2002, p. 27.

⁴⁵ www.monitoruldemedias.ro/2014/03/pompierii-medieseni-pregatiti.html (accesat: 27.12.2016).

Spitalul de Stat din oraș, militarizat în 1941, a acordat asistență sanitară locuitorilor orașului și din zonă, dar și răniților aduși de pe câmpurile de luptă sau din lagăre. Cei 44 de victime colaterale ale atacurilor aeriene sau ale abuzurilor soldaților sovietici au fost înhumate în Mediaș sau în localitățile de domiciliu. Ostașii români din alte regiuni ale României sau cei sovietici, uciși în timpul atacurilor aeriene de la Mediaș, aduși de la Oarba de Mureș și pe frontul din Vest au fost înhumați în Cimitirul Eroilor din Mediaș. Inițial, în cimitir au existat 108 morminte, dar în anii 1963-1965, au fost desființate 51 de morminte. Acțiunea de profanare a mormintelor a fost impusă de lucrările de modernizare a DN 14, pe ruta Mediaș-Copșa Mică, care implica lărgirea șoselei, care trecea chiar prin cimitirele romano-catolic și cel militar. Cu această ocazie au fost desființate câteva cripte din cimitirul romano-catolic, osemintele au fost transferate peste cele 51 de morminte de ostașilor români și sovietici, gardul a fost mutat cu 15 m în interiorul Cimitirului Eroilor și au fost demolate poarta și troița din lemn aflată la intrare. Crucile din lemn, care aveau datele de identificare ale soldaților, au fost desființate și abandonate, în locul lor s-a ridicat un monument impunător din beton și 135 de cruci, din beton, cu inscripția *Erou necunoscut*. Troița din lemn, care avea un motto aparținând lui N. Iorga: „În luptă, eu steagul țării îl văd și steagul țării îl apăr!”, a fost îndepărtată, sub pretextul că ar fi fost ridicată de legionari, deși ea a fost făcută în 1943 în atelierul de tâmplărie al Școlii Tehnice a Aeronauticii⁴⁶. Monumentul actual are o formă de prismă, așezată pe un pedestal în trei trepte, cu un soclu de 2,880 m înalt, 1,800 m lat la bază. Pe trei plăci de marmură sunt inscripționate numele a 72 ostași români și 16 sovietici, iar în cimitir există 36 de morminte de ostași români și două stele funerare dedicate ostașilor sovietici. În toamna anului 1990 Ambasada URSS de la București a fost nemulțumită de profanarea mormintelor ostașilor sovietici și, pentru a evita un conflict diplomatic, Primăria Mediaș a alcătuit o comisie, care s-a angajat să restaureze identitatea ostașilor din Cimitirul Eroilor. Situația a fost rezolvată în 1991, când a fost ridicată o nouă troiță din lemn, iar 46 de cruci au fost inscripționate⁴⁷.

⁴⁶ Țiplea 2004, p. 49.

⁴⁷ APM Dosar 1, 1991; AANVRM Informare 91, 1991; APM Dosare cu declarații de decese 1941- 1950.

Eroii, ostașii din Mediaș, de toate etniile, decedați pe fronturile din Răsărit sau din Vest au fost îngropați pe câmpurile de luptă sau în lagăre din URSS, Ungaria, Germania, Austria. Registrele de decese ale Primăriei Mediaș consemnează un număr de 51 ostași din Mediaș, mobilizați în Armata română, decedați între 1941-1945: 7 în 1941 (Ucraina), 21 în 1942 (Ucraina, Rusia la Stalingrad și Cotul Donului), 8 în 1943 (Stalingrad, Cotul Donului, Caucaz), 14 în 1944 (Rusia, România la Iași, Oarba de Mureș), 1 în 1945 (v. tabel)⁴⁸. Numele eroilor din Mediaș, morți în război, nu sunt înscrise pe nici un monument local, decât, la mod generic, în timp ce numele ostașilor din alte părți, morți în Mediaș sau în zonă, sunt inscripționate în Cimitirul eroilor. Pe o placă din Biserica evanghelică *Sf. Margareta* sunt înscrise numele a 180 etnici germani înrolați în armatele germană și română. Dintre etnicii germani, care au onorat armata română, s-a remarcat Colonelul Arthur Hans Buchard, fost elev al Liceului „*St. L. Roth*”, care a servit armata română pe toate fronturile⁴⁹.

În anul 1991 ANVR, Subfiliala Mediaș înregistra un număr de 570 de veterani de război, originari din Mediaș sau veniți în oraș după terminarea războiului. Numeroși veterani au fost răniți sau au fost făcuți prizonieri pe frontul din Răsărit (Stalingrad, Cotul Donului) sau imediat după 23 august 1944, până la semnarea Armistițiului la 12 septembrie 1944, suportând ani de privațiuni în lagăre din URSS, Ungaria, Germania, Austria⁵⁰. Pentru vătămările suferite și faptele de arme veteranii au fost decorați cu ordine și medalii.

Până la semnarea Armistițiului trupele sovietice „*eliberatoare*” au luat aproximativ 140.000 prizonieri din rândul soldaților români, apoi au parcurs sute de kilometri până în Transilvania și Banat, fără să tragă vreun foc, devastând depozite, magazii, rechiziționând cai și căruțe, jefuind gospodăriile, violând femeile fără apărare, ucigând pe cei care li se opuneau, extinzând haosul și dezordinea⁵¹. Coloanele armatei roșii sosite în zona Sighișoara-Mediaș după 9 septembrie 1944, s-au remarcat prin acte puțin onorante pentru uniformă militară, situații raportate și de Pretura Mediaș către Prefectura Târnava Mare, dar mușamalizate de către

⁴⁸ AANVRM fișe de veterani de război.

⁴⁹ Stavarache 2012, p. 75.

⁵⁰ MO 219, 1944.

⁵¹ www.procesulcomunismului.ro/marturii/fonduri/cdandara/probatoriu/02cronologia/genocidului.htm (accesat: 01.02.2017).

Comandamentul militar sovietic instalat la Sighișoara. Din septembrie 1944 până în toamna anului 1945, soldați sovietici ajunși la Mediaș au comis 5 omoruri, violuri, au spart și jefuit fabricile *Kares* și *IRTI*⁵². Soldați sovietici, prizonieri, aduși la lucru în fabrici medieșene, au fost semnați în anii 1943 - 1944. Roth Victor a fost acuzat în 1950 de crimă politică, pentru că a dat două palme unui prizonier sovietic, aflat la fabrica *Ideal*⁵³.

În rândul Gărzilor naționale, formate în septembrie 1944, pentru protecția populației în fața agresiunilor soldaților sovietici, s-a aflat și studentul medicinist voluntar Mija Teofil, originar din Brateiu. Acesta, împreună cu Ion Golea, au luat legătura cu legionari fugiți în străinătate după 1941, reveniți în țară după 1945, alcătuind un punct de rezistență anticomunistă în pădurea Fetea, com. Noul Săsesc. Partizanii au avut legături cu medieșeni simpatizanți ai mișcării legionare. Pentru că a găzduit partizani de la Fetea și le-a procurat acte false, Nicolae Florea, funcționar la Primăria Mediaș, a fost torturat în timpul anchetei la Sibiu și a petrecut 15 ani în închisoarea Aiud⁵⁴. Un membru al grupului de partizani, fiind rănit, a fost adus la spitalul din Mediaș, unde a scăpat de ancheta jandarmilor datorită unui medic simpatizant al mișcării. Grupul de rezistență anticomunistă de la Fetea a fost prins în 1948, iar la *Procesul legionarilor parașutați* din 1953, 14 legionari au fost acuzați de spionaj în favoarea SUA și au fost condamnați la moarte⁵⁵. Spitalul din Mediaș a acordat asistență sanitară și „*dușmanilor*”, prizonieri germani, unguri, austrieci repatriați din lagăre sovietice, aflați în trenuri sanitare. Cei 11 prizonieri germani din 1 septembrie 1944 și 37 prizonieri unguri și austrieci din 22 octombrie 1945 au fost înhumați în cimitirele: evanghelic, romano-catolic și reformat din oraș, în gropi comune, fără însemne funerare. În prezent, în cimitirul evanghelic, 23 prizonieri germani înhumați în cele două războaie mondiale au cruci cu date de identificare⁵⁶.

⁵² APM Dosar 19, 1944; APM Dosar 10, 1945.

⁵³ www.iccmer.ro/detinuți matricola 574/5.08.1950 (accesat: 24.01.2017).

⁵⁴ www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/cdandara/probatoriu2/4/15/functionar_i.htm (accesat: 3.03.2017).

⁵⁵ www.miscarea.net/procesul-legionarilor.html (accesat: 04.12.2016).

⁵⁶ APM Dosar 9, 1944; APM Dosar 1, 1971; ABR - C Matricula 1931-1972; ABR Matricula 1937-1970.

Urmările războiului. După căderea guvernului antonescian, comunitatea evreiască din Mediaș a făcut demersuri în vederea recuperării bunurilor materiale și imobiliare rechiziționate între 1941-1944, pentru repunerea în drepturi a categoriilor socio-profesionale restricționate și reparații morale pentru: deportați, internați în lagăre și în detașamente de muncă, văduve și orfani de război, invalizi de război. Confruntată cu un val de 130 repatriați, foști deportați, evacuați din Bucovina de Nord, Transnistria, Ardealul de Nord (majoritatea bătrâni, femei și copii orfani), sosiți în oraș în anii 1941 - 1946, conducerea comunității evreiești solicita Primăriei ajutor financiar pentru 6 orfani, 16 invalizi și 23 văduve de război, ale căror soți au fost mobilizați în Armata sovietică⁵⁷. În toamna aceluiași an comunitatea israelită adresa Ministrului Apărării Naționale cererea de a permite prelungirea cu un an a mobilizării și concentrării tinerilor și cu 4 ani a studiilor tinerilor, care au fost obligați să întrerupă școala în anii 1940 - 1944, numită „*cea mai sângeroasă perioadă de prigoană rasială antievreiască*”, fiind concentrați în detașamente de muncă⁵⁸. Pentru a scăpa de stigmatul originii, numeroși refugiați evrei nord-bucovineni au solicitat romanizarea numelui⁵⁹. În 1969 erau așteptate despăgubiri pentru 46 evrei care au fost deportați sau au fost concentrați în detașamente de lucru în anii guvernării antonesciene⁶⁰. În noul context politico - militar apărut după 23 august 1944, minoritatea germană a fost acuzată, în masă, de colaborare cu armata germană, care invadase Uniunea Sovietică, dispunându-se internarea ei în lagăre de muncă sovietice. Au fost deportați bărbații între 17 - 45 ani, femeile între 18 - 30 ani, făceau excepție doar femeile care alăptau copiii până la un an. Pentru evitarea deportării s-a ajuns la situații disperate: ascundere, căsătorii cu „*miri de ocazie*”, sinucideri⁶¹. În ianuarie 1945 au fost deportați în lagăre de muncă din Uniunea Sovietică aproximativ 70.000 etnici germani din Transilvania și Banat. În ianuarie 1945 au fost încărcăți în vagoane de marfă 949 de etnici germani din Mediaș, trimiși să muncească în lagărele de la: Konstantinovka, Petrovka, Stalino, Rudnic, Tscheglovka, Kriwoirog,

⁵⁷ ACE Dosar SA 40, F4; ACE Dosar SA 37, F1 - F5; APM Dosar 33, 1950.

⁵⁸ ACE Dosar SA 40, F1- F3.

⁵⁹ Șandru 1996, p. 398.

⁶⁰ ACE Dosar SA 37, F1 - F5.

⁶¹ Bălțoi 2003, p. 303.

Enakievo, Artimovska, Dniepropetrovka etc⁶². Printre deportați s-au aflat și foștii proprietari de fabrici: A. Ambrosi, O. Friedrich, M. Schobel⁶³. Repatrierea germanilor deportați în Uniunea Sovietică a început chiar în toamna anului 1945, finalizându-se în 1948 - 1949. O notă informativă din 1948 a Primăriei Mediaș menționa că dintre cei 949 deportați s-au întors 134, au murit 20, însă niciunul nu și-a exprimat dorința să rămână în URSS⁶⁴. Numele a 60 de deportați în lagărele sovietice sunt inscripționate în biserica evanghelică. Un destin aparte l-a avut proprietarul renumitelor „*Pivnițe și vii*” Dr. A. Ambrosie: în 1944 a fost prins la graniță în timp ce încerca să fugă în Austria, în 1945 a fost deportat în Uniunea Sovietică, iar în 1950 a fost încarcerat timp de trei ani în penitenciarele Jilava, Aiud, pentru sabotaj și neplata impozitelor, pentru care va fi urmărit penal până în 1985⁶⁵. Pentru atrocități comise față de cetățeni sovietici, pe frontul de Est, soldații etnici germani, Binder Mathias și Schuller Friedrich au fost condamnați în URSS la 25 de ani de închisoare, pe care i-au efectuat în lagăre sovietice sau în penitenciare din România⁶⁶.

După 23 august 1944 autoritățile s-au confruntat cu acțiunile militare ale grupurilor de partizani români, dar existau zvonuri, potrivit cărora GEG ar organiza o posibilă armată, cu nuclee la Sibiu, Făgăraș și Mediaș. Însă GEG a fost interzis la sfârșitul anului 1944, iar foștii săi membri au fost internați în penitenciare și colonii de muncă⁶⁷. Sub pretextul colaborării cu armata hitleristă sau datorită apartenenței la GEG, țărani etnici germani au fost deposedați de pământ în 1945, iar de Reforma agrară au beneficiat un număr de 342 medieșeni⁶⁸. Zeci de imobile, aparținând unor cetățeni fugiți în Germania sau Ungaria, au fost

⁶² APM Dosar 7, 1948; www.zfl.ro/deportationsprojekt/statistici.html accesat în 16.12.2016.

⁶³ ABE Tabel deportați.

⁶⁴ APM Dosar 7, 1948.

⁶⁵ www.iccmer.ro/detinuți, fișa deținut A. Ambrosi 1374/1949 (accesat: 04.01.2017).

⁶⁶ www.iccmer.ro/detinuți, fișele deținuți Binder Mathias și Schuller Friedrich (accesat: 04.01.2017).

⁶⁷

www.agerostuttgart.de/RevistaAgero/ISTORIE/Evadati%20de%20Nicolae%20Balint.htm (accesat: 31.12.2016).

⁶⁸ APM Dosar 6, 1948.

confiscate de Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice⁶⁹. Din cauza aderării la fosta mișcare legionară, la începutul anului 1945, au fost concediați de la Spital medicii Pop Liciniu, Modest Sireteanu, Lazăr Iosif și Emil Mureșanu (șef al organizației legionare din Mediaș, cel care a îngrijit un fost legionar din pădurea Fetea, fiind la rândul său asasinat în 1948, în arestul Siguranței Mediaș de către comandantul Moga)⁷⁰. În anul 1945 muncitorii medieșeni au înființat primul lor sindicat⁷¹. În 1946 consiliile de administrație ale fabricilor patronate de germani de la „Siebag”, „Olympus”, „Klingeressporr”, Fabrica de Sticlă cu Gaz Metan, de la pivnițele „Fronius” și fermele „Siegmond”, „L. Connerth”, au fost înlocuite cu români, anticipând naționalizările din 1948⁷².

Pentru ajutorarea populației Budapestei, în septembrie 1946 au fost găzduiți, temporar, copii unguri (200 la Sighișoara și 100 la Mediaș)⁷³. În 1946 Mănăstirea franciscană din Mediaș a fost desființată, călugării au fost urcați în vagoane de animale și „plimbați” vreo 6 zile prin țară pentru a ajunge la Radna⁷⁴. Ultimii călugări franciscani, fără mănăstire, au fost dislocați în 1952 la mănăstirea din Baia de Criș⁷⁵. În 4 - 14 aprilie 1946 a fost judecat la Sibiu „Procesul sașilor din Mediaș, membri PNT”. Au fost acuzate 24 de persoane de „agresare huliganică asupra sediului sindicatelor unite”, primind condamnări între 1-3 ani închisoare⁷⁶.

După 1945, etnicii germani, fugari sau care s-au sustras deportării, au fost internați în detașamente de muncă sau în lagăre din România. Erau dați în urmărire Freitag Andrei, evadat din lagărul de la Oradea și Maurer Maria, evadată din detașamentul de lucru de la Uzinele de fier Hunedoara, dar și alți 12 fugari (foști membri GEG, foști soldați SS), care

⁶⁹ Pop 2011, p. 12; www.arhivelenationale.ro/images/custom/file/inventare/Casa%20de%20Administrare%20Si%20Supraveghere%20a%20Bunurilor%20Inamice%20Dosare%20persoane (accesat: 20.02.2017).

⁷⁰ MO 56, 1945; www.miscarea.net/procesul-legionarilor.html (accesat: 12.12. 2016).

⁷¹ www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/cdandara/probatoriu/19-ing-econ-tehn.htm (accesat: 30.03.2017).

⁷² MO 014, 1946; MO 093, 1946.

⁷³ Năstasă, Varga 2003, doc. 147.317.

⁷⁴ ABR-C Matricula.

⁷⁵ CNSAS D 000055, vol. 47, p. 213.

⁷⁶ www.procesulcomunismului.com/.../cdandara/probatoriu/24_germani_sasi_svabi.htm (accesat: 3.03.2017).

s-au îndreptat din 1943 spre Germania sau alte state occidentale⁷⁷. În lagărul sovietic de tranzit de la Focșani, prizonierii germani și maghiari capturați după 23 august 1944, dar și civili germani apți de muncă, erau triați și trimiși în lagăre de muncă din URSS. Printre zecile de mii de prizonieri aflați în acest lagăr în iarna 1944-1945, s-au aflat și etnici germani civili din zona Mediașului. Neustteter Friedrich a fost delegat de Ministerul de Interne să aducă certificatele de deces ale celor decedați în lagăr și care au fost înmormântați în cimitirul Focșani⁷⁸. După reformele agrară și monetară, naționalizarea întreprinderilor ⁷⁹, confiscarea imobilelor, deportări, internări în detașamente de muncă, o ultimă lovitură au primit-o foștii proprietari de fabrici, ateliere și imobile, când au fost dislocați în anii 1952-1953 din aglomerări urbane în orașe mai mici sau la sate. În realitate, familii întregi au fost obligate să părăsească, fără preaviz, locuințele și să se mute în același județ sau departe, în țară. În Mediaș au venit 162 de dislocați din Stalin (Brașov), Hălchiu, Feldioara, Cristian, Ghimbav, foști proprietari de fabrici, ateliere, imobile, majoritatea de origine etnică germană și israelită, iar din Mediaș au plecat doar 8 locuitori⁸⁰.

Concluzii. Instaurarea la putere a guvernului comunist și înlăturarea monarhiei vor marca începerea unei noi etape în viața societății românești. Comunitățile germană și israelită din Mediaș, decapitate economic și persecutate rasial, au emigrat în Israel, Germania sau în alte state occidentale. În prezent Mediașul mai are un singur evreu și aproximativ 700 etnici germani⁸¹.

⁷⁷ CNSAS Dosar 010723, vol. 4, p.139, p. 208; CNSAS Dosar 000055, vol. 54, p. 25 - 300.

⁷⁸ www.ziaruldevrancea.ro/actualitatea/1588840073-pe-urmele-victimelor-din-lag%C4%83-rul-nkvd-di-foc%C8%99ani.html (accesat: 24.02.2017).

⁷⁹ www.monitoruljuridic.ro/.../decret-nr-303-din-3-noiembrie-1948-pentru-nationalizare-intreprinderi (accesat: 16.01.2017).

⁸⁰ CNSAS D 000055, vol. 47, p. 198-570.

⁸¹ www.recensământromania.ro/rezultate-2 (accesat: 12.02.2017).

**SOLDAȚI DIN MEDIAȘ DIN ARMATA ROMÂNĂ
MORȚI ÎNTRE 1941 ȘI 1945⁸²**

Nr crt	Numele și prenumele	Grad/ctg./ unitate militară	Anul morții	Locul morții
1	Konrad Lehrer	Lt. rez.	1941	Hotin Soroca
2	Șerban Ioan	Cap.	1941	Hotin Soroca
3	Bauer Julius	Sold.	1941	Ucraina
4	Vasar Pavel	Sold.	1941	Mediaș
5	Munteanu Ioan	Sold. Reg. 2 Dorob.	25.02.1941	Vigoda Ucraina
6	Drăghiță Achim	Cap. Reg. 2 Dorob.	1941	Vigoda Ucraina
7	Muntean D-tru	Frnt. Reg. 2 Dorob.	29.08.1941	Vigoda Ucraina
8	Bancheș Ghe.	-	02.02.1942	Stalingrad Rusia
9	Vitan Petre	Sold. Bat. 5 Muncă	12.04.1942	Turda
10	Muscă Ion	Sold.	04.06.1942	Solomkino Ucraina
11	Bârză Dionisie	Sold. Corp 6 Armată	23.06.1942	Kniaserva Rusia
12	Covaci Ioan	Sold.	17.07.1942	Sevastopol Ucraina
13	Linder Ernest	Cap. Reg. 3 Dorob.	31.07.1942	Cotul Donului Rusia
14	Fărcaș Dumitru	Cap. Corp Vânător.	06.08.1942	Hotin Ucraina
15	Neagu Miron	Sg. Div. 6 Cav.	16.08.1942	Kalabatka Caucaz
16	Jurceac Robert	Sold. Reg. 82 Inf.	26.08.1942	Ziubenka Ucraina
17	Toth Francisc	Sold. Reg. 31 Dorob.	31.08.1942	Popoff Rusia
18	Ekrmann Augustin	Sold. Reg. 82 Inf.	21.09.1942	Stalingrad Rusia
19	Theil Martin	Frnt. Bat. A. Iancu	22.09.1942	Abinskaja Caucaz
20	Abălaru Ștefan	-	28.09.1942	Abinskaja Caucaz
21	Blesch Ioan	-	07.10.1942	Stalingrad Rusia
22	Blesch Ioan	Sold. Reg. 82 Inf.	17.10.1942	Stalingrad Rusia
23	Bogza Mihai	Sold. Corp 5 Armată	11.10.1942	Veliko Forminskaja Rusia
24	Schoger Mihail	Sold. Bat. 20 Pion.	22.10.1942	Caranssu Rusia
25	Moldovan Ioan	Sold. Reg. 19 Inf.	15.12.1942	Cotul Donului Rusia

⁸²APM Dosare Declarații decese 1941-1950.

26	Tâmăveanu Alexandru	-	13.12.1942	Stalingrad Rusia
27	Demeter Ioan	-	1942	Stalingrad Rusia
28	Radeş Ovidiu	-	1942	Stalingrad Rusia
29	Bartha Iosif	-	02.02.1943	Stalingrad Rusia
30	Arghişan Francisc	-	03.02.1943	Stalingrad Rusia
31	Guşiu Ilarion	-	05.02.1943	Stalingrad Rusia
32	Şuşan Gheorghe	Sold. Bat. 22 V. Munte	10.03.1943	Valea Schelian Caucaz
33	Feder Carol	Cap.	29.03.1943	Spital Militar Rusia
34	Abrudan Ion	Sold. Bat. 12 V. Munte	23.06.1943	Spital Rusia
35	Arcuş Dumitru	Sold. ctg. 1941	28.06.1943	Mediaş
36	Schuller Iosif	-	30.10.1943	Berezina Rusia
37	Zugrav Nicolae	-	21.04.1944	Iaşi
38	Pex Carol	Sg.	24.05.1944	Brusturi Basarabia
39	Maier Zagăr	Cap. Reg. 27 Inf.	24.04.1944	Rusia
40	Holunga Lazăr	-	30.04.1944	Tighina
41	Oprinceanu Mihai	Sold. Reg. 18 Dorob.	1944	Iaşi
42	Buta Ştefan	Sold. Reg. 27 Inf.	25.07.1944	Cota 141 Iaşi
43	Zaharia Dinică	Elev Şc. Tehn. Aero. Mediaş	23.08.1944	Băneasa
44	Ormenişan Ion	Sold. Comp.1	12.09.1944	Luduş
45	Mititelu Aurel	Slt. rez.	22.09.1944	Sânpaul
46	Ionescu Alexandru	Şc.Tehn. Aero. Mediaş	1944	Turda
47	Turcu Ioan	Sold. Reg. 83 Inf.	1944	Jucul de Jos
48	Coloman Fina	Sold.	1944	dispărut Rusia
49	Costea Lucian	Sold.	1944	dispărut Rusia
50	Folberth Conrad	Lt. rez.	1944	lagăr Stalingrad
51	Gaef Sami	-	09.05.1945	Germania

Abrevieri

AANVRM – Arhiva Asociației Naționale a Veteranilor Români, Subfiliala Mediaș
CNSAS – Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității
EDRC – Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Cluj-Napoca
Bat. A. Iancu – Batalion *Avram Iancu*
Bat. Muncă – Batalion de muncă
Bat. V. Munte – Batalion Vânători de Munte
Cap. – Caporal
Corp Vânător. – Corp Vânători de Munte
Cpt. - Căpitan
Ctg. – Contigent
Div. Cav. – Divizie Cavalerie
Frt. – Fruntaș
Lt. – Locotent
Lt. rez. – Locotenent rezervă
Plt. – Plutonier
Plt. Maj. – Plutonier-Major
Reg. Dorob. – Regimentul Dorobanți
Reg. Inf. – Regiment Infanterie
Rg. – Sergent
Slt. – Sublocotent
Sold. – Soldat
Șc. Tehn. Aero Mediaș – Școala Tehnică a Aeronauticii Mediaș

Bibliografie

Surse, fonduri

AANVRM fișe – Arhiva ANVR, subfiliala Mediaș, fișe de veterani de război 1991-2017.
AANVRM Informare 91/1991 – Arhiva ANVR, subfiliala Mediaș, Informare cu privire la activitatea desfășurată în perioada 23.02.1990 - 3.03.1991 din 5.03.1991.
ABE Tabel deportați – Arhiva bisericii evanghelice „*Sf. Margareta*” Mediaș, Tabel cu etnicii germani deportați din Mediaș.
ABR-C Matricula – Arhiva Bisericii Romano-Catolice Mediaș, „*Matricula defunctorum ab anno 1931-1972*” .
ABR Matricula – Arhiva Bisericii Reformate Mediaș, Matricula „*Anyakönyvek Elhalálózási 1937-1970/3*”.

- ACE Dosar SA 9, F 1 – Arhiva Comunității Evreilor Mediaș, Dosar SA 9, F1, Corespondență, mobilizare.
- ACE Dosar SA 31, F 1-F5 – Arhiva Comunității Evreilor Mediaș, Dosar SA 31, F1-F5, Tabele cu populație.
- ACE Dosar SA 37, F1-F5 – Arhiva Comunității Evreilor Mediaș, Dosar SA 37, F1-F5, Despăgubiri pentru deportați.
- ACE Dosar SA 40, F1-F4 – Arhiva Comunității Evreilor Mediaș, Dosar SA 40, F4, Școala, proprietăți confiscate 1934-1949.
- ACE Dosar SA 41, F1-F7 – Arhiva Comunității Evreilor Mediaș, Dosar SA 41, Inventar, exproprieri, rechiziționări, tabele membri.
- ACE Dosar SA 44, F1-F 3 – Arhiva Comunității Evreilor Mediaș, Dosar SA 44, F1-F3, Corespondență 1943-1944.
- Anuar 1939 și 1940 – Anuarul Statistic al României 1939 și 1940*, București, 1940.
- APM Dosar 15, 1940 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 15, Căsătorii 1940.
- APM Dosar 18, 1941 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr.18, Dosar cu cazuri de moarte de la 1-262 pe 1941.
- APM Dosar 9, 1944 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 9, Declarații scrise de moarte pe 1944.
- APM Dosar 19, 1944 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 19, Cazuri de moarte de la 1-472 pe 1944.
- APM Dosar 10, 1945 - Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 10, Conscieri cu cazuri de moarte de la 1-377 pe 1945.
- APM Dosar 8, 1945 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 8, Hotărâri și corespondență 1945.
- APM Dosar 9, 1945 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 9, Morți 1945.
- APM Dosar 3, 1946-1947 – Arhiva Primăriei Mediaș, Registrul nr. 3/1946-1947 Buletine de moarte vol. I-II-III.
- APM Dosar 6, 1948 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 6, Lucrări de recensământ, Tabel nominal al locuitorilor din Mediaș împrăștiți la reforma agrară; Borderou General al Recensământului 1948.
- APM Dosar 7, 1948 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 7/1948, fila 4, Adresa 93/21.10.1948 a Prefecturii jud. Târnava Mare; Tabel nominal al celor ridicați în Ianuarie 1945 pentru prestarea muncii obligatorie în URSS.
- APM Dosar 8, 1948 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 8, Cazuri de moarte de la 1-254 din 1948.
- APM Dosar 16, 1949 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 16, Conscierea cazurilor de moarte de la 1-254 din 1949.
- APM Dosar 33, 1950 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 33, Certificate de moarte pe 1950 de la 2-239.

APM Dosar 1, 1971 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr. 1, Hotărâri și corespondență 1971; Situația nr. 377/09.04.1971; Tabel cu ostașii germani și maghiari din al II-lea război morți și înmormântați în Municipiul Mediaș; Tabel nominal al ostașilor morți în al II-lea război mondial și sunt înmormântați în Mediaș, a căror apartenență la armata germană nu a putut fi confirmată.

APM Dosar 1, 1991 – Arhiva Primăriei Mediaș, Dosar nr.1/1991, Ședințe Primărie. Decizia 100/12.03.1991.

CNSAS D 010723 – CNSAS, D 010723, vol. 4, Adrese - tabele nominale cu privire la Centrul de internare în lagăr și centrul de triere a repatriaților și a prizonierilor 1945-1947-1950; Tabel cu cetățeni de etnie germană repatriați la muncă.

CNSAS D. 011647 – CNSAS, D. 011647/1950, Persoane propuse de DRS Sibiu pentru a fi internate în Colonii de Muncă.

CNSAS D 000055, vol. 54 – CNSAS, D 000055, vol. 54, Tabel nominal cuprinzând fugarii aflați în evidența organelor Securității Statului.

CNSAS D 000055, vol. 47 – CNSAS D 000055, vol. 47 Decizii privind persoanele dislocate din regiunea Stalin în 1952 - 1953.

CNSAS D 011650 – CNSAS, D 011650 (1951-1952), Persoane internate în unități de Muncă, pentru manifestări dușmănoase împotriva regimului democrat-popular.

Indicator 1943 – Indicatorul localităților din România. Imprimeria Institutului Statistic, 1943.

Mija 2008 – T. Mija, *Generația neînfrântă*, Tg. Mureș, 2008.

Mișcarea populației 1943 – Mișcarea populației României în anul 1943, București, 1943.

MO 299, 1940 – Monitorul Oficial, nr. 299 din 19 decembrie 1940.

MO 021 bis, 1941 – Monitorul Oficial, nr. 021 bis din 25 ianuarie 1941.

MO 082, 1941 – Monitorul Oficial, nr. 082 din 5 aprilie 1941.

MO 097, 1941 – Monitorul Oficial, nr. 097 din 26 aprilie 1941.

MO 275, 1941 – Monitorul Oficial, nr. 275 din 19 noiembrie 1941.

MO 025, 1942 – Monitorul Oficial, nr. 025 din 30 ianuarie 1942.

MO 119, 1942 – Monitorul Oficial, nr. 119 din 26 mai 1942.

MO 160, 1942 – Monitorul Oficial, nr. 160 din 13 iulie 1942.

MO 219, 1944 – Monitorul Oficial, nr. 219 din 22 septembrie 1944.

MO 032, 1945 – Monitorul Oficial, nr. 032 din 9 februarie 1945.

MO 33, 1945 – Monitorul Oficial, nr. 33 din 19 februarie 1945.

MO 56, 1945 – Monitorul Oficial, nr. 56 din 9 martie 1945.

MO 014, 1946 – Monitorul Oficial, nr. 014 din 18 ianuarie 1946.

MO 093, 1946 – Monitorul Oficial, nr. 093 din 18 aprilie 1946.

- MO 177, 1948 – Monitorul Oficial, nr. 177 din 20 august 1948.
MO 36, 1949 – Monitorul Oficial, nr. 36 din 12 februarie 1949.
MO 270, 1949 – Monitorul Oficial, nr. 270 din 16 noiembrie 1949.

Lucrări de specialitate

- Aero 2002 – *Aero Magazin*, nr. 4, aprilie 2002, p. 27.
- Balint 2014 – N. Balint, *Momente din rezistența anticomunistă - odiseea unui mureșean rocolat la CIA*, în „Ziarul de Mureș”, 8 noiembrie 2014.
- Bălțoi 2003 – V. Bălțoi, *Deportarea cetățenilor români de etnie germană din Banat în Uniunea Sovietică*, în „Banatica”, 16, 2003.
- Carp 1947 – M. Carp, *Cartea neagră. Suferințele evreilor din România 1940-1944*, vol. III, București, 1947.
- Crăciun 2002 – C. Crăciun, *Reclama în presa românească interbelică din Mediaș „Oferta germană”*, în „Revista Bistriței”, XI, 2002.
- Guzun 2014 – V. Guzun, *Emigrația albă și biserica rusă pe teritoriul României socialiste. Documente din arhiva fostei Securități, 1950 - 1952*, București, 2014.
- Hodâmău 2016 – M. Hodârnu, *Aspecte din activitatea „Reuniunii Meseriașilor români” din Mediaș*, în „Mediaș - 750”. Studii, vol. II, Mediaș, 2016.
- Matei 2013 – P. Matei, *Documente de arhivă despre adunările țiganilor din Transilvania din anul 1919*, în „Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu»” din Cluj-Napoca, Supliment, 2013.
- Meianu 1971 – N. Meianu, *Noi acțiuni informative și contrainformative ale serviciului secret (În perioada 1929-1930)*, în Studii și documente, vol. 9, august 1971.
- Năstasă, Varga 2001 – L. Năstasă, A. Varga, *Minoritățile etnoculturale. Mărturii documentare. Țiganii din România (1919-1944)*, Cluj-Napoca, 2001.
- Năstasă, Varga 2003 – L. Năstasă, A. Varga, *Minoritățile etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1956-1968)*, Cluj-Napoca, 2003.
- Pop 2011 – Cl. Pop, *De la deportare la emigrare. Sașii din județul Târnava Mare (1940-1989). Studiu de istorie orală*, Rezumat Teza de doctorat, Cluj-Napoca, 2011.
- Stavarache 2012 – D. Stavarache, *Personalități militare române, de etnie germană, în cel de-al doilea război mondial*, în Document, nr. 55, 2012, p. 74 -76.
- Șandru 1996 – D. Șandru, *Mișcări de populație din Sudul și Nordul Transilvaniei (1940-1944)*, în „Acta Musei Porolissensis”, 1996, 20, p. 399-415.
- Țărău, Ciupea 2010 – V. Țărău, I. Ciupea, *Morții penitenciarului Aiud (1945-1965)*, în „Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu»”, Cluj-Napoca, XLIX, 2010.

Țiplea 2004 – M. Țiplea, *Monografia Școlii de Maiștri de Aviație (1920-2004)*, Mediaș, 2004.

Unirea Poporului 1944 – *Unirea Poporului*, nr. 37, 10 septembrie 1944, p. 4.

Surse electronice

www.adevarul.ro/locale/hunedoara/portret-dan-simion-grecu-medicul-psihiatru-pasionat-istoria-postala-1_50bd3ffd7c42d5a663c91cee/index.html (accesat: 10.01.2017).

www.adatbank.transindex.ro/inchtm.php?Kod=229 (accesat: 23.01.2017).

www.agerstuttgart.de/Revista/Agero/ISTORIE/Evadati%A20de%20%Nicolae%20Balint.htm (accesat: 31.12.2016).

www.arhivelenationale.ro/images/custom/file/inventare/Casa%20de%20Admnist rare%20și%20Supraveghere%20a%20Bunurilor%20Inamice%20Dosare%20persoane (accesat: 20.02.2017).

www.aviatori.ro/articol_details.php?id=25 (accesat: 08.02.2017).

www.csier.ro/documente/arhiva/Fond3 (accesat: 07.01.2017).

www.enciclopediaromaniei.ro/wiki/Legea-Nationalizarii-din-1948#Anexe (accesat: 14.01.2017).

www.evz.ro/umbra-comunismului-militarii-din-sighisoara-obligati-de-dea-onorul-la-falsul-istoric-din-inima-romaniei-ambasada-sua-suntem-alaturi-de-voi.html (accesat: 08.12.2016).

www.graduo.ro/referate/istoria-romanilor/rebeliunea-legionara-din-judetul-Tarnava-mare-399188#&gid=8 (accesat: 31.12.2016).

www.hunedoara.omgforum.net/t278-inrolarea-etnicilor-germani-in-unitati-SS-1939-1943-recrutarea-din-judetul-Hunedoara (accesat: 04.01.2017).

www.iccmer.ro/deținuți, matricola 574 din 5.08.1950, fișa deținut A. Ambrosi 1374 din 1949, fișa deținut Binder Mathias, fișa din 1950 deținut Schuller Friedrich (accesat: 23.02.2017).

www.inshr-ew.ro/ro/marturii/221-interviu-ardeleanu-ștefan.html (accesat: 24.02.2017).

www.inshr-ew.ro/ro/holocaustul-din-romania/documente.html (accesat: 16.02.2017).

www.isusibiu.ro/subunitate/medias (accesat: 02.01.2017).

www.miscarea.net/procesul-legionarilor.html (accesat: 04.12.2016).

www.monitoruljuridic.ro/.../decret-nr-303-din-3-noiembrie-1948-pentru-nationalizare-intreprinderi (accesat: 16.01.2017).

www.monitoruldemedias.ro/2014/03/pompierii-medieseni-pregatiti.html (accesat: 27.12.2016).

www.ordersandmedals.ro/documente/judaice (accesat: 16.01.2017).

www.procesulcomunismului.com/.../cdandara/probatoriu/24_germani_sasi_svabi.htm (accesat: 30.03.2017).

www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/cdandara/probatoriu/19_ing_econ_tech.htm (accesat: 30.03.2017).

www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/cdandara/probatoriu/28_evrei.htm (accesat: 30.03.2017).

www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/cdandara/probatoriu/24_15_fuctionari.htm (accesat: 30.03.2017).

www.procesulcomunismului.ro/marturii/fonduri/cdandara/probatoriu/02_cronologia_genocidului.htm (accesat: 01.02.2017).

www.razboiulpentru trecut.wordpress.com/2015/10/18/holocaustul-in-romania/comment-page-1/ (accesat: 19.01.2017).

www.recensământromania.ro/rezultate-2 (accesat: 12.02.2017).

www.scribd.com/document/329231522/Prigonire-Evrei-Tarnava-Mare (accesat: 02.01.2017).

[www.sferapoliticii.ro/sfera\(1941-1944\),art09-Chioveanu.php](http://www.sferapoliticii.ro/sfera(1941-1944),art09-Chioveanu.php) (accesat: 23.01.2017).

www.smg.mapn.ro/SIA/Revista_055_2012 (accesat: 23.02.2017).

www.survivors-romania.org (accesat: 15.03.2017).

www.zfl.ro/deportationsprojekt/statistici.html (accesat: 16.12.2016).

www.ziaruldevrancea.ro/actualitatea/1588840073-pe-urmele-victimelor-din-lag%C4%83rul-nkvd-difoc%C8%99ani.html (accesat: 24.02.2017).

www.wikipedia.org/wiki/Casa_de_Administrare%C8%991_Supraveghere_a_Bunurilor_Inamice (accesat: 20.02.2017).

GIULIO GARI: MEDIEȘEANUL CARE A CÂNTAT LA METROPOLITAN OPERA DIN NEW YORK

Mircea Hodârău

Mediașul a dat, de-a lungul timpului, scenei muzicale internaționale mai multe voci de aur. Din orașul de pe Târnava Mare, mai mulți medieșeni au plecat să cucerească lumea showbiz-ului. Unii au avut parte de o carieră de scurtă durată, dar alții au reușit să lase urme adânci în zona muzicală mondială. Unul dintre ei este tenorul Giulio Gari.

Giulio Gari s-a născut la Mediaș, în data de 9 septembrie 1909, sub numele de Samu Gyula. De-a lungul vieții sale, medieșeanul a fost cunoscut sub numele de Samu Gyula, Julius Samu și Giulio Gari. Viitorul tenor provenea dintr-o familie medieșeană numeroasă, el fiind cel mai mic copil, al zecelea pentru familia Samu. Părinții săi, Samu Jakob și Teresa

Klein, au locuit pe str. Untere Schriedgasse, actuala I.G. Duca, nr. 9. Tatăl său, de origine evreiască, se ocupa cu comercializarea viței de vie¹. Cariera muzicală și-a început-o încă din România, a trecut prin Ungaria și Italia, apoi s-a oprit tocmai în Statele Unite ale Americii, unde s-a și stabilit și a cântat pentru New York City Opera și Metropolitan Opera, având o carieră strălucită.

Medieșeanul și-a făcut debutul în anul 1937, la Teatro Reale din Roma, după ce a studiat la Conservatorio Verdi, în Milano. Un an mai târziu, a revenit în România, dar cu decizia de a pleca să își încerce norocul în America. Înainte de a urca pe scenele americane, medieșeanul s-a făcut remarcat ca interpret (solist) pentru postul de radio NBC, după care a fost cooptat de către cei de la St. Louis Grand Opera, să cânte în *Amelia Goestothé Ball*, a lui Gian Carlo Menotti, care a fost debutul său american în lumea operei.

¹ Conform avocatului Gazdag Sándor.

Iubitorii muzicii de operă din America l-au putut asculta săptămânal pe tenorul medieșean la NBC, unde cânta împreună cu orchestra simfonică a radioului, sau invitat în cadrul emisiunii "Musical Bits", sub bagheta dirijorului de origine ucraineană Phil Spitalny.

După debutul din anul 1939, de la St. Louis Opera, Giulio Gari a început o colaborare de lungă durată cu maestrul LaszloHalasz, cel care avea să devină fondatorul New York City Opera. Cei doi au fost împreună pe scenă timp de opt sezoane. Chiar dacă o ducea foarte bine în țara tuturor posibilităților, medieșeanului i-a expirat viza în anul 1942, când a trebuit să aleagă între a se întoarce în România, a merge în Spania sau a se înrola în Armata Americană și a primi cetățenia.

"When his visa expired '42 he was deported. The choice was to go back to Romania and a concentration camp or go to another country. Immigrants from eastern Europe were not accepted in many places, only Spain. He was given the opportunity to join the US Army as a path to citizen ship. He changed his name to Giulio Gari and signed with the New York City Opera and a leading Tenor in 1945 and became a leading Tenor at the Metropolitan Opera from 1952 to 1963", spune Glen Gary, fiul tenorului.²

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, medieșeanul nostru a fost pe frontul din Europa, ca infanterist în Divizia a VIII-a Motorizată, care a luptat în Germania. Cetățenia americană a primit-o în timp ce era soldat, în data de 6 noiembrie 1962, cu ocazia unei ceremonii care a avut loc în localitatea Spartanburg, Carolina de Sud. Evenimentul este menționat în ediția de a doua zi a cotidianului The Spartanburg Herald³.

² <http://www.schistory.net/campcroft/visitors/gari/gari.html>

³ *35 Britons 21 Germans*, p. 3.

În timpul satisfacerii stagiului militar, Julius Samu (Giulio Gari) a și cântat împreună cu orchestra din cadrul bazei militare Camp Croft, din Carolina de Sud.

În caietul program al orchestrei este și o mică prezentare a soldatului tenor Julius Samu.

"Home: New York

Known Professionaly as Giulio Gari

Musical and vocal training by private teachers in Milan, Italy

From 1937-1938, member of Royal Opera Co. Rome, Italy

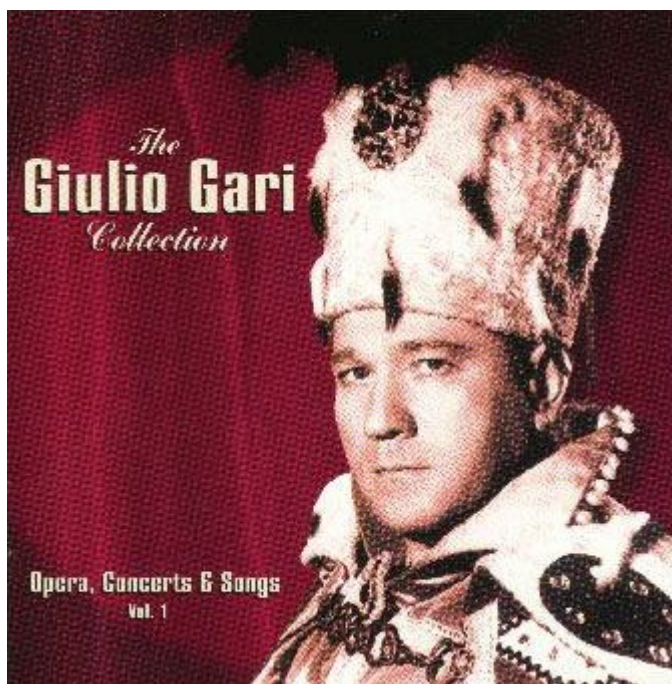
*From 1939-1942, most important engagements were in the St.Louis and Cincinatti Grand Opera Companies and a weekly program over the National Broadcast and Television Company, New York City, New York."*⁴

Revenit în America după război, Giulio Gari își continuă cariera muzicală cântând atât pentru New York City Opera (1945-1952), cât și pentru Metropolitan Opera (1953-1963). De-a lungul carierei sale,

⁴ 35 Britons 21 Germans, p. 2.

medieșeanul a cântat aproximativ 32 de săptămâni pe an, având la activ peste 20 de roluri.

Vocea sa se mai poate auzi și azi datorită înregistrărilor realizate în anul 1951, în *Aida* și *Carmen*, lansate pe discuri de către MGM Records, și altele, reeditate de Athena Records Inc. și lansate în anul 1999, pe CD, sub numele " *The Giulio Gari Collection, vol. 1*"⁵.

Datorită camerei de luat vederi, avem bucuria să îl și vedem pe medieșeanul nostru în rolul lui Alfredo, din producția operii *La Traviata*, realizată de Carlo Vinti și Marion Rhodes, în anul 1955⁶.

De-a lungul celor peste 25 de ani de carieră pe scenele din Europa, Statele Unite ale Americii, America Latină și Caraibe, tenorul medieșean a

⁵ <https://www.discogs.com/artist/3979582-Giulio-Gari>

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=dUGocNu4iRo>, unde poate vi vizionat un fragment din această producție

colaborat cu mai toate vocile momentului de pe scena de operă, între care Lucia Albanese, Camilla Williams, Victoria de los Angeles, Dorothy Kirsten, Leonie Rysanek, Astrid Varnay, IngeBorkh, Blanche Thebom, Birgit Nilsson, DusolinaGiannini, Herva Nelli, IrraPettina, Regina Resnik, Eleanore Steber, Gladys Swarthout, Martina Arroyo, Rosalind Elias, Roberta Peters, Elaine Malbin, Lucia Evangelista, Jerome Hines, Robert Merrill, Ettore Bastianini, George London, Ramon Vinay, Giggio Tozzi, Salvatore Baccaloni.

În ceea ce privește dirijorii sau conducătorii muzicali, Giulio Gari a avut parte de colaborări fructuoase cu mulți mânuitori ai baghetei dirijorale, precum Dimitri Mitropoulos, Eric Leinsdorf, Leopold Stokowski, Tullio Serafin, Rudolf Kempe, Alberto Erede, Fausto Cleva, Nicholas Rescigno, Julius Rudel, Kurt Adler, Renato Cellini, Anton Coppola, Jean Morel, Fritz Stiedry, Joseph Rosenstock, Carlo Moresco, Emerson Buckley și Vincent La Selva.

Repertoriul abordat de tenorul Gari este format din libretele unor clasici, cum ar fi Verdi, Wagner, Puccini, Strauss, Mussorgsky, Bizet sau capodopere muzicale ale secolului XX compuse de Janacek, Kodaly, Pizzetti, Berg și Stravinsky⁷.

După retragerea din carieră, în anul 1963, Giulio Gari și-a continuat munca, de această dată la catedră, fiind profesor la The Curtis Institute of Music, Temple University, The LongIsland Institute of Music și Lehigh University. De asemenea, deținea un studio privat în New York, unde pregătea viitoarea generație de cântăreți de operă.

Medieșeanul a încetat de viață în data de 15 aprilie 1994, la vârstă de 84 de ani, la Mount Sinai Medical Center din Manhattan, unde era internat din cauza unei pneumonii, conform necrologului publicat de ziarul New York Times, la patru zile după moartea tenorului⁸.

Giulio Gari a fost căsătorit cu Lela Mae Flynn. Fericitul eveniment a avut loc în New York City, în data de 29 octombrie 1946, iar în urma

⁷ http://www.giuliogari.org/2016_gari_biography/

⁸ *Giulio Gari*, pass.

acestui mariaj s-au născut fiul Glen Gary și fiica Gayle Gari Cohen, care locuiesc momentan în New York și sunt fondatorii Fundației *The Giulio Gari Foundation*, împreună cu Stephen De Maio și Lucia Albanese, care îl admiră pe medieșean nu doar ca artist, ci și ca om. Această fundație organizează anual un concurs internațional pentru tinerele talente, oferindu-le ocazia să câștige premiile puse în joc și participarea la Annual Gala Winners' Concert and Dinner, o adevărată rampă de lansare în zona muzicii culte.

Bibliografie

35 Britons 21 Germans – 35 Britons 21 Germans Are Among New Citizen Given Papers Here; 159 From Croft, în „The Spartanburg Herald”, November 7, 1962, p. 3.

Giulio Gari – Giulio Gari Is Dead; Operatic Tenor, în „New York Times”, 84, April 19, 1994.

Surse web

<http://www.schistory.net/campcroft/visitors/gari/gari.html>

<http://news.google.com/newspapers?nid=SFOYbPikdIgC&dat=19421107&printsec=frontpage&hl=en>

<https://www.discogs.com/artist/3979582-Giulio-Gari>

http://www.giuliogari.org/2016_gari_biography/

<https://www.youtube.com/watch?v=dUGocNu4iRo>

**VIZITA MAJESTĂȚILOR LOR,
REGELE MIHAI I AL ROMÂNIEI ȘI REGINA ANA,
LA MEDIAȘ – 25 AUGUST 1997**

Ion Mihai Ionescu

În studiul de față printr-un recurs la istorie dorim să readucem aminte prin imagini și mărturiile participanților de memorabila vizită a M.S. Regele Mihai I și Regina Ana a României în municipiul de pe Târnava Mare, cu mențiunea că la invitația oficialităților de la nivelul Consiliului Local și Primăriei, M.S. Regina Ana a vizitat de două ori municipiul Mediaș. Prima dată în 17 octombrie 1995 iar a doua oară în 25 august 1997 alături de M.S. Regele Mihai, după aproape cinci decenii de exil dureros, ilegal și nedrept impus Familiei Regale prin retragerea cetățeniei române în urma deciziei Consiliului de Miniștri din 22 mai 1948 de regimul comunist instalat cu sprijinul Uniunii Sovietice. Abia după câștigarea alegerilor parlamentare de Convenția Democrată și a celor prezidențiale de reprezentantul acestei coaliții, Emil Constantinescu, în 21 februarie 1997, prin Hotărârea de Guvern nr. 29 a cabinetului Victor Ciorbea se revocă Decizia Consiliului de Miniștri din 22 mai 1948, iar M.S. Regele Mihai I redevine cetățean român.

În 3 februarie 1997, partidul cel mai important al mării coaliții de guvernământ, PNȚCD consideră că Regele poate reveni în țară fără condiții prealabile. Zece zile mai târziu, M.S. Regele Mihai salută intenția autorităților de la București de a-i reda cetățenia română. La 1 martie 1997, Regele Mihai I revine în România iar o zi mai târziu primește un nou pașaport românesc pe care scrie *Mihai I - cetățean român*. Pe pașaportul britanic al Regelui este scris *Michael of Romania, know as King of Romania* (Mihai al Romaniei) iar pe cel danez, *His Majesty Michael of Romania* (Majestatea Sa Mihai al Romaniei). În 4 martie 1997, Regele Mihai și președintele României, Emil Constantinescu ajung la un acord privind

promovarea de către fostul suveran a intereselor României pe lângă Familiile Regale ale Europei și țările membre NATO. Între 5 august - 1 septembrie 1997 M.S. Regele Mihai I și M. S. Regina Ana încep un turneu de călătorie în România, plecând de la Arad unde au sosit pe calea aerului de la Geneva, până în Bucovina la mănăstirile pictate din zonă, printre care Sucevița în 13 august 1997, dar și Transilvania pe traseul Sighișoara - Mediaș - Sibiu - Mănăstirea Sâmbăta - Mărginimea Sibiului - Făgăraș. Ca redactor al televiziunii TV AS (actuala NOVA TV) am avut ocazia să însoțesc suita regală pe perioada a cinci zile în intervalul 25 august-29 august 1997. Restituirea noastră va începe însă cu vizita efectuată în anul 1995 de Regina Ana, care în mod paradoxal după triumful la public înregistrat de Altețelor Lor Regale în timpul vizitei în capitală cu ocazia Sărbătorilor de Paști din 25-27 aprilie 1992 a primit acceptul guvernului PDSR să viziteze în anii 1993 și 1995 România, dar cu o condiție: fără M.S. Regele Mihai.

M.S. Regina Ana: portret fără model. Dacă multe lucruri din existența M. S. Regelui Mihai I al României sunt binecunoscute publicului, vom încerca pe baza surselor istorice să schițăm o scurtă biografie Reginei Ana pentru a înțelege mai bine semnificația celor două vizite efectuate la Mediaș în 17 octombrie 1995 și 25 august 1997. Pentru realizare am utilizat în documentare, informații din volumele scrise de Alteța Sa Regală (ASR) Principele Radu, *Ana a României. Un război, un exil, o viață*, apărută la Editura Humanitas în mai multe ediții începând cu anul 2000 și *Ana. Portretul Reginei* apărută la Editura Curtea Veche în 2013, site-ul oficial al Casei Regale a României (Romania Regală) dar și alte lucrări sau articole de presă. Principesa Ana, din familia regală a Danemarcei, pe numele ei complet Anne Antoinette Françoise Charlotte Zita Marguerite de Bourbon-Parma s-a născut la Paris, în 18 septembrie 1923, părinții fiind René de Bourbon, prinț de Parma, și Margareta a Danemarcei. Principesa a primit șase prenume la botez, în onoarea celor șase mătuși regale ale sale: Anne, Antoinette, Françoise, Charlotte, Zita și Marguerite iar numele

de alint folosit în familie, de-a lungul întregii vieți a fost *Nane*. La vârsta de 12 ani, urma la Paris, cu mare pasiune, cursuri de scrimă. La începutul celui de-al Doilea Război Mondial, Princesesa de Bourbon-Parma se afla în Franța, unde spre deosebire de ramura de Orléans a familiei regale franceze, rudele sale aveau dreptul de reședință. La începutul celui de-al Doilea Război Mondial, în 1939, princesesa împreună cu familia (părinții și cei trei frați Jacques, Michel și André) s-a refugiat din fața invaziei trupelor germane, în Spania, apoi Portugalia iar ulterior pe calea aerului în Statele Unite ale Americii, la New York. În 1940 având doar 16 ani, până la 18 ani a frecventat o școală de artă la New York, urmând cursuri de desen și sculptură iar printre favoriții săi se numărau Degas, Gauguin, Dali, Van Gogh, Daumier respectiv, Rodin și Michelangelo. De altfel, bunica sa, Maria a Danemarcei, era o apreciată acuarelistă. În paralel a trebuit să ceară acceptul părinților pentru a lucra ca vânzătoare în magazinul de modă "Macy's" ulterior la magazinul universal "Bloomingdale's" pentru a completa veniturile familiei. Astfel Ana a participat la asigurarea existenței unei familii puse la grea încercare de război și exil: „*mama făcea pălării, tata lucra la o societate de gaz menajer*”¹. De asemenea între anii 1941-1942, a urmat cursurile *Parson's School of Design*, unde a studiat marketing-ul. La 19 ani, princesesa Ana a cerut aprobarea mamei sale pentru a se înrola în războiul contra Germaniei naziste, de partea Forțelor Franței Libere a generalului Charles de Gaulle, mai ales că tatăl ei, principele René de Bourbon alături de frații ei participau deja la operațiunile militare aliate din cel de-al Doilea Război Mondial.

Astfel fratele cel mai mare, Jacques Marie Antoine Sixte Ansgor de Bourbon-Parma (1922-1964), activa ca pilot într-o escadrilă de avioane de vânătoare norvegiană din cadrul Royal Canadian Air Force (RCAF) denumită *Little Norway* formată la inițiativa norvegienilor stabiliți în Canada, iar fratele mai mic Michel Marie Xavier Charles Aymard de Bourbon-Parma (născut în 1926) a luptat pe frontul Europei de vest și

¹ Radu 2000, p. 68.

ulterior în Indochina, într-o unitate de parașutiști formată la Fort Benning, ajungând la gradul de căpitan². Descendentă pe linie maternă din Louis Philipe, din familia de Bourbon-Parma, bunicul principesei fiind fiul Regelui Cristian al IX-lea al Danemarcei (1863-1906) din dinastia Glucksburg, Principesa Ana avea ca hobby-uri automobilele, pictura și grădinăritul. Pasiunea pentru automobile provenea însă de la părinți, care avuseseră mașini în Danemarca și Franța.

În Statele Unite, Ana s-a înscris în 1943, în grupul de voluntare pentru ambulanțe de război, unde a învățat temeinic să șoveze, cunoștințe pe care le-a perfecționat în septembrie 1943, când a traversat Atlanticul ajungând la Casablanca și Rabat în Maroc, unde voluntarele unității de ambulanțe *Rochambeau*, sub culorile Forțelor Franței Libere, participau la cursurile de infirmiere și de mecanică auto. Aici, Principesa Ana, s-a urcat prima dată la volanul unui jeep militar american, dar îmbolnăvinduse de hepatită, a continuat cursurile respective în Algeria, devenind în timpul campaniei din Italia din 1944 chiar șoferul personal pe jeep-ul comandantului unității de ambulanțe. Această alegerea dovedea nu numai talent la șofat, ci și cunoștințe profunde de mecanică pentru întreținere și reparații de primă urgență. De altfel această pasiune pentru șofat și mecanică i-au apropiat profund în timpul căsătoriei pe M.S. Regele Mihai de Regina Ana care în timpul războiului a fost responsabilă unei ambulanțe *Dodge* și ofițer de legătură pe un jeep militar atașat Diviziei 1 blindate din cadrul Armatei B franceze³. Această armată sub conducerea generalului Jean de Lattre de Tassigny, va debarca în 15 august 1944, în cadrul operațiunii *Anvil-Dragoon*, pe plajele din sudul Franței, în Provence, la Saint-Maxime lângă Saint-Tropez⁴.

Cu Divizia 1 blindate, viitoarea soție a M.S. Regele Mihai, va lua parte la luptele de învăluire și urmărire a trupelor Wehrmacht-ului german, înaintând după sângeroasa bătălia de la Bastogne, în Alsacia și

² Dogaru 2002, p. 405-406.

³ *Cotidianul*, 6 iunie 1994, p. 6.

⁴ Tucker-Jones 2010, p. 72.

Germania, pe culoarul Rhône-Rin până la Stuttgart, moment în care s-a produs capitularea celui de-al III-lea Reich. Ca o ironie a sorții spre sfârșitul războiului, Principesa Ana a fost încartiruită la Castelul Sigmaringen al familiei de Hohenzollern din munții Pădurea Neagră, înainte de a-l cunoaște pe Regele Mihai. Pentru devotamentul dovedit de-a lungul întregii campanii militare, Principesa Ana de Bourbon-Parma va fi decorată la 22 de ani cu prestigioasa *Cruce de război* a Republicii Franceze și avansată la gradul de locotenent în Armata Franței. Istoricul francez Guy de Cars, notează că lucrând ca "*ambulanțieră, transportând răniții din prima linie de tragere sub focul artileriei, principesa a dat dovadă de mare curaj devenind o virtuoasă a volanului*"⁵. În acest context, Ana de Bourbon-Parma este foarte mândră de jeep-ul militar pe care-l deține în Elveția, familia regală care aparținuse Statului Major al celebrului general american George Patton. Acesta l-a dăruit în 1945 unui unchi al principesei, Prințul Felix (1893-1970), fiu al Ducelui Robert I de Parma și a Infantei Maria Antonia a Portugaliei. Acesta prin căsătoria cu Marea Ducesă Charlotte devine Principe al Luxembourg-ului iar după câțiva ani face cadou mașina unuia din fiii săi Charles, dar după moartea prematură a acestuia fosta lui soție îi dăruiește în 1969 jeep-ul militar american Anei de Bourbon-Parma. De altfel Reginei Ana i-au plăcut întotdeauna jeepurile militare, pe care le-a condus ca ofițer de legătură al Armatei B a Franței Libere, iar ulterior regele Mihai i-a dăruit două asemenea vehicule restaurate, cu care M.S. Regina a participat la diverse competiții automobilistice. Londra, 20 noiembrie 1947, Ambasada Luxemburgului: la un dineu oferit de vărul ei primar Jean de Luxembourg cu o zi înaintea nunții viitoarei regine a Marii Britanii, Elisabeta a II-a cu Ducele de Edinburgh îl cunoaște pe M.S. Regele Mihai I (1927-1930 regentă; 1940-1947)⁶.

A fost dragoste la prima vedere cum mărturisește în cartea sa de memorii Regina Ana. Se vor căsători în 10 iunie 1948, la Atena, Principesa

⁵ de Cars 1995, p. 15.

⁶ Lee 2001, p. 147.

Ana având 24 de ani și fiind cu doi ani mai mică decât Regelui Mihai. Regele considerându-se în doliu după țara sa după ce fusese nevoit să abdice în 30 decembrie 1947, nunta a avut loc fără dansuri, cocktailuri sau recepții. Au existat însă și alte probleme. Papa Pius al XII-lea nu și-a dat consimțământul pentru căsătorie, pentru că Regele Mihai a refuzat să-și boteze copiii în religia catolică căruia îi aparținea Principesa Ana, din familia regală a Danemarcei. La fel și familia Principesei nu a participat la nuntă după excomunicarea viitoarei regine din Biserica Catolică, iar toți cei cinci copii ai cuplului regal vor fi botezați în religia ortodoxă⁷. După ceremonie, tinerii căsătoriți au plecat în voiaj de nuntă la Tatoi, localitatea de origine a Regelui George al II-lea al Greciei, aflată la doar 27 de km de Atena. Regina Ana a fost căsătorită cu Regele Mihai I al României timp de 68 de ani. Atunci când și-au reînnoit jurămintele conjugale, în anul 1966, la Monaco, în cadrul unei ceremonii religioase catolice, excomunicarea papală a încetat, iar M. S. Regina Ana a fost reprimată în Biserica Catolică. După ce M. S. Regele a fost forțat să abdice de către regimul comunist recent instalat la București la presiunile Uniunii Sovietice, acesta a părăsit România. La scurt timp, în Occident a făcut declarații privind abdicarea sa forțată.

Reacția regimului comunist de la București a fost dură, în urma deciziei Consiliului de Miniștri din 22 mai 1948, tuturor membrilor Familiei Regale li s-a retras cetățenia română iar bunurile acestora au fost confiscate. După cum se cunoaște abdicarea s-a obținut prin șantaj iar abolirea monarhiei nu a fost făcută în spiritul total al legii⁸. Pentru Familia Regală urmează un exil îndelungat de peste cinci decenii în Italia, Marea Britanie, Danemarca, Statele Unite și Elveția. M.S. Regele Mihai I și M.S. Regina Ana aveau să locuiască în exil – potrivit biografiei prezentate de ASR principele Radu al României – până la sfârșitul anului 1948 lângă Florența, la Villa Sparta, din 1949 se vor stabili la Lausanne în suburbia „La Conversion” unde în 26 martie 1949 se va naște prima lor fiică,

⁷ Ciobanu 1992, p. 88.

⁸ Scurtu 1991, p. 93.

Principesa Moștenitoare Margareta a României, botezată după numele mamei Reginei Ana, Principesa Margareta a Danemarcei. Destinul a făcut ca în aceeași zi, de 26 martie în anul 1881, să fi fost proclamată România drept Regat.

Tot la Lausanne s-au născut Princesele Elena în 15 noiembrie 1951, prima botezată cu numele bunicii sale paterne, Regina Mamă Elena a României și Irina, în 28 februarie 1953, aceasta nefăcând parte din linia de succesiune la Coroana României. Timp de șase ani, familia regelui Mihai s-a stabilit în în Marea Britanie, la Bramshill House, în Hampshire și la Ayot St. Lawrence, în Hertfordshire. În 29 octombrie 1957, la Atena s-a născut Principesa Sofia, coincidență în aceeași zi, cu Regina Maria a României (29 octombrie 1875). A cincea și ultima fiică a Reginei Ana, Principesa Maria se naște în 13 iulie 1964 la Copenhaga. După acest periplu în exil în 1956, Familia Regală urma să-și stabilească reședința în Elveția, la Versoix pentru început în *Vila Fantasia* pe malul lacului Léman, apoi din 1976 se mută la „Vila Serena” până în 2004, când se stabilesc la Aubonne. Regina Ana l-a ajutat adesea pe M.S. Regele Mihai la atelierul auto, muncind împreună la repararea jeep-urilor militare din garaj. De asemenea Regina era cea care înregistra mesajele M.S. Regelui Mihai l către țară transmise pe calea undelor prin intermediul Radio „Europa Liberă”. De altfel, la Versoix, corespondența, munca de secretariat și chiar prepararea și aducerea ceaiului sau cafelei pentru M.S. Regele Mihai, tot Regina Ana o făcea așa cum dezvăluia într-un documentar de televiziune britanic. Despre pasiunea sa pentru artele plastice, M.S. Regina Ana nu și-a făcut un titlu de glorie, deși a urmat o școală de artă la New York, deoarece desenează și pictează pentru plăcerea personală, înveselind viața celor care o înconjoară. Seria de tablouri cu cai făcută pentru a decora la Versoix camera uneia dintre fete este foarte reușită – menționează Guy de Cars – la fel pentru fratele ei André de Bourbon-Parma a pictat mașini de epocă pe plăci de faianță⁹. De asemenea la Palatul Elisabeta sunt expuse,

⁹ de Cars 1995, p. 18.

în apartamentul regal, două din lucrările Reginei. La invitația Ligii Studenților din Universitatea București (LSUB) și a altor organizații din țară, în perioadă 11-15 martie 1993, M.S. Regina Ana a efectuat o primă vizită în România după momentul triumfal de Sfintele Sărbători de Paști din 1992, atunci când potrivit CNN un milion de români au întâmpinat în capitală, Familia Regală. De această dată M.S. Regina Ana a fost așteptată în după amiaza zilei de 11 martie 1993, la Aeroportul Otopeni de peste 1.000 de susținători entuziaști, majoritatea dintre ei studenți.

Alte câteva mii, strigând sloganuri promonarhiste s-au adunat în fața hotelului „Continental” din București, unde a fost cazată Regina. În această vizită, M. S. Regina Ana a fost însoțită de Gheorghe Antoniadă, rudă cu marele politician Nicolae Titulescu, șeful Casei Majestății Sale Regelui Mihai I. Protecția Reginei Ana pe timpul vizitei a fost asigurată de gărzile de corp de la „Protguard” și oamenii de ordine din partea Ligii Studenților. În seara zilei de 11 martie 1993, Regina Ana a participat la spectacolul *Vreme trece, vreme vine*, realizat de Marilena Rotaru la Radiodifuziunea Română, apoi a luat masa, cu personalități ale vieții culturale române. A doua zi, M.S. Regina Ana i-a primit printre alții pe Corneliu Coposu președintele PNȚCD, Mircea Ionescu Quintus președintele PNL și Renaud Vignal ambasadorul Franței în România¹⁰. Momentul cardinal al zilei de 12 martie 1993, l-a constituit festivitatea de dezvelire a bustului Majestății Sale Regele Mihai realizat de sculptorul englez David Creegan, sculptura fiind dăruită de diaspora română studenților, ca un omagiu adus eroismului tinerilor care au luptat în Revoluția din decembrie 1989.

Festivitatea a fost organizată în *Aula Magna* a Facultății de Drept, din cadrul Universității București în fața unui numeros public care a umplut până la refuz Aula, iar alocuțiunile de bun venit le-au rostit Viorel Badea președintele Ligii Studenților, Emil Constantinescu rectorul Universității și scriitorul Nicolae Balotă care au salutat prezența în

¹⁰ 22, Anul IV, nr. 10 (162), 18-24 martie 1993, p. 4.

mijlocul studenților a M.S. Regina Ana și au elogiât personalitatea istorică a M.S. Regele Mihai, în acele momente, ținut în mod regretabil departe de țară, de către autoritățile de la București. Vizibil emoționată, M.S. Regina a răspuns printr-un mesaj de suflet și a dezvelit bustul M. S. Regele Mihai care a fost dăruit studenților Universității de către diaspora. În spiritul tradiției Familiei Regale, M.S. Regina a vizitat Casa de Copii nr. 5 din București Noi și Căminul de Bătrâni din Stăulești. Seara, la Muzeul Enescu a avut loc un recital de pian al pianistului Dan Grigore, urmat de o scurtă recepție la care au participat personalități ca Alexandru Paleologu, Octavian Paler, Adrian Iorgulescu, Sorin Dumitrescu, Nicolae Balotă, Andrei Pleșu, Tia Șerbănescu, Pascal Benteoiu, Sorin Ilfoveanu precum și ambasadorii Olandei, Marii Britanii, Spaniei, Elveției ș.a.

Sâmbătă, 13 martie 1993, renunțând la etichetă, Regina Ana a prânzit studențește la cantina din Complexul Grozăvești, singura băutură admisă fiind *Coca Cola*, deoarece M.S. Regina postea. S-au oferit autografe, aclamații, iar drept răspuns, o vizită în blocul „A” din complexul studențesc așa cum consemna Pavel Perfil în revista *Tinerama*¹¹. A urmat un scurt pelerinaj la Biserica Stavropoleos, unde părintele Iustin Marchiș a ținut o slujbă, apoi la Muzeul Național de Istorie. Seara, Majestatea Sa a asistat la spectacolul *Rigoletto*, la Opera Română¹². Duminică, 14 martie 1993, Regina Ana a depus coroane de flori la Cimitirul Eroilor căzuți în decembrie 1989, și la Statuia Eroului Necunoscut și a participat la Liturghia de la Patriarhie, oficiată de P.F. Teoctist. A urmat apoi o întâlnire de 30 de minute cu Patriarhul României, Teoctist iar mai târziu, Regina Ana avea să declare: „Întotdeauna a existat o legătură strânsă între Biserică și Tron”¹³. Ultima zi a vizitei Majestății Sale în București, a început la Colegiul *Sf. Sava*, unde a avut loc o întâlnire cu elevii și profesorii renumitei unități de învățământ, apoi a continuat la Spitalul Colentina la Pavilionul copiilor bolnavi de SIDA, precum și la clădirea noii clinici

¹¹ *Tinerama*, 19-25 martie 1993, p. 11.

¹² 22, Anul IV, nr. 10 (162), 18-24 martie 1993, p. 4.

¹³ *Tinerama*, 19-25 martie 1993, p. 11.

destinată acestor copii aflată în construcție și finanțată de Fundația „Principesa Margareta”, fiica Reginei Ana. În 15 martie, la ora 15.30, M.S. Regina a părăsit hotelul *Continental* îndreptându-se spre Aeroportul Otopeni unde cu un avion *Swiss Air* a plecat în Elveția. Am prezentat succint prima vizită post-Sărbătorile de Paști 1992 în România a M.S. Regina Ana, pentru a realiza importanța celor care vor urma până la data de 30 martie 2001, când M.S. Regele Mihai I și Regina Ana anunță oficial că vor să stabilească definitiv în țară. Mutarea cuplului Regal se va produce după acceptul guvernului Adrian Năstase, realizându-se în 18 mai 2001, la Palatul Elisabeta din București și 1 iunie 2001, la Castelul Săvârșin, din județul Arad.

Contextul primei vizite la Mediaș a M.S. Regina Ana – 17 octombrie 1995. A doua vizită în România a M.S. Regina Ana, fără M.S. Regele Mihai I care avea în continuare interdicție de a intra în țară din partea regimului socialist de la București, s-a petrecut între 10 octombrie-20 octombrie 1995 când o Regină de confesiune catolică care iubește România a efectuat un pelerinaj la 7 mari Mănăstiri ortodoxe din țară, inclusiv Mănăstirea *Brâncoveanu* – ceea ce a făcut ca de la Sighișoara în drum spre Sâmbăta de Sus să treacă prin municipiul Mediaș. Periplu acesta avea un sprijin protocolar, deoarece invitația era lansată de un mare ierarh ortodox din zonă, de regulă Mitropolit sau Arhiepiscop dar și de primarul localității prin care trecea traseul Reginei Ana. Pelerinajul întreprins de M.S. Regina Ana în toamna anului 1995, a inclus la invitația P.S. Casian Arhiepiscop al Galațiului și Dunării de Jos pentru început, Galați supranumit după victoria PSM „Orașul roșu” și Mănăstirea Vladimirești. În orașul de la Dunăre, prin naturalețe M.S. Regina Ana aflată în suita fără gărzi de corp, a reușit să impresioneze miile de gălățeni care au aclamat-o, deși au existat potrivit relatărilor presei, grupuri care au huiduit-o și înjurat-o, sub ochii indiferenți ai forțelor de ordine. Un moment tensionat a existat în fața Universității din Galați când M.S.

Regina Ana a vrut să intre și să se adreseze studenților, dar un grup masiv antimonarhist a oprit-o scandând: „*Nu facem politică! Nu facem politică!*”¹⁴

În drum spre Mănăstirea Vladimirești la invitația unor monarhiști înfocați, M.S. Regina Ana a oprit în satul Fârțânești, unde a luat prânzul la umbra pomilor din curtea casei țăranului Dumitru Frosin. Martor la acest eveniment, Ioan Furtună într-un interviu acordat celor de la „Adevărul” își amintește că „*trecând prin dreptul bisericii și voind să ne rugăm – Regina și întreg alaiul – aflasem că este ferecată încât să nu putem să avem acces în interior... Eram dușmanii poporului... Sătenii au spart ușa*”¹⁵. După această întâmplare, M.S. Regina Ana a făcut pelerinajul la Mănăstirea Vladimirești ctitorită de M.S. Regele Mihai I, pictat în tabloul votiv de la intrare, cel care a ajutat-o pe Maica Veronica să ridice așezământul în urma unei viziuni în care l-a văzut pe Iisus Hristos. Pelerinajul M.S. Regina Ana va continua în Dobrogea, în 12 octombrie 1995, la Mănăstirea Cocoș aflată într-o pădure de tei la 6 km de Niculițel, fiind însoțită de d-na Simina Mezincescu, șefa de atunci a Protocolului Casei Regale a României care avea să declare într-un interviu pentru televiziunea TV Tulcea 1 (actuala TV Accent) că „*Majestatea Sa ca să fie mai aproape de românii, a vrut să fie mai aproape și de Dumnezeu*”¹⁶.

Așa cum se cunoaște cocoșul i s-a arătat Apostolului Petru în vis ca simbol al vestirii lui Dumnezeu, iar Mănăstirea este cunoscută ca lăcașul Sfinților Mucenici de la Niculițel, Zotikos, Attalos, Kamasos și Philippos, a căror moaște găsite într-o bazilică creștină din primele secole, au fost aduse în 1973 aici și depuse sub un baldachin. În județul Tulcea, țăranii ieșeau pe drum pentru a-i săruta mâna și majoritatea o întrebau de Majestatea Sa Regele Mihai. Din Dobrogea, cea mai longevivă soție de suveran din întreaga noastră istorie, a călătorit la Iași unde M.S. Regina Ana a fost invitată la sărbătoarea orașului, hramul *Sfânta Parascheva*, de

¹⁴ *Formula AS*, nr. 1.228, 2016, p. 7.

¹⁵ *Adevărul*, 10 august 2016, p. 3.

¹⁶ *Vizită M.S. Regina Ana în județul Tulcea - 1995*, documentar TV, durata: 58 min, procesare video: Corneliu Mihalea, imagine: Constantin Sâmbăteanu, Paul Prisada, scenariu & regia: Paul Prisada, TV Tulcea 1, 16 octombrie 1995.

către Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei (din 2007 Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române). În 14 octombrie 1995, va vizita Catedrala Mitropolitană și Mănăstirea Văratec unde M.S. Regina Ana a mâncat la trapeză, alături de călugărițe. A urmat Transilvania cu Mănăstirea Sâmbăta de Sus la invitația Mitropolitul Transilvaniei Î.P.S. Antonie Plămădeală. Din Sighișoara în drum spre Sâmbăta de Sus, convoiul regal se va opri vineri 17 octombrie 1995, în municipiul Mediaș, după ce dl. Dionisie Bucur, primarul în funcție, sprijinit de PDSR, partidul aflat la putere, a fost de acord cu solicitarea consilierilor locali din opoziție ai PNȚCD ca M.S. Regina Ana să aibă parte de o primire oficială la Mediaș. În acele momente, fiind redactor la televiziunea locală TV AS, alături de colegul meu, cameramanul Mihai Jiga am participat la filmările efectuate cu ocazia vizitei M.S. Regina Ana în Transilvania. În apropierea gării CFR Ațel, pe DN 14 la km 65 + 180 în parcare benzinariei *Competo*, vineri 17 octombrie 1995, M.S. Regina Ana a fost întâmpinată cu pâine și sare de o delegație reprezentată de Sorin Bădulescu președintele PNȚCD Mediaș și consilierii municipali Emil Blaga, Ioan Moisin (viitor senator PNȚCD în legislatura 1996-2000), Septimiu Sârbu președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România (AFDPR), Maria Ciobâncan – secretar al PNȚCD Mediaș, Radu Cocoș din partea tineretului țărănist și alți membrii și simpatizanți creștini democrați. M.S. Regina Ana era îmbrăcată într-un elegant costum deux pieces de culoare turquoase la reverul stâng având o broșă de argint cu blazonul Casei Regale de România, iar la gât o eșarfă albă.

M.S. Regina Ana întâmpinată de delegația de consilieri ai PNȚCD Mediaș înainte de intrarea în municipiu de pe Târnava Mare

După constituția fizică se vedea că Regina Ana era o fire sportivă și că practicase în tinerețe mai multe sporturi. Printre acestea: scrima, echitația, ciclismul, gimnastica și înotul. Ulterior am aflat că era pasionată de vânătoare, participând alături de verii ei la vânători regale în Luxembourg, Germania și Belgia. Un alt detaliu care m-a frapat, era că la vârsta de 72 de ani cât împlinise în momentul vizitei în Transilvania, părul Reginei și-a păstrat culoare în mod natural, fără să albească. Regina a primit în dar o ie ardelenescă, cusută în urmă cu câteva decenii de bunica unei doamne din Ațel. Deoarece staful care o însoțea trebuia să respecte cererea autorităților și protocolul interziceau intervențiile presei la M.S. Regina Ana în cadrul vizitei private, am reușit de la microfonul TV AS să o interviuez pe d-na Constanța Iorga, consilier al Casei Regale, în timpul discuțiilor din zona *Competo*. Referitor la impresiile despre pelerinajul întreprins în țară de M.S. Regina Ana, d-na Iorga mi-a răspuns că Majestății Sale i-a plăcut în mod special, primirea de la Iași unde s-a

închinat în catedrală, Mănăstirea Văratec dar și mănăstirea Cocoș din Dobrogea. Din parcare benzinariei *Competo*, convoiul format din mai multe autoturisme s-a îndreptat spre municipiul de pe Târnava Mare. Conducând mașina, operatorul TV Mihai Jiga a accelerat pentru a ajunge primi în zona centrală. Aveam nevoie ca Mihai să filmeze cadre la intrarea în piața Mihai Eminescu (actuala Corneliu Coposu). În piața din fața clădirii Primăriei municipiului Mediaș, se aflau circa 500-600 de manifestanți și simpatizanți monarhiști într-o adunare spontană ce așteptau nerăbdători sosirea M.S. Regina Ana. Tineri, femei și bărbați, cu portretele Regelui și cu fotografiile ale Familiei Regale în mână, s-au înghesuit în fața intrării principale a primăriei și pe trepte dornici să o vadă și să o salute. La ora 14.30, mașina „Mercedes” de culoare oliv în care se afla Regina Ana a oprit în piață. Mulțimea se înghesuia să o vadă, să o atingă, să îi ofere flori. S-a scandat „*Bine ați venit*”, „*Regele Mihai*”, „*Regina Ana*”, „*Monarhia salvează România*”, „*Nu mai vrem 10 Mai fără Regele Mihai*”, „*La primăvară, Regele în țară*”. Pe treptele intrării, a întâmpinat-o primarul Dionisie Bucur care i-a urat bun venit din partea comunității. M.S. Regina a mulțumit apoi în scandările mulțimii a urcat scările spre etajul unul al primăriei, însoțită d-na Constanța Iorga consilier al Casei Regale, ulterior Secretar General al M.S. Regele Mihai, dar și de un numeros public format din consilierii municipali, printre care Emil Blaga, Septimiu Sârbu președinte AFDPR, Ioan Moisin, Maria Ciobâncan, dr. Ioan Doican din partea PNȚCD, de consilieri liberali inclusiv ecologistul Silviu Sârbu și independentul Mihai Iuga, invitați și angajați ai administrației publice locale.

M.S. Regina Ana alături de dl. Dionisie Bucur primarul municipiului Mediaș și d-na Constanța Iorga, consilier al Casei Regale - 17 octombrie 1995

La un moment dat pe trepte Regina s-a dezechilibrat din cauza presiunii acestora, adăugând apoi cu șarm „emoția prea mare!”¹⁷ Primarul Dionisie Bucur a invitat-o pe M.S. Regina Ana, în biroul său, apoi după o convorbire scurtă, deși înțelege bine lb. română, i-a răspuns edilului într-o franceză impecabilă, au revenit alături de d-na Constanța Iorga în sala de Consiliu, care a devenit neîncăpătoare datorită mulțimii unde s-au rostit discursuri, s-a servit cafea și apă minerală. La finalul întrevederii primarul Dionisie Bucur i-a oferit M.S. Regina Ana în semn de prețuire din partea municipalității, un imens buchet de flori și cadouri printre care mici obiecte de artizanat, monografia municipiului scrisă de dr. Ioan V. Raica și o aplică cu stema municipiului Mediaș. A urmat apoi întâlnirea M.S. Regina Ana cu publicul care o aclama. S-au dat autografe, flori și s-a

¹⁷ *Regina Ana la Mediaș, 17 octombrie 1995*, documentar TV, durata: 45 min, montaj video: Günther Gassman, imagine: Mihai Jiga, realizator: Jimmy Ionescu, TV AS 1995.

scandat de cei peste 600 de oameni din Piața Mihai Eminescu: „Regina Ana”, „Trăiască Regele Mihai”, „Majestate vă iubim” și „La primăvară, Regele în țară”. Vizita a durat circa 45 de minute deoarece M. S. Regina Ana era în întârziere fiind așteptată la ora 18.00 la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus de Mitropolitul Transilvaniei, Î.P.S. Antonie Plămădeală. Scriitorul Vasile Andru prezent la această întâlnire relatează în revista „Formula AS” că la sosirea în Mănăstirea Sâmbăta, înainte de cină, M.S. Regina Ana a vizitat biserica veche și complexul mănăstiresc nou fiind „impresionată de frumoasa arhitectură și îl laudă pe Mitropolitul Antonie, care a reclădit părți importante din complexul mănăstiresc după 200 de ani de când fusese distrus de austrieci. Sub Antonie, s-au făcut zidurile dimprejur, portalul, pagodele, dar și o Academie, și el devine astfel al patrulea ctitor”¹⁸ (după Constantin Brâncoveanu, M.S. Regele Mihai I, și Mitropolitul dr. Nicolae Bălan, n.n.). Călătoria M.S. Regina Ana în România fără Regele Mihai căruia după 43 de ani îi era interzisă revenirea în țară, a continuat în 18-19 octombrie 1995 alături de suită la Blaj și Alba Iulia. În Mica Romă unde a vizitat Catedrala Sf. Treime, Câmpia Libertății și reședința mitropolitană M. S. Regina Ana a fost întâmpinată de Preafericirea Sa Lucian Mureșan, Arhiepiscopul Major al Bisericii Române Unite cu Roma. Acesta într-un mesaj transmis ulterior M.S. Regele Mihai I remarca „demnitatea, noblețea interioară, dar mai ales proșpețimea credinței Majestății Sale Regina Ana, care în anii de după eliberare (1989) Vă reprezenta în mijlocul nostru”¹⁹. În orașul Marii Uniri, Regina Ana a fost întâmpinată de P.S. Andrei, Arhiepiscop Ortodox al Alba Iuliei și György Jakubini, Episcopul Romano-Catolic de Alba Iulia, apoi s-a recules în Catedrala Încoronării, și a vizitat Muzeul și Sala Unirii fiind primită de oficialitățile municipiului și aclamată de un numeros public.

După ce a depus coroane de flori la statuile lui Ion. I.C. Brătianu și Iuliu Maniu va avea o întâlnire emoționantă cu Paul Tomiță, profesorul de

¹⁸ Formula AS, nr. 1.228, 2016, p. 7.

¹⁹ <http://www.communio.berlogea.com> “clopotele - bisericilor - greco-catolice - vor - bate pentru - regina ana”/ (accesat: 07.02.2017).

golf al Regelui Mihai²⁰. Pelerinajul religios în România al M.S. Regina Ana va continua în județele Mureș și Arad la bisericile ortodoxe Vărădia și Radna, în vecinătatea Castelului Regal Săvârșin, unde a participat la oficierea Liturghiei Arhieresti în prezența ierarhilor zonei Î.P.S. Timotei Seviciu și a Părintelui Arhimandrit Ilarion Tăucean, starețul Mănăstirii Feredeu. De asemenea a vizitat Căminul de Bătrâni din Pecica iar pe Valea Mureșului a fost întâmpinată de oficialități și de sute de localnici, îmbrăcați în costume populare. Din păcate, M.S. Regina Ana nu a putut să viziteze în acele zile Castelul Familiei Regale de la Săvârșin, care nu fusese încă retrocedat de statul român. În schimb, a fost găzduită, preț de câteva ore peste drum de castel în gospodăria familiei Toma acceptând invitația la masă unde a servit produse locale. Într-o declarație acordată agenției Mediafax, Carmen Toma (căsătorită Constantin) fiica cea mare a familiei care a găzduit-o în 1995 își amintește că Regina Ana „a venit cu emoție și cu modestie, pentru că era o fire modestă și simpatică”. Abia în 2001, M.S. Regele Mihai I va recupera în justiție Castelul Regal de la Săvârșin, din județul Arad, iar de atunci a devenit o tradiție ca Familia Regală să petreacă sărbătorile de Crăciun la Săvârșin și să ofere cadouri în special pachete cu alimente familiilor nevoiașe din zonă.

De aici M. S. Regina Ana și suita care o însoțea a plecat cu trenul la Arad unde la gară a fost întâmpinată de primarul Cristian Moiescu și mii de bănațeni, inclusiv avocatul Ioan Jurchescu din Timișoara, fost coleg de „Clasă Palatină” al Regelui Mihai I. Despre călătoria sa în România, din 1995, Majestatea Sa Regina Ana mărturisea la vârsta de 77 de ani în cartea de memorii *Ana a României – Un război, un exil o viață*, redactată de ASR Principele Radu, că „aș vrea să fac mai mult pentru România, dar nu numai din datorie, ci și dintr-un sentiment de identitate, prin ceea ce sunt eu ca om, ca destin [...]. În anii în care am reușit să merg în România, fără Rege, am făcut tot ce mi-a stat în putere să-l reprezint. Iubesc oamenii și am fost fericită să joc acest

²⁰ *Adevărul*, 2 august 2016, p. 4.

rol”²¹. În același an, la 14 noiembrie 1995, M.S. Regina Ana a venit la București pentru a fi de față la înmormântarea în Cimitirul Bellu Catolic a marelui om politic Corneliu Coposu, președintele PNȚCD, în acel moment cel mai puternic partid de opoziție, dar regimul Iliescu nu a acceptat ca la funeralii să participe și Majestatea Sa Regele Mihai I, deși aceasta era ultima dorință a celui cunoscut drept “Seniorul” politicii românești. „Îi iubesc pe români din tot sufletul, așa îmi iubesc soțul” declara M.S. Regina Ana la înmormântarea lui Corneliu Coposu. Pentru Regina Ana, această femeie extraordinară – nota istoricul Alexandru Muraru într-un editorial în revista *Timpul* – „Mihai I era chiar România, Mihai I erau însăși românii, toți, ca popor. A iubit cele trei ființe ale sale: omul de lângă ea, «notre patrie», cum obișnuia să spună, și pe românii”²². Doi ani mai târziu aveam să o reîntâlnim pe M.S. Regina Ana, de această dată însoțită de Majestatea Sa Regele Mihai I, într-o vizită de cinci zile efectuată în județele Sibiu și Brașov de unde pe parcurs am relatat pentru telespectatorii postului de televiziune TV AS.

Desfășurarea vizitei M.S. Regele Mihai I și a Reginei Ana la Mediaș – 25 august 1997. M.S. Regele Mihai, născut la 25 octombrie 1921, la Sinaia, este fiul Regelui Carol al II-lea și al Reginei Elena, și nepot al Regelui Ferdinand I și al Reginei Maria. A fost suveran al României între 20 iulie 1927-8 iunie 1930, sub Regență, după moartea Regelui Ferdinand I, precum și după abdicarea tatălui său, Regele Carol al II-lea între 6 septembrie 1940-30 decembrie 1947, când la rândul său a fost silit să abdice de noul regim comunist instalat în România de sovietici. În 4 ianuarie 1948 la ieșirea din țară, Regele Mihai I și Regina Mamă Elena au primit două pașapoarte diplomatice fără viză având înscrise nume pe care nu le purtase niciodată: prințul de Hohenzollern și principesa de Schleswig-Holstein²³. După ce a petrecut 42 de ani în exil în Europa și SUA, din cauza sistemului comunist din România, regimul președintelui

²¹ Radu 2008, p. 180-181.

²² *Timpul*, Iași, 8 august 2016, p. 1.

²³ *Cuvântul*, nr. 4, 25-31 ianuarie 1994, p. 3.

Ion Iliescu a reușit să prelungească acest calvar cu încă șase ani, perioadă în care i-a permis M.S. Regelui Mihai I o singură vizită oficială în 1992, de 72 de ore, cu ocazia Sărbătorilor de Paști, la invitația Bisericii Ortodoxe Române. După Revoluția anticomunistă din decembrie 1989 din România, Familia Regală a trebuit să suporte însă pozițiile anti-monarhice virulente ale noii puteri FSN de la București. Astfel după 43 de ani de exil, M.S. Regele Mihai I intenționa în buna tradiție a Coroanei Române să-și petreacă Sărbătorile de Paști în România, dar câteva zile mai târziu, pe cale diplomatică, guvernul Petre Roman îi propune în 11 aprilie 1990 să-și amâne vizita. Potrivit mărturiei fostul consilier regal Mihai Ricci, Princesesa Moștenitoare Margareta a fost asigurată personal de premierul Petre Roman că vizita prevăzută de Crăciun se va desfășura normal. În 25 decembrie 1990, membrii Familiei Regale sosesc în țară cu pașapoarte daneze fără viză de intrare în România.

Deși autoritățile le-au acordat o viză de 24 de ore ei sunt blocați de trupe de poliție înarmate pe autostrada București - Pitești duși la aeroportului Otopeni și expulzați cu un avion militar în Elveția. Aceste intervenții anti-monarhice ale regimului președintelui Ion Iliescu au fost o imensă gafă istorică. Din acel moment, opțiunea poporului român nu s-a mai făcut între Republică și Monarhie. Acestor instituții li s-a substituit personalitățile lui Ion Iliescu și M.S. Regele Mihai I. De altfel într-un interviu acordat lui Vartan Arachelian în 1991 pentru săptămânalul independent „Expres-Magazin” nr. 11, M.S. Regele Mihai declara următoarele: „*Ca să mă întorc acasă eu nu cer viză!*” Pe de altă parte, într-un interviu difuzat de TVR la *Ora regelui* în 15 octombrie 2016, istoricul britanic Jonathan Eyle își amintește că după ce au fost forțați să plece Regina ar fi exclamat: „*Ce se va întâmpla după? Voi vizita România într-un tren sigilat ?*” În sfârșit în 25 aprilie 1992, la invitația Î.P.S. Pimen Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuțiului, după 45 de ani de exil, M.S. Regele Mihai I însoțit de alte 11 persoane din anturaj, M.S. Regina Ana, Constantin Brâncoveanu șeful de protocol al Casei Regale, Alain Morvan, fotograf *Gamma*, Luc Weber, Suisse Romand, Emil Hurezeanu de la Radio

*Europa Liberă*²⁴ și trei gărzi de corp britanice, au zburat cu un avion privat de la Geneva la Suceava, unde îi așteptau Principesa Elena, fiul acesteia Nicolae și consilierul Casei Regale, dl. Mihai Ricci. De aici convoiul regal a ajuns la Mănăstirea Putna, unde au fost întâmpinați de Î.P.S. Pimen care i-a condus la mormântul lui Ștefan cel Mare și a săvârșit Slujba Învâierii. La 44 de ani după ultimul Paște petrecut în România, Regele, însoțit de Regină, a reînnotat astfel tradiția Coroanei Române, de a participa la Sărbătorile de Paști. Ulterior Familia Regală a ajuns la București. Pe străzile capitalei, duminică 26 aprilie 1992, în jurul Bisericii Sf. Gheorghe și a balconului hotelului *Continental* de unde a vorbit M.S. Regele Mihai I, erau conform CNN, 1 milion de oameni, ceea mai mare demonstrație de simpatie din istoria României, deoarece erau mai mulți oameni decât fuseseră adunați la un loc pe 22 decembrie 1989 în fața CC al PCR în timpul Revoluției. Vizita în România, cu ocazia Sărbătorilor de Paști nu a avut un caracter politic. Ca dovadă, pe întreaga durată a vizitei, Majestatea Sa s-a ferit să formuleze observații critice referitoare la realitatea politică din România. În fața ziaristilor români și străini M. S. Regele a evitat cu eleganță să răspundă la întrebările ce vizau șansele reinstaurării monarhiei în România. Totuși pentru un observator neutru era clar că M.S. Regele Mihai I a obținut la București un mare succes politic. Cartea apolitișmului și personalitatea M.S. Regele Mihai a impus respect și a impresionat prin gravitate și demnitate. M.S. Regele nu a rostit nici un cuvânt defăimător la adresa instituției prezidențiale și nu s-a exprimat în nici un fel față de actuala Constituție republicană. Uriașa manifestare de bucurie a românilor la venirea M.S. Regelui Mihai I și M.S. Regina Ana a neliniștit regimul Iliescu care a interzis între 1992-1996 accesul Regelui în propria țară deși ulterior se va reconcilia cu Familia Regală.

²⁴ *Cuvântul*, nr. 18 (118) mai 1992, p. 3.

Un buchet de flori pentru M.S. Regina Ana aflată la a doua vizită în România alături de M.S. Regele Mihai I

Până atunci șirul șicanelor și interdicțiilor regimului socialist de la București care era împotriva ideii de monarhie făcând apologia democrației republicane împotriva M.S. Regele Mihai a continuat iar președintele României Ion Iliescu a compromis spiritul republican. Astfel în 4 aprilie 1993, Regele Mihai I este nevoit să renunțe la vizita programată la Timișoara cu ocazia Sărbătorilor de Paști. La 9 noiembrie 1993, într-o declarație publică, M.S. Regele își anunță dorința de a veni în România dar Ministerul Afacerilor Externe (MAE) refuză să-i acorde viza de intrarea, deoarece pe pașaportul Regelui Mihai și pe cel al Reginei Ana stă scris Majestatea Regală. În 7 octombrie 1994, Familia Regală aterizează pe Aeroportul Otopeni pentru a participa la Simpozionul Internațional cu tema *23 August 1944 – Restituirea adevărului istoric*, dar președintele Ion Iliescu i-a interzis accesul, iar avionul a decolat fără ca M.S. Regele Mihai I

să fie lăsat să pășească pe teritoriul României. Ba mai mult partidul de guvernământ PDSR cere Ministerul Afacerilor Externe să-l declare pe Rege persona non-grata. În acest context, președintele României, Ion Iliescu nu a considerat exclusă o măsură legislativă care să-i interzică Regelui Mihai intrarea în țară. Anii au trecut iar regimurile post-comuniste din România, odată cu primele etape premergătoare intrării în NATO și dorinței de integrare în Uniunea Europeană au permis revenirea în țară a M.S. Regele Mihai, ultimul șef de stat martor la evenimentele care au marcat Europa în timpul și după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. După câștigarea alegerilor parlamentare și prezidențiale de către Convenția Democrată din România (CDR), în 21 februarie 1997, prin Hotărârea de Guvern nr. 29, a fost revocată decizia Consiliului de Miniștri din 22 mai 1948. Între 5 august-1 septembrie 1997 M.S. Regele Mihai I și M.S. Regina Ana încep un turneu de călătorii în România, plecând de la Arad unde au sosit pe calea aerului de la Geneva, până în Bucovina la Mănăstirile pictate din zonă, printre care Moldovița și Sucevița la 13 august 1997, dar și Transilvania pe traseul Sighișoara-Mediaș-Sibiu-Mănăstirea Sâmbăta de Sus-Mărginimea Sibiului-Făgăraș. Exista însă o problemă. Organizatorii vizitei cuplului regal ceruseră acceptul ca Majestățile Lor în drum spre Mănăstirea Sâmbăta de Sus, să fie primiți în municipiul de pe Târnavă Mare.

**PROGRAMUL VIZITEI M.S. REGELE MIHAI I
ȘI M.S. REGINA ANA ÎN ROMÂNIA
25 AUGUST – 29 AUGUST 1997
LUNI 25 AUGUST 1997**

ORA	TRASEUL VIZITEI ȘI LOCAȚIILE
08.30	Mic dejun la reședință - Domeniul „Dracula” - Daneș;
09.30	Întâlnire cu oficialitățile - Primăria

	Sighișoara;
10.00	Vizitarea cetății medievale Sighișoara;
12.00	Prânz cu autoritățile la Domeniul „Dracula” - Daneș;
14.45	Daneș - Dumbrăveni-Șaroș pe Târnave-Brateiu;
15.15	Întâlnire cu populația și oficialitățile - Primăria Mediaș;
16.00	Plecare spre Mănăstirea Sâmbăta de Sus (160 km / 3 ore);
	Copșa Mică - Axente Sever - Șeica Mică - Ruși- Slimnic - Șura Mare;
17.00	Sibiu - Bradu - Avrig - Porumbacu - Arpașu de Sus - Arpașu de Jos - Ucea - Olteț - Sâmbăta de Jos;
19.00	Sosire și instalare Mănăstirea Sâmbăta de Sus;
19.30	Cină privată.

În seara zilei de 24 august 1997, am fost chemat telefonic la Primăria municipiului Mediaș. Aici, în biroul primarului Dionisie Bucur, era o dispută aprinsă cu privire la oportunitatea primirii M.S. Regelui Mihai I la Mediaș. Unii consilieri locali ai PDSR, PSM și PUNR pe baza ordinilor de partid, se opuneau vehement primirii Regelui, având în vedere acțiunile precedente ale regimului Iliescu. Faptul că în 29 noiembrie 1996, în turul al doilea de scrutin, Ion Iliescu candidat din partea PDSR, partidul de guvernământ din ultimii patru ani, a pierdut alegerile prezidențiale în fața candidatului CDR, Emil Constantinescu o coaliție politică formată din PNȚCD, PNL și alte partide mici, a dus la prelungirea disputelor politice.

După ce noul președinte al României, a redat cetățenia română M. S. Regele Mihai I și a permis Familiei Regale să revină în anul 1997 în România, disputa pro sau contra monarhiei s-a mutat în spațiul public,

inclusiv în Consiliu Local Mediaș. În acel moment, primarul Dionisie Bucur – potrivit mărturie sale – „a rămas singurul primar social-democrat, la nivel de municipiu din Transilvania, restul fiind ai Convenției, fie udemeriști. Eram bibeloul PDSR (viitor PSD) din Ardeal”²⁵. Din acest motiv era supus presiunilor politice pentru ca M.S. Regelui Mihai I să nu fie primit la Mediaș. În discuția purtată de față cu dl. Bucur, ca istoric și jurnalist am pledat, alături de alți consilieri pentru primirea oficială a M.S. Regele Mihai I datorită personalității sale istorice, a legăturii sale cu Mediașul ca elev onorific al Școlii Tehnice a Aeronauticii dar și în spiritul reconcilierii, în contextul în care noua putere de la București anunțase că la sfârșitul anului 1997, M.S. Regele Mihai I va petrece Crăciunul și Anul Nou, alături de Familia Regală pentru prima dată de la abdicarea din 30 decembrie 1947. În final, în ciuda poziției ostile din propriu partid, dl. Dionisie Bucur primar al municipiului între 1990-2000, a fost de acord cu primirea M.S. Regelui Mihai I, mai ales că în urmă cu doi ani, în 1995, vizita M.S. Regina Ana se bucurase de succes. A doua zi, pentru a înregistra momentele cele mai importante ale vizitei cuplului regal, alături de Mihai Jiga operatorul de imagine al postului de televiziune TV AS și Marius I. Micu jurnalist la *Gazeta de Sibiu* am plecat la ora 08.00 spre municipiul Sighișoara, „bijuteria medievală a României”. Am aflat că M.S. Regele Mihai și Regina Ana sosieră cu o zi înaintea în zonă, fiind cazați lângă Sighișoara pe Domeniul *Dracula* la ieșire din Daneș, într-un cadru natural superb. Proprietate a dl. Nicolae Lazăr, Domeniul *Dracula* o afacere pornită la începutul anilor '90 s-a dezvoltat de la un simplu popas turistic în locul numit Fântâna Marcului la un Complex Turistic în toată regula, cel mai căutat azi din zona Târnavei Mari, cu Pensiunea *Dracula* cotate la 3 margarete, bazin de înot, terenuri de sport, fermă de pescuit, mini-grădină zoo, centrul ecvestru și Hanul *Dracula* pe Valea Stejăreni. M.S. Regele Mihai și Regina Ana au fost cazați pentru o noapte, în apartamentul nr. 4 al Pensiunii „Dracula” care a rămas de atunci în analele locului drept „Apartamentul regal” (al

²⁵ Ionescu 2012, p. 168.

Regelui). Alegerea instalării pe domeniul din Daneș, a venit la sugestia M.S. Regina Ana care a fost cazată aici și în anul 1995, atunci când a vizitat municipiul Mediaș.

Întâlnirea M.S. Regele Mihai I al României și M.S. Regina Ana
cu populația din Sighișoara - 1997

După micul dejun servit în restaurantul pensiunii, cuplul regal a plecat spre Sighișoara, unde la ora 09.30 era programată o întâlnire cu oficialitățile la Primăria municipiului. M.S. Regele Mihai I aflat atunci la vârsta de 76 de ani, a condus singur mașina de teren *Land Rover* 4 x 4 de la Daneș la Sighișoara, așa cum va face în toate zilele călătoriei în țară. Atunci când convoiul regal format din patru mașini de teren, în prima fiind ofițerii SPP care asigurau protecția cuplului regal, au ajuns în interiorul cetății medievale a Sighișoarei, aflată în patrimoniul mondial UNESCO, spre uimirea publicului, la volanul celei de-a doua mașini se afla însuși Majestatea Sa. Mulțimea aflată în centrul vechi al orașului, a început să aclame pe Altețele Lor Regale, care au impresionat prin

simplitatea și cordialitatea lor. Constantin Ștefănescu primarul în funcție al municipiului Sighișoara, i-a întâmpinat și într-un cadru festiv a oferit M.S. Regelui Mihai I *Cheia orașului* în ovațiile asistenței. A urmat timp de o oră și jumătate vizitarea Bisericii din Deal, a Turnului cu Ceas – impunătorul simbolul al Sighișoarei, înalt de 64 metri – Casa Vlad Dracul, Casa Venețiană și Casa cu Cerb. Cetățenii Sighișoarei au întâmpinat cuplul regal cu bucurie și am remarcat că M.S. Regele Mihai I, pentru a rezista atâtor străngeri de mână, avea lipită pe mână o bandă adezivă. Pentru că postul nostru de televiziune TV AS a înregistrat pe peliculă toate aceste momente, alături de colegii noștri de la TELESON Sighișoara, coordonatorul vizitei regale din 1997, dl. Mihai Ricci, consilier al Casei Regale (ulterior consilier la Ministerul Culturii pentru miniștrii Theodor Paleologu și Kelemen Hunor și apoi la Ministerul Afacerilor Externe, ministru consilier la Ambasada României din Atena) ne-a invitat la dejunul organizat pe Domeniul *Dracula* de la Daneș de familia Lazăr în onorea M.S. Regele Mihai și M.S. Regina Ana²⁶. După ce s-a servit masa cu specialități culinare internaționale și locale, înainte de plecarea spre municipiul Mediaș, am avut o scurtă convorbire cu M.S. Regele Mihai I.

²⁶ *Vizita M.S. Mihai I și a Reginei Ana la Mediaș, 25 august 1997*, documentar TV, durată: 53 min, monataj video: Marius Domițian, imagine: Mihai Jiga, realizator: Jimmy Ionescu, TV AS 1997.

În dialog cu M.S. Regele Mihai I al României despre perioada interbelică când a fost înscris ca elev extern în cadrul Școlii Tehnice a Aeronauticii din Mediaș

Prima întrebare se referea la perioada 1931 când a fost elev al Școlii Tehnice a Aeronauticii din Mediaș, pe vremea aceea având titlul de Principe Moștenitor *Mare Voievod de Alba Iulia*. M.S. Regele Mihai mi-a răspuns, că își amintește înainte de începutul războiului, că a fost la Mediaș de două sau de trei ori dar fiind elev extern nu a frecventat efectiv cursurile Școlii Tehnice de Aeronautică. În schimb la castelul Pelișor din Sinaia, era pregătit și examinat în domeniul tehnic de o comisie formată din ofițeri mecanici de aviație care venea regulat de la Mediaș. Acele lecții au avut Majestate vreo o finalitate obiectivă? M.S. Regele Mihai a adăugat că pregătirea tehnică în domeniul aviației a fost importantă deoarece atunci când se afla în Elveția a colaborat cu compania aeriană *Lear Jets* din Geneva și apoi a dezvoltat pentru câțiva ani propria afacere (*Mettravel*, n.n.) de electronică și mecanisme automate. A treia întrebare privea

pasiunii sa pentru mecanică și șofat. M.S. Regele Mihai a mărturisit că mecanica a învățat-o meșterind la mașinile aflate la castelul Peleş, dar cea care i-a plăcut cel mai mult să o conducă era un *Jaguar* sport de culoare albastră, o mașină de viteză. În cursul dialogul nostru de pe Domeniul „Dracula”, m-a impresionat privire lungă și concentrată a M.S. Regele Mihai atunci când răspundea la întrebări. Din Daneș la ora 14.50, convoiul regal plecă spre Mediaș, în patru automobile. M.S. Regele Mihai a ținut să conducă mașina de teren *Land Rover* 4 x 4 așa cum, am aflat, face de obicei. De altfel biografii Regelui notează că acesta șofa de la vârsta de șase ani. Șoseaua DN 14 spre Mediaș era aproape goală. Mulțimea de oameni care aștepta familia regală – unii cu patru ore înainte de sosirea acesteia își găsea cu greu locuri accesibile în piață. S-a produs o asemenea aglomerare în fața intrării principale a Primăriei municipiului Mediaș, încât puțini dintre cei veniți să-i întâmpine, ar fi reușit să-i vadă, dacă la ieșirea din *Land Rover*-ul pe care-l conducea, de culoare maro închis, cu o eșarfă tricoloră la oglinda retrovizoare, M. S. Regele Mihai nu s-ar fi oprit câteva minute la mașină, ridicându-se pe prag, pentru a-i saluta. O mulțime compactă de aproape 1.500 de oameni scanda continuu: „*Nu mai vrem 10 Mai fără Regele Mihai*”, „*Regele Mihai*”, „*Regina Ana*”, „*Veniți acasă*”, „*Monarhia salvează România*”. De-a lungul pieței Mihai Eminescu și a parcerii din spatele hotelului *Central*, mulțimea formase un culoar viu, prin care mașinile convoiului regal au trecut încet. Repetatele apeluri la o oarecare ordine au avut succes numai până la sosirea înalților oaspeți regali în jurul orei 15.20.

Fotografie de grup cu M.S. Regele Mihai I al României și M.S. Regina Ana în fața Primăriei muncipiului Mediaș – 25 august 1997

Majestatea Sa a reușit cu greu să coboare din *Land Rover* alături de M.S. Regina Ana fiind întâmpinați de câteva sute de oameni, inclusiv pe parapetii scărilor primăriei, aflați într-un echilibru fragil. Alături de colegul meu, Mihai Jiga operator imagine la TV AS (actuala NOVA TV) și Marius Micu de la *Gazeta de Sibiu*, însoțind convoiul regal de la Sighișoara, am reușit să intrăm printre ultimii admiși în holul primăriei, unde consilierii și personalul administrației publice locale așteptau Familia Regală. Discuții întretăiate, zgomotul aparatelor de fotografiat și al camerei de televiziune *Panasonic*. Toate acestea n-au influențat însă nicicum atmosfera de-a dreptul incendiară a Sălii de Consiliu a Primăriei arhipline, în care s-a strigat cel mai succint slogan „*Regele - acasă!*” și chiar s-a plâns.

Întâmpinat de primarul Dionisie Bucur, viceprimarul Vasile Mărginean, senatorul Ioan Moisin, consilierii locali PNȚCD, PNL, MER și

de la alte formațiuni, invitați, un numeros public, după discursurile oficialităților M.S. Regele Mihai I a semnat în *Cartea de Onoare* a municipiului Mediaș, mulțumind pentru primirea făcută. Apoi primarul municipiului l-a invitat în biroul său de unde a deschis balconul ce făcea legătura spre Piața Corneliu Coposu pentru ca M.S. Regele Mihai I să salute mulțimea adunată în fața Primăriei. Majestatea Sa a primit ovațiile a circa 1.500 de oameni aflați în piață. Pentru că a permis deschiderea balconului Primăriei ca M.S. Regele Mihai I să salute publicul, primarul Bucur a fost criticat de unii lideri anti-monarhiști din PUNR și PDSR. În ciuda acestei situații complicate, primarul Dionisie Bucur, deși aflat în opoziție, a păstrat deschiderea față de celelalte forțe politice, municipiul Mediaș, fiind vizitat în timpul celui de-al treilea mandat al său (1996-2000), de președintele României, Emil Constantinescu, cel care alături de ministrul Educației Andrei Marga, a deschis oficial anul școlar 1997/1998 la Școala Națională de Gaz, fostul președinte al României, Ion Iliescu, dar și de M.S. Regele Mihai I de România și M.S. Regina Ana. De asemenea, primarul Dionisie Bucur a fost implicat, în toamna anului 1997, în organizarea primei vizite în România, a prințului de Wales, Charles, moștenitorul Coroanei Britanice la Moșna, localitate aflată în apropierea municipiului Mediaș.

Mă îndoiesc ca în istoria imediată se vor mai repeta momentele din anii 1995-1999, când municipiul Mediaș a fost vizitat de mari personalități, de genul M.S. Regele Mihai I de România și M.S. Regina Ana și de doi președinți ai României, Emil Constantinescu și Ion Iliescu. De altfel între anii 2000-2016, nici o asemenea personalitate de anvergură nu a mai vizitat municipiul de pe Târnava Mare, actualul președinte al României, Klaus Iohannis fiind prezent de mai multe ori în acest interval, dar în calitate de primar al municipiului Sibiu și de președinte al FDGR. Din păcate, datorită timpului scurt alocat vizitei în municipiul Mediaș, M.S. Regele Mihai I alături de M.S. Regina Ana nu au putut vizita Școala Militară de Maiștri și Subofițeri a Forțelor Aeriene *Traian Vuia* (fosta Școală Tehnică a Aeronauticii din perioada interbelică).

De la Școală Tehnică a Aeronauticii la Clasa Palatină. Perioada în care M.S. Regele Mihai a fost elev necesită unele clarificări. Autorul britanic Arthur Gould Lee, în volumul *Coroana contra Secera și Ciocan*, apărut pentru prima dată la editura Hutchinson din Londra în 1951, ulterior fiind tradus în lb. română în anul 2000, la Humanitas, prezintă biografia M.S. Regele Mihai I, pe baza convorbirilor purtate de autor cu Regele Mihai și Regina Mamă Elena, aflați în exil. Arthur Gould Lee, vicemareșal de aviație RAF l-a cunoscut personal în 1944 la București pe M.S. Regele Mihai, fiind membru al Comisiei de Control al Armistițiului și împărtășind aceeași pasiune pentru zbor i-a devenit prieten. Acest document de istorie orală, ne prezintă aspecte importante din educația primită de Principele Moștenitor Mihai, căruia după ridicare Regenței, Regele Carol al II-lea i-a conferit titlul de *Mare Voievod de Alba Iulia*. Acesată educație a fost influențată însă de capriciile tatălui său. Regele Carol al II-lea a vrut la început să-l trimită la studii în Marea Britanie dar la vârsta de 9 ani, în 25 octombrie 1930 l-a înscris la Liceul Militar „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu solicitând în 5 octombrie 1930 printr-o scrisoare oficială, ministrului Armatei generalul Nicolae Condeescu să facă toate demersurile necesare ca „*iubitul meu fiu Măria Sa Mihaiu, Mare Voievod de Alba Iulia să fie în controalele Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu (...) Prin aceasta doresc ca legătura ce există între Dinastie și Oștire să fie întărită încât mai mult și că El chiar din copilărie să simtă mândria de apurta haina ostașilor, grație credinței căreia mării Mei înaintași au putut înfăptui independența și unirea tuturor Românilor, sub o singură coroană*”²⁷.

Prin Ordinul de zi din 22 octombrie 1930 al colonelului Gheorghe Pascu, comandantul Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu, Principele Moștenitor Mihai, a fost înscris ca elev onorific în clasa I care a primit denumirea specială de *Promoția Măriei Sale Mihai*. Fiind elev extern (*onorific*), Principele Mihai nu a frecventat cursurile, având să se întâlnească pentru prima dată cu colegii săi abia în iunie 1933, când a

²⁷ MO 238/1930.

participat, alături de Regele Carol al II-lea, la manifestările organizate de Liceul Militar „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu, la încheierea anului școlar respectiv. Tradiția creată de Regele Carol I, ca Principii României, în decursul studiilor să fie înscriși în școli militare ca elevi „*onorifici*”, va fi urmată și în cazul Școlii Tehnice a Aeronauticii din Mediaș dată în folosință la 1 septembrie 1927. Așa cum menționează autorii Cpt Cdor. Mircea Țiplea, Lt. Cdor, Dan Hageanu și M. M. Isprăvnicelu Clementin în *Monografia Școlii Militare de Maiștri și Subofițeri a Forțelor Aeriene 1920-2004*, (un material de documentare excelent), Regele Carol al II-lea alături de Principele Nicolae și alte oficialități au vizitat în 27 octombrie 1930, noua locație a Școlii Tehnice a Aeronauticii din Mediaș care pregătea ofițeri mecanici de aviație. În 28 octombrie 1930, la vârsta de 9 ani și trei zile, Principele Moștenitor Mihai a vizitat și el Școala Tehnică a Aeronauticii, exprimându-și interesul pentru a urma aici cursurile. Prin ordinul Ministrului de Război din 20 iulie 1931, generalul Constantin Ștefănescu-Amza, din guvernul Nicolae Iorga, în 26 iulie 1931, Principele Moștenitor Mihai a fost înscris în *controalele* (registrele) Școlii Tehnice a Aeronauticii din Mediaș pe o perioadă de șase ani „*din înalta dorință a Majestății Sale Regale Carol al II-lea*”²⁸. Fiind elev extern (*onorific*) ca și în cazul Liceului Militar N. Filipescu de la Mănăstirea Dealu, Principele Moștenitor Mihai, *Mare Voievod de Alba Iulia* nu a urmat efectiv cursurile, dar a fost instruit în mod regulat în domeniul tehnic al aviației la castelul Peleş conform monografiei Școlii Militare de Maiștri și Subofițeri a Forțelor Aeriene 1920-2004, de Lt. Ioan Holca, șeful de promoție din anul 1927 al Școlii Tehnice a Aeronauticii din Mediaș. Conform mărturiei consemnate a fostului cadru didactic Ștefan Benescu pentru desăvârșirea pregătirii tehnice în domeniul aviației a Principelui Mihai în curtea Palatului de la Sinaia a fost instalat un motor de avion pentru studiu. Există o mică inadvertență aici, pentru că în convorbirea din anul 1997, M.S. Regele Mihai menționează ca loc al pregătirii în domeniul mecanicii aeronautice Castelul Pelișor din Sinaia,

²⁸ Țiplea, Hageanu, Isprăvnicelu 2007, p. 29.

având în vedere că Domeniul Peleş cuprindea Castelele Peleş, Pelişor, Foişor și Vulpăria.

Dincolo de acest tip de studii tehnice sau militare simbolice, adevărata educație a viitorului Rege Mihai I s-a realizat, în mod riguros, în cadrul Școlii Regale de la Palat care a funcționat între 30 ianuarie 1933-27 iunie 1940, într-un pavilion din incinta Palatului Regal din București, cu o clasă specială de 12 elevi selectați din toate provinciile istorice ale României. Fiindcă cei 12 elevi, printre care Principele Mihai învățau și locuiau la parterul Palatului Regal, această clasă, a fost numită de presa vremii *Clasa Palatină* a Principelui Mihai deși oficial figura în registrele școlare ale Colegiului „Sf. Sava” din București. Cursurile acestei clase speciale în uniforme de culoare albastră cu stema regală s-au desfășurat cu regularitate până în 1940, fiecare an școlar debutând în 1 septembrie la reședința de la Castelul Peleş iar din 30 ianuarie cursurile se mutau în capitală la pavilionul Palatului Regal (actualmente Muzeul Național de Artă al României)²⁹. Programa școlară a *Clasei Palatine* nu era diferită de celelalte licee din România dar curricula punea accent în mod deosebit pe lecțiile de sinteză practice și excursii organizate ca modele pedagogice³⁰, ce se desfășurau în diferite locații gen, locuri istorice ca triumphiul de cetăți dacice din munții Orăștiei, grădini botanice, gospodării rurale, masive muntoase, Delta Dunării, muzee etc. La fel față de celelalte școli din țară pregătirea fizică era mult mai intensă și variată incluzând ore de gimnastică, schi, tenis, drumeție, patinaj, ciclism și echitație.

În cei 8 ani de existență, între 1933-1940, *Clasa Palatină* cu examenul de Bacalaureat susținut în 27 iunie 1940, (în ziua în care ironia istoriei Consiliu de Coroană a acceptat ultimatumul URSS de cedare a Basarabiei și Bucovinei de Nord) a beneficiat de un corp profesoral de excepție, printre care marii istorici Nicolae Iorga și Constantin C. Giurescu, savantul Simion Mehedinți la geografie, academicianul Nicolaie (Nae) Popescu la limba română și religie, Christian Musculeanu la orele de fizică

²⁹ Miu-Vișan 2016, p. 31.

³⁰ *Copilărie Regală*, ANR (aprilie 2013 – aprilie 2014), PDF, 2013, p. 7.

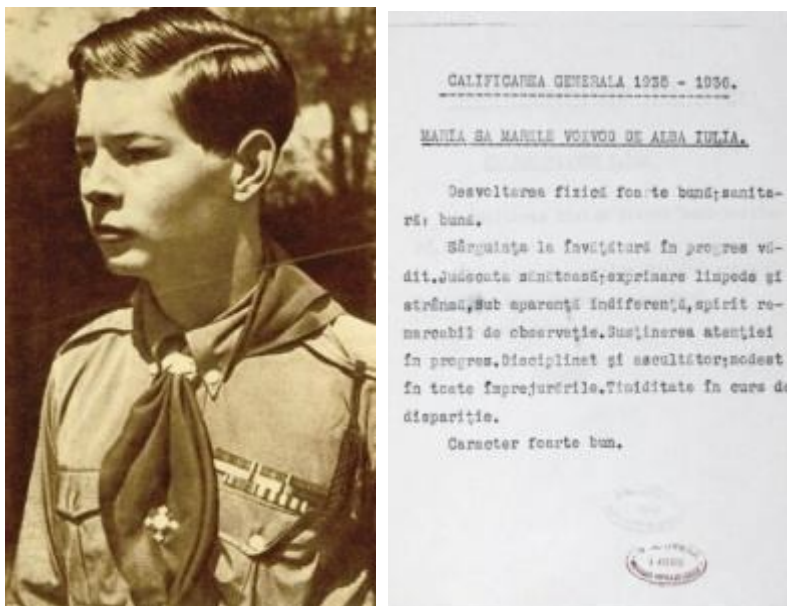
și chimie, Vasile Băncilă la psihologie, profesorul cel mai apreciat de elevii clasei, compozitorul Nicolae Saxu la muzică (cu care Principele Mihai a făcut între 1928-1932 patru ani de studii particulare) ș.a.³¹. Potrivit aprecierilor profesorilor, Principele Moștenitor Mihai, *Mare Voievod de Alba Iulia*, era un elev silitor și disciplinat. În calificarea generală făcută pentru anul școlar 1935-1936, era apreciat astfel: „Dezvoltare fizică foarte bună; sanitară: bună. Sânguință la învoățătură în progres vădit. Judecată în progres vădit. Judecata sănătoasă; exprimare limpede și strânsă, sub aparentă indiferență, spirit remarcabil de observație. Susținerea atenției în progres. Disciplinat și ascultător; modest în toate împrejurările. Timiditate în curs de dispariție. Caracter foarte bun”³². Materiile la care excela erau geografia, istoria, chimia și fizica, dar existau și alte discipline unde nu avea rezultate deosebite. Unul din foști săi colegi de *Clasa Palatină*, avocatul timișorean Ioan Jurchescu, – fiu de învățător – mărturisea că M.S. Regele Mihai era „mai pasionat decât de carte, de mecanică, (motoare), avioane și mașini; cunoștea de atunci aproape toate tipurile de autoturisme și aeronave, modul de funcționare și capacitățile lor”³³. De altfel conform *Registrului jurnal pentru istoricul Școlii Tehnice a Aeronauticii*, în 8 noiembrie 1931, Lt. Col. Constantin Celăreanu, comandantul școlii însoțit de cinci elevi din clasele I și a II-a a plecat de la Mediaș la castelul Peleş din Sinaia pentru a-i dărui cu ocazia Sărbătorii de Sf. Mihail și Gavril, un album comemorativ Principelui Moștenitor Mihai. De asemenea prin Ordinul nr. 20 din 8 noiembrie 1931, Mihai a fost înaintat la gradul de fruntaș. În 1933, când a împlinit vârsta de 12 ani a fost promovat elev caporal și a primit în dar de la o delegație venită de la Mediaș o trusă de compasuri pe care era inscripționat numele Școlii Tehnice a Aeronauticii³⁴.

³¹ *Jurnalul Literar*, Serie nouă, An XXIII, nr. 7-12, aprilie-iunie 2012, p. 2.

³² ANR, fond *Casa Regală, Mihai, Mare Voievod de Alba Iulia*, Dosar 1003, f. 128, 134.

³³ Miu-Vișan 2016, p. 35.

³⁴ Țiplea, Hageanu, Isprăvnicelu 2007, p. 29-30.

Documente din cadrul Expoziției de materiale fotografice „Copilărie Regală”, de la Arhivele Naționale ale României (aprilie 2013 – aprilie 2014). În fotografie Principele Moștenitor Mihai, „Mare Voievod de Alba Iulia” la 15 ani și actul oficial al calificării generale în anul școlar 1935 / 1936

Așa cum a precizat în convorbirea din 1997, M.S. Regele Mihai își amintea că a vizitat școala de 2 sau 3 ori în calitate de Principe Moștenitor. Monografia mai sus citată consemnează că la 20 mai 1943, în calitate de Rege al României, Mihai I a vizitat pentru ultima dată, Școala Tehnică a Aeronauticii, însoțit de Regina Mamă Elena și generalul Constantin Argeșeanu.

Reporter în suita regală 25 august-29 august 1997. La finalul vizitei cuplului regal în municipiul Mediaș, consilierul Casei Regale, Mihai Ricci atent, cordial, informat, ne-a rugat să-i înregistrăm o copie video a peliculei filmate de TV AS cu Majestățile Lor la Sighișoara-Daneș-Mediaș. De asemenea a lansat invitația să participăm și să filmăm integral vizita în județul Sibiu a M.S. Regele Mihai I și M.S. Regina Ana. Împreună cu operatorul de imagine Mihai Jiga am acceptat pe loc invitația,

spunându-i că participăm cu un reporter și un cameraman iar consilierul Casei Regale ne-a înmănat programul cu traseul vizitei și locațiile din județul Sibiu, cu rugămintea ca la Mănăstirea „Brâncoveanu” de la Sâmbăta de Sus unde se va instala cuplul regal să filmăm numai unele cadre cu acceptul domniei sale, deoarece Familia Regală are nevoie de liniște și reculegere. Ne-am înțeles că vom realiza în studio montajul și copia video a vizitei M.S. Regele Mihai și M.S. Regina Ana pe itinerarul Sighișoara-Mediaș și ne vom revedea miercuri 27 august 1997 pentru a continua filmările, la ora prânzului în Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA, obiectiv pe care-l va vizita cuplul regal. Urma ca după participarea și la celelalte evenimente din perioada 27-29 august 1997, prilejuite de vizita regală să trimitem casetele video pe adresa domniei sale din Varenne Saint Hilaire, lângă Paris. A doua zi vizita cuplului regal continua conform programului pe ruta Mănăstirea Sâmbăta de Sus-Mănăstirea Bucium-Cârța-Noul Român-Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

MARȚI, 26 AUGUST 1997

ORA	TRASEUL VIZITEI ȘI LOCAȚIILE
09.00	Mic dejun la reședință - Mănăstirea Sambăta de Sus;
11.00	Plecare către Mănăstirea Bucium;
12.30	Dejun la Mănăstirea Bucium;
14.00	Vizită la Cârța și Noul Român - Casa Etnografică „Telea”;
17.00	Întoarcere la Mănăstirea Sambăta de Sus;
19.00	Cină privată.

Ne-am reîntâlnit miercuri 27 august 1997, cu dl. Mihai Ricci, consilierul Casei Regale, așa cum am stabilit la Muzeul în aer liber

ASTRA, pentru a filma și relata vizita Majestățile Lor în municipiul Sibiu. Aici M.S. Regele Mihai și M.S. Regina Ana, au fost întâmpinați de primarul Sibiului, Dan Condurat și prefectul Tiberiu Costăchescu. Cuplul regal a urcat în trăsură pusă la dispoziție de organizatori, la fel și o parte din jurnaliștii invitați. În trăsură cuplului regal a fost invitată Doina Cornea cunoscuta dizidentă anticomunistă și monarhistă convinsă venită special de la Cluj. Alături de colegii mei din presa scrisă, Adrian Popescu de la *Tribuna*, Dorin Teodorescu de la ziarul *Rondul de Sibiu* și operatorul TV Mihai Jiga ne-am deplasat în apropierea cuplului regal cu o altă trăsură pe aleile Muzeului Civilizației Populare Tradiționale ASTRA.

MIERCURI, 27 AUGUST 1997

ORA	TRASEUL VIZITEI ȘI LOCAȚIA
09.30	Plecarea spre Sibiu;
11.30	Sâmbăta de Sus - Viștea de Jos - Ucea - Arpașu de Jos - Avrig - Cisnădie - Cisnădioara - Rășinari;
12.00	Vizitarea Muzeului în aer liber ASTRA, din Dumbrava Sibiului cu trăsură;
13.30	Prânz la „Hanul din Bătrâni” - Muzeul ASTRA;
15.30	Întâlnire cu oficialitățile - Primăria și Prefectura Sibiu;
17.00	Plecarea la Mitropolia Ardealului.
17.15	Vizită la Î.P.S. Antonie Plămădeală - Mitropolitul Ardealului (bolnav);
18.00	Întâlnire cu populația, în fața Muzeului Național Brukenthal;
18.15	Vizitarea Muzeului Național Brukenthal;
19.00	Cina cu autoritățile și personalitățile Sibiului

	(bufet suedez Muzeul Național Brukenthal);
20.00	Plecare spre Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

S-au vizitat câteva obiective istorice printre care Moara plutitoare din Lucăcești, Casa podarului, Joagărul hidraulic de la gura Râului, Cherhanaua din Deltă și Moara din ținutul Pădurenilor. A urmat prânzul servit la *Hanul din Bătrâni*, o cârciumă țărănească din județul Prahova construită în secolul al XIX-lea și amplasată la poarta a II-a de acces a Muzeului ASTRA. Special pentru suita regală a fost pregătit cuptorul cu plăcinte și s-a servit mâncăruri tradiționale românești. După prânz am realizat un interviu de televiziune cu Doina Cornea, care a declarat pentru TV AS că *„deși șase ani a fost interzis de puterea de la București, nu a renunțat niciodată la dorința și dreptul de a reveni în țară. Nu dreptul de a fi Rege al țării sau monarh, ci pe cel de cetățean român și l-a apărât în tot acest timp. Să luăm exemplul de la Regele Mihai și să ne folosim de drepturile noastre, să nu lăsăm pe nimeni să le încalce”*³⁵. După întâlnirea cu oficialitățile de la Primăria și Prefectura Sibiu, vizita la Mitropolitul Transilvaniei Î.P.S. Antonie Plămădeală (care datorită bolii grave era imobilizat într-un scaun cu rotile), a urmat întâlnirea din centrul Sibiului cu publicul în fața Muzeului Național Brukenthal, pe care am înregistrat-o pe peliculă. Oamenii, mulți dintre ei vizibili emoționați, strângeau mâna M.S. Regelui și M.S. Reginei și scandau: *„Regele Mihai”, „Regina Ana”, „Monarhia salvează România”*. Majestățile Lor au primit flori, tablouri, cărți și albume vechi cu fotografii înfățișându-l pe Rege tânăr. După vizitarea Muzeul Național Brukenthal a urmat recepția oferită de primarul municipiului Sibiu, Dan Condurat în salonul de la etajul unu al așezământului.

³⁵ *Interviu cu Doinea Cornea*, durata: 21 minute, imagine: Mihai Jiga, montaj video: Radu Secășan, realizator Jimmy Ionescu, arhiva TV AS, 27 august 1997.

Celebra mașină de teren 4 x 4 pe care la vârsta de 76 de ani M.S. Regele Mihai al României a condus-o singur în timpul vizitei din sudul Transilvaniei între 25 august-29 august 1997

Aici deși protocolul nu permitea efuziuni sentimentale au existat unii invitații care au dat frâu sentimentelor și l-au îmbrățișat pe M.S. Regele Mihai al României deși în jur erau câteva gărzi de corp³⁶. Prezența Majestății Sale, în Transilvania în vara lui 1997, a trezit în sufletele sibienilor amintiri ce păreau demult uitate. Cei mai tineri le aveau numai ca moștenire inconștientă din memoria colectivă a sentimentului nostru istoric. Nu putem omite rolul important pe care l-a jucat monarhia pentru modernizarea statului român și constituirea României Mari, după Primul Război Mondial. *„Din nefericire – crede istoricul Adrian Majuru – eșecul guvernării regelui Carol al II-lea, evenimentele care s-au desfășurat în cursul ultimului război mondial și comunismul au reușit să șteargă în mare parte din*

³⁶ Vizita M.S. Mihai I și a Reginei Ana în județul Sibiu 27-29 august 1997, documentar TV, durata: 63 min, monataj video: Marius Domițian, Radu Secășan; imagine: Mihai Jiga; realizator: Jimmy Ionescu, TV AS 1997.

memoria românilor contribuția monarhiei la modernizarea statului român.”³⁷

Într-o dezbatere organizată de *Adevărul*, istoricul Petre Guran, consemna că Majestatea Sa Regele Mihai I este „simbolul demnității românești în a doua jumătate a secolului XX. El este o lecție vie despre sentimentul onoarei, despre împlinirea datoriei, despre dragostea de țară. S-a născut să fie rege constituțional și va rămâne până la moarte regele natural al românilor”. Conform definiției statutului său de Rege constituțional, M.S. Regele Mihai I al României nu poate fi obiectul unor interese politice partizane, singurul său interes fiind binele general al poporului român.

JOI, 28 AUGUST 1997

ORA	TRASEUL VIZITEI ȘI LOCAȚIILE
09.00	Mic dejun la reședință;
12.30	Prânz la Mănăstirea Sâmbăta de Sus;
15.00	Plecare în zona Mărginimii Sibiului;
	Întâlnire cu populația și oficialitățile din Poiana Sibiului, Jina și Săliște;
18.00	Întoarcerea la Mănăstirea Sâmbăta de Sus;
19.00	Cina la Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

La intrarea cuplului regal pe sub porțile sculptate în lem de stejar ale Mănăstirii *Brâncoveanu* de la Sâmbăta de Sus, starețul Arhimandritul Irineu Duvlea le-a urat bun venit în așezământul monahal de la poalele munților Făgăraș. Era același monah care alături de Î.P.S. Antonie, Mitropolitul Transilvaniei l-a primit cu patru ani, în urmă cu ocazia sfințirii Mănăstirii în 15 august 1993, (la 208 ani de la demolarea ei de către tunurile austrieșilor) pe Sanctitatea Sa Bartolomeos I Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, Noua Romă și pe P.F. Teoctist, Patriarhul României. M.S. Regele Mihai I și M.S. Regina Ana au vizitat și s-au recules

³⁷ *Adevărul*, nr. 5234, joi 10 mai 2007, p. 4.

pe perioada celor cinci zile cât au stat aici, la Fântâna „Izvorul Tămăduirii” din Poiana Branishti, cel mai vechi loc din Mănăstire de când aceasta avea viață de obște în jurul căruia conform tradiției s-au petrecut miracole, Biserica veche cu minunatele picturi bizantine, Paraclisul brâncovenesc, Turnul clopotniței cu cele cinci clopote, impresionanta Biblioteca cu 50.000 de volume, Trapeza, Atelierul de pictură pe sticlă, incinta noii Bisericii închinată Sfinților Martiri Brâncoveni dar și Altarul din pădure unde se țin slujbe religioase în aer liber așa cum a fost *Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul* la care Majestățile Lor au participat.

VINERI, 29 AUGUST 1997

ORA	TRASEUL VIZITEI ȘI LOCAȚIA
09.00	Mic dejun la reședință;
11.00	Participarea la Slujba „Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul” - Mănăstirea Sâmbăta de Sus;
12.00	Întâlnire cu sătenii;
13.00	Prânz la Mănăstirea Sâmbăta de Sus;
17.00	Vizitarea Cetății Făgărașului - întâlnire cu populația;
17.30	Primăria Făgăraș: întâlnire cu oficialitățile;
19.00	Cină la Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

Între vizitele efectuate în localitățile din Mărginimea Sibiului și zona Făgăraș, Majestăților Lor s-au rugat la slujbele de dimineață desfășurate la Mănăstirea Sâmbăta de Sus între orele 06.00-08.00 înainte de micul dejun dar și la utrenie. De altfel M.S. Regele Mihai a fost cel care alături de Mitropolitul Nicolae Bălan a rectorit în 15 august 1946, Biserica veche a Mănăstirii Sâmbăta de Sus construită în 1696 pe vremea domnitorului martir Constantin Brâncoveanu (1688-1714) și apoi distrusă

în noiembrie 1785 cu tunurile din ordinul Curții de la Viena din 1782, ce dorea catolicizarea cu forța a românilor din sudul Transilvaniei și extirparea virusul ortodoxiei din zonă. Cea mai mare parte din zidurile și clădirile Mănăstirii Sâmbăta de Sus au fost demolate, biserica fiind grav avariata. Ea rămas vreme de 140 de ani în ruină, când pe zidurile ei au început să crească arbori. La începutul secolului al XX-lea, în 1906, viitorul profesor al Majestății Sale, istoricul Nicolae Iorga descria Mănăstirea de la Sâmbăta de Sus astfel: *„un turn fără vârf se fărâmă deasupra unei clădiri cu pridvor și tindă, încinsă de linii zimțuite. Copaci subțirateci cresc pe zidul măcinat și-i acoperă cu pietre goliciunea părăsită. Casele din jurul bisericii sunt cu totul sfărâmate”*³⁸. În vara anului 1926, Mitropolitul Transilvaniei, dr. Nicolae Bălan a început lucrările de reconstrucție în stilul brâncovenesc a Bisericii Mănăstirii Sâmbăta de Sus, păstrând în interior pictura veche. Pe peretele vestic al pronaosului se află tabloul votiv al ctitorilor din familia domnitorului martir Constantin Brâncoveanu din secolul al XVII-lea iar pe cel de la intrare este pictura murală a Regelui Mihai I. De altfel, M.S. Regele Mihai I a participat în 15 august 1946 la sfințirea bisericii și a noilor clădiri ale Mănăstirii “Brâncoveanu” de la Sâmbăta de Sus alături de starețul acesteia, Părintele Arhimandrit Arsenie Boca, cel care avea să devină cunoscut în lumea ortodoxă drept „Sfântul Ardealului”. Legătura dintre Biserica Ortodoxă Română și Casa Regală are însă și o latură practică.

³⁸ Iorga 2005, p. 148.

Tabloul votiv al M.S. Regele Mihai I al României din Biserica veche – ctitorie a domnitorului martir Constantin Brâncoveanu - realizat în 1946 cu ocazia reconstruirii Mănăstirii Sâmbăta de Sus

Începând cu 1996, și până la sfârșitul vieții, M.S. Regele Mihai și M.S. Regina Ana au avut alături în Elveția, măicuțe trimise de Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Daniel, ulterior Patriarh al României, de Mitropolitul Banatului și Mitropolitul Român Ortodox al Europei Occidentale, ca ajutor și sprijin spiritual. Respectând cele solicitate de dl. Mihai Ricci consilierul Casei Regale pe timpul vizitei private a Majestăților Lor la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, abia la plecarea din 30 august 1997, spre municipiul Hunedoara am reușit să adresez o ultimă întrebare M.S. Regelui Mihai I despre geneza poemului dramatic *Alegerea* scris de M.S. Regele Mihai I și M.S. Regina Ana în 1960, pus în scenă și jucat la mănăstirea *Noul Ierusalim* din Pucioasa. Răspunsul M.S. Regele Mihai I al României a fost concis: „piesa vorbește despre alegere, trădare și iubire”. De altfel, consilierul Casei Regale, dl. Mihai Ricci a

comunicat că Majestăților Lor urmau să plece pe traseul Ucea-Porumbacu de Sus-Avrig-Șelimbăr-Sibiu-Miercurea Sibiului-Cunța-Sebeș-Hunedoara, o rută de 130 km ce trebuia parcursă în două ore și jumătate. De aici în 1 septembrie 1997, destinația era Arad de unde cuplul regal urma să zboare spre Elveția. La două luni de la vizita din județul nostru, relatată pe larg în acest studiu, în 20 noiembrie 1997, exact la 50 de ani de când s-au cunoscut, la Londra, M.S. Regele Mihai I și M.S. Regina Ana vor participa împreună la Nunta de aur a Reginei Elisabeta a II-a a Marii Britanii. Atunci Majestăților Lor au locuit la Palatul Regal Buckingham. Patru ani mai târziu, după reconcilierea nu fără asperități în timpul mandatului din anii 2000-2004 al președintelui României, Ion Iliescu, cuplul regal inclus printre beneficiarii unei legi care reglementează drepturile foștilor șefi ai statului român, se mută în 2001 în țară, mai întâi în 18 mai la Palatul Elisabeta iar la 1 iunie 2001 la Castelul Săvârșin. Astfel M.S. Regele Mihai I rămâne un simbol al demnității pentru țară și un model de comportament civic deoarece a pus interesul național și reconcilierea mai presus de vechile polemici și inabilități ale regimului de la București față de Familia Regală.

Concluzii. 1. Vizita istorică de acum 20 de ani, a Majestăților Lor, Regele Mihai I și Regina Ana la Mediaș în 25 august 1997 și în județul Sibiu în perioada 25-29 august 1997, rămâne unul din cele mai semnificative momente pentru comunitatea noastră, după căderea regimului comunist în decembrie 1989, datorită faptului că M.S. Regele Mihai I este una dintre marile personalități ale istoriei României din secolul al XX-lea. Rege la 19 ani, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, într-o țară cu o scenă politică complicată, domnind patru ani sub dictatura militară a mareșalului Ion Antonescu, a decis arestarea acestuia și întoarcerea armelor, de partea aliaților, acțiune care a determinat colapsul frontului german în S-E Europei, a permis trupelor sovietice aliate să pătrundă în Balcani scurtând războiul cu șase luni. De aceea, M.S.

Regele Mihai I a fost onorat de către multe din fostele state aliate, inclusiv Statele Unite ale Americii, Franța și Uniunea Sovietică.

Invitarea în 1995 a M.S. Regele Mihai I al României, unul dintre ultimii șefi de stat supraviețuitori din cel de-al Doilea Război Mondial la ceremoniile de marcare a 50 de ani de la debarcarea din Normandia are „o însemnătate simbolică fiind un act de reparație morală” declara pentru secția română a BBC, istoricul britanic Dennis Deletant. Să nu omitem faptul că în timpul Războiului Rece, Majestatea Sa Regele Mihai a lucrat fără încetare pentru România denunțând abdicarea brutală la presiunile regimului comunist (act pe care M.S. Regele Mihai I nu l-a recunoscut niciodată) fiind ulterior implicat în invitarea cu succes a țării în NATO în anul 2004. Oricum în anele istoriei locale, Majestatea Sa Regele Mihai I va rămâne ca elev extern al Școlii Tehnice a Aeronauticii din Mediaș între anii 1931-1937.

2. Între 1990-2000, în timpul administrației Bucur, municipiul Mediaș a fost vizitat oficial de numeroase personalități printre care Familia Regală, M.S. Regele Mihai I și M.S. Regina Ana (două vizite în 1995 și 1997), de doi președinți ai României, Emil Constantinescu (1997-în funcție) și Ion Iliescu (1998), de foștii candidați la președinția României, Ion Rațiu din partea PNȚCD și Radu Câmpeanu din partea PNL, de lideri de partide ca Nicolae Manolescu, președintele PAC (senator de Sibiu între 1992-1996), Dinu Patriciu, președintele PL-'93, Sergiu Cunescu președintele PSD, Gheorghe Funar, președintele PUNR, Adrian Năstase președintele PDSR, Marko Bela președintele UDMR, Susanne Kastner vicepreședinte al Parlamentului german (Bundestag) etc. Din păcate, în intervalul 2000-2016, nici o mare personalitate politică de anvergură nu a mai vizitat municipiul de pe Târnava Mare, excepție făcând doar Teodor Meleșcanu președintele APR în 2001, foștii premieri Theodor Stolojan președintele PNL în 2002, Victor Ciorbea președintele PNȚCD în 2011 sau prim-ministrul în funcție în 2015, Victor Ponta, președintele PSD. Astfel deși aici a câștigat electoral cu un scor mare, în timpul celor două mandate ale sale între anii 2004-2014, președintele României, Traian Băsescu nu a

vizitat deloc municipiul Mediaș. De asemenea actualul președinte al României, Klaus Iohannis ales în 2014 (care a obținut un scor electoral categoric la Mediaș) a fost prezent de mai multe ori în intervalul 1998-2012 în municipiul de pe Târnava Mare dar în calitate de președinte al FDGR sau primar al Sibiului făcând campanie la alegerea președintelui Consiliului Județean Sibiu și a listei de consilieri FDGR în 2008 și 2012. Sperăm să fie prezent în calitate de președinte al României la aniversarea a 750 de ani de atestare documentară a Mediașului în vara anului 2017.

3. Astăzi, din păcate, vizita de acum două decenii a cuplului regal nu mai poate fi repetată, având în vedere că în 1 august 2016, după o lungă suferință, Majestatea Sa Regina Ana a murit la vârsta de 92 de ani, în spitalul elvețian din Morges. În memoria Sa, Guvernul României a decretat ziua de sâmbătă, 13 august 2016, zi de doliu național. La funeraliile Majestății Sale de la noua Catedrală Arhiepiscopală și Regală din Curtea de Argeș au participat reprezentanții celor mai importante Case Regale din Europa, a Familiilor Imperiale ale Rusiei, Austriei și Germaniei, membrii ai corpului diplomatic, ai guvernului României și celor mai importante culte ș.a. De asemenea, starea de sănătate a M.S. Regele Mihai I al României, astăzi în vârsta de 95 de ani este gravă fiind diagnosticat cu leucemie cronică și carcinom epidermoid metastazant și de aceea nu a putut veni la înmormântarea Reginei Ana. De altfel, Consiliul Regal întrunit între 1-2 martie 2016 la Morges în Elveția, compus din Principele Lorenz al Belgiei, Andrew Popper, avocatul Adrian Vasiliu, dr. Anneli Ute Gabanyi, Guy Pochelon și avocatul Ioan Luca Vlad, secretarul Consiliului Regal a anunțat că M. S. Regele Mihai, care este îngrijit în Elveția, se retrage din viața publică pentru că boala de care suferă are nevoie de un tratament de lungă durată. De la 1 martie 2016, Consiliul Regal a anunțat oficial că Majestatea Sa Regele Mihai I este reprezentat public de fiica sa, Principesa Moștenitoare Margareta, 67 de ani, care a devenit astfel Custodele Coroanei. În acest context, este demn de menționat că în 27 februarie 2009, municipiul Mediaș a fost vizitat de un

alt reprezentant al Casei Regale a României, Principele Radu, soțul Princesei Moștenitoare Margareta și ginerele M.S. Regele Mihai I.

Bibliografie

Colecții și fonduri

ANR – Arhivele Naționale ale României, fond *Casa Regală, Mihai, Mare Voievod de Alba Iulia*, Dosar 1003, f. 128, 134.

Catalogul – Catalogul Expoziției cu materiale fotografice și documentare Copilărie Regală, ANR (aprilie 2013 – aprilie 2014) D. Mandache, PDF, 2013.

MO 238 / 1930 – *Monitorul Oficial* nr. 238 din 10 octombrie 1930.

Lucrări

Radu 2008 – ASR Principele Radu, *Ana a României – Un război, un exil, o viață*, Editura Humanitas, București, 2008.

Ciobanu 1992 – M. Ciobanu, *Nimic fără Dumnezeu. Noi convorbiri cu Mihai I al României*, Editura Humanitas, București, 1992.

de Cars 1995 – G. de Cars, *Inimoasele regine ale României*, Editura Dorana, Brașov, 1995.

Dogaru 2002 – P. Dogaru, *Casa Regală: femei fatale*, Editura Aldo Press & Tritonic, București, 2002.

Ionescu 2012 – I. M. Ionescu, “Dionisie Bucur: inginer șef, director general, primar al municipiului Mediaș și senator de Sibiu”, *Liceul Stephan Ludwig Roth, Fragmente istorice*, Vol. 3, Editura Crisserv, 2012.

Iorga 2005 – N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906*, vol. I, Editura Saeculum I. O., București, 2005.

Lee 2001 – G. A. Lee, *Coroana contra Secera și Ciocanul - povestea Regelui Mihai al României*, ediția a II-a, traducere Maria Bica, Editura Humanitas, București, 2001.

Miu-Vișan 2016 – T. Miu-Vișan, *La școală cu Regele Mihai. Povestea Clasei Palatine*, Colecția “Istorie cu blazon”, Editura Corint, București, 2016.

Scurtu 1991 – I. Scurtu, *Monarhia în România 1866 - 1947*, Editura Danubius, București, 1991.

Tucker- Jones 2010 - A. Tucker-Jones, *Operation Dragoon: The Liberation of Southern France 1944*, Pen & Sword, 2010.

Țiplea, Hageanu, Isprăvnicelu – 2007, M. Țiplea, D. Hageanu, C. Isprăvnicelu, *Monografia Școlii Militare de Maiștri și Subofițeri a Forțelor Aeriene 1920 – 2004*, ediția a II-a, Mediaș, 2007.

Articole de presă, documentare și reportaje TV

Andru 2016 – V. Andru, *Regina Ana - O răsfoire fierbinte a României. Evocarea unui pelerinaj la Mănăstirea Sâmbăta*, "Formula AS", nr. 1.228, 2016, p. 7.

Brumaru-Stroe 1993 – Raluca Brumaru-Stroe, *Regina Ana la București*, "22", Anul IV, nr. 10 (162), 18-24 martie 1993, p. 4.

Crâangan 2016 – C. Crâangan, *Fotografiile-document cu Regina Ana. În 1995, venită în țară fără regele Mihai, a mâncat la masa unor țărani din Galați*, „Adevărul”, 10 august 2016, p. 3.

Ghilimescu 2012 – Ș. I. Ghilimescu, *Istoria realității sau realitatea istoriei: Clasa palatină a Regelui Mihai*, "Jurnalul Literar", Serie nouă, An XXIII, nr. 7 – 12, aprilie - iunie 2012, p. 2.

Hurezeanu 1992 – E. Hurezeanu, *Regele Mihai I, pe sub Arcul de Triumf*, „Cuvântul”, nr. 18 (118) mai 1992, p. 3.

Majuru 2007 – A. Majuru, *Salvează monarhia România ?* "Adevărul", nr. 5234, joi 10 mai 2007, p. 4.

Muraru 2016 – A. Muraru, *Ana a României, acasă pentru totdeauna*, "Timpul", Iași, 8 august 2016, p. 1.

Perfil 1993 – P. Perfil, *Cinci zile de post regal la București*, "Tinerama", 19 - 25 martie 1993, p. 11.

Timonea 2016 – D. Timonea, *Regina Ana a României la Alba Iulia. Vizitele familiei regale în orașul Marii Uniri*, „Adevărul”, 2 august 2016, p. 4.

Varlam 1994 – I. Varlam, *Regina Ana - ofițer de legătură în 1944*, "Cotidianul", 6 iunie 1994, p. 6.

Zlătescu 1994 – A. Zlătescu, *Ultimele zile ale Monarhiei în România*, "Cuvântul", nr. 4, 25 – 31 ianuarie 1994, p. 3.

Regina Ana la Mediaș, 17 octombrie 1995, documentar TV, durata: 45 min, montaj video: G. Gassman, imagine: M. Jiga, realizator: J. Ionescu, TV AS 1995.

Vizită M. S. Regina Ana în județul Tulcea - 1995, documentar TV, durata: 58 min, procesare video: C. Mihalea, imagine: C. Sâmbăteanu, P. Prisada, scenariu & regia: P. Prisada, TV Tulcea 1, 16 octombrie 1995.

Vizita M. S. Mihai I și a Reginei Ana la Mediaș, 25 august 1997, documentar TV, durata: 53 min, montaj video: M. Domițian, imagine: M. Jiga, realizator: J. Ionescu, TV AS 1997.

Interviu cu Doinea Cornea, durata: 21 minute, imagine: M. Jiga, montaj video: R. Secășan, realizator J. Ionescu, arhiva TV AS, 27 august 1997.

Vizita M. S. Mihai I și a Reginei Ana în județul Sibiu 27 - 29 august 1997, documentar TV, durata: 63 min, montaj video: M. Domițian, R. Secășan; imagine: M. Jiga; realizator: J. Ionescu, TV AS 1997.

Pagini electronice

<http://www.communio.ro>, berloga "clopotele - bisericilor greco-catolice - vor - bate - pentru regina - ana" / (accesat: 07.02.2017).

**DINAMICA POPULAȚIEI GERMANE DIN
MUNICIPIUL MEDIAȘ ȘI MODIFICĂRILE PRODUSE
ÎN STRUCTURA SA CONFESIONALĂ,
ÎNTRE ANII 1992 ȘI 2011**

**Cătălina Mărculeț
Ioan Mărculeț**

În Mediaș, germanii (sașii) – de confesiune romano-catolică – s-au stabilit în deceniile 7 și 8 ale secolului al XIII-lea, în ultimii ani de domnie ai regelui Bela IV, respectiv în timpul lui Ștefan V, în calitate de *hospites*, beneficiarii unor largi privilegii, în cadrul scaunului omonim (Mediasch).

Odată cu construirea fortificațiilor (1490-1534) sașii din localitate s-au organizat în bresle, cronicile vremii scriind despre ei ca fiind vestiți aurari, zidari, dulgheri, armurieri, croitori, blănari, produsele lor fiind comercializate pe întreg cuprinsul Țărilor Române.

Adunarea sașilor din anul 1544 a impus religia luterană populației săsești din Transilvania, iar adunarea de la Mediaș, din 1545, a hotărât alegerea unui episcop sau superintendent care urma să prezideze sinoadele.¹ Reforma luterană, adoptată de cea mai mare parte a populației săsești și, implicit, din Mediaș, a fost promovată de Johannes Honterus (1498-1549), prin lucrarea *Reforma bisericii din Brașov și din toată Țara Bârsei*, publicată în 1543. În anul 1572, sinodul ținut la Mediaș a fixat doctrina prin preluarea *Confesiunii Augustane (Augsburger Bekenntnis)*² și a fost statornicit sediul episcopal în localitatea Biertan (din 1867 transferat la Sibiu)³.

Biserica Evanghelică de Confesiune Augustană (Luterane) nu a influențat numai viața religioasă a sașilor din Transilvania, ci s-a implicat în dinamizarea activităților sociale și în reorganizarea sistemului școlar.

¹ Nouzille 1995, p. 135.

² Confesiunea de la Augsburg.

³ Biserica Evanghelică (www.culte.gov.ro/despre-noi); *Dicționar general* 2013, p. 141.

Până spre sfârșitul secolului al XIX-lea sașii au ocupat, permanent, peste 50% din totalul populației orașului Mediaș: 68% în 1768, 57,9% în 1796, 55,4% în anul 1850, 53,4% în 1880. După anul 1880, pe fondul unei natalități scăzute, dar și al pătrunderii masive în oraș a românilor, evreilor și maghiarilor, ponderea populației de naționalitate germană a scăzut sub 50%: 48,1% în 1890, 45,9% în 1900⁴ și 45,2% în 1910.⁵

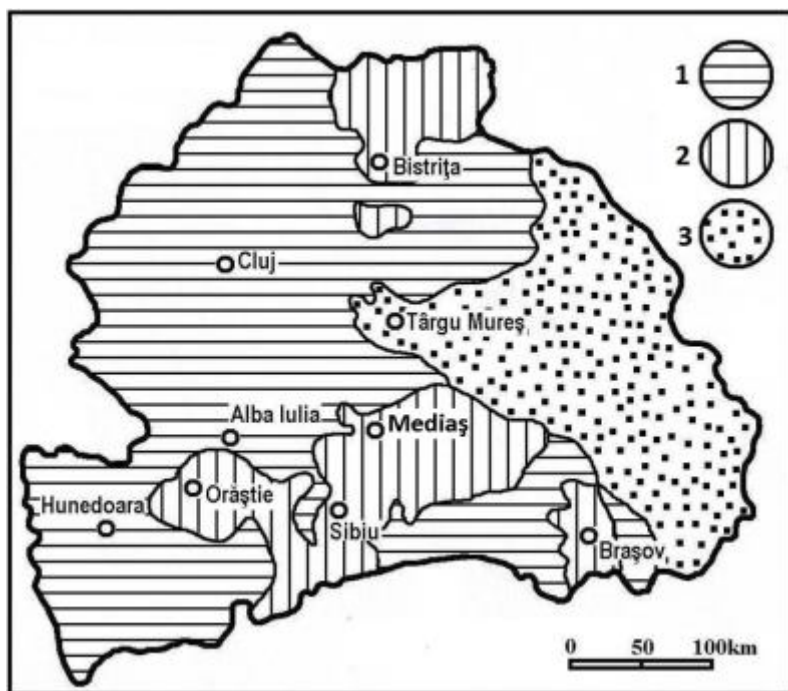

Fig. 1 – Orașul Mediaș pe harta repartitiei teritoriale a principalelor etnii din Transilvania, în preajma anului 1900: 1) români; 2) germani; 3) secui⁶

Unirea Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918, a fost acceptată și de populația săsească din Mediaș. Reprezentanții săi, întruniți la 9 decembrie 1918 în sala *Transilvania*, salutau „cu mare bucurie și satisfacție” actul național al românilor, iar la 8 ianuarie 1919, la întrunirea

⁴ După Mazere (1909, p. 50), care citează statistica maghiară, în anul 1900 germanii din Mediaș reprezentau 48,1% din totalul locuitorilor (3.833 persoane).

⁵ Valori statistice sintetizate de: Raica 1994, p. 43, și Mărculeț, Mărculeț 1990, p. 70-71.

⁶ Nouzille 1995, p. 227.

Consiliului Național Săsesc (Sächsischer Nationalrat) și a Comitetului Central Săsesc (Sächsischer Zentralaussschuss) care a avut loc în Mediaș, reprezentanții sașilor s-au declarat de acord cu actul politic și național al românilor înfăptuit la 1 Decembrie 1918.⁷

Conform recensământului general al populației din 29 decembrie 1930, în orașul Mediaș locuiau 5.974 de germani (38,5% din totalul populației). Prin acest număr, localitatea se plasa pe locul trei între așezările umane cu populație germană din Transilvania, după: Sibiu (cu 21.598 persoane) și Brașov (cu 13.014).⁸

Din cauza evenimentelor politice și crizei economice mondiale din perioada interbelică, au început să încolțească și să se răspândească și în rândul sașilor idei noi, naționaliste, iar după Dictatul de la Viena aceștia au fost împărțiți în două state – România și Ungaria. La 9 noiembrie 1940, a fost înființat, la Mediaș, Partidul Muncitoresc Național-Socialist German al Grupului Etnic German din România, condus de Andreas Schmidt.⁹ Th.

⁷ În rezoluția adunării, adoptată cu acest prilej, se arăta că „*având în vedere unirea Transilvaniei cu România și fiind convinși de importanța mondială a acestui act, sașii din Transilvania se pronunță [...] pentru unirea Transilvaniei cu România*” și că „*poporul săsesc ia act nu numai de un proces istoric de importanță mondială ci și de dreptul legitim al poporului român la unire și formarea unui stat*” (Avram, Giura 1985, p. 23; Mărculeț, Mărculeț, Mărculeț 2002, p. 25).

⁸ *Recensământul din 1930*, p. XLII. Sabin Manuilă, analizând datele recensământului din 1930, îi descria pe germanii din centrul și vestul României, și implicit din Mediaș, ca fiind o „*grupare bine echilibrată din punct de vedere demografic (proporția dintre populația urbană și rurală) și cu o eminentă poziție economică și culturală*”, iar datorită așezării „*în mod fericit în regiunile mai fertile s-a putut ridica la un standard social foarte ridicat*”. Însă, această superioritate „*a adus implicit și corolarul nedespărțit al evoluției înaintate: scăderea capacității de spor biologic*” și „*cel mai mic spor natural dintre toate neamurile din România*” (Manuilă 1994, p. 194-195).

⁹ Conform *Dicționarului biografic de istorie a României*, Andreas Schmidt, împreună cu alți adepți ai nazismului, a înființat Partidul Muncitoresc Național-Socialist German al Grupului Etnic German din România. Dispunând de o largă autonomie și de personalitate juridică Grupul Etnic German a devenit „*un fel de stat în stat*”. A declanșat „*represalii împotriva germanilor care nu împărtășeau opiniile naziste și o campanie de recrutare a tinerilor, pentru trupele SS*”. La 12 mai 1943, între guvernul Antonescu și Grupul Etnic German s-a „*încheiat un acord prin care 60.000 de tineri germani din România puteau primi cetățenia germană fără să o piardă pe cea română*”. În septembrie 1944, Andreas Schmidt a fost capturat de Armata Roșie și deportat în nordul Rusiei, în lagărul de la Vorkuta, unde și-a găsit sfârșitul (*Dicționarul biografic* 2008, p. 492).

Nägler¹⁰ aprecia că la acea dată a încetat „propria politică săsească practică secole de-a rândul și care a contribuit la păstrarea identității proprii. Sașii au devenit simple obiecte ale istoriei universale, orice inițiativă personală fiind estompată”.

În anul 1943, în plin război mondial, Germania, în acord cu guvernul României, a preluat în armata sa pe cei mai mulți etnici germani din armata Română. Din această cauză, după trecerea României de partea Alianților, soldații și ofițerii sași ajunși în armata germană au fost nevoiți să rămână în rândurile ei până la terminarea războiului. Și din această cauză, spre sfârșitul conflagrației mondiale, deși regele Mihai I și generalul Nicolae Rădescu, premierul României, au protestat, circa 30.000 de sași transilvăneni au fost deportați în Uniunea Sovietică.¹¹ În acest sens, premierul Marii Britanii, Winston Churchill, aprecia că folosirea germanilor din țările Europei de Răsărit la refacerea Uniunii Sovietice era un drept legitim al rușilor.¹²

După război, efecte negative asupra moralului populației germane din România și din Mediaș au fost cauzate de: a) deportarea unor etnici germani capabili de muncă în Uniunea Sovietică; b) naționalizarea suprafețelor agricole (martie 1945), a fabricilor, atelierelor, băncilor etc. (iunie 1948); c) deportarea în Bărăgan a circa 10.000 de persoane de naționalitate germană (1951); d) procesele din deceniul 6 soldate cu condamnarea unor intelectuali germani la Cluj și Brașov.

Totuși, intervalul cuprins între recensămintele din 1956 și 1977 s-a caracterizat printr-o continuă creștere numerică a etnicilor germani din

¹⁰ Nägler 2004, p. 61.

¹¹ Nouă din zece deportați au ajuns pe teritoriul actualului stat Ucraina, în regiunile Dnepropetrovsk, Stalino și Voroșilovgrad, iar restul în zona Munților Ural. Dintre sașii deportați în cele 85 de lagăre, o treime lucra în mine, un sfert în construcții, iar restul în industrie, agricultură și în administrația lagărelor. Pentru mai multe a se vedea și I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț 2009, p. 147-148.

¹² Nägler 2004, p. 61-62.

Mediaș: 8.064 persoane în anul 1956 (25,0% din totalul locuitorilor), 10.556 (22,7%) în 1966 și 13.080 (20,1%) în 1977.¹³

Spre deosebire de poziția organelor de stat de la București față de populația germană, cea a celorlalți locuitori din Mediaș, fie ei români, maghiari sau țigani, ortodocși, reformați sau catolici, a fost de conviețuire pașnică și de respect reciproc.

După cel de-al doilea război mondial, până la mijlocul anilor '70 ai secolului al XX-lea, când s-a declanșat procesul de reîntoarcere a sașilor în Germania,¹⁴ populația săsească din oraș a înregistrat o evoluție ascendentă echilibrată. Plecarea sașilor din Mediaș nu s-a soldat cu o scădere bruscă a numărului total al locuitorilor orașului. „*Golul*” produs de repatrierea acestora a fost „*umplut*” de noii locuitori, proveniți în majoritate din localitățile învecinate. În anul 1992 în Mediaș mai locuiau doar 2 859 de sași, care mai reprezentau doar 4,4% din totalul populației orașului.¹⁵

Și în deceniile următoare evoluția germanilor din Mediaș a continuat să fie descendentă: 1.137 (2,0% din totalul locuitorilor) în anul 2002 și sub 700 în 2011.¹⁶ Cauzele acestei dinamici au fost: emigrația, natalitatea redusă și îmbătrânirea demografică.

*

Cunoașterea distribuției regionale a credincioșilor aparținând diferitelor grupuri etnice din cadrul structurii naționale a populației este

¹³ *Recensămintele din 1956, 1966 și 1977.*

¹⁴ După anul 1977, emigrarea germanilor a fost încurajată și chiar sprijinită de guvernele României și Germaniei Federale și de asociațiile de sași din străinătate. În acest sens, acordul nescris (1978) dintre cancelarul german Helmut Schmidt (1974-1982) și președintele Nicolae Ceaușescu a constituit punctul de pornire în creșterea numărului de emigranți germani în schimbul unor sume de bani (Bolovan, Bolovan 1995, p. 166; Mărculeț, Mărculeț 2009, p. 148). Atitudinea președintelui Ceaușescu a fost cu atât mai bizară cu cât, în numeroase rânduri, el și alți oameni politici români „*au arătat că s-a greșit în anii 1944-1950 față de germanii României*”. Fenomenul, singular în istoria României, a fost accelerat de teama celor care doreau să părăsească România de a nu deveni prea scumpi (Nägler 2004, p. 63). Însă, nu este de neglijat nici situația economică a celor două state, fiind foarte evident și bine cunoscut decalajul dintre Germania Federală și România.

¹⁵ *Recensământul din 1992.*

¹⁶ *Recensămintele din 2002 și 2011.*

un element important în actuala conjunctură politico-economică internațională.

Un exemplu foarte sugestiv al raportului dintre apartenența etnică și cea confesională, de reflectare în prezent a condițiilor istorice în care grupuri etnice au aderat la diferite confesiuni religioase, îl constituie studierea structurii confesionale a populației germane.

Urmările deciziei istorice de promovare a reformei luterane și preluarea *Confesiunii Augustane* încă din anul 1572, se regăsesc până la sfârșitul secolului XX, prin proporția majoritară absolută a acestei grupări religioase specifică structurii confesionale a germanilor din Transilvania.

În continuare, pentru analiza acestei relații între structura confesională și etnia germană din Mediaș și evidențierea evoluției în timp, am prelucrat datele înregistrate la recensămintele populației din anii 1992, 2002 și 2011.

Așa cum am arătat, la recensământul din anul 1992 totalul populației germane din Mediaș era de 2.859 locuitori, o prezență numerică ce reprezenta mai puțin de un sfert din cea semnalată la recensământul din anul 1977.

Graficul construit pentru ilustrarea structurii religioase a populației germane din Mediaș indică o majoritate protestantă covârșitoare (peste 70%), din care confesiunea tradițională sașilor timp de patru secole – evanghelică de confesiune augustană – avea o proporție de 55%, la care se adăugau sașii de religie romano-catolică (9%) și cei de confesiune evanghelică luterană sinodo-presbiteriană (10%). O proporție de aproape 8% din totalul sașilor erau cei de religie ortodoxă, iar circa 5% de confesiune reformată (fig. 2).¹⁷

¹⁷ *Recensământul din 1992.*

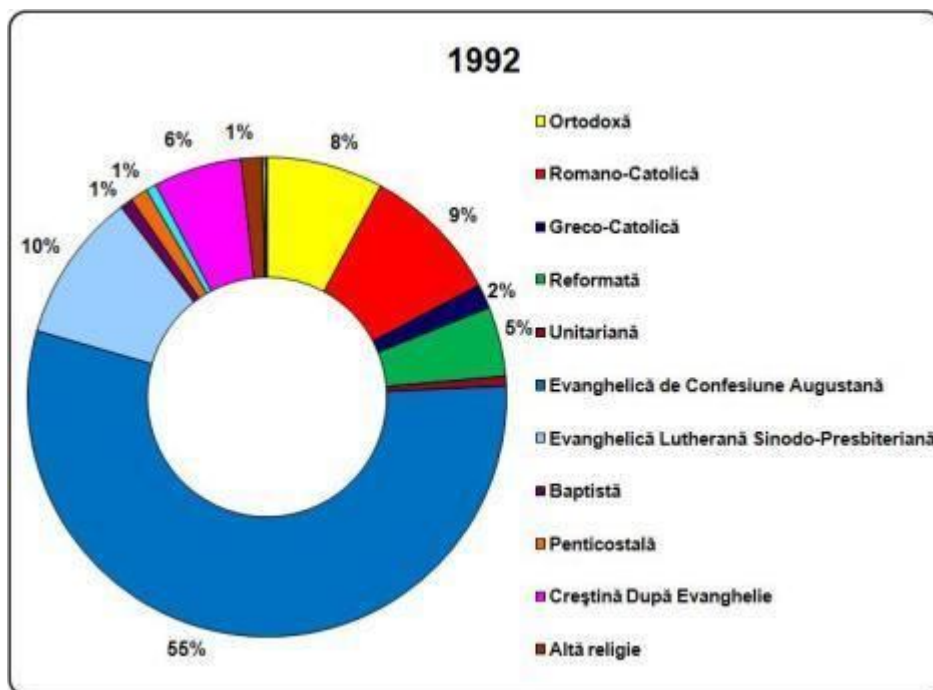

Fig. 2 – Structura confesională a germanilor la recensământul populației din 1992

Prezența mare a sașilor de confesiuni romano-catolică, evanghelică luterană sinodo-presbiteriană¹⁸ și reformată s-ar putea explica prin apartenența acestora la familii mixte maghiaro-germane, iar cea a sașilor ortodocși prin căsătoriile mixte româno-germane.

Celelalte grupuri confesionale – creștini după evanghelie, greco-catolici, baptiști, penticostali și unitarieni – reprezentau în structura pe religii a populației germane proporții între 1 și 6%, iar împreună însumau circa 12%.

Pentru anul 2002 recensământul populației indică o reducere semnificativă a numărului locuitorilor din Mediaș care se declarau de

¹⁸ Biserica Evanghelică Lutherană Sinodo-Presbiteriană a fost înființată după anul 1918 și era compusă din parohiile luterane maghiare și slovace din România. Organizarea sa are la bază principiul sinod-presbiterial (laicii au un rol important, conducerea este colectivă și unitățile de bază sunt autonome).

etnie germană, valoarea de 1.137 persoane reprezentând mai puțin de jumătate din germanii înregistrați la recensământul din 1992.

Pe fondul scăderii numărului populației germane din Mediaș, în special din cauza plecării celei de confesiune augustană, care a ajuns să reprezinte doar 27%, au avut loc modificări evidente în structura ei religioasă. Se evidențiază creșterea spectaculoasă a proporției germanilor de confesiune evanghelică luterană sinodo-presbiterienă, până la 35%. Alte creșteri au mai înregistrat confesiunile: romano-catolică, până la 10%, ortodoxă, până la 9% și evanghelică, până la 7% (fig. 3).¹⁹

Prin compararea valorilor numerice consemnate în cele două recensăminte (1578 în 1992 și 300 în 2002), se poate explica reducerea dramatică a proporției germanilor de confesiune evanghelică augustană, prin faptul că, acest grup de sași, tradițional majoritar, a înregistrat cea mai ridicată rată de emigrare.

Această abruptă reducere numerică, petrecută în doar 10 ani, a fost în măsură să răstoarne efectiv situația din structura confesională. Pondere evanghelicilor luterani sinodo-presbiterieni de doar 10% în anul 1992, ajungea în 2002 la 35%, depășind-o pe cea a evanghelicilor de confesiune augustană care mai reprezentau doar 27%. Totuși, împreună cele două confesiuni evanghelice însumau o proporție de peste 60% din structura religioasă a germanilor, ca și în 1992 (fig. 2 și 3).

O altă modificare majoră față de recensământul din 1992, a fost creșterea proporției sașilor care s-au declarat în anul 2002 ca aparținând grupului confesional al evanghelicilor - Biserica Evanghelică Română²⁰. Această confesiune ajungea să reprezinte 7% din structura religioasă a etniei germane (fig. 3). O ipoteză a acestei situații ar fi pierderea treptată a identității naționale a unor sași, aceste persoane constituind o generație rezultată din căsătorii mixte, vorbitoare de limbă română.

¹⁹ *Recensământul din 2002.*

²⁰ Biserica Evanghelică Română a devenit cult independent în anul 1990, ca urmare a desprinderii sale din Cultul Creștin după Evanghelie.

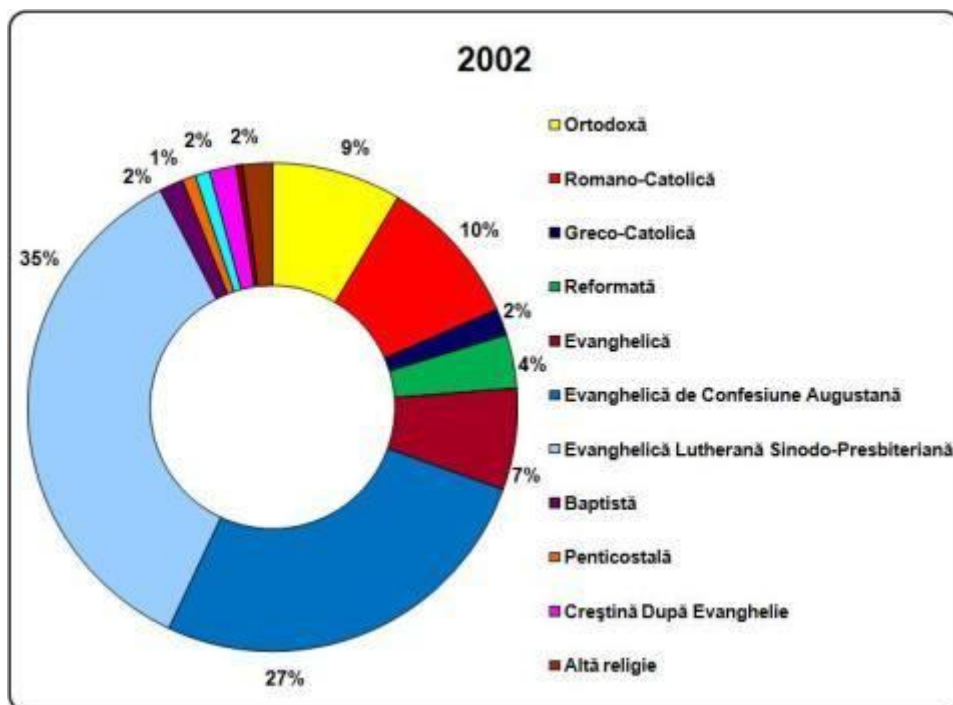

Fig. 3 – Structura confesională a germanilor la recensământul populației din 2002

Situația înregistrată la recensământul populației din anul 2011 reflectă alte modificări în structura confesională a etnicilor germanii din Mediaș, produse pe fondul dramaticii scăderi numerice, de până la 616 persoane, care înseamnă o reducere la aproape jumătate din valoarea anului 2002. Se remarcă reducerea în continuare a proporției grupării evanghelice de confesiune augustană până la procentul de 16% din total, cu 11% mai puțin comparativ cu situația din anul 2002. S-a înregistrat în schimb, creșterea ponderii adeptilor Bisericii Evanghelice Române, de la 7% în anul 1992 până la 17% în 2002. Se mai constată în continuare existența adeptilor religiilor ortodoxă (10%) și romano-catolică (13%), dar și ai altor religii, categorii care, deși nu depășesc niciuna pragul de 2%, însumează de fapt o pondere de circa 12% din totalul etnicilor germani (fig. 4).²¹

²¹ *Recensământul din 2011.*

Graficele construite pentru a ilustra structura religioasă a sașilor din municipiul Mediaș evidențiază, în primul rând, diferențieri esențiale între cele trei recensăminte, care reflectă de fapt scăderi majore ale numărului celor declarați de etnie germană, de la câteva mii, câte mai erau în anul 1992, la doar câteva sute în prezent. Remarcabil este că, alături de credincioșii cultelor evanghelice tradiționale, de confesiune augustană și luterană sinodo-presbiteriană, ce încă însumează circa 48%, li se adaugă adepții Bisericii Evanghelice Române, cu 17%, și cei creștini după evanghelie, cu 2%, păstrându-se astfel o proporție totală a evanghelicilor, indiferent de cultul la care au aderat, apropiată de valorile de peste 70% din totalul etnicilor germani, specifice anilor 1992 și 2002 (fig. 4).

Această constantă, în pofida evoluției numerice descendente și a evidentelor contraste confesionale, reflectă recunoscuta tendință de conservare a identității etnice dar și religioase a minorității sașilor.

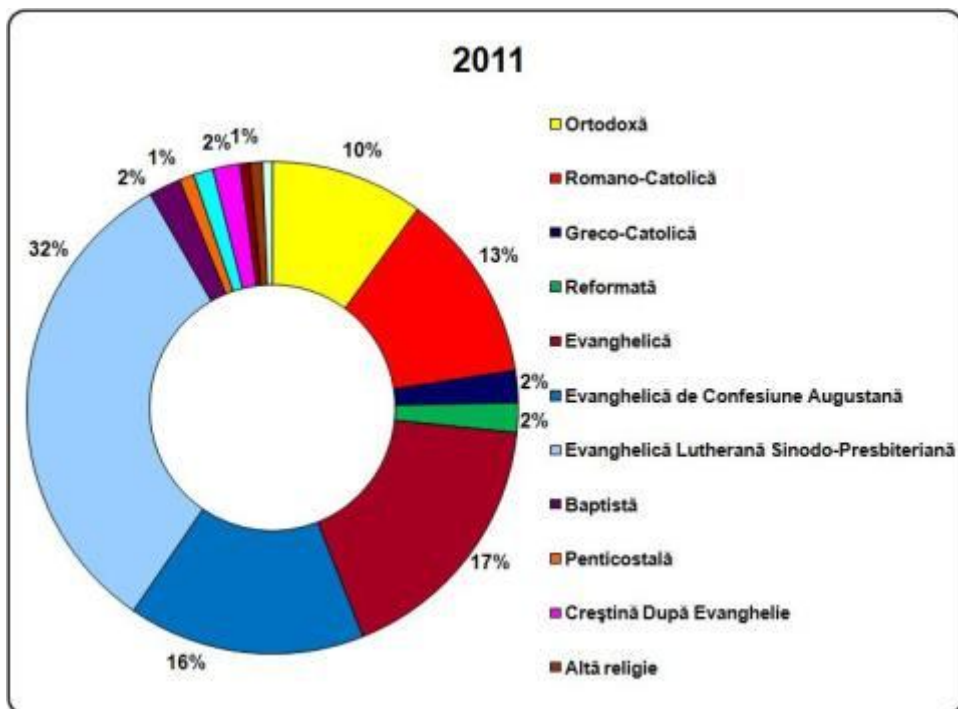

Fig. 4 – Structura confesională a germanilor la recensământul populației din 2011

Din cele prezentate mai sus, se evidențiază câteva aspecte. De la așezarea sașilor în Mediaș, evoluția lor numerică a fost preponderent ascendentă până în anul 1977, după care, pe fondul emigrării spre ținuturile de origine, a natalității reduse și a îmbătrânirii demografice, dinamica lor a devenit constant descendentă.

Pe fondul acestei reduceri dramatice a numărului total, diferențierile și evoluțiile în timp, evidențiate prin comparația înregistrărilor de la ultimele trei recensăminte ale populației, reliefează o diversificare treptată a structurii confesionale a populației germanilor din Mediaș.

Bibliografie

- Avram, Giura 1985 – Al. Avram, L. Giura, *Mediaș*, București, 1985.
- Biserica Evanghelică – Biserica Evanghelică C.A. din România* (Secretariatul de Stat pentru Culte, www.culte.gov.ro/despre-noi).
- Bolovan, Bolovan 1995 – I. Bolovan, Simona Bolovan, *Contribuții privind structura etnică și confesională a Transilvaniei în sec. XX*, în vol. *Sabin Manuilă – istorie și demografie*, Cluj-Napoca, 1995.
- Dicționarul biografic 2008 – Dicționarul biografic de istorie a României*, București, 2008.
- Dicționar general 2013 – Dicționar general al Evului Mediu românesc*, București, 2013.
- Manuilă 1994 – S. Manuilă, *Studiu etnografic asupra populației României (I)*.
- Ruffini 1993 – M. Ruffini, *Istoria românilor din Transilvania*, București, 1993.
- Nouzille 1995 – J. Nouzille, *Transilvania – zonă de contacte și conflicte*, București, 1995.
- Mazere 1909 – N. Mazere, *Supliment la harta etnografică a Transilvaniei*, Iași, 1909.
- Mărculeț, Mărculeț 1998 – Cătălina Mărculeț, I. Mărculeț, *Aspecte privind evoluția numerică și structura etnică a populației orașului Mediaș*, în vol. *Din aniversările anului 1998*, Mediaș, 1998.
- Mărculeț 2009 – I. Mărculeț, *1930-2002. Aspecte privind germanii din România*, în „*Historia*”, an IX, nr. 88, București, 2009.
- Mărculeț, Mărculeț 2002 – I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, *Modificări în structura confesională a populației orașului Mediaș în perioada 1900-1992*, în „*Analele Universității «Spiru Haret» – Seria Geografie*”, nr. 4, 2001, București, 2002.

- Mărculeț, Mărculeț 2000 – I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, *Aspecte privind structura națională a orașelor Mediaș, Bistrița și Sebeș în perioada 1900-1992*, în vol. *Regionalism and Integration: culture, space, development*, Timișoara, 2000.
- Mărculeț, Popa-Tutoveanu 2004 – I. Mărculeț, Gh. Popa-Tutoveanu, *Considerații asupra populației germane din România în secolul XX*, în „Timpul – 7 zile”, anul XV, nr. 2 (675), București, 2004.
- Mărculeț, Mărculeț, Herda 2007 – I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, Elena Herda, *Considerații istorico-geografice asupra populației germane din România în secolul XX*, în „Sociologie Românească”, V, 1, București, 2007.
- Mărculeț, Mărculeț 2009 – I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, *Germans in Romania between the 1930s and the 2002s – geographical aspects*, în „Geographical Phorum”, No., 8, Craiova, 2009.
- Mărculeț, Mărculeț 2015 – I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, *Evoluția structurii profesionale a orașului Mediaș în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea*, în „Collegium Mediense, V, - Comunicări științifice”, XIV, Mediaș, 2015.
- Mărculeț, Mărculeț, Mărculeț 2002 – V. Mărculeț, I. Mărculeț, Cătălina Mărculeț, (2002), *Mediaș – scurtă prezentare monografică*, Mediaș, 2002.
- Nägler 2004 – Th. Nägler, *60 de ani de la începutul exodului germanilor din România*, în „Comunicări științifice”, vol. II, Mediaș, 2004.
- Raica 1994 – I.V. Raica 1994, *Mediaș. Natură-istorie-economie*, Târgu Mureș, 1994.
- Recensământul din 1930 – Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, Vol. II, Neam, limbă maternă, religie, București, 1938.
- Recensământul din 1956 – Recensământul populației din 21 februarie 1956*, București, 1969.
- Recensământul din 1966 – Recensământul populației și locuitorilor din 15 martie 1966, Regiunea Brașov, I*, București, 1968.
- Recensământul din 1977 – Recensământul populației și al locuitorilor din 5 ianuarie 1977*, Vol. I, *Populația – Structura demografică*, București, 1980.
- Recensământul din 1992 – Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992*, Vol. I, *Populația – structura demografică*, București, 1994.
- Recensământul din 2002 – Recensământul din 2002*, <http://recensamant.referinte.transindex.ro>.
- Recensământul din 2011 – Recensământul din 2011*, <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/>
- Schreiber 2000-2001 – W. Schreiber, *Minoritatea germană din România și evoluția numerică a acesteia*, în „Studii și cercetări de geografie”, XLVII-XLVIII, București, 2000-2001.

CONSIDERAȚII PRIVIND UNELE VIGNETE LOCALE, REALIZATE LA MEDIAȘ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Liviu Pintican-Juga

De sute de ani, municipiul Mediaș se mândrește cu un ansamblu arhitectonic medieval care include un sistem de fortificații denumit încă din epoca medievală „castelul”. Acest sistem de ziduri de apărare înconjoară Biserica Evanghelică Sfânta Margareta, atestată documentar pentru prima dată într-un document papal care poartă data de 30 iunie 1414. În anul 1545 ea a fost trecută în proprietatea comunității evanghelice luterane, devenind timp de peste cinci secole, centrul vieții spirituale a comunității săsești din oraș. Odată cu construcția bisericii a fost ridicat și *Turnul Trompeților*, în prima jumătate a secolului al XV-lea fiind construite nivelurile inferioare. Pentru a rivaliza cu turnul Sf. Stefan din Viena, notabilitățile de atunci ale orașului au decis în anul 1550 supraînălțarea turnului cu încă trei niveluri. Cu ocazia supraînălțării, coiful turnului a fost încadrat de patru turnuri de colț, care simbolizează dreptul orașului de a pronunța pedeapsa capitală (*jus gladii*). În unul din turnulețe locuia trâmbițașul orașului, a cărui misiune era de a semnaliza apariția unor pericole iminente sau intrarea alaiului principelui în oraș. Din această cauză, localnicii l-au botezat Turnul Trompeților.

În prezent, turnul are o înălțime de 68,5 m și o deviație de la verticală de 2,28 m, numărându-se printre primele 12 construcții de acest gen înclinate din lume. Înclinarea se datorează exercitării în timp a unei presiuni prea mari asupra bazei, fenomen ce a fost generat de supraînălțarea turnului. Această situație a determinat luarea unor măsuri de consolidare. În acest scop a fost zidită o centură exterioară care cuprindea partea inferioară a turnului, două contraforturi și o întăritură a fundației în interior.

Amplele lucrări de consolidare au fost executate între anii 1927-1930. Acestea au necesitat mari eforturi bănești.

Consolidarea turnului a impus și refacerea unor părți din biserică, părți ce au fost demolate cu ocazia reabilitării centurii din beton armat. Din lipsă de fonduri, lucrările prevăzute pentru interiorul bisericii au

rămas neterminate. De abia în primăvara anului 1933 s-a putut decide reluarea acestor lucrări de consolidare.

În ziarul „*Mediascher Zeitung*” din 1 aprilie 1933, Prezbiteriul Bisericii Evanghelice a lansat o chemare adresată comunității săsești din oraș pentru a contribui cu donații cât mai mari la „*Fondul pentru refacerea și întreținerea bisericii noastre*” recent înființat. A fost constituită o Comisie subordonată Prezbiteriului având ca sarcină popularizarea acestei inițiative, colectarea sumelor donate, atragerea precum și cuprinderea tuturor cercurilor populare evanghelice săsești din Mediaș de a participa la această inițiativă. Textul tradus al acestui articol este prezentat în Anexa.

Ca o sarcină specială, s-a dispus Comisiei „*emiterea unui timbru bisericesc*” care să fie distribuit contra cost și care să fie aplicat pe scrisori, facturi și alte documente.

Apariția timbrelor bisericesti a fost întârziată de faptul că numai după mai multe căutări a fost găsită o firmă care a acceptat să realizeze atât grafica lor cât și tipărirea timbrelor respective. Este vorba de firma „*Industria grafică*” AG din Sibiu, aflată în proprietatea domnilor Krafft & Drodtleff. Astfel au fost realizate grafic trei imagini diferite ale castelului istoric care include și biserica „Sf. Margareta” din Mediaș. Aceste imagini au fost tipărite pe trei timbre diferite, în culorile roșu, albastru și verde, neavând imprimare valori nominale.

În numărul din 3 iunie 1933 al aceluiași ziar „*Mediascher Zeitung*” a apărut anunțul că timbrele au fost realizate și sunt la dispoziție în vederea valorificării lor. Timbrele puteau fi procurate de la meșterul bisericesc Oskar Ipsen și contabilul Hans Harth, cei care s-au ocupat cu distribuirea acestora. Timbrele au mai fost distribuite și prin Librăria Hans Harth din Mediaș.

Valorile nominale ale acestor timbre au fost stabilite de către inițiatorii emisiunii, respectiv valori de 1, 2 și 5 lei. Din documentul prezentat în acest articol (Fig.6) s-a putut deduce că valoarea de 1 leu este alocată pentru timbrul de culoare roșie, cea de 2 lei pentru timbrul de culoare albastră, iar prin deducție, timbrului de culoare verde i s-a atribuit valoarea de 5 lei. Pentru timbrul de culoare verde, Cataloagele românești de specialitate [1] mai menționează și o variantă de 10 lei despre care, cel

puțin pentru perioada inițială de distribuire a acestor timbre bisericești, nu am gasit informații.

Din presa vremii am aflat că timbrele respective au fost folosite pe scrisori mai ales ca vignete sigilare (etichete de sigiliu sau mărci de închidere, numite în germană Siegelmarken), dar și pe facturi, colete, bonuri de plată, etc., astfel încât utilizarea lor să ofere posibilitatea și celor cu venituri modeste să contribuie la fondul de reconstrucție și întreținere a bisericii. Astfel în ziar au fost publicate și recomandările Comisiei care printre altele, a sugerat ca aceste timbre să nu fie folosite numai de către întreprinderile, fabricile și instituțiile săsești, ci și de către cei care fac cumpărături de peste 50 de lei în sensul de a accepta la totalul plății și costul acestor timbre. Pentru valorificarea timbre respective, în unele unități de alimentație publică, în restaurante și cofetării s-au pus niște vase de colectă, iar ospătarilor li s-au dat chitanțiere pentru difuzarea timbrelor de 1 și 2 lei.

Este cunoscut faptul că aceste timbre bisericești au fost folosite începând cu vara anului 1933 până în anul 1938. Nu se cunoaște la cât s-a ridicat suma de bani colectată prin intermediul acestei emisiuni mediașene de timbre bisericești. Lucrările executate în perioada 1934-1935 au reprezentat reconstrucția bolții din colțul nord-vestic, construirea unei noi emporie pentru orga bisericii, construirea unui nou portal vestic. Se poate aprecia că cel puțin o parte din finanțarea acestor lucrări s-a făcut cu ajutorul banilor proveniți din distribuirea timbrelor bisericești.

Din păcate fondurile disponibile insuficiente au făcut ca interiorul bisericii să fie renovat mult mai târziu, abia în anul 1970, când sub îndrumarea protopopului Michael Paulini și a arhitectului Hermann Fabini s-a realizat interiorul care azi impresionează în mod plăcut și frumos pe vizitatori.

Emisiunea de timbre bisericești realizată la Mediaș în anul 1933 este formată din trei vignete reproduse în Fig. 1.

Acestea sunt incluse de către ing. Mihai Cojocaru în „Catalogul timbrelor fiscale și a vignetelor românești”, ediția 2006, la capitolul „Vignete locale”. Caracteristicile tehnice ale acestei emisiuni sunt prezentate în tabelul următor:

Tip vignetă	Culoare	Valoare nominală	Dimensiuni (mm)	
			vignetă	clișeu
a	roșu	-	26 x 32	23 x 28
b	albastru	-	26 x 32	23 x 28
c	verde	-	50 x 32	45,5 x 27
d	verde	10 lei	50 x 32	45,5 x 27

Timbrele sunt litografiate, fără filigram, imprimate pe hârtie velină albă, dantelate și gumate pe verso (adezive).

Pe toate tipurile imaginea reprodușă prezintă din mai multe unghiuri Biserica Evanghelică Sf. Margareta din Mediaș, cu simbolul orașului care este Turnul Trompeților. Imaginile litografiate sunt realizate după fotografiile ale căror autor este cunoscutul editor de cărți poștale ilustrate medieșene, Fritz Guggenberger. Pe toate vignetele apare următorul text: „Fiur eas Kirch” scris în limba săsească și care în limba română înseamnă “Pentru biserica noastră”.

De menționat că imaginile timbrelor de culoare verde (tip „c” și „d”) sunt identice.

În catalogul menționat se precizează că vigneta de culoare verde există și cu valoarea nominală de 10 lei, scrisă cu cerneală neagră (tip „d”). Din această precizare se pot deduce cel puțin două aspecte și anume că timbrul de culoare verde există și în varianta cu valoarea nominală tipărită, iar exemplarele pe care valoarea este trecută cu cerneală neagră, sunt în realitate de tipul „c”. De asemenea se poate afirma că timbrele de tip „d” au fost vândute la prețul de 10 lei.

În altă ordine de idei, faptul că în catalogul respectiv sunt indicate cote și pentru timbrele șampilate, este cert că acestea au fost aplicate probabil în mod complementar, pe corespondențe poștale, dar și pe anumite documente pe care ulterior au fost aplicate ștampele specifice. Posed în colecție un exemplar pe care apare un fragment de ștampilă poștală de zi, fără a se putea identifica data și localitatea.

Personal nu am întâlnit și cred că pot fi considerate rarități, plicuri circulante, prin poștă și care pe lângă francatura normală au aplicat complementar asemenea vignete. De asemenea, consider că vignetele de tipul „d” sunt rarități, fiind mai dificil de procurat.

Nu posed informații legate de tirajul acestei emisiuni. Există argumente care pot conduce la concluzia că aceste vignete au fost tipărite cel puțin în două tranșe distincte, iar tirajul pentru fiecare tip de vigneta a fost, foarte posibil, diferit.

În continuare prezint câteva piese din colecția personală.

1. Coala mică cu vigneta de culoare roșie (Fig. 2). Această coală cuprinde un număr de 20 de timbre tip a dispuse pe patru rânduri orizontale având câte cinci bucăți pe fiecare rând. În partea superioară a colii se află două rânduri cu timbrele în poziție normală. La mijloc, în linie, pe orizontală se află o bandă intermediară neimprimată, dantelată având o lățime de 7 mm.

Partea inferioară a colii este formată din două rânduri de timbre, acestea fiind dispuse în poziție inversă, rotite cu 180° față de cele din rândurile superioare. Astfel, timbrele din rândurile 2 și 3, despărțite de banda intermediară formează perechi *tête-bêche*. Benzile marginale au lățimi diferite: cea superioară este de 3 mm, cea inferioară de 4 mm, iar cele două benzi laterale au fiecare o lățime de 10 mm, fiind dantelate.

2. Coala mică cu vigneta de culoare albastră are toate caracteristicile identice cu cele aferente colii cu vignetele de culoare roșie prezentate la pct.1 și Fig. 2.

3. Coala mică cu vignetele de culoare verde (Fig. 3) este formată din 10 timbre dispuse pe două rânduri verticale, având fiecare câte cinci timbre de tip „c”. Benzile marginale ale colii au următoarele dimensiuni: 8 mm benzile superioară și inferioară și respectiv 7 mm benzile laterale care sunt și dantelate.

4. Coala mare cu vigneta de culoare roșie (Fig. 4) este alcătuită din 40 de timbre de tip „a”, dispuse pe opt rânduri orizontale, cu câte cinci timbre pe fiecare rând. Jumătatea superioară a colii este formată din patru rânduri, cu timbrele în poziție normală. La mijloc, în linie, pe orizontală se află o bandă intermediară neimprimată, dantelată a cărei lățime este de 21 mm. Jumătatea inferioară a colii cuprinde tot 4 rânduri cu câte cinci timbre pe fiecare rând, dar așezate în poziție inversă (cu imaginea în

oglinďă) față de rândurile superioare, fiind rotite cu 180°. Timbrele din rândurile 4 și 5, despărțite de banda intermediară, formează perechi tete-bêche. Benzile marginale superioară și inferioară sunt dantelate, având o lățime de 19 mm, iar cele laterale o lățime de 10 mm, și acestea fiind dantelate.

Comparând culorile vignetelor similare din colile mici și mari am constatat nuanțe de culoare evident diferite, la colile mari nuanțele fiind mai intense, fapt ce demonstrează că au existat tranșe succesive de tipărire. La o analiză specifică se pare că și calitatea hârtiei utilizate este diferită la colile mici față de cele mari.

5. Coala mare cu vignete de culoare albastră (Fig. 5) are aceleași caracteristici cu cele prezentate anterior pentru coala mare cu vignete de culoare roșie. Totuși am identificat coli cu vignete albastre a căror margine din partea dreaptă nu era dantelată.

Nu am întâlnit coli mari cu vignete de culoare verde (tip „c” sau tip „d”).

6. Factura nr. 728.E. emisă de Uzinele Comunale Societate Anonimă Mediaș (Fig. 6) la data de 30.IX.1938 pentru dl. Wilhelm Mihaly, domiciliat în Mediaș, str. Sibiului 7 privind executarea unor lucrări aferente instalației electrice și racordarea acesteia la rețeaua stradală. Pe această factură s-au aplicat următoarele timbre :

- Trei bucăți timbre fiscale comerciale având fiecare valoarea nominal de 3 lei, de culoare gri, înseriate și numerotate, din seria „Carol al II lea. Efigie în cerc perlat”, puse în circulație la 1.07.1934;

- Două bucăți timbre fiscale pentru bugete speciale – Fondul Aviației, Facturi-borderouri, unul cu valoarea nominală de 4 lei, roșu cărămiziu, iar celălalt având valoarea nominală de 5 lei, roșu, ambele înseriate și numerotate, puse în circulație la 7.10.1936;

- Două vignete locale, una de culoare roșie (tip „a”) și cealaltă de culoare albastră (tip „b”).

Toate timbrele și vignetele au fost obliterate (anulate) cu o șampilă lineară, aplicată cu tuș violet, cu textul „Uzinele Comunale S.A. Mediaș”.

Foarte important de remarcat este faptul că pe factură la costul lucrărilor este adăugată după poziția "timbre 9+9" (care se referă la timbrele fiscale) și următoarea poziție : „**timbru bisericesc**” 3 (lei).

Iată că aceste vignete au și o denumire („timbru bisericesc”), iar valoarea fiecărui timbru (de tip „a” și „b”) este de 1 leu, respectiv 2 lei.

Această informație o consider excepțională pentru că pe un document oficial este precizată valoarea de vânzare a acestor tipuri de vignete.

7. Factura emisă de firma Hans Barth – Mediaș (Fig. 7) pe numele Wilhem Mihaly din Mediaș, la data de 15 octombrie 1934 pentru lucrări de renovare a unui imobil.

Pe factura respectivă sunt aplicate două vignete locale din Mediaș, una de culoare verde (tip „c”), iar cealaltă de culoare albastră (tip „b”), neobliterate.

De remarcat că nu sunt aplicate și timbrele fiscale oficiale ceea ce poate fi explicat prin faptul că probabil factura respectivă este numai un deviz preliminar.

Documentele prezentate anterior atestă faptul că aceste *timbre bisericesti* au fost utilizate cel puțin până în anul 1938, fiind aplicate, pe documente oficiale. Această practică presupune că anterior au fost luate niște decizii la nivelul Primăriei medieșene, iar modul de aplicare (d.p.d.v. valoric) s-a făcut în baza unor reglementări, proceduri, etc.

În Fig. 8 este reprodus articolul „*Unsere Kirchenmarken*” (*Timbrele noastre bisericesti*), apărut în numărul din 1 Aprilie 1933 al ziarului *Mediascher Zeitung*.

În Fig. 9 este reprodus un decupaj din același ziar care prezintă o reclamă cu textul *Verlangt bei allen Einkaufen „Hilfmarken” fur die Herstellung der Kirche!* a cărei traducere în limba română este: *Cereți la toate cumpărăturile „Timbre de ajutor” pentru refacerea bisericii!* Trebuie menționat faptul că această reclamă a fost tipărită în fiecare număr al ziarului apărut în anii 1934 și 1935.

În anul 2013, la împlinirea a 80 de ani de la apariția la Mediaș a emisiunii timbrelor bisericesti au fost realizate un plic și o carte poștală speciale care reproduc cele trei vignete realizate în anul 1933 (Fig. 10).

Aceste piese au fost realizate și în varianta cu textul tipărit în limba germană.

După elaborarea acestui material pot să afirm că deși au trecut peste 80 de ani de la apariția acestor vignete realizate de către presbiteriul Bisericii Evanghelice Sf. Margareta din Mediaș, ele pot prezenta pentru cei pasionați, interes de colecționare și cercetare.

Concluziile formulate nu sunt definitive. Noi piese nesemnalate încă puse în circulație, precum și informațiile aduse de alți colecționari și istorici, le vor putea completa cele prezentate în acest articol contribuind, astfel, la întregirea datelor referitoare la aceste vignete, care au marcat înfăptuirea unor importante momente din istoria interbelică a municipiului Mediaș.

Anexă

Ziarul *Mediascher Zeitung* din 1 aprilie 1933

Timbrele noastre bisericеști

Cu ocazia informării anterioare a tuturor membrilor vecinătăților despre „Principiile privind mobilizarea și atragerea tuturor forțelor etnice evanghelice din Mediaș pentru reconstrucția bisericii noastre”, printre altele a fost menționată și realizarea și distribuirea unor timbre bisericеști. Ideea reconstrucției bisericii noastre a fost primită de către populația săsească cu o caldă acceptare, exprimată prin numeroase donații care însă datorită vremurilor de suferință, s-au restrâns la un număr mult mai mic. Eforturile trebuie să fie multiplicare pentru ca în timpul cel mai scurt acestea să conducă la succese vizibile. De aceea, pentru atingerea scopului propus trebuie găsite și alte căi de rezolvare. Una din aceste căi are în vedere realizarea unor timbre culturale pe care dorim să le numim timbre bisericеști.

În Germania și Austria, timbrele culturale folosite de mai multe decenii, au adus nemților multe milioane cu care școlile amenințate cu închiderea au putut fi menținute în viață.

Sperăm ca și timbrele noastre bisericеști să fie primite la fel, cu multă bucurie și ceea ce timbrele culturale din alte țări au realizat în proporții mai mari, timbrele noastre să aibă reușite chiar dacă sunt în proporții mai mici. Din păcate realizarea lor a necesitat mai mult timp decât a fost prevăzut. Până la urmă s-a

reușit ca firma de grafică Krafft & Drotleff din Sibiu să realizeze cu castelul istoric trei motive frumoase și să le reproducă în trei culori, roșu, albastru, verde.

Folosirea acestor timbre pentru sigilarea scrisorilor, pe chitanțe, pachete, etc. reprezintă un excelent mod de a da tuturor ocazia, chiar și celor mai săraci dintre noi, ca printr-o mică contribuție adăugată la cumpărăturile zilnice, să participe și ei la strângerea sumei necesare pentru reconstrucția și întreținerea bisericii noastre. Este de menționat faptul că toate întreprinderile săsești, fie ele comerciale, industriale sau de meserii, dar și cei cu locuri de muncă în mediul academic s-au implicat în această acțiune, atât prin folosirea timbrurilor pe propriile scrisori, cât și prin mobilizarea angajaților lor ca la clienții sași care cumpărau marfă în valoare mai mare (de exemplu de la 50 de lei în sus), să li se ofere și adăuga pe factură sau pe pachet, funcție de suma plătită, un timbru de 1, 2, sau 5 lei.

Scopul pentru care se donează este mai important decât suma în sine. De aceea, printr-o atitudine sufletească din partea ambelor părți, această acțiune se va derula fără incidente. Dacă totuși, din când în când, se va ajunge la unele discuții necordiale, am dori să vă gândiți la faptul că, din toată această afacere, câștigătorul este numai biserica noastră veche și onorabilă și că toți ceilalți, atât cumpărătorii cât și vânzătorii reprezintă în decursul timpului, intermediarii necesari pentru acțiunea de reconstrucție și întreținere a Casei lui Dumnezeu.

Folosirea timbrurilor în cadrul restaurantelor și cofetăriilor este mai greu de realizat. Din această cauză s-a trecut la utilizarea unor cutii pentru donații, sau la o procedură prin care ospătarii care încasau banii de la clienți, adăugau pe nota de plată un plus de 1 sau 2 lei destinat pentru Fondul de reconstrucție și întreținere a bisericii.

Din punct de vedere financiar, nu depindem de nicio instituție. Administrația financiară a Fondului se face de către Spar și Kredit Bank prin casierul nostru Gerhardt Binder. La aceste bănci se face predarea și contorizarea timbrurilor, pe baza înțelegerilor personale, după dorința fiecăruia, prin plăți efectuate în numerar sau prin transfer, în urma deschiderii unui cont bancar. Timbrele mai pot fi procurate și de la maistrul bisericii Oskar Ipsen sau de la Librăria Hans Harth. Donații și alte dedicații pot fi depuse, ca și până acum, la biroul parohial sau la casierie unde acestea se preiau de către casierul Gerhardt Binder care va emite adeverințe de primire sau chitanțe, după caz.

Conducerea „Fondului pentru reconstrucția și întreținerea Bisericii Evanghelice”

Bibliografie

- Mihai Cojocar, *Catalogul timbrelor fiscale și a vignetelor românești*, 2006.
- *** *Comorile Transilvaniei – Mediaș / Mediasch*, Târgu Mureș, 2009.
- Marcel Dănescu, *Dicționar filatelic*, București, 1979.
- Hansotto Drotloff, *80 Jahre „Kirchenbriefmarken“*, în „Mediascher Infoblatt“, nr. 25, Juni 2013.
- Hansotto Drotloff, Gunther E. Schuster, *Mediasch – Ein historischer Streifzug durch die siebenburgisch / sächsische Stadt an der Kokel*, Sibiu, 2009.
- Helmuth Julius Knall, *Din istoria Turnului Trompeșilor (1550-1930)*, în vol. *Turnul Trompeșilor (1550-2000)*, Mediaș, 2000.
- Ștefan Ionescu, *Mediaș – Monumente medievale*, Mediaș, f.a.
- Ioan Mărculeț (coord.), *Superlativele României. Mică enciclopedie*, București, 2010.
- Ioan Mărculeț și alții, *Municipiul Mediaș. Resurse Turistice*, în „Cultură medieșană“, I, 2012.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

UZINELE COMUNALE SOCIETATE ANONIMĂ MEDIAȘ

Mediaș, Str. Expoziției No. 1 Cto. 3301, 301.

Cont la CEC No. 43281

Dlul

Telefon: 71

Wilhelm Mihaly

Mediaș
str. Sibialui 7.

Semnul nostru
L/Wa.

Data:
30 IX 1938.

Factura No. 728. B.

Enclusează pe lângă această factură suma în bani de 8 zile de la primirea facturii și două conturi de plată pe care se vor recomanda adresați dispoziții		Lei	b	Lei	b
14.8.	W-MA 1377,1379,1378, W-MAL017.MR 1114. Instalație electrică conf. devizului nostru din 8.8.938 și comenții Dvs. verbală și anume: Taxa pentru racordul casei o Conducătoare principală până la contor și montarea contorului Schimbarea contorului la casă 1.40% impozital proporțional timbre 9 + 9 timbru bisericesc total			680.- 690.- <u>1.370.-</u> 2.703.- 40.- 18.- <u>3.-</u> 2.764.-	
<p>LEI IN LEI STABILIZAȚI</p> <p>adică lei douămii șaptesute șasezeci și patru.</p> <p>Plătibil la primirea facturii.</p>		<p>total lei: 2.764.-</p>			

Plăd la adresa toată a facturilor însoțite de conturi de plată adresată formataș proprietarilor noștri.

Uzinele Comunale S. A. Mediaș

Fig. 6

Hans Harth
 Kunst- u. Metallarbeiten-Schneiderei
 Meding-Meding-Ring Ferdinandplatz
 Kaministen.

Meding, 15 Oktober 1934

Rechnung

Herrn Wichehr & Uhlitz

Mediasch

934		Benennung	Engeln		Zusammen	
			Lot	b	Lot	b
1.166	5	Isen in Hoffenster 1/2	1810	-	9.400	-
"	2	Kirchenfenster 1/2	2115	-	42.00	-
"	1	Fenster f. Podest	2850	-	2850	-
"	1	-- f. Stiege	3850	-	3850	-
"	1	-- f. Uloest	480	-	480	-
"	1	-- f. Badezimmer	960	-	960	-
"	1	-- f. Kammer	200	-	200	-
"	1	-- f. Keller	340	-	340	-
"	1	Türe f. Klost	400	-	400	-
"	1	" f. Badezimmer	1200	-	1200	-
"	1	-- f. Schlafzimmer	1600	-	1600	-
"	1	-- 1/2 Eingang	2750	-	2750	-
"	1	-- f. Küche	1600	-	1600	-
"	1	-- f. Speisezimmer	2800	-	2800	-
"	1	-- f. Verbindung Küche-Podest	1200	-	1200	-
"	1	-- f. Keller	950	-	950	-
"	1	-- f. Speisekammer	900	-	900	-
"	2	Eichentreppe mit Tuschelung	1425	-	1425	-
"	1	Eichengalender	250	-	250	-
					98.555	-
					21.000	-
					77.555	-

Als per Rechnung mit Herrn
 Schuster.
 Ort. 9.8.934

Zahlbar und klar in Mediasch. — Vollendungen treten auf Gefahr des Empfängers.

Fig. 7

Unsere Kirchenmarken.

In der feineren aller Hochberufsammtlichen zugehörigen „Grundlagen für die Erfassung und Gewinnung aller ev. deutschen Volksträfte in Weidloch zur Wiederherstellung unserer Kirche“ ist unter anderem auch die Einführung von Kirchenmarken angeführt worden.

In der sächsischen Bevölkerung hat der Wiederherstellungsgebanke unserer Kirche warmen Anklang und den Ausbruch dafür in zahlreichen Spenden und Widmungen gefunden, die selbstverständlich sich nur in dem engen und durch die Not der Zeit aufgedungenen Grenzen bewegen konnten. Sie müßten vervielfältigt werden, wenn sie in absehbarer Zeit zu sichtbarem Erfolge führen sollten. Deshalb müssen zur Erlangung des Zieles auch andere Wege betreten werden. Einer von diesen führt zu den Kulturmarken, die wir Kirchenmarken nennen wollen. Die Kulturmarken im Reiche und namentlich im alten Oesterreich seit Jahrzehnten im Gebrauche haben viele Willkuren den deutschen vom vorrückenden Elementum überhöhten Schulen eingebracht und sie am Leben erhalten. Mögen unsere Kirchenmarken ebenso freundliche Aufnahme finden und das, was die Kulturmarken draußen im Großen geleistet auf unsere Verhältnisse übertragen im Kleinen vollbringen!

Weider hat deren Anfertigung längere Zeit in Anspruch genommen, als vorausgesehen wurde. Schließlich aber ist es der heimischen K. G. für graphische Industrie Kraft & Verdienst in Hermannstadt gelungen, 3 schöne Motive unseres historischen Kirchenstiftes zu entwerfen und in den Farben blau, rot und grün künstlerisch darzustellen.

Die Kirchenmarken als Verschluß auf Briefe, Rechnungen, Paßete usw. zu verwenden, sind ein hervorragendes Mittel, um Jedem auch dem Kerulsten von uns Gelegenheiten zu geben, durch einen Reinen, laun sichtbaren Ausschlag auf seinen täglichen Einkauf sich an der allmählichen Beschaffung der Mittel zum Aufbau und zur Erhaltung unserer Kirche zu beteiligen.

In anerkannter Weise stellen sich alle sächsischen Kaufmännischen, größeren gewerblichen und industriellen Betriebe sowie die in Frage kommenden adomischen Verwaltungen in den Dienst der Sache, indem sie sich der Aufgabe unterziehen, nicht nur auf ihren Briefen die Verschlußmarken zu verwenden, sondern auch entweder selbst oder durch ihre Angehörigen der sächsischen Kunden bei größeren Einkäufen — etwa von 50 Reichsmark — eine dem Verkaufspreise angemessene Marke in der Höhe von 1, 2 und 3 Reich als Verschluß auf Rechnung oder Paßete in geeigneter Form anzubieten. Die Form des Anbotes ist betraute wichtiger als das Anbot selbst. Bei richtiger zeitlicher Einstellung beiderseits wird dieser Handel sich reibungslos abwickeln. Sollte es aber doch vielleicht hier und da zu unliebsamer Auseinandersetzung kommen, so möge man bedenken, daß es bei dem ganzen Unternehmen nur einen Ruhesieger gibt und der ist unsere alte ehmwürdige Kirche. Jeder andere, der Käufer sowohl als der Verkäufer ist unzureichender Vermittler für den im Vorbe der Zeit notwendig gewordenen unauflösbaren Kauf- und Verkauf unseres Gotteshauses.

In den Volkshäusern und Konditoreien ist die Verwendung von Marken schwer durchführbar. Sie wurden daher teils durch Sommerbüchlein, teils durch dem Zahlsteller ausgelegte Blocks erzeugt, auf denen zugunsten des Fonds 1—2 Reich verzeichnet werden.

Finanziell ist unser Fond vom sächsischen Kassamte unabhängig. Die finanzielle Verwaltung wird in den Kundstuden der Spar- und Reichbank durch unsern Kassier Gerhard Binder beorgt. Dort erfolgt die Abgabe und Berechnung der Marken auf Grund persönlicher Vereinbarung je nach Wunsch durch Verzählung oder Kontoröffnung. Abgabestellen für Einzelmarken sind bei Kirchenmeister Oskar Döbel und Buchhändler Hans Dauth. Spenden und Widmungen können wie bisher im Pfarramte oder Kassamte abgegeben werden, jedoch übernimmt sie auch Kassier Gerhard Binder gegen Empfangsbekundung und öffentliche Quittierung.

Die Leitung des Fonds zur Wiederherstellung und Erhaltung der ev. Kirche.

Fig. 8

Verlangt bei allen Einkäufen
„Hilfsmarken“
für die Herstellung der Kirche!

Fig. 9

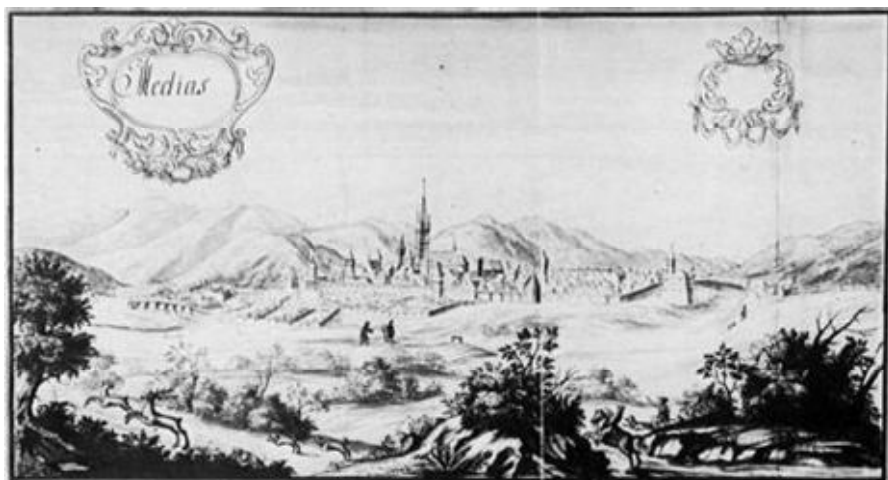

Fig. 10

MEDIAȘ
TRECUT ȘI PREZENT ÎN IMAGINI

MEDIAȘ – 1666
(Gravură de H.J. Schullenberger, publicată de Johann Tröster)

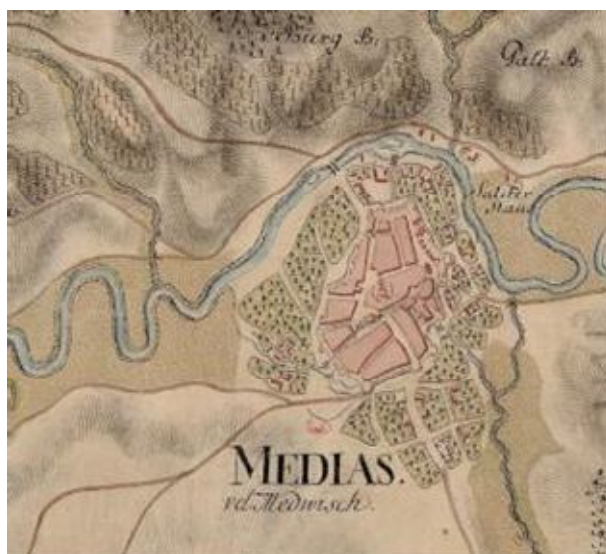

MEDIAȘ – 1735
(Stampă de epocă)

MEDIAȘ – 1736

(Vedută realizată de Johann Conrad von Weiss)

MEDIAȘ – 1769-1773

MEDIAȘUL VĂZUT DINSPRE VIILE DE PE DEALUL CETĂȚII - 1862
(Desenat de Hermann Mader)

MEDIAȘ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

MEDIAȘUL LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

MEDIAȘUL LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

MEDIAȘUL LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

MEDIAȘUL LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

MEDIAȘUL LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

MEDIAȘ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

MEDIAȘUL ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

MEDIAȘUL ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA

MEDIAȘUL ÎN PREZENT

MEDIAȘUL ÎN PREZENT

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	5
Mihai CHIRIAC – Teritoriul orașului Mediaș din preistorie până în epoca romană.....	7
Petre BEȘLIU MUNTEANU – Reabilitarea zidului de apărare a orașului medieval Mediaș: cercetări arheologice și evaluări culturale.....	21
Dragoș Lucian ȚIGĂU – <i>Suprema Laurea sive Doctoratus</i> . Medieșeni titular de doctorat (până în 1920).....	37
Hansotto DROTLOFF – Stemele vecinătăților din Mediaș.....	88
Alexandru BUCUR, Vasile MĂRCULEȚ – Considerații asupra participării românilor medieșeni la Primul Război Mondial (1914-1918).....	116
Elena JAMPA – Efectele legislației totalitare din anii 1940-1950 asupra locuitorilor din Mediaș.....	146
Mircea HODĂRNĂU – Giulio Gari: medieșeanul care a cântat la Metropolitan Opera din New York.....	170
Ion Mihai IONESCU – Vizita Majestaților lor, regele Mihai I al României și regina Ana, la Mediaș – 25 august 1997.....	177
Cătălina MĂRCULEȚ, Ioan MĂRCULEȚ – Dinamica populației germane din municipiul Mediaș și modificările produse în structura sa confesională, între anii 1992 și 2011.....	226
Liviu PINTICAN-JUGA – Considerații privind unele vignete locale, realizate la Mediaș în perioada interbelică.....	238
ANEXA – Mediaș. Trecut și prezent în imagini.....	255